

DĚJINY KARMELITÁNŮ V PRAZE

† P. MATTHÄUS HÖSLER, OCarm. – P. GORAZD CETKOVSKÝ, OCarm. –
HELENA ČÍŽINSKÁ – JOSEF HÁJEK

Studie vznikla dokončením článku zesnulého karmelitánského historika P. Matthäa Höslera, OCarm. (* 8. 10. 1937 Altendorf, Stará Ves, pol. okres Rýmařov – † 23. 4. 2009 Bamberg), provinciála Hornoněmecké provincie v letech 1985–1991. Ve svém strojopise stačil nastínit osudy kláštera karmelitánů u Panny Marie Sněžné do jeho zániku v 2. polovině 16. století, úsilí o návrat začátkem 17. věku a posléze získání kostela sv. Havla spolu s průtahy se stavbou tamějšího konventu v následující době. Hlavním Höslerovým přínosem je excerptce pramenů v archivech klášterů Hornoněmecké provincie a Generálním řádovým archivu v Římě. Ke své práci připojil P. Hösler obsáhlé systematické přehledy jmen zdejších řeholníků s různými funkcemi. K přehledům hodnostářů P. Hösler přidal výběrový seznam barokních tisků, jejichž autoři byli členy pražské řádové komunity, a seznam donátorů mešních nadací v kostele sv. Havla. V něm jsme ponechali řádová jména v latině, přechylování ženských jmen donátorek a názvy jednotlivých mešních nadací v němčině. U nově doplněných jmen jsme uvedli mešní nadace česky. P. Gorazd Cetkovský, OCarm., redaktor studie, ji doplnil o pasáže ke vzniku karmelitánského řádu, o řádovém studiu a životě pražského Karmelu v minulosti i současnosti. Zbývající dva autoři rozšířili studii o excerpta z české literatury a dalších archivních pramenů pražské provenience, doplnili chybějící uměleckohistorické hledisko u obou konventů včetně dalších údajů k historii – Josef Hájek u Panny Marie Sněžné a Helena Čížinská u sv. Havla.

This study originated as an attempt to finish an article by deceased Carmelite historian P. Matthäus Hösler, OCarm. (* 8. 10. 1937 Altendorf, Stará Ves, Rýmařov distr. – † 23. 4. 2009 Bamberg), provincial of the Upper German province in 1985–1991. In his typescript he managed to outline the history of Carmelite monastery of the Snow Virgin Mary to its decline in the 2nd half of the 16th century, recovery aspiration at the beginning of the 17th century and subsequently acquiring of St. Gaul church and a delayed building of a new convent there. The main asset is excerption of the sources in monastery archives in the Upper German province and General archive of the order in Rome. P. Hösler supplied his work with voluminous systematic lists of names of local friars with various commissions. List of dignitaries is supplied with a selective list of Baroque prints, whose authors were members of Prague order community, and a list of donors of mass foundations in the church of St. Gaul. P. Gorazd Cetkovský, OCarm., redactor of that study appended to it passages concerning the Carmelite order origins, a study of the order and life of the Prague Carmel in the early and recent times. Finally two other authors widened the study with excerpts from Czech literature and further archive documents of Prague provenience; they added missing art historical descriptions of both convents and other historic data (J. Hájek for the convent at the Snow Virgin Mary and H. Čížinská for the convent at St. Gaul).

Klíčová slova — Karmel – karmelitán – řeholník – konvent – klášter – kostel – architektura – obraz – socha – Praha-Staré Město – Praha-Nové Město – Praha-Dolní Krč – Praha-Liboc – antifonář – tympanon – oltář – kaple – škapulířové bratrstvo – nadace – mše sv. – Kostelec nad Černými lesy

Key words — Carmel – Carmelita – friar – convent – monastery – church – architecture – picture – statue – Old Town of Prague – New Town of Prague – Prague – Dolní Krč – Prague Liboc – antiphon book – tympanum – altar – chapel – scapula fraternity – foundation – holy mass – Kostelec nad Černými lesy

Úvod

Řád bratří blahoslavené Panny Marie Karmelské (Ordo Fratrum Beatae Mariae Virginis de Monte Carmelo) se vyvinul ze skupiny poustevníků, která se usadila „u pramene“ Eliášova (v údolí Vádí Ain es-Siah) na západním úbočí pohoří Karmel ve Svaté zemi na sklonku 12. století (obr. 1).¹ O těchto místech se přinejmenším již od 6. století tradovalo, že tu žili proroci Eliáš a Elizeus. Na žádost eremitů sepsal pro ně někdy mezi léty 1206 a 1214 jeruzalémský patriarcha latinského obřadu sv. Albert Jeruzalémský (* kol. 1150 – † 1214) pravidla, která přijali jako řeholi. Roku 1226 byla schválena papežem Honoriem III. Po roce 1238 karmelitáni, tísnění Saracény, zčásti opustili Palestinu a začali zakládat kláštery v různých zemích Evropy. Na žádost první generální kapituly řádu papež Innocenc IV. v roce 1247 původní pravidla sv. Alberta upravil a zmínil. V průběhu 13. století se toto zpočátku poustevnické společenství přeměnilo v žebravý řád.²

Z mnoha reformních proudů, které v řádu v jeho historii vyvstaly a dosáhly různého rozšíření a výsledků, je nejznámější reforma, kterou započali ve Španělsku v 16. století sv. Terezie z Ávily (* 1515 – † 1582) a sv. Jan od Kříže (* 1542 – † 1591). Vyústila nakonec k založení samostatného řádu bosých karmelitánů (Ordo Fratrum Discalceatorum Beatae Mariae Virginis de Monte Carmelo), potvrzeného roku 1593 papežem Klementem VIII.

1 Dříve býval počátek řádu spojován se sv. Bertholdem z Limoges († kol. 1195), který žil v pohoří Karmel v polovině 12. století. Dnes se má zato, že porážka křižáků v bitvě u Hattínu 4.7.1187 zcela přerušila kontinuitu poustevnického života ve Svaté zemi a že poustevníci latinského ritu, jejichž společenství na Karmelu se stalo základem pozdějšího řádu, přišli do Svaté země (z různých zemí Evropy) až po roce 1190, takže mezi Bertholdem a jímí není spojitost (BOAGA 1992, 31).

2 Z novější literatury k historii karmelitánského řádu upozorňujeme na důkladnou práci SMET 1975–1985, zčásti vydanou i v SMET/DOBHAN 1981, z české literatury např. BUBEN 2007, 145–194.

Obr. 1. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla, letní sakristie. Hora Karmel v dobové představě, nástěnná malba v lunetě na východní zdi vpravo, 70. léta 18. stol. (foto P. Havlík, 2010, NPÚ HMP).

1. Konvent u Panny Marie Sněžné na Novém Městě pražském

Klášteř karmelitánů v Praze je první z řady osmi klášterních fundací Karla Lucemburského, který mi zamýšlel postupně vyzdobit své království.³ Na paměť společné korunovace českého královského páru – Karla a jeho choti Blanky z Valois – byl v roce 1347 založen karmelitánský klášter Panny Marie Sněžné před hradbami Starého Města na místě zvaném „Na Písku“ (*in Arena*) před Svatohavelskou bránou.⁴ Věnované pozemky v rozsahu zhruba 5 ha se rozkládaly od Můstku až k „židovské zahradě“.⁵ Již dle breve vydaného 29. 3. 1346 papežem Klementem VI. generálu

3 KROPÁČEK 1979; HLEDÍKOVÁ 1984, 143. Není-li uvedeno jinak, jsou fundace míněny pro Nové Město pražské: karmelitáni (1347); benediktini slovanského obřadu (1347); augustiniánská kanonie na Karlově (1351); karmelitáni v Tachově (1351), jediné druhotné založení Karlovo; benediktini ambroziánského obřadu (1354); augustiniánky (1354); servité (1359) a celestini v Ojvině (1366). Kromě bohatosti Karlových fundací je nápadná především jejich vědomá různorodost a současně jejich promyšlené zakomponování do velkolepého lokátorského projektu Nového Města pražského.

4 Beatae Mariae Virginis ad Nives. Proč bylo patrocinium Panny Marie Sněžné zvoleno, není dodnes zcela vyjasněno. Volba snad poukazuje k hlavnímu římskému kostelu Santa Maria Maggiore. Karel IV. chtěl vytvořit z Prahy symbolickou obdobu Říma jako sídla císaře (tzv. *imitatio Romae*). V písemných pramenech je toto patrocinium doložené až k r. 1393 v souvislosti s milostivým rokem, někteří autoři proto posouvají toto patrocinium až do doby Václava IV. (KUBINOVÁ 2006, 278, pozn. 339), případně odmítají dokonce spojitost mezi založením kláštera a korunovaci královského páru v r. 1347 (HLEDÍKOVÁ 1982, 43, pozn. 135). Karmelitáni jako řád k zvolenému patrocinium zvláštní vztah neměli (POLC 1967, OS 1968). Vědomé navázání staveniště karmelitánského kláštera (ovšem i benediktinského v Emauzích) na budoucí rozvrh Nového Města prokázal V. Lorenc (LORENC 1973, zvl. 69, 91, 94, 172, tab. 15). Archeologicky lokalitu zkoumala především J. Richterová (RICHTEROVÁ 1984a, 1984b, 1985, 1986a, 1986b, 1988, 1991, 1995, 1996).

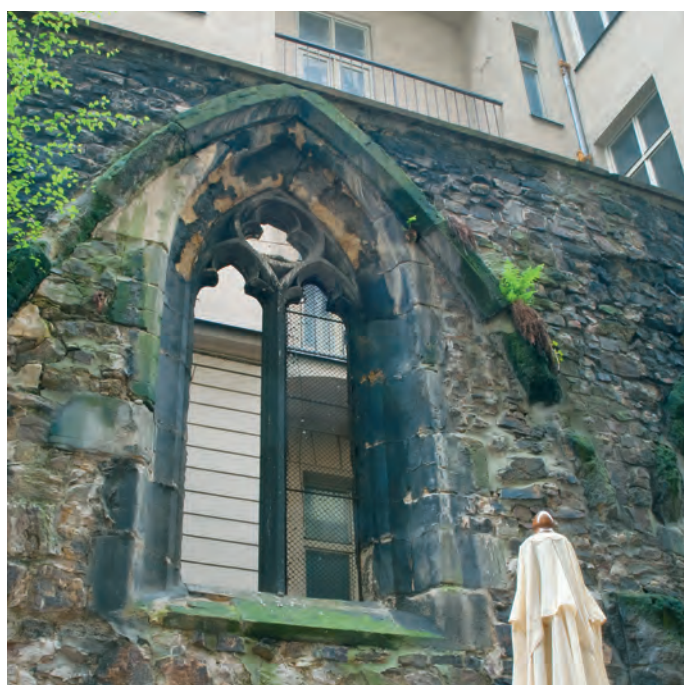
5 Starý židovský hřbitov v místech Palackého, Jungmannovy a Spálené ul. Popis věnovaných pozemků je přesně vylíčen v Karlově zakládací listině z r. 1347: „...solum et campum ante muros et fossata civitatis nostrae Pragensis ex opposito et e regione valve que ducit de novo foro dictae civitatis per ipsam portam sine valvam ad ortum et sepulturam Judaeorum prout de longo et lato ambiri et circumciri fecimus per fossatos...“ („...i prostranství před hradbami a příkopy našeho města pražského z druhé strany a z kraje brána, která vede z takzvaného Nového města tou samou bránou bez veřejí k židovskému hřbitovu, kvůli délce a šířce jsme po příkopech (město) neobešli...“). K listině viz pozn. 9.

Obr. 2. Praha 1-Nové Město, kostel Panny Marie Sněžné. Zřícenina severní chórové kaple. **A)** stav v době 1. republiky (© NPÚ ÚP, fotoarchiv, č. neg. 20.256, foto J. Tuháček, 1939). **B)** současný stav (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 3. Praha 1-Nové Město, kostel Panny Marie Sněžné. Zřícenina severní chórové kaple, detail severního okna (foto P. Havlík, 2010).

karmelitánů, bylo řádu povoleno usadit se v Praze nebo na pražském předměstí a vystavět si zde kostel s věží a dům pro dvanáct řeholníků.⁶ Následující den po korunovaci, tedy 3. 9. 1347, necelý rok před založením Nového Města pražského, král slavnostně položil základní kámen k novému kostelu a věnoval karmelitánům ke stavbě dřevo z provizorního sálu, v němž se předešlého dne konala na svatohavelském náměstí korunovační hostina.⁷ Otázka, odkud byl pražský klášter osazen, doposud zůstávala stranou zájmu.⁸ Zakládací listina byla vystavena 19. 11. 1347 v Norimberku.⁹ Král Karel předpokládal, že důležitým zdrojem příjmů nově založeného kláštera budou donace, a proto se v této záležitosti obrátil na pražského arcibiskupa Arnošta z Pardubic, aby vybízel věřící ke skládání příspěvků na jeho výstavbu (TADRA 1880, 59). Dalším zdrojem příjmů byla možnost částečného parcelování klášterního pozemku tak, že parcely byly emfiteuticky pronajímány, nájemci na nich mohli stavět domy a klášteru platili

každoroční poplatky. Tímto způsobem vznikla na klášterních pozemcích řada domů. Nejednalo se však v pravém smyslu o postranní právo, protože patrně nikdy nevznikla soudní pravomoc ani vlastní samospráva, jednalo se spíše o areální poplatky.¹⁰

6 MVB 1903, 359. Jedná se o první doloženou listinu, týkající se pražského karmelitánského kláštera.

7 FRB 1884, 448, 515. Zprávy v kronikách Beneše Krabice z Veitmile a Františka Pražského.

8 Předpokládá se, že vzhledem k příslušnosti k hornoněmecké provincii byl pražský konvent osazen ze Saska (HEIMBRUCKER 1907, 353; VYSKOČIL 1947, 82; PŁONKA-BALUS 1991, 39). James BOYCE (2008, 195–196) uvádí jako místo původu pražských karmelitánů obecně Německo.

9 Není dochována v originále, její znění je známo až z pozdější konfirmace Václava IV., vydané rovněž v Norimberku 7.7.1384 (RBM 1958, 133, č. 253; RBMV 2006, 96, č. 181). Další literatura uvedená v BENES/KASPAR/KREČKOVÁ 2004, 19. Zde navrhovaná datace Karlovy zakládací listiny byla při přípravě tohoto článku konzultována s autorkou pasáže. Konfirmace ve Václavově listině je datována 19.11.1347. Její znění bylo otištěno ve františkánské kronice Nucleus Minoriticus (WRBCZANSKY 1746, 97) a je přístupné rovněž online [www.monasterium.net].

10 Zvl. WAAGE 1992; WAAGE 1993. Informace o poplatných domech shromáždil z dnes chybějících městských knih TOMEK 1892, 227–231, lokalizace dodnes útržkovitě poznána byla upřesněna v rámci pasportizace SÚRPMO. K tématu dále BENES/KASPAR/KREČKOVÁ 2004, 20 a VYSKOČIL 1947, 98–100. O postranních právech v Praze obecně SVOBODOVÁ-LADOVÁ 1973.

Výstavba kláštera s největší pravděpodobností započala bezprostředně v roce 1347.¹¹ Darované dřevo posloužilo ke stavbě provizorních objektů nejnnutnější potřeby.¹² Z nejstaršího období se dochovala zřícenina severní chórové kaple (obr. 2), přiléhající k severní straně vysokého chóru. V ní byl dle starší literatury spatřován první kamenný klášterní kostel. Ve skutečnosti se jedná o severní boční chór nedostavěného trojdielného závěru, předpokládaný protilehlý chór je v dnešní podobě pravděpodobně až novověký (VLČEK/SOMMER/FOLTÝN 1998, 486; obr. 3).¹³

Z Prahy byl v roce 1351 fundován Karlem IV. a jeho druhou manželkou Annou Falckou druhý český karmelitánský klášter v Tachově.¹⁴ V listině papeže Klementa VI. z 23. 3. 1352 je zmínka o pražském konventu karmelitánů „domus fratrum ordinis Beatae Mariae de Monte Carmeli“ (MVB 1903, 743). Listina kardinála Pilea z 9. 4. 1379 se zmiňuje o příspěvku na opravu a rozšíření kostela i klášterních budov (NEUWIRTH 1893, 121; STEHLÍKOVÁ 1984, 118, 120).

Obr. 4. Praha 1-Nové Město, kostel Panny Marie Sněžné. Celkový pohled (uloženo NPÚ HMP, fotoarchiv, č. neg. 42141, foto Z. Helfert, 1980).

Obr. 5. Praha 1-Nové Město, kostel Panny Marie Sněžné. Západní fasáda kostela a nádvoří před kostelem – prostor původního trojlodí karmelitánského klášterního kostela (foto P. Havlík, 2010).

11 Nejstarší podrobné historické vypsání karmelitánského kláštera u Panny Marie Sněžné vzniklo zásluhou Jana Beckovského, OCr. (Rezkova edice BECKOVSKÝ 1879a, 108–112). Výběr základní literatury: SCHALLER 1797, 153–158; FRIND 1864, 328–329; FRIND 1872, 301–302; FRIND 1878, 360–363; TOMEK 1879, 183, 209; TOMEK 1891 153–155; TOMEK 1892, 227–229; TOMEK 1893a, 124, 597, 635, 640–641; TOMEK 1893b, 156–157; FRIND 1872, 301–302; FRIND 1878, 360–363; EKERT 1884, 46–72; DENKSTEIN 1932; KRISTEN 1932; LIBAL/VOLAVKA 1946, 25–26; VÝSKOČIL 1947, 7–129; MACHILEK 1974, 75; MUK/NOVOSADOVÁ 1979, 1–14; MUK/MUKOVÁ/NOVOSADOVÁ 1980, 1–14; MUK/NOVOSADOVÁ 1984, 103–105; HÖSLER/VALABEK 1997, 8–19; VLČEK/SOMMER/FOLTÝN, 1998, 485–490; BUBEN 2007, 172–177.

12 Karmelitáni přišli do země v časném podzimu a materiál jim mohl zajistit nezbytné ubytování. Jan Muk se domnívá, že dřevo bylo použito na lešení již od počátku z kamene budovaného kláštera, resp. na dřevěné konstrukce v jeho interiéru (MUK/NOVOSADOVÁ 1984, 104).

13 Popis středověkého areálu kláštera na základě pramenů prvně vyložil TOMEK 1892, 227–231. Stavební vývoj středověkého karmelitánského kláštera u Panny Marie Sněžné se prvně snažil uceleně pojednat DENKSTEIN 1932, který předpokládal celkem čtyři stavební etapy: 1. dřevěné provizorium, 2. první etapa kamenné výstavby, k níž řadil tzv. severní kapli, jejíž zřícenina se dodnes dochovala, 3. výstavba velkého chóru za převora Heřmana z Tachova, během 4. poslední předhusitské etapy se stavělo především trojlodí a velká věž se zvonem. První komplexní stavebně-historický průzkum provedl Jan Muk v l. 1979–1980, spojený s archivní rešerší Olgy Novosadové (LIBAL/MUK/NOVOSADOVÁ 1979; LIBAL/MUK/MUKOVÁ/NOVOSADOVÁ 1980), jeho výsledky byly publikovány ve Staletě Praze v r. 1984 (MUK/NOVOSADOVÁ 1984). Výzkum objevil především rozsáhlé stavební zbytky původního gotického kláštera, v jehož rozsahu byl budován františkánský klášter, především dva gotické traktory v jižním křídle u západního nádvoří, a východní průčelí severojižního křídla mezi oběma nádvořími. Archeologicky byla zjištěna později odbouraná severní obvodová zeď a bylo objeveno západní průčelí chrámového trojlodí zhruba uprostřed Jungmannova náměstí. Do této hloubky patrně sahali předpokládaný ambit. Významným pozůstatkem je i dochovaná východní obvodová zeď kláštera s fortifikační funkcí (zbytky střílen), která tvořila ohrazení klášterního pozemku již v době jeho založení. Změnu názoru doznal i vlastní vývoj kostela. Od počátku se stavěl trojlodní chór, jehož střední loď byla po r. 1379 po změně projektu zbudována do ohromné výšky. Tento vysoký chór obsahoval původně šest polí křížové klenby, pole přechodové a klenbu vlastního závěru (patrně hvězdícovou) na půdorysu pěti polí z desetiúhelníku. Dnešní klenba pochází z let 1603–1610. Z vlastního chrámového trojlodí byla v předhusitské době s jistotou postavena severní obvodová zeď a severní boční loď včetně zaklenutí, vstupní západní průčelí v linii prodloužené východní stavební čáry Jungmannovy ulice (tj. v polovině Jungmannova náměstí). Je možné, že byla zaklenuta i střední loď.

14 Založení uvádí pouze kronika Beneše Krabice z Veitmile v souvislosti se založením kláštera na Karlově v Praze (FRB 1884, 520).

Obr. 6. Praha 1-Nové Město, kostel Panny Marie Sněžné. Sedile v presbytáři, 2. pol. 14. stol. (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 7. Praha 1-Nové Město, kostel Panny Marie Sněžné. Sedile v presbytáři, detail, 2. pol. 14. stol. (uloženo NPÚ HMP, fotoarchiv, foto J. Janatková, 1977).

S velkou pravděpodobností je tento údaj spojován s myšlenkou zásadně pozměnit stavební projekt za nového převora Heřmana z Tachova, který se rozhodl vystavět nebývale vysoký střední chór kostela (obr. 4). Ten byl spolu s celým klášterním kostelem plánován do vskutku monumentálních proporcí. Do výše klenebních náběhů dochovaný vysoký chór slouží dnes františkánům jako kostel, přilehlé nádvoří s bočními kaplemi původně tvořilo část mohutného trojlodí (obr. 5).¹⁵ K roku 1385 je doložena výstavba nové sakristie. Z doby výstavby chóru se dochovalo několik ukázek stavební plastiky (obr. 6, 7). Vysoký chór byl zastřešen a s velkou pravděpodobností i zaklenut do roku 1397, tedy ještě za převora Heřmana z Tachova, jak dokládá zápis z Krakovského antifonáře (obr. 8). „Léta od vtělení Pána našeho Ježíše Krista tisícího třístého devadesátého sedmého. Na den přenesení svatého Václava, knížete České země, byla dokončena tato kniha rukou bratra Lva z nařízení důstojného otce provinciálního převora Jindřicha z Grevenbergu. Ve čtvrtém roce jeho provincialátu. Za vedení bratra Heřmana z Tachova, tehdy převora pražského, roku osmnáctého jeho úřadu. Ten vystavěl nový chór a dokončil střechu současně s velkými varhanami téhož roku. Modlete se proto za něj. Kéž tedy vědí všichni ti, kteří přijdou po nás, že tito níže uvedení bratři, tehdy synové našeho konventu, každý z nich podle svých možností, přiložili pomocnou ruku pro dokončení této knihy. Nejvíce převor uvedený jako první. Také bratr Mikuláš Rauber, tehdy tachovský převor. Také bratr Jakub Aquila, kazatel, ten vedl česká kázání dvacet šest let. Také bratr Prokop, kantor, ten řídil chór čtyřicet šest let a nejvíce chór pražský.“¹⁶ Krakovský antifonář, významná památka českého iluminátorského umění doby Václava IV., je současně jedním z nejvýznamnějších památek pražského karmelitánského kláštera u Panny Marie Sněžné a dokladem existence zdejšího skriptoria.¹⁷

Na generální kapitule v Bruggách roku 1379 bylo usneseno zřídit v Praze 16. generální řádové studium.¹⁸ Pražský arcibiskup Jan z Jenštejna (1379–1396) jako velký ctitel Panny Marie sepsal

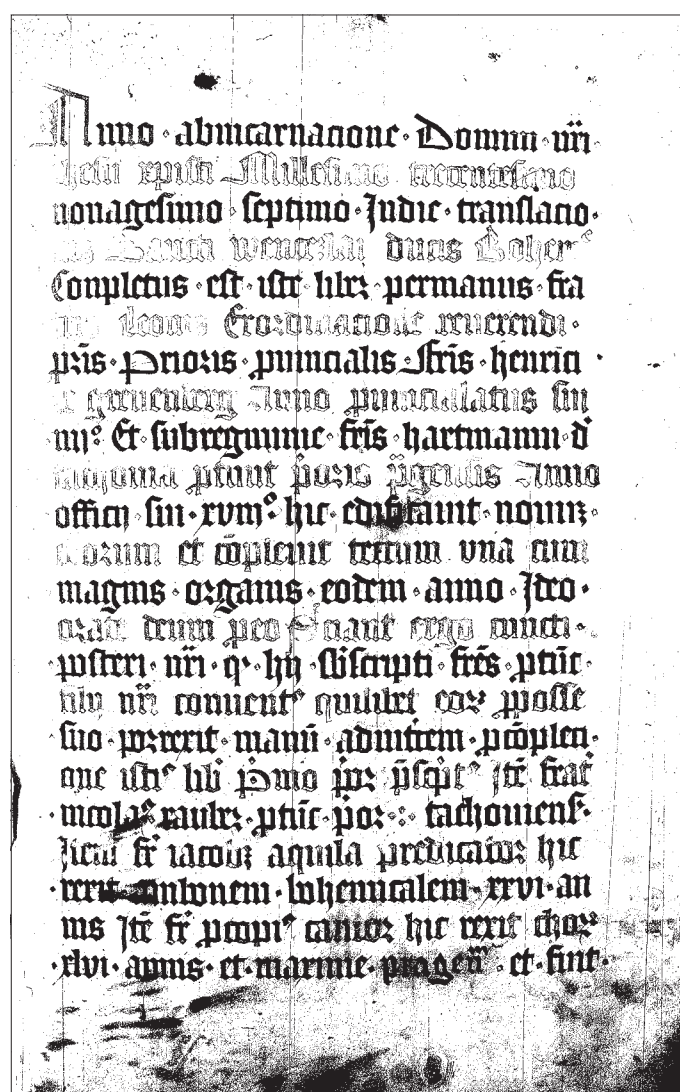
15 Ke stavebnímu vývoji kostela Panny Marie Sněžné a karmelitánského kláštera ALMER 1930; DENKSTEIN 1932; VYSKOČIL 1947, 7–129; MUK/NOVOSADOVÁ 1979, 34–82; MUK/MUKOVÁ/NOVOSADOVÁ 1980, 34–81; POCHÉ 1983, 222, 252–257, 337; MUK/NOVOSADOVÁ 1984; RICHTEROVÁ 1985; VLČEK/SOMMER/FOLTÝN, 1998; BAŤKOVÁ 1998, 144–151, OUTRATA 2005.

16 Wrocław, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, BO IV. 12025, Antiphonarium de tempore aestuale Carmelitarum, olim conventus Cracoviensis, fol. 3: „Anno ab incarnatione Domini nostri Ihesu Christi (psáno xpisti) Millesimo trecentesimo nonagesimo septimo. In die translacionis Sancti wenceslai ducis Bohemiae Completus est iste liber per manus fratris Leonis Ex ordinatione reverendi patris Prioris provincialis Fratris henrici de greuenberg. Anno provincialatus sui IIII°. Et sub regimine Fratris Hartmanni d^o tachouia protunc prioris pragensis Anno officii sui XVIII° hic aedificauit novum chorum et compleuit tectum una cum magnis organis eodem anno. Ideo orate deum pro [eo]. Sciant ergo cuncti posterii nostri quod hii subscripti fratres protunc filii nostri conuentus quilibet eorum proposse suo porrexit manum adiutricem pro completionem istius libri. Primo prior praescriptus. Item frater nicolaus rauber protunc prior tachouiensis. Item frater jacobus aquila predicator hic rexit ambonem bohemicalem XXVI annis. Item frater procopius cantor hic rexit chorum XLVI annis et maxime pragensem et finis“ (HÖSLER/VALABEK 1997, 10–11; VYSKOČIL 1947, 45; PŁONKA-BALUS 1991, 36).

17 Antifonář znal z autopsie již J. Beckovský, který ve své Poselkyni citoval níže uvedenou pasáž, dokládající dobu výstavby velkého chóru pražského kláštera. DENKSTEIN 1932, 35 jej na základě studie F. Kopera a L. Lepszy „Iluminowane rękopisy księgozbiorów oo. dominikanów i oo. karmelitów w Krakowie“ z r. 1926 identifikoval v dodnes dochovaném krakovském antifonáři (i přesto, že citát pocházel ze svazku, který se tehdy ještě nacházel v soukromých sbírkách). Doložil, že Beckovského citace, kterou dosavadní literatura nebrala vůbec vážně, má svůj reálný základ, ač při opisu prokazatelně vkládal některé vlastní pasáže. V té době polští odborníci naopak nepřipouštěli možnost, že by antifonář nepocházel z Polska. Souhrnně o krakovském antifonáři a především o jeho iluminacích pojednala na popud Josefa Krásky polská badatelka Katarzyna PŁONKA-BALUS 1991, z níž čerpáme základní informace o tomto díle. Krakovský antifonář je latinsky psaný na pergameni, z jeho původně čtyř svazků se dodnes dochovaly pouze tři. Dva z nich „Antiphonarium de sanctis /et/ de tempore hiemali“ (1. svazek) a „Antiphonarium de sanctis autumnale“ (2. sv.) se dodnes nacházejí v klášterní knihovně karmelitánů v Krakově, naopak 3. sv. „Antiphonarium de tempore aestuale“ se dostal do sbírek knihovny Ossolineum ve Vratislavi, kde je uložen pod sign. BO IV. 12025. Svazek 4. je dodnes nezvěstný, podle klášterní tradice se již v 18. století nacházel v soukromých sbírkách (dva svazky byly vydány jako výplata za provedenou polychromii v klášteře), což byl ostatně do poměrně nedávné doby i osud 3. svazku, který byl v antikvariátu zakoupen až v 50. letech 20. stol. Miniatury, nacházející se v antifonáři, vznikly rukou profesionálně školeného iluminátora, který byl obeznán s aktuálními tendencemi uměleckého vývoje doby Václava IV. (KRÁSA 1966, 608). Katarzyna PŁONKA-BALUS se zamýšlela nad otázkou, kdy se antifonář dostal do krakovského kláštera. Navrhla rok 1462 v důsledku provinciální reorganizace řádu, kdy se krakovský konvent stal hlavním klášteřem celé provincie. Autoři tohoto textu se však přiklání spíše k myšlence, že rukopisy, vzniklé nade vší pochybnost v Praze, byly připravovány v rámci programové spolupráce česko-polské přímo pro krakovský konvent v r. 1397. Hovoří pro to i stylová analýza iluminací, jeví zřejmou souvislost s dvorským uměním Václava IV. Sbírkou středověkých rukopisných knih krakovského kláštera se z liturgického a muzikologického hlediska zabývá James Boyce. I tento autor předpokládá, že všechny nejstarší krakovské rukopisné knihy byly pořízeny pro potřeby nové komunity a do Krakova byly převezeny v r. 1397 (BOYCE 2008, 101). V obsáhlé analýze upozorňuje na typicky pražské prvky – svátky příznačné pro český liturgický kalendář.

18 WESSELS 1912, I, 80: Item in Rubrica XVI de studiis et studentibus, ubi dicitur quod in Ordine nostro sint XIII Studia Generalia, ordinamus quod sint XVI et decimum quintum sit Valentiae et XVI sit Pragae; KROFTA 1944, 497, č. 794; KADLEC 1966, 63–64, 92–95; KADLEC 1991, 191, 216. Se vznikem univerzit také řády propracovaly svůj systém intelektuální výchovy. V některých klášteřích byla zřízena „studia localia“ nebo „particularia“,

liturgické texty k svátku Panny Marie Sněžné a byl také velkým podporovatelem tohoto kláštera. Podle zprávy z roku 1393 se o milostivém létě po sedm dní konala velká procesí po pražských kostelích včetně Panny Marie Sněžné. Poněkud opomíjenou kapitolou z historie je působení pražských cechů u Panny Marie Sněžné.¹⁹ Každoročně na sv. Ondřeje měli cechmíři konvářského řemesla z Nového Města pražského koupit svíce za osm haléřů pro obětování v kostele. Kromě torzálně dochovaného karmelitánského kláštera a kostela je dochováno velmi málo dalších hmotných památek na karmelitánskou éru u Panny Marie Sněžné. Pozoruhodná zmínka o postavení ve své době vzácných „velkých“ varhan na kůru dokládá provozování rozvinutých liturgických zpěvů, včetně pěstování mariánského kultu, k čemuž dodnes rovněž odkazuje dochovaný mariánský graduál z 90. let 14. stol., který byl doplňován až do 16. stol.²⁰

Obr. 8. Krakovský antefonář, zápis z r. 1397 o založení pražského kláštera u Panny Marie Sněžné (Wrocław, © Zakład Narodowy im. Ossolińskich, sign. BO IV. 12025).

Mimořádně kvalitní ukázkou sochařského umění dvorského okruhu představuje tzv. tympanon od Panny Marie Sněžné (obr. 9), který poutal svým zajímavým ikonografickým ztvárněním celé generace uměleckých historiků v Čechách i v zahraničí.²¹ Reliéf tympanonu byl sestaven celkem ze čtyř desek a představuje výjev Korunování Panny Marie Kristem. Postava Panny Marie, zobrazené z profilu, trůní na lvu, protějšková postava Krista, zobrazená v přísně hieratické pozici, sedí na orlu. Na pozadí za oběma postavami jsou zobrazeny růžové keře. Mezi postavami je pak umístěn osekáný kmen Stromu života, stoupající průběžně do horní zóny výjevu Nejsvětější

v nichž studovali umění (tj. filozofii) a vědy řeholníci dotyčné provincie, a v některých kláštorech „studia generalia“, která měla výsadu, že sloužila řeholníkům z celého řádu. Tato generální studia byla těsně spjata s teologickou fakultou v daném místě. Žili v nich vyučující i studenti z řad dotyčné řehole, konaly se v nich i přednášky. Velký význam mělo, že generální a provinční kapituly cíleně ustanovovaly vhodné bratry za vyučující v rámci generálních studií svého řádu v různých zemích, takže docházelo k velmi živé výměně myšlenek, rozšiřování zkušeností, upevňoval se univerzalizmus a jednota v řádu (BOAGA/BORRIELLO 2008, 874–876, heslo Studio e studia).

19 Několik málo dochovaných zpráv dle Tomkových Dějin města Prahy vydal VYSKOČIL 1947, 100. K problematice předhusitské řemeslné specializace uvádí zajímavou zmínku František Šmahel. V okolí kostela Panny Marie Sněžné převládaly dílny kožedělných řemeslníků převážně německé národnosti (ŠMAHEL 1993a, 342).

20 VYSKOČIL 1947, 86–96. Uloženo: Praha, knihovna Národního muzea, sign. XII A 1 (24 A 2); BARTOŠ 1927, 211.

21 Tympanon byl naposledy podrobně pojednán ve studii FAJTL/HLAVÁČKOVÁ/ROYT 1993, která shrnuje četná dosavadní umělecko-historická bádání, provedla jejich kritické zhodnocení a podrobila vyobrazení na reliéfu nové detailní analýze. Autoři studie upozorňují na zřejmou stylovou souvislost s jihoněmeckou produkcí okruhu Ludvíka Bavorského. Pískovcový reliéf byl vandalsky poškozen již v 15. stol. Ve století 20. vykazovalo vážné poškození i samotné dochované torzo, vystavené povětrnostním vlivům, a proto bylo v r. 1973 nahrazeno kopií (BLAŽIČKOVÁ 1973). Originál je uložen ve sbírkách Národní galerie v Praze, kde je dnes vystaven ve stálé expozici českého gotického umění. Reliéf byl nad hřbitovní bránou nahrazen kopií z umělého kamene, dnes umístěnou v depozitu Národního památkového ústavu v hl. m. Praze, a v současnosti se na místě originálu nachází druhá kopie.

Obr. 9. Tympanon od Panny Marie Sněžné, 1347–1349, zapůjčený františkánským řádem Národní galerii, fotografie z doby vystavení v expozici Starého českého umění v Jiřském klášteře na Pražském hradě (© Národní galerie v Praze, foto Č. Šíla, 1993).

Trojice. Zde strom přechází do podoby kříže, jehož příčná ramena přidržuje trůnící Bůh Otec (Trůn milostí, Gnadenstuhl). Celek je odkazem na legendu o Svatém kříži, v němž je jako Strom života identifikován Kristův kříž. Dole po stranách jsou klečící donátoři, přidržující štíty s heraldickými symboly českého lva vlevo a říšské orlice vpravo, mající zřejmý vztah k figurám, nad nimiž trůní Kristus i Panna Maria.²² Původní umístění tohoto reliéfu není známo. Oprávněně se předpokládá, že byl původně zapojen do architektonické výzdoby vnější fasády a byl do současného stavu sesazen dodatečně, čemuž napovídají detaily v přechodech mezi jednotlivými deskami a odlišné zvětrání obou zón reliéfu. Naposledy bylo předpokládáno umístění karmelitánského reliéfního tympanonu kladeno na severní fasádu věže nad vjezdem do kláštera (FAJT/HLAVÁČKOVÁ/ROYT 1993, 21–22) s hypotetickou rekonstrukcí původního rozvrhu (tamtéž, 23), především s odkazem na vědomou horizontální kompozici a etážové členění (předpokládáné trojstupňové), které bylo v tehdejší stavební plastice běžné.²³ Oprávněný předpoklad původní funkce reliéfu jako součásti architektonické plastiky uvedl již Josef KRÁSA (1973). Jan Muk dokonce hovoří o „galerii

22 Identifikace obou donátorů se v průběhu času různila. Zatímco postava Karla IV. nebyla zpochybňována (i když ne vždy identifikována do téže figury), druhá postava byla interpretována různě. Beckovský a řada pozdějších kronikářů v ní viděli karmelitána, moderní badatelé Blanku z Valois, markraběte Jana Jindřicha, Jana Lucemburského (KUTAL 1973), přičemž zvláště identifikace posledního z nich znamenala značné ztížení otázky datace i vztahu ke karmelitánskému klášteru. Naopak identifikace s první Karlovou manželkou napomáhá k dataci vzniku reliéfu po založení kláštera, k němuž došlo těsně po Karlově korunovaci za českého krále a figury donátorů by tak oprávněně představovaly manželský pár, který klášter založil.

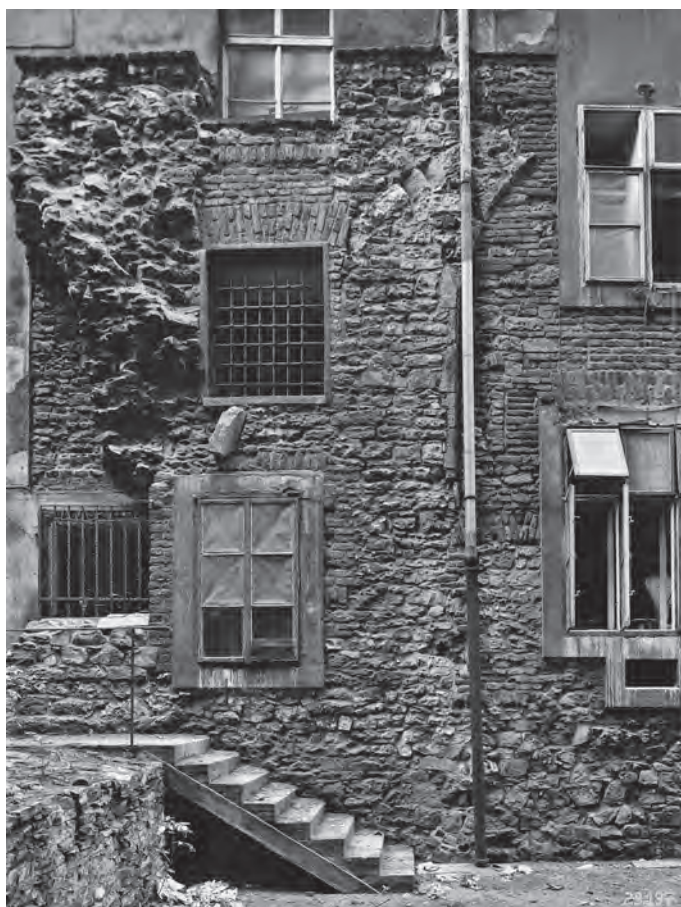
23 Pokus lokalizovat původní umístění reliéfu na severní fasádu kostelní věže ve spojení s navrhovanou datací vzniku 1347–1348 by znamenal, že již nejpozději rok po založení kláštera by musela být věž nejen stavebně dokončena, ale i opatřena složitou sochařskou výzdobou na fasádě. Zbytky severní kostelní věže se spatřují v západní partii obvodové zdi zřícené severní kaple o tloušťce cca 220 cm, která ji dochovanou výškou převyšuje (MUK/NOVOSADOVÁ 1979, 71). V pramenech je doložena pouze k r. 1434, kdy byla velmi poškozena během husitských válek. Její zbytky byly odstraněny nejpozději počátkem 17. stol. během přestaveb po příchodu františkánů.

plastiky, u nás patrně bez obdoby“ (MUK/NOVOSADOVÁ 1984, 103). Pokud je lákavá hypotéza správná a reliéf se nacházel na severní fasádě věže (obr. 10) ve směru od svatohavelské brány Starého Města, navíc při vstupu do kláštera, tvořil by jedinečnou připomínku slavnostní události uvedení karmelitánů královským párem 3. 9. 1347 na toto místo. Symbolicky by pak vyjadřoval duchovní rozměr nejen této události, ale i pečlivě připravovaného následného budování Prahy a království za panování krále Karla.

Kromě Karla IV. a pražských arcibiskupů byl podporovatelem kláštera i Václav IV. V roce 1384 potvrdil Karlovi zakládací listinu. Závažnou kapitolou v dějinách pražského karmelitánského kláštera byla jeho účast na spolupráci českého krále s polskými vladaři. Z pražského kláštera byly založeny dva kláštery v Polsku – v roce 1397 v Krakově, shodou okolností se rovněž nazýval „Na Piasku“, v roce 1399 další karmelitánský klášter v Poznani (MACHILEK 1974, 75; KADLEC 1991, 1. díl, 216). Jelikož Jadwiga z Anjou pozvala do Krakova i slovanské benediktiny, můžeme oprávněně hovořit o realizování širšího programu spolupráce mezi Prahou a Krakovem v 90. letech 14. stol. (BOYCE 2008, 39, 43–44). Polské a především krakovské vazby budou v dějinách pražských karmelitánů trvalým a důležitým znakem.

Podle dalšího dochovaného královského povolení z 29. 4. 1418 mohl převor Pavel pronajímat celkem 38 městišť na klášterních pozemcích. Nad příkopem Starého Města pražského (při dnešní ulici 28. října) jich pronajal patnáct, na bývalém Koňském trhu osm, v klášterní zahradě třináct a v areálu městiště kláštera dvě. Již 5. 1. 1418 převor Pavel uzavřel hromadnou emfyteutickou smlouvu (WAGGE 1992, 50). Bohužel tento slibný vývoj měl být zanedlouho drasticky přerušen.

V důsledku postupně se zhoršující politické a ekonomické situace v království docházelo k postupné radikalizaci společenského a náboženského života. Pražský karmelitánský klášter, exponován svou strategickou lokalizací a na pražské poměry nesrovnatelnými rozměry klášterního kostela, byl významný i svou duchovní a vzdělávací činností, a tvořil tak vynikající doklad nadnárodní úrovně kultury doby karlovské. František Šmahel, který se ve své syntéze k dějinám husitství v Čechách zmiňuje o problematice řeholního života v době předhusitské, publikuje informaci přebroušenou z Tomkových dějin, podle níž karmelitáni v Praze trpěli špatnou pověstí, někteří z nich dokonce v převleku za lékaře sváděli počestné ženy (ŠMAHEL 1993a, 253). Ohlédneme-li od poněkud „bulvární“ povahy této informace, musíme konstatovat, že se jedná o jedinou zmínku o řeholním životě v klášteře v Tomkově Dějepis Prahy a musíme ji proto brát s jistou rezervou, aniž bychom zpochybňovali její časovou autentičnost. Z dějin teologických polemik je dochována zpráva již k roku 1366, kdy se Konrád Waldhauser dostal do prudkého sporu s pražskými karmelitány o „visio beatifica“.²⁴ Podle Schallera byli pražští karmelitáni první, kteří veřejně kázali proti Husově učení. Jeden z nich, Thomas Valdensis (obr. 11), napsal knihu proti učení Johna

Obr. 10. Praha 1-Nové Město, kostel Panny Marie Sněžné. Stavební zbytky gotické věže při jižní chórové kapli (© NPÚ ÚP, fotoarchiv, foto Končinský, 1943).

²⁴ MENČÍK 1881, 30–32; MACHILEK 1985. Visio beatifica (blažené patření, tj. na Boha) je podle křesťanské teologie jedna stránka štěstí lidí ve věčném, posmrtném životě. Spor se týkal nějaké podrobnosti ohledně tohoto tématu.

Obr. 11. Praha 1-Nové Město, knihovna kláštera františkánů.

A) Nástení freska s výjevem učenců, po pol. 18. stol.

B) Thomas Waldensis, OCarm., člen pražského konventu ve 14. století mezi dvěma světci (foto P. Havlík, 2010).

Wicliffa a jeho stoupenců, kterou věnoval papeži Martinu V. Je uložena ve Vatikánské knihovně.²⁵ V důsledku teologických sporů i společenského napětí docházelo k novým potížím, zvrátům a nakonec nastala katastrofa. Již v roce 1412 museli karmelitáni strpět hrůzné předznamenání husitských bouří, když magistr Jeroným Pražský vtrhl se svými stoupenci do klášterního kostela, rozmetl relikviáře, jejich obsah vyházel na zem a nechal je rozšlapat (FRB 1932, 288; FRIND 1872, 301–302). Karmelitánský kazatel Mikuláš byl se svázanými rukama a nohama vržen do Vitavy, odkud ho zachránili rybáři na člunu.²⁶ Je pravděpodobné, že tato událost byla vyvolána jeho kázáním a kázáním jeho spolubratří. Podle všeho tato násilná událost znamenala dočasné pozastavení dosud probíhajících stavebních prací. V té době karmelitáni zřejmě

²⁵ SCHALLER 1797, 155; FRIND 1872, 301–302. Kniha se zde patrně nachází dodnes, viz MÜNTZ/FABRE 1877, 171 „Pars prima Magistri Valdensis contra errores. Ex membr. in albo (B)“. V klášterní knihovně františkánů u Panny Marie Sněžné v Praze je tento karmelitán vyobrazen na nástropní fresce v poli mezi významnými učenými.

²⁶ COCHLÁUS 1549, 136; FRIND 1872, 301; srv. též Oxford, MS. Bodley 73, fo. 72v, zpráva o zajetí pražského kazatele Mikuláše ze Schweinfurtu u Johna Bale, bývalého anglického karmelitána, který se stal anglikánským biskupem.

nerespektovali nad městem vyhlášený interdikť a ze strachu před králem Václavem IV. a jeho úředníky nadále slavili mše svaté ve svém kostele i jinde. Převor Jan proto žádal od papeže Jana XXIII. pro sebe a svůj konvent dispens od tohoto zákazu. Bulou z 27. 9. 1413 pověřil papež opata kláštera od sv. Ambrože na Novém Městě pražském, aby z karmelitánů trest sňal (ERŠIL 1980, 493, č. 860). Když pražská metropolitní kapitula 1. listopadu 1415 vyhlásila nad Prahou znovu interdikť, aby potrestala Husovy stoupence, zasáhl tento trest i věřící věrné papežské straně. Ozbrojený lid 3. listopadu 1415 přepadl klášter a žádal veřejné konání bohoslužeb a nedbání interdikť. Karmelitáni se nátlaku podvolili (SPĚVÁČEK 1986, 535–536). V roce 1416 se pak několik bratří odebralo do Kostnice, aby toto své provinění vysvětlili. Na základě toho obdrželo 6. 8. 1417 několik karmelitánů a dominikánů absoluci, promíjející jim přestoupení interdikť.²⁷ Podle Petra z Mladoňovic zejména karmelitáni z pražského kláštera vystupovali roku 1416 v Kostnici jako hlavní žalobci proti magistru Jeronýmovi, přičemž zdůrazňovali zvláště násilný čin z roku 1412. Varování předchozími událostmi odvezli karmelitáni své cennosti z Prahy do Vídně (TOMEK 1891, 153). V roce 1419 se situace vyhrotila natolik, že Václav IV. v únoru 1419 na nátlak svého bratra Zikmunda přikázal vrátit katolické kněze do pražských kostelů. To vyvolalo nepokoje a protest purkmistrů všech tří pražských měst. Pod tímto tlakem král 25. 2. 1419 rozhodl, že v kostelech karmelitánů u Panny Marie Sněžné, benediktinů u sv. Ambrože na Novém Městě a ve staroměstském farním kostele sv. Benedikta, spravovaném německými rytíři, mohou kromě duchovních z těchto komunit sloužit a kázat také kněží strany pod obojí způsobou (TOMEK 1893, 635; SPĚVÁČEK 1986, 535). Po vypuknutí války uprchli karmelitáni z Prahy.²⁸ Někteří z nich určitě odešli do Vídně, jako např. pozdější převor Václav Grandis, jiní zřejmě uprchli do Polska. V kostele Panny Marie Sněžné si zřídil své hlavní působišť kněz Jan, původně želivský premonstrát, který přišel do Prahy patrně již v roce 1418. Působilo na něho učení magistra Jana z Jesenice o přijímání pod obojí způsobou, silný vliv na něj měli valdenští, kteří se stahovali do pražských měst. Od února 1419 se v tomto kostele stal hlavním šířitelem radikálního chiliasmu, spojeným s několika krvavými událostmi, a působil zde až do své smrti. Zvon na severní věži kostela tehdy sloužil především k svolávání davu, což pak často přerůstalo v násilnosti.²⁹ Když byl roku 1422 Jan Želivský popraven, pochoval jej jeho nástupce kněz Jakub Vlk v tomto kostele pod kazatelnou (TOMEK, 1879, 241). Exil karmelitánů trval téměř dvacet let a nedostavěné opuštěné budovy a pozemky kláštera postupně zabírala a rozprodávala novoměstská rada (LÍBAL/MUK/MUKOVÁ/NOVOSADOVÁ 1980, 7–8). O velké kostelní věži se dozvídáme pouze ze zprávy z roku 1434, která vypravuje o jejím zničení za bojů mezi novoměstskými a staroměstskými. Tehdy byla zvonice poškozena střelbou z houfnice a zvon, střelbou poškozen, se zřítíl z věže a rozbil se (TOMEK 1891, 153–154; ŠMAHEL 1993c, 292). Poškozená věž již nebyla obnovena. Na koncilu v Basileji roku 1435 generál řádu Jan Faci jmenoval Václava Grandise novým převorem v Praze a pověřil ho, aby v přítomnosti vídeňského měšťana Konráda Rottingera, převora vídeňského karmelitánského kláštera a jiných svědků dal zachráněné věci notářsky inventarizovat. Pokud by však návrat do Prahy nebyl ještě možný, měl vídeňský převor jemu i jeho bratřím nadále poskytovat pohostinství.

Zaznamenáníhodný názor přináší TOMEK (1891, 153), když udává, že klášter jako hlavní sídlo radikálního Jana Želivského a jeho nástupce Jana Vlka nebyl rozbořen ani během bouří roku 1420 jako jiné pražské kláštery, ani později, kromě doloženého poškození věže v roce 1434, ale zachoval se v původním stavu.

Karmelitáni se vrátili do Prahy v roce 1435, ujali se opravy kláštera a především restitucí rozchvácených pozemků a platů, ovšem počet členů konventu byl mnohem skrovnější.³⁰ V letech 1441 a 1443 se převorové českých konventů v Praze a Tachově účastnili provinčních kapitul hornoněmecké provincie v Augsburgu a Norimberku. Generální kapitula v Chalons-sur-Saône roku 1444 znovu podřídila konventy v Čechách a Polsku jurisdikci saského provinciála.³¹ V následujících desetiletích lze vzdor počátečním obtížím zaznamenat stálý vzestupný vývoj, jenž byl ale opět nečekaně náhle přerušen lidovými bouřemi spojenými s obrazoborectvím v roce 1483. Karmelitáni

27 Originál se nachází v archivu Metropolitní kapituly v Praze (FRIND 1872, 115, pozn. 2; VYSKOČIL 1947, 106 datuje 15.5.1417).

28 Kronikář Vavřinec z Březové uvádí, že už 20. srpna 1419 byl klášter s kostelem pobořen a vypálen a někteří mniši zjímáni (FRB 1893, 360). Jiné prameny však tuto událost neuvádějí. Tomek datuje odchod karmelitánů z Prahy do r. 1420 (TOMEK 1891, 153).

29 Doloženo např. 30.6.1421, 19.10.1421 a 1422 (TOMEK 1879, 183, 209, 238).

30 Uvádí se 12 osob, ve srovnání s tím Jan František Beckovský udává, že zde bylo „přes 60 písmá sv. učitelů a přes 200 ostatních duchovních bratří Karmelitánů“ (BECKOVSKÝ 1879a, 109).

31 WESSELS 1912, I, 201: Item applicaverunt Conventus Poloniae et Boemiae Provinciae Saxoniae, ut deinceps sint sub eius Provincialis oboedientia.

Obr. 12. Praha 1-Nové Město, kostel Panny Marie Sněžné. Tympanon nad bývalou hřbitovní branou. (© NPÚ ÚP, fotoarchiv, č. neg. F 41.876, foto K. k. Central-Commission für Denkmalpflege, před 1918).

museli podruhé opustit klášter.³² Během přepadení byly v kostele rozbíjeny dřevěné a kamenné sochy, ničeny obrazy a tehdy byl rovněž poškozen i zmíněný tympanon s reliéfem nad branou ke Koňskému trhu (BECKOVSKÝ 1879a, 110; TOMEK 1891, 154; obr. 12). Vykázaní bratři se mohli do Prahy vrátit až roku 1496 na žádost zástupců obou pražských měst před králem v Budíně a po slibu zajištění bezpečí pro řeholníky, což se týkalo i jiných řádových komunit. Se vzrůstající se protestantskou reformací docházelo k úpadku klášterního života, rovněž dorostu rapidně ubývalo, noví uchazeči přicházeli již jen z Polska a vedení kláštera stále více přebírali polští bratři. K novému poškození soch a obrazů došlo opět v roce 1521, kdy kostel vyplenila pražská chudina (TOMEK 1894, 495). Za převora Ondřeje jsou doloženy soudní spory kláštera s no-

voměstskou obcí v letech 1525 a 1531, které dokládají, že dosud nebyly vyřešeny pohusitské restituční pozemků a platů. Již tak těžce zkoušený klášter byl nakonec v roce 1542 poničen prudkou větrnou bouří, během níž se 12. března propadl krov kostela (BECKOVSKÝ 1879a, 103, 261). Zániku klášterní komunity se již nedalo zabránit a bratři v roce 1543 z Prahy odešli, patrně do Polska.³³ Nadále tu žil většinou pouze převor, často pouze přechodně, neměl příjem, který by umožnil opravu těžce poničených budov, ani prostředky na obživu členů řádové komunity. Ke dni 12. 3. 1561 máme zprávu o dalším zřícení krovu. Téhož roku adresoval převor Vojtěch Kačkovský prostřednictvím svatovítské kapituly císaři prosbu o urychlenou opravu kostela a kláštera (BOROVÝ 1969, 319, č. 823; 350, č. 851). V roce 1568 se na opravě, prováděné na žádost převora Jana Smigelského, podílel i novoměstský zvonař Brikcí z Cimperka, který bydlel v jednom z domů na gruntech kláštera v Široké, dnes Jungmannově ulici. Ve své zprávě pražskému arcibiskupovi píše: „...poněvadž dotčený převor bez odpovědi z tohoto kláštera pryč jest ušel, aby ho pak budoucí převorů o plat neupomínali...“ (LIBAL/MUK/MUKOVÁ/NOVOSADOVÁ 1980, 9). Zmíněné opravy byly nepochybně pouze nejnutnějšího charakteru, protože v roce 1572 žádají purkmistr a rada Nového Města pražského, aby zborcený krov, který ohrožuje okolní domy i kolemjdoucí, byl stržen (obr. 13). V 70. letech je zde doložen kněz Jiří Hlívický (též Tyhovecký), který se dostal do sporu s novoměstskou obcí. Správy klášterních pozemků se proto ujalo pražské arcibiskupství, které zde 1579 zřídilo komendátní převorství s výhradou, že je povinností těchto převorů ustoupit a budovy řádu vydat, kdyby se karmelitáni vrátili a ucházeli se o opuštěný klášter. Komendátní převorství bylo svěřeno proboštům zderazského kláštera křižovníků Božího hrobu. První z nich,

³² KADLEC 1991, I, 310.

³³ Datum odchodu karmelitánů z Prahy udává literatura různě. Kromě r. 1543 a 1550 se uvádí i doba kolem r. 1570, která představuje patrně nejzazší hranici působení karmelitánských bratří u Panny Marie Sněžné. Vlastní řádová komunita však zanikla již r. 1543, později byl klášter pouze udržován samotnými převory, než byl zcela opuštěn a správu převzala arcibiskupská konzistoř. K tomu např. KRISTEN (1932, 391, pozn. 3). WAAGE 1992 se domnívá, že již Jan Smigelský byl prvním správcem, ustanoveným arcibiskupstvím. Proti tomu však hovoří zprávy o přítomnosti karmelitánského řádu (např. BOROVÝ 1969, 319), jednalo se s největší pravděpodobností o polské karmelitány.

probošt Martin Narozius, se zasloužil o stabilizaci finanční situace tím, že 16. 2. 1582 svolal na klášterní hřbitovní pozemek všechny nájemce a ustanovil samosprávu – rychtáře práva s dvěma konšely. Vzniklo tím postranní právo (v právním slova smyslu), rovněž byly založeny městské knihy (WAGGE 1992, 59–60). Po Naroziovi nastoupil převor Martin Baborovský a od roku 1592 poslední zderazský převor Řehoř Link.

O úsilí karmelitánů získat zpět klášter Panny Marie Sněžné máme zprávy až z počátku 17. století.³⁴

V době po tridentském koncilu od poloviny 16. století docházelo k postupné obnově některých pražských klášterů a řádových komunit. V rudolfínské době k nim patřili zejména strahovští premonstráti, minorité u sv. Ja-

Obr. 13. Praha 1-Nové Město, kostel Panny Marie Sněžné. Střecha a horní partie zdiva kostela (© NPÚ ÚP, fotoarchiv, č. neg. 29.169, foto Končinský, 1943).

kuba a dominikáni, zprvu usazení v Anežském klášteře a od roku 1604 u sv. Maří Magdaleny na Malé Straně. Největší aktivitu vyvíjel mladý řád jezuitů. Již někteří autoři si povšimli generační změny – generace vlažných katolíků byla vystřídána generací plnou bojovného zápalu. Pro řády byla výchova této mladé generace, zvláště ze šlechtických kruhů, zároveň otázkou existenční, neboť právě z ní se rekrutovali nejvýznamnější donátoři. Koncem 16. stol. přišli do Prahy kapucíni, štědře podporovaní katolickou šlechtou zejména u císařského dvora. V této situaci přišel do Čech v roce 1603 i František a Sosa de Toledo, generál menších bratří observantů sv. Františka, který získal nadmíru vlivného podporovatele v osobě nejvyššího kancléře Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic. Generálův záměr, usadit svůj řád v Praze u opuštěného kostela Panny Marie Sněžné, podporoval i internuncius u císařského dvora Šebestián Lambert Fornari.³⁵

Arcibiskup Zbyněk Berka z Dubé se domníval, že karmelitáni se do Prahy vrátit nehodlají, a vyslovil proto 11. 10. 1603 generálovi řádu františkánů svůj souhlas s převodem. I císař Rudolf II. během slyšení řádového generála téhož dne rovněž souhlasil „pro zvláštní náklonost, kterou choval k řádu františkánů“ s tím, jak je uvedeno v pozdějším privilegii z 15. 3. 1606, aby jim byl kostel postoupen a darován se vším příslušenstvím. Slavnostní uvedení řádu k Panně Marii Sněžné proběhlo za přítomnosti řádového generála 8. 11. 1603 (obr. 14).

Téhož roku se ovšem při své vizitační cestě do Polska počátkem září v Praze zastavil i generální převor karmelitánů Jindřich Sylvius (1598–1612). Doufal, že opuštěný klášter a kostel získá zpět pro svůj řád. Ani na arcibiskupa, ani na nuncia se však nemohl obrátit, poněvadž nebyli v Praze přítomni, k internunciovi Fornarimu patrně neměl důvěru. Odsunul tedy záležitost až na zpáteční cestu. Po návratu koncem listopadu 1603 Sylvius v Praze zjistil, že někdejší karmelitánský klášter i kostel byly mezitím převedeny jinému řádu (MEYER 1913, 71). Rychlost, s jakou byl převod uskutečněn, v něm vyvolala podezření o záměrnosti. V Praze se proto zdržel, aby jednal s příslušnými místy a zvrátil uskutečněný převod. Po neúspěšném jednání s generálem františkánů sepsal pamětní spis pro císaře, v němž ho žádal, aby byl klášter i kostel Panny Marie Sněžné,

³⁴ Tuto pozoruhodnou kapitolu z dějin kláštera monograficky zpracoval Z. KRISTEN (1932) na základě studia písemností pražské nunciatury za Jana Štěpána Ferreriho, které připravoval k edici. Kristen na základě studia opravil starší literaturou chybně tradované líčení událostí.

³⁵ Internuntius zastupoval řádného papežského nuntia (Spinelliho) v době jeho pracovní nepřítomnosti.

Obr. 14. Praha 1-Nové Město, kostel Panny Marie Sněžné. Interiér původního vysokého chóru karmelitánského, dnes farního a současně františkánského kostela. Klenba je pozdně renesanční a hlavní oltář nese kartuši s datací 1657 (foto P. Havlík, 2010).

pod nátlakem kacířů opuštěný, vrácen karmelitánskému řádu. Františkánům může být podle Sylvia přidělen původní klášter sv. Ambrože nebo jiný kostel, kterých je v Praze dostatek, aniž by tak bylo nutné činit na úkor jiných řádů. Sedm dní čekal na audienci u císaře, avšak marně. Když pochoopil, že císař své rozhodnutí nezmění, zvláště díky své osobní náklonnosti k františkánům, a poněvadž náklady na pobyt byly příliš vysoké, rozhodl se odjet a pokračovat ve vizitaci v Německu a Francii. V Praze zanechal jako svého zmocněnce v této záležitosti generálního prokurátora Jakuba a Fonte, převora z kláštera Jaslo v Polsku.³⁶ Dopisem informoval o záležitosti státního sekretáře kardinála Pietra Aldobrandiniho,³⁷ kardinála – protektora řádu karmelitánů Domenica Pinelliho a římskou kongregaci pro věci řeholní, v jejímž čele stál kardinál Alexander Medici, arcibiskup florentský, a žádal je, aby se všichni ujali jeho řádu a pomohli mu ztracený klášter získat zpět. Ti o celé situaci informovali nového nuncia u císařského dvora Jana Štěpána Ferreriho s příkazem, aby se po příjezdu do Prahy o sporu podrobně informoval a učinil

potřebné kroky k nápravě práva. Pinelli ještě písemně nařídil pražskému internunciovi Fornarimu, aby nápravu v této záležitosti vyjednal s pražským arcibiskupem. Fornari se obrátil kromě arcibiskupa i na nejvyššího kancléře, který mu oznámil, že císař stěží změní své rozhodnutí, a proto jediným řešením je, aby karmelitáni přijali jiný pražský kostel. Arcibiskup Zbyněk Berka z Dubé v jednání s Fornarim upozornil na to, že jen jeho zásuhou nebyl kostel s klášterem zabrán utrákvisty, jako se to stalo jiným pražským klášterům a kostelům. Kdyby se byli karmelitáni o klášter ucházeli dříve, jistě by ho dostali. Nastínil i ekonomickou stránku věci – důchody kláštera, dříve tak bohaté, byly asi před třiceti lety z větší části komorou prodány a ke znovuzřízení by bylo zapotřebí velkých vedlejších důchodů, které by si karmelitáni, protože nejsou zvyklí žebrot, nedokázali opatřit. Aby se mohli udržet alespoň v klášteře na nějakém novém místě, slíbil jim ponechat nejen zbývající příjmy bývalého kláštera Panny Marie Sněžné, ale vymoci i navrácení kláštera v Tachově, zabraného protestanty.³⁸

36 Roma AO, Il C.O. 1(11) Registrum Henrici Sylvi fol.79; MEYER 1913, 76; KRISTEN 1944, 426.

37 Dopis Praha 24. 11. 1603, Pietro Aldobrandini byl kardinálem od 17.9.1593, † 10.2.1621.

38 Roma AO, Il Germania Superior Conventus 3, Praha: dopisy Jakuba a Fonte řádovému generálovi z Prahy 19.1.1604 a 16.11.1604; LIBAL/MUK/MUKOVÁ/NOVOSADOVÁ 1980, 13.

Obr. 15. Praha1-Staré a Nové Město. Výřez s prospektu Filipa van der Bosche z r. 1606 ukazuje zříceninu vysokého chóru starého karmelitánského kláštera v roce, kdy byl předán františkánům, vlevo gotický kostel sv. Havla, který karmelitáni v 17. století získali pro svůj nový konvent (NPÚ HMP, fotoarchiv, repro P. Havlík, 2010, originál ve sbírkách Muzea hlavního města Prahy, inv. č. 17442).

Mezitím karmelitán Jakub a Fonte očekával císařovu odpověď na Sylviův pamětní list. Poněvadž však nepřicházela, zamýšlel opustit Prahu. Jelikož by tím však zmařil naděje na smírné řešení případu, arcibiskup mu v odjezdu zabránil a svolil poskytnout mu prostředky na živobytí. Po čase se podařilo přesvědčit i Jakuba a Fonte, že by karmelitáni měli usilovat o jiný kostel a že jednání o znovuzískání Panny Marie Sněžné je mařením času.³⁹ Tuto žádost tedy vyjádřil v novém pamětním listě, který na přelomu února a března 1604 předložil císaři.⁴⁰ Rozhodnutí v podstatě znamenalo vítězství františkánů v daném sporu. Ti navíc pro sebe uhájili i důchody z postranního práva, slíbené arcibiskupem karmelitánům. Opírali se totiž o formulaci z císařského rozhodnutí předat klášter se vším příslušenstvím. Tyto prostředky františkáni nezbytně potřebovali k obnově klášterního kostela, nacházejícího se v ruinách.

Zpráva o tom, že karmelitáni svůj názor změnili, se do Říma nedostala hned, protože ještě koncem dubna 1604 kardinálové Pietro Aldobrandini, Domenico Pinelli a Alexander Medici svými dopisy znovu přikázali nunciu Ferrerimu, který konečně 26. 4. 1604 přijel do Prahy, aby vymohl navrácení kostela Panny Marie Sněžné karmelitánům. Jen v případě, že by to nebylo možné, měl hledat jiné řešení, které by bylo v souladu s císařovým přáním. Tehdy je Ferreri upozornil na obrat v postoji karmelitánů a v tomto smyslu doporučil protektoru Pinellimu obrátit se na nejvyššího hofmistra Bedřicha Fürstenberka, který měl v záležitosti vyvažovat vliv Zdeňka Popela z Lobkovic (KRISTEN 1944, 451). Další zdoluhavá jednání se pak zaměřila na hledání vhodného kostela. V jejich průběhu se jednalo o celé řadě lokací, mezi nimiž byl kostel sv. Kříže Většího na Starém Městě,⁴¹ kostel sv. Apolináře na Novém Městě,⁴² kostel sv. Ducha na Starém Městě s přilehlým klášteřem benediktinek,⁴³ přičemž zvláště poslední pokus vyvolal ostrý spor, který se podařilo zažehnat až v listopadu 1604. Další návrh byl v kontextu v Praze panujících poměrů obzvláště

39 K obratu v názoru došlo v únoru 1604. Roma AO, II Germania Superior Conventus 3, Praga: Dopis Fornariho kardinálovi S. Georgii 16.3.1604; Kristen 1932, 396; Kristen 1944, 94.

40 Roma AO, II Germania Superior Conventus 3, Praga: dopis P. Lukáše Nardiho OFMCap z 18.6.1607. Návrh dát karmelitánům jiný kostel se vynořuje již v únoru 1604, viz Fornariho dopis kardinálu S. Georgii z 16. 3. 1604; Kristen 1932, 396; Kristen 1944, 94.

41 Patřil původně ke klášteru cyriaků a nacházel se v Dušní ulici v místech dnešní Obecné a měšťanské školy čp. 886/I.

42 KRISTEN 1944, 457. Předání kostela karmelitánům zabránila novoměstská rada.

43 Zde se proti postavila abatyše kláštera sv. Jiří Žofie Albínka z Helfenburka, neboť kostel byl ve správě svatojiřského kláštera od r. 1589. Abatyši se převedení podařilo zvrátit i přes císařovo přání a tlak jednajících církevních činitelů včetně nuncia a pražského arcibiskupa. Celý průběh sporu, který podrobně vylíčil Z. KRISTEN (1932, 397–405), vykresluje prostředí spleti diplomatických vlivů a tlaků, panujících v té době na císařském dvoře pozdně rudolfínské období.

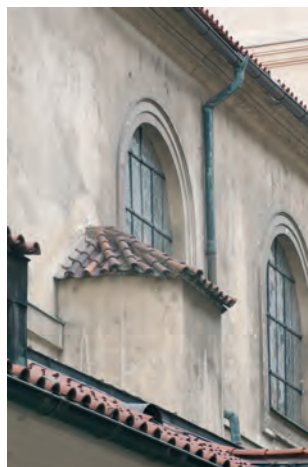
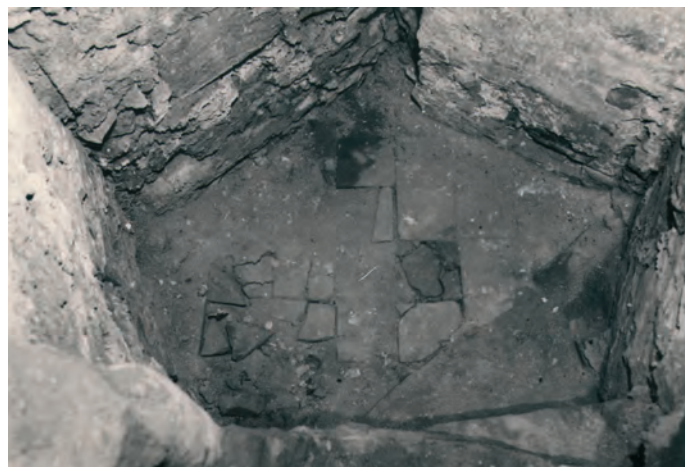
kuriózní, protože nuncius Ferreri radil arcibiskupovi, aby na císaři vyžádal zřízení katolické fary v protestantské svatyni – Betlémské kapli. Ač tento nápad by byl pro karmelitány výhodný, protože kaple byla nadána značnými důchody, přesto se věci tentokrát zalekl arcibiskup, obávaje se, nepochybně oprávněně, bouří a nepokojů.

Generál karmelitánů Jindřich Sylvius se zatím v polovině prosince 1604 vrátil z vizitačních cest do Říma, kde opět otevřel otázku navrácení kostela Panny Marie Sněžné. Protože se v Římě začali obávat vzniku vážných sporů mezi oběma řády, naléhali na Ferreriho, aby karmelitánům co nejdříve opatřil nový kostel. Koncem ledna 1605 se konečně zdálo, že karmelitáni budou uspokojeni. Byl jim nabídnut kostel – jeho jméno bohužel v pramenech není uvedeno – jehož patronem byl vyšehradský probošt Innocenc Moniga,⁴⁴ který byl s jeho postoupením srozměn. Scházeli již jen souhlas císaře Rudolfa II., a to jenom proto, že český místokancléř Jindřich Domináček z Písnice, který měl věc v referátě, byl dlouhodobě nemocen. Celé jednání nakonec skončilo náhlou smrtí prokurátora Jakuba a Fonte, který byl prý otráven kacíři a byl pochován v kapucinském kostele Panny Marie Andělské na Hradčanech.⁴⁵ Jeho smrt celou záležitost uzavřela, a tím i kapitolu předbělohorské historie působení karmelitánů v Praze (obr. 15).

Postavení pražského konventu v řádu

Pražský klášter byl třicátým pátým a zároveň posledním založením německé provincie před jejím rozdělením. Na generální kapitule v Metách v roce 1348 byla tato velká provincie rozdělena na dolnoněmeckou a hornoněmeckou. Do hornoněmecké karmelitánské provincie připadlo spolu s Prahou ještě dalších 15 konventů. Po dobu šedesáti let zůstal pražský klášter v této provincii, kterou vedli následující provinciálové: 1348–1364 Conradus von Neuburg; 1365–1371 Conradus von Rottenburg; 1371–1389 Conradus Zollner; 1389–1392 Fridericus Wagner; 1392–

1393 Johannes von Kitzingen; 1393–1421 Henricus Grevenberg.⁴⁶ Na generální kapitule v Bologni roku 1411 byla hornoněmecká provincie dále rozdělena. Všechny konventy v Čechách, Sasku, Durynsku, Prusku a Polsku byly přiřazeny k nové provincii, která se příležitostně nazývala „českou“ (WESSELS 1912, I, 144), „saskou“⁴⁷ nebo „polskou“ provincií. Kromě let 1440–1444, kdy byla Praha podřízena hornoněmeckému provinciálovi,

Obr. 16. Praha 1-Staré Město, stavební prvky gotické fáze kostela sv. Havla. **A)** Ukončení bývalého vřetenového schodiště na severní emporu, odkud vedl mostek do farní budovy býv. čp. 497 (foto P. Havlík, 2010). **B)** Dlažba gotického vřetenového schodiště, dnes zazděného. Vlevo dole zbytek vřetene (NPÚ HMP, fotoarchiv, č. neg. 17556, foto Z. Helfert, 1971).

náležel pražský konvent této nové provincii, v jejímž čele stáli v úřadu provinciála: 1411–1422 Arnoldus von Seehausen; 1422–1425 Hermannus Budstett; 1425–? Jacobus Pellificis; 1427 (?)–1434 Livinus von Dahme; 1434–1440 Hermannus Budstett; 1440–1451 Johannes Wolyn; 1451–1456 Petrus Stoß; 1456–1462 Livinus Becker (Pistoris).

Nové rozdělení přinesla generální kapitula 6. července 1462 v Bruselu za předsednictví generálního převora Jana Soretha.⁴⁸ Tehdy byla provincie rozdělena na tři části: Sasko, Dánsko a Polsko. Čechy, tedy i pražský konvent, připadly polské provincii a patřily k ní až do zániku kláštera u Panny Marie Sněžné. Řádovými provinciály byli: 1462–1486 Bernardus Krauß; 1486–1499 Michael Heitzer (Heger); 1500–1506 Petrus Benke; 1506–1536 Georg Schombert; 1536–? Johannes.

⁴⁴ Proboštem v l. 1595–1608 (WERNER 1996, nestr.).

⁴⁵ Roma AO, II Germania Superior, Conventus 3, Praga: dopis P. Lukáše Nardiho OFMCap z 18.6.1607. Naproti tomu KRISTEN 1932, 406 udává (a po něm veškerá česká literatura), že P. Jakub a Fonte byl pochován v minoritském kostele sv. Jakuba. V poznámce však upřesňuje, že k otázce úmrtí není v dochované nunciaturní korespondenci zmínky a že informaci přejímá z Beckovského.

⁴⁶ DECKERT 1961, 55–59. Ve výčtech provinciálů se přidržujeme latinského či německého znění jmen, doloženého v řádových pramenech. V provinciálovi Jindřichu Grevenbergovi, doloženém i v krakovském antifonáři, identifikoval Denkstein Jindřicha ze Šternberka. Seznamy řádových představených přináší BUBEN (2007, 159–163, 170–172).

⁴⁷ Papežské zřizovací buly pro kláštery v Jeně a Štětíně (RG 3, č. 332; RG 4 č. 3338).

⁴⁸ V r. 1866 byl blahorečen papežem Piem IX.

Obr. 17. Kalich mešní, stříbro lité, tepané a zlacené, značeno „TD“ (Tomáš Drexel, malostranský zlatník), 1727–1730. Vytvořen pro kostel sv. Havla u příležitosti svatořečení Jana Nepomuckého, někdejšího faráře kostela.

A) Ikonograficky ojedinělá práce s medailony s výjevy ze života světce. **B)** V nodu je umístěna světcova ležící postava. Autor hesla katalogu Jan Diviš udává datování 1710–1720 a neurčuje autora (BAUMSTARK/HERZOGENBERG/VOLK 1993a, 224, č. kat. 148; BAUMSTARK/HERZOGENBERG/VOLK 1993b, 94, č. kat. 148). Základní údaje jsou převzaty z hesla Dany Stehlíkové in: VLČEK 1996, 77 (foto P. Havlík, 2010).

Kromě generálního převora nebo jím určeného zástupce měl především provinciál právo a povinnost vizitovat kláštery. Mnohokrát jistě provinciálové takto zavítali do Prahy. Protože však chybí vizitační akta, nic o těchto návštěvách nevíme.

Kláštérní úřady a jejich nositelé

Představeným karmelitánského kláštera je **převor** (prior). Jmenování převora bylo záležitostí provinční kapituly. Na provinční kapitolu vysílal klášter svého převora a jednoho socia (**socius**, zástupce konventu) a vybavil je volebním návrhem konventu. Z něho bylo patrné, koho si členové konventu přáli za převora. Oficiálně byl nový převor ustanoven až potvrzením ze strany provinciála. Podle řádových konstitucí měl převor za úkol vést svůj konvent a byl odpovědný za písemnou agendu. To potvrzují i pražské listiny: převor je tím, kdo kupuje a prodává, kdo se zaručuje a kdo převádí „lenní statky“ konventu novým majitelům. Za nepřítomnosti převora přebíral vedení konventu **podpřevor** (subprior), který byl volen samotným konventem. Pouze ve větších konventech byl instalován provinční kapitolou. Vedle podpřevora měl klášter i **sakristána**, který měl na starosti v sakristii uložené liturgické knihy, roucha a liturgické předměty. Především se staral o správné přidělování a rozpis mešních intencí, dbal na splnění závazků mešních nadací. Finanční záležitosti konventu obstarával **kustos** (custos), později nazývaný prokurátor, který evidoval příjmy a výdaje kláštera. Převor a **klíčníci** (clavarii, též radní) pravidelně kontrolovali jemu svěřené knihy. Dále v Praze existoval úřad kazatele a varhaníka, lektora a informátora. Kazatelský úřad v letech 1371–1397 zastával Jakub Aquila. Varhaník kromě hry na nástroj vedl sbor. Doložen je varhaník Prokop, který v roce 1397 vedl sbor již 46 let, z toho většinu doby v Praze.

Studium v pražském karmelitánském klášteře

Ve středověku si každý jednotlivý klášter vychovával novice sám. Stejně to bylo se vzdáváním studentů v teologii před jejich kněžským svěcením. Velmi pozdě se začali i karmelitáni věnovat intenzivnějšímu studiu. Ve větších konventech býval provinční kapitolou ustanoven lektor, který měl na starosti výuku mladých spolubratří. Bohužel chybí prameny, abychom mohli jednotlivé lektory pražského kláštera jmenovat. **Lektory** byli zpravidla ti řeholníci, kteří skutečně dosáhli na univerzitě lektorátu nebo i vyššího akademického gradu. **Informátor** byl bratr pověřený přípravným vzdáváním řeholníků pro studium teologie. Vyučoval gramatiku a logiku. Sám většinou studoval ve třetím ročníku studia filozofie. Funkcí informátora býval

někdy pověřen i bratr, který byl již **kurzorem**⁴⁹ nebo lektorem teologie (KADLEC 1966, 93; DECKERT 1968, 255–256).

Jak je uvedeno výše, na generální kapitule v Bruggách roku 1379 bylo v Praze zřízeno **16. generální řádové studium** (WESSELS 1912, I, 80). Podobně jako jiné žebravé řády měli i karmelitáni v univerzitních městech svá generální studia, která byla přidružena k univerzitám. Profesori generálního studia, kteří předtím často studovali v Paříži, Oxfordu nebo v Bologni, se stávali členy kolegia profesorů univerzity. Bohužel jsme o generálním studiu u Panny Marie Sněžné informováni

jen velmi kuse. Zdá se ale, že nemělo dlouhého trvání, neboť roku 1384 většina profesorů přešla do Vídně (KADLEC 1966, zvl. 92–95).

Jedním z nejvýznamnějších profesorů mezi pražskými karmelitány byl Friedrich Wagner z Norimberka. Víme o něm, že byl roku 1372 převorem ve Vídni.⁵⁰ Generální kapitula 1375 v Le Puy en Velay určila, aby studentům třetího ročníku v Paříži vykládal sentence.⁵¹ Nacházíme ho mezi účastníky shromáždění pražské teologické fakulty 30. prosince 1383. Se svými přáteli magistrem Jindřichem z Oythy a magistrem Konrádem z Ebrachu OCist. odešel kolem roku 1385 do Vídně, kde byl jedním z „inceptorů“ vídeňské teologické fakulty (KADLEC 1966, 93). Dne 10. června 1387 obdržel od vévody Albrechta roční penzi 40 guldenů.⁵² V roce 1389 byl jmenován provinciálem hornoněmecké provincie a údajně zemřel roku 1391 ve Straubingu během vizitační cesty. Die Palaeonydora⁵³ byl autorem následujících děl: „Super sententias Wiennae lectas

libri 4“; „Reductorium in Epistolas S. Pauli libri 14“; „In XXXVIII Psalmos libri 2 et multa alia“.⁵⁴ Dochována jsou tato díla: německý komentář Janova evangelia „In principio erat verbum“;⁵⁵ „Postille per annum“.⁵⁶ Dalšími významnými karmelitány – profesory byli Oldřich, lektor v roce 1395, a Jan z Prahy (nazývaný také z Florencie), doktor a profesor teologie, který byl v roce 1411 generální kapitulou jmenován prvním provinciálem českosaské provincie (WESSELS 1912, I, 139),

Obr. 18. Barokní tisk od pozdějšího převora karmelitánů P. Norberta od sv. Ludmily (II) pro členy Škapulířového bratrstva s modlitbami ke sv. Janu Nepomuckému, Praha 1730, titulní list, Strahovská knihovna sign. AB XII 18/38 (foto P. Havlík, 2010).

49 Kurzor byl pravděpodobně studentem vyučovacího kurzu.

50 Quellen zur Geschichte der Stadt Wien Abt. III B 11 Nr. 404 Sp. 61.

51 Knihy sentencí Petra Lombardského.

52 Wien HHStA, Hs B 522 fol. 6.

53 PALAEONYDORUS J., Liber trimertestus de principio et processu Ordinis Carmelitici, Moguntiae 1497. Kniha byla později vydána s názvem PALAEONYDORUS, Antiquitates et sanctimoniae Eremitarum Montis Carmeli, Liber in tres partes digestus..., ed. POMPEIUS ZUCCALA, Venetiae 1570, a též J. PALAEONYDORUS je též autorem spisu: Vetustus Codex ms. Conventus Mechliniensis, 1484.

54 London, British Library, MS. Harley 3838, fol. 194, John Bale's notes on Carmelites authors.

55 Schlägl, klášterní knihovna, sign. Hs. 168.

56 Berlin, Staatsbibliothek, Mgf. 130.

nikdy však úřad nevykonával. Později byl jmenován papežským penitenciářem. Zemřel 17. listopadu 1435 ve Florencii.⁵⁷ Arnold ze Seehausenu (Altmarkt, Sasko-Anhaltsko) studoval mezi léty 1400 a 1405 na teologické fakultě ve Vídni,⁵⁸ kde se dne 4. května 1408 stal děkanem teologické fakulty (UIBLEIN 1978, 12). V roce 1411 se stal prvním provinciálem nově založené českosaské provincie.

2. Karmelitánský klášter sv. Leopolda u kostela sv. Havla v Praze

Až téměř po dvaceti letech od smrti Jakuba a Fonte dochází k novému pokusu v Praze opět zřídit konvent. Polský karmelitán P. Zikmund Gdowsky (Kdovský) se v roce 1624 na cestě do Říma na generální kapitulou zastavil v Praze a seznámil se zde s pozdějším olomouckým biskupem Janem Arnoštem Platejsem z Platenštejna,⁵⁹ který ho představil arcibiskupu Arnoštu Vojtěchu Harrachovi. Na jeho přání už v Praze zůstal, aby rozmnožil prořídle řady kléru. V letech 1624–1627 sloužil bohoslužby ve staroměstských kostelích sv. Havla, sv. Martina ve zdi, sv. Michala, sv. Haštala a bývalého cyriackého kostela sv. Kříže Většího.⁶⁰ Měl pověst horlivého kněze a duchaplného kazatele. Generál řádu Řehoř Canalis ho 28. května 1625 jmenoval generálním komisařem pro Čechy⁶¹ s úkolem opět získat ztracené konventy.⁶² Když P. Zikmund císaře a arcibiskupa požádal o kostel sv. Havla, nebylo námitek.

⁵⁷ WESSELS 1912, I, 139, pozn. 6 – s odvoláním na nekrologium kláštera ve Florencii.

⁵⁸ V letech 1400–1402 přednášel jako kurzor (UIBLEIN 1978, 4–9), r. 1402 sentence (op. cit., 6); r. 1405 získal licenciát (op. cit., 10).

⁵⁹ Biskupem v l. 1636–1637.

⁶⁰ HAMMERSCHMID 1723, 165; BECKOVSKÝ 1879b, 400; BECKOVSKÝ 1880, 44–48; EKERT 1883, 409; VILÍMKOVÁ 1963, 7.

⁶¹ Užívání titulu „generální komisař“ neznamená, že by karmelitáni, působící v Čechách, tvořili tehdy v rámci řádu skutečný generální komisariát. Komisař byl představeným zdejších bratří, kteří nebyli součástí žádné provincie, ale podléhali bezprostředně pravomoci generálního převora. Milendunck, fol. 443r: „A quo tempore [1627] locus ille mansit immediate sub prioribus generalibus, qui ibidem instituerunt commissarios italos vel polonos.“

⁶² Roma AO, II C. O. 1(15) fol.28.

Obr. 19. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. **A)** Křtitelnice, 1523, Jan Klatovský, restaurováno a doplněno K. Králem 1911. Celek. Památka z utrakvistického období kostela sv. Havla. **B)** Křtitelnice, víko 1641, restaurováno a doplněno K. Králem 1911. Detail donátorského nápisu na víku z r. 1641 (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 20. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Svícen serafín, na soklu nápis s karmelitánským znakem, sdělující, že svícny byly přelity v r. 1688 z původních z r. 1530 (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 21. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Interiér, pohled k východu (foto P. Havlík, 2010).

Předání kostela sv. Havla karmelitánům potvrdil císař Ferdinand II. dne 27. dubna 1627.⁶³ Zajímavá je však skutečnost, že dekret České komory o předání kostela byl napsán téměř o dva měsíce dříve – 3. března 1627. Arcibiskup Harrach, který se mezitím stal kardinálem, slavnostně uvedl karmelitány do kostela sv. Havla 25. března téhož roku, na svátek Zvěstování Panny Marie. Tedy opět před oficiálním předáním císařem. Kardinál Harrach vydal pak ještě 16. září 1627 stvrzovací listinu.

Když se karmelitáni 25. března 1627 prozatím nastěhovali do budovy fary severně od kostela, netušili, že na povolení ke stavbě kláštera budou muset čekat bezmála čtyřicet let, a že se na trůně vystřídají dva další panovníci. Tehdejší komunitu tvořili P. Zikmund Gdowský, Litevec P. Ambrož Barducinus, Polák P. Šebestián Tazimierský, dále jáhen fr. Eliáš Chojnovský ze Sedmihradska a bratr laik Albrecht Breský.⁶⁴ Z dolnoněmecké provincie byl generálem řádu vyslán do Prahy klerik fr. Jan Hoffmann.⁶⁵ Fara s čp. 497/I, stržená v roce 1935, stála na místě dnešního domu čp. 496/I, Havelská 29. Tento dům ve stylu moderního klasicismu s luxusními byty byl postaven v letech 1938–1940 podle plánů Rudolfa Eislera na zbořeníšti tří domů, kromě fary ještě čp. 496

⁶³ BECKOVSKÝ 1879a, 112; BECKOVSKÝ 1879b, 400; BECKOVSKÝ 1880, 44–48, 265, 408–412; SCHUBERT 1901, 116, č. 887. Věnování bylo zaknihováno do Desek zemských až 18. 9. 1665.

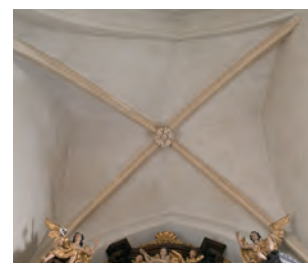
⁶⁴ Milendunck, fol. 443; EKERT 1883, 409.

⁶⁵ Roma AO, II C. O. 1(15) fol. 52.

a 498/l.⁶⁶ Na počátku 20. století byl ještě na průčelí fary zřetelný karmelitánský znak a postava sv. Havla. Kvůli rychlejšímu a snadnějšímu přístupu do kostela za každého počasí karmelitáni používali z druhého patra fary krytý mostek (obr. 16) na severní emporu, odstraněný na počátku 19. století. Z empory se po vřetenovém, původně středověkém schodišti sestupovalo do sakristie.⁶⁷ Ke kostelu patřila ještě na jihozápadní straně škola a na východě hřbitov se “zádušními domečky” (VILÍMKOVÁ 1963, 7–8).

Založení farního kostela sv. Havla zatím není zcela objasněno. První zmínka o jeho existenci v souvislosti se založením Havelského města je z roku 1265, farář u sv. Havla se připomíná prvně v roce 1301 (EKERT 1883, 402–408; ŘEHÁK 1925, 23–31; BROUSIL 1934, 8–14; VILÍMKOVÁ 1963, 1–6; VLČEK 1996, 72). K roku 1282 jsou zmíněny v přesněji nelokalizovaném domě u sv. Havla sestry magdalenitky s převorkou, o nichž není doposud nic bližšího známo. Před rokem 1329 se přestěhovaly ke kostelu sv. Maří Magdaleny na Malé Straně. Ve 14. století měl kostel deset oltářů v lodích i v postranních kaplích, o jejichž vytvoření se bohatými nadacemi zasloužili havelští měšťané. Na konci století je při kostele doložen úctyhodný počet kněží – dvanáct. Pozoruhodný byl dar krále Karla IV. kostelu – lebka svatého Havla, získaná od opata benediktinského kláštera v St. Gallen ve Švýcarsku Hermanna von Bonstetten,⁶⁸ která byla plebánu Václavovi předána 29. září 1353 v relikviáři ze stříbra a zlata. V letech 1380–1390 byl farářem kostela sv. Jan Nepomucký. Úcta k tomuto světcovi zde byla živá i v následujících staletích. K významným památkám z doby vrcholného baroka patří například mešní kalich (obr. 17a, b) nebo tisk od karmelitána P. Norberta od sv. Ludmily (obr. 18). Z významných kazatelů v kostele lze zmínit od roku 1358 augustiniána Konráda Waldhausera,⁶⁹ Jana Milíče z Kroměříže, 1404 magistra Jana Husa a 1412 Štěpána z Pálče. Od roku 1419 až do doby krátce po bitvě na Bílé hoře se kostel dostal do správy utrakvistických duchovních. Z této éry se v kostele dochovala například cínová křtitelnice (obr. 19a, b) nebo v baroku přelité svícny serafíny (obr. 20). Tehdy zde kromě faráře působili ještě dva kaplani. Poslední farář pod obojí způsobil, Vít Jakeš, který byl činný i jako spisovatel, musel opustit Prahu 13. prosince 1621. Jak dlouho zde pak působil katolický kněz Matěj Vošitek, není známo, nějaký čas byl kostel opuštěný.⁷⁰

Kostel sv. Havla, zřejmě nově postavený ve 2. čtvrtině 14. století na místě starší svatyně, byl trojlodní s polygonálním závěrem a dvouvěžovým západním průčelím. Vždy byl dominantou protáhlého tržiště (LÍBAL/MUK/PAVLÍK 1966, 44–45; SMETÁČKOVÁ 1972). Jeho poměrně věrnou podobu můžeme spatřit na hlavním oltáři na rozměrném plátně Jana Kryštofa Lišky z roku 1696, nazvaném Sláva Karmelu (NEUMANN 1967, 162; MYSLIVEC 1969, s. 43, pozn. 33). Anděl, doprovázející postavu sv. Havla v černém benediktinském hábitu, nese jako světcův atribut model kostela, ale nikoli opatského chrámu v St. Gallen, nýbrž pražského kostela v jeho středověké podobě s výrazným, nezvykle vystupujícím opěrným pilířem u severozápadního nároží, dokonce i se zobrazením odlišných materiálů, z nichž byly postaveny věže – omítaného lomového kamene a režných cihel (obr. na titulní straně). Zbytky renesančních omítek s kvádrováním na jižní věži, patrně z krovu, dokládají úpravy kostela v době utrakvistické správy.⁷¹

Obr. 22. Praha 1–Staré Město, kostel sv. Havla. Klenba jižního podvěží, 2. čtvrtina 14. stol. (foto P. Havlík, 2010).

66 HAMMERSCHMID 1723, 165; EKERT 1883, 411, 415; Ruth 1903, 228; ŠTECH/WIRTH/VOJTÍŠEK 1945, 14, obr. 14; VILÍMKOVÁ 1963, 20–21; MYSLIVEC 1969, 40, pozn. 10; SMETÁČKOVÁ 1971, 20; LÍBAL 1978, 20; VLČEK 1996, 340; VLČEK 2004, 156. Patrně i domovní znamení neorenesančního domu U Tří hvězd čp. 496/l, na místě barokní stavby středověkého původu, bylo reminiscencí na karmelitánský znak.

67 Mostek ústil na emporu v místě dodnes patrného pláště vřetenového schodiště nad střechami krámků ze severní strany kostela, ale s dávno nezachovanými stupni (SMETÁČKOVÁ 1972). Pravděpodobně se přestalo používat s přeměnou sakristie na kapli sv. Kříže. Další vřetenové schodiště je zobrazeno na Sadelerově prospektu na západním průčelí kostela.

68 Král Karel IV. získal lebku sv. Havla za propůjčení regálií (vyhrazených výsostných práv panovníka k věcem a činnostem, jež jsou zdrojem příjmu) ze dne 14.2.1348, potvrzení zástavy švýcarské oblasti Appenzellu 16. 2. téhož roku a propůjčení tržišního a celního privilegia pro Appenzell 23.9.1353 k završení opatského panství v regionu (DUFT/GÖSSI/VOGLER 1986, 141). Opat Hermann von Bonstetten potřeboval učinit přítrž rozpínavosti města St. Gallen a byl ochoten za potvrzení práv klášteru darovat ty nejceněnější ostatky. Kromě větší části lebky sv. Havla získal Karel IV. ještě část světcovy ruky a přední část lebky prvního opata z 8. století – sv. Otmara (DUFT 1993, 15–16). Panovník, známý jako vášnivý sběratel ostatků, jich během své velké cesty po Německu a Itálii v l. 1353–1355, získal velké množství pro svatovítský poklad. Tam byl také umístěn menší ostatek sv. Havla a lebka sv. Otmara, která byla uchovávána ve stříbrném pozlaceném relikviáři ve tvaru světcovy busty s mítrou se vsazenými kamejemi a dvěma velkými perlami. V dobách nebezpečí byly relikvie převáženy, lebka sv. Otmara r. 1421 na hrad Ojvín s klášterem celestínů u Žitavy v Horní Lužici, obě později na Karlštejn, odkud byly v r. 1780 opět vráceny do katedrály sv. Víta. Lebka sv. Havla se bohužel v době, kdy staroměstský kostel spravovali utrakvisté, ztratila (PODLAHA/ŠITTLER 1903, 22–23, 27, 118, 127, VIII–IX, XIV, XII, XXXI, LXIII).

69 Konrád Waldhauser kritizoval řeholní řády, zvl. žebravé (EKERT 1883, 404–405). Viz též poznámka 24.

70 EKERT 1883, 408. Dle EKERT 1884, 10 uveden jako Matěj Vosyka, který od r. 1624 působil v kostele sv. Jindřicha. MYSLIVEC 1969, 31 uvádí dle Hammerschmida jméno Matěj Vošitek.

71 Sdělení Mgr. Miroslava Kováře z NPÚ HMP.

Obr. 23. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Drobná nika na pilíři mezi loděmi při severním podvěží, 2. čtvrtina 14. stol. Malby z utrakvistického období (foto P. Havlík, 2010).

Dne 30. 8. 1628 generální převor Canalis opětovně jmenoval P. Zikmunda generálním komisařem pro Čechy a pověřil ho, aby znovu získal zpět staré karmelitánské kláštery.⁷² To znamená, že spojení mezi generalátem a Čechami bylo tehdy velmi nedostatečné, protože P. Zikmund mezitím požádal o přijetí k bosým karmelitánům a krátce nato byl přijat.⁷³ Jeho nástupcem byl dne 10. 3. 1629 jmenován Ital magistr Bonaventura Tanzarella.⁷⁴ S ním přišli do Prahy i další italští karmelitáni P. Bartoloměj Giorgi, P. Mořic Rosinati a P. Teofil Paolucci.⁷⁵ Z domácích mladých mužů vstoupil do řádu patrně pouze malý počet.⁷⁶

Ve svém úsilí vybudovat klášter při kostele sv. Havla, se představení karmelitánů už v roce 1628 dostali

do sporu s purkmistrem a radou Starého Města pražského. Stavbě podél jižního boku kostela stály v cestě chlebné kotce a na jihovýchodě obecní kuchyně (BECKOVSKÝ 1880, 265; VILÍMKOVÁ 1963, 8–16; VILÍMKOVÁ 1965, 83–84). P. Bonaventura Tanzarella se energicky pustil do boje za odkoupení těchto drobných staveb, psal České komoře opakované suppliky, vyvolával komisionální jednání, oslovoval šlechtu, jejíž představitelé byli členy komisí, obracel se na císaře. Staroměstská rada však považovala kotce za klenoty města, nedávno postavenou vývažovnu za velmi potřebnou a nechtěla je prodat. Karmelitánům prý stačí fara, když si ji opraví a nastaví. I budova školy je dost prostorná, aby se tam dalo bydlet. Výsledek jednání komise, které se odehrálo v roce 1631, se však nezachoval. Další řízení se odehrálo v roce 1638, kdy chtěli Staroměstští směnit kuchyni za faru, kotce si ponechat a získat odstupné, což bylo pro řád nepřijatelné. Členové komise Vilém Michna z Vacínova a Václav Vratislav z Mitrovic rozhodli ve prospěch řádu, ale k dohodě stejně nedošlo.

Když se P. Bonaventura Tanzarella roku 1638 vrátil do Itálie, byl na jeho místo jmenován jako generální komisař v Čechách magistr P. Augustin Biscaretus.⁷⁷ Na jeho požadavek získat fakultu⁷⁸

⁷² Roma AO, II C. O. 1(15) fol. 61.

⁷³ P. Zikmund Gdowský prosil o přijetí se třemi dalšími karmelitány. První provinční kapitula bosých karmelitánů ve Vídni ve dnech 12.–16. května 1628 rozhodla, že přestoupit může z nich jen jeden, kterého vybere provinční definitorium. Definitorium, konané 3. září 1628 ve Vídni, z oněch čtyř vybralo právě jeho. (BRUDERHOFER 2007, 993). P. Zikmund je zde psán jako Gdonský.

⁷⁴ Roma AO, II C. O. 1(15) fol. 69.

⁷⁵ Na popud nunciův se Sacra Congregatio de Propaganda Fide na své generální kongregaci dne 8. května rozhodla obrátit písemně na řádové generály, mezi nimi i na karmelitánského, a vyzvat je, aby do Čech vyslali řádové kněze. (TÜCHLE 1962, 187).

⁷⁶ Catalogus ordinationum 1626–1643 uvádí jen málo karmelitánů: 1627 Poláky Antonína Kropeniczkého a Alberta Romouckého, 1628 opět Poláky Jana Stitnitzkého, Vavřince z Poznaně a Valentina Margonia, Belgičany Cyrila, Petra Silvia a Klaudia z Lille, domácí byli zřejmě jen Ondřej Věslav z Litoměřic (1629, pozdější Ondřej od sv. Josefa), Anselm Bruskovský (1629), Dominik Zedlitz z Kadaně (1640) a František Pěnivoda.

⁷⁷ Roma AO, II C. O. 1(22) fol. 186: magistr Augustinus Biscaretus pocházel z Chieri, vstoupil do lombardské provincie řádu, byl magistrem a římským doktorem, generálovi řádu sloužil jako sekretář a archivář (BIBLIOTHECA CARMELITANA, I, 203).

⁷⁸ Roma, Archiv Propaganda Fide, ACP vol. 13 fol. 195; TÜCHLE 1978, 454; Dne 23.12.1638 byly Svatým oficiem rozděleny fakulty (mimořádná zmocnění, poskytnutá některým církevním právním subjektům příslušnou církevní autoritou, jednat jinak, než stanoví zákon; někteří kanonisté považují fakulty za zvláštní privilegia nebo výsady; sdělení asist. JUDr. Zámky Horáka z katedry právních dějin Právnické fakulty v Praze 27.5.2010), podepsáno kardinálem Antoniem Barberinim a notářem Giovannim Adamem Thomasiem (KOLLMANN 1939, 634).

doporučuje Sacra Congregatio de Propaganda Fide dne 15. 11. 1638, aby se obrátil na Svaté oficium. Jeho působení v Praze bylo ale krátké, protože se spolu s dalšími bratřími stal obětí moru.⁷⁹ Dne 18. 2. 1640 byl generálním komisařem jmenován magistr Alexander Koslinsky,⁸⁰ který však do svého úřadu zřejmě nikdy nenastoupil. Od generální kongregace Sacra Congregatio de Propaganda Fide P. Bonaventura Tanzarella měl doporučující dopis předat kardinálu Harrachovi,⁸¹ aby byl opět dosazen jako generální komisař pro Čechy. Jeho nástupcem ve funkci se stal ještě jednou Ital – P. Leonardo Leria,⁸² který přišel do Prahy roku 1643. Od generální kongregace Sacra Congregatio de Propaganda Fide měl doporučující dopis pro kardinála Harracha.⁸³ Tento komisař se mimo jiné snažil o navrácení tachovského konventu a jeho statků. Baron Johann Philipp Husman, majitel panství Tachov, zčásti prosbám karmelitánů vyhověl a vrátil řádu některé statky, což bylo zaneseno do českých zemských desek. Dne 3. 6. 1647 podal magistr Leria zprávu o obrácení více než sta heretiků, mezi nimiž byl baron Vieslaus Ciambelisch, který poděkoval za obdržený manželský dispens.⁸⁴ Na jaře 1648 se Leria vrátil do Říma⁸⁵ a 22. 3. 1649 byl jmenován biskupem v Minori v jižní Itálii.⁸⁶

Až P. Gabriel od Zvěstování Panny Marie (1611–1679) se vrátil k úsilí o vybudování kláštera. Předtím tomu nepřály neutěšené poměry za třicetileté války. Tento belgický karmelitán byl roku 1648 generální kapitulou řádu pověřen, aby podle tourainské reformy,⁸⁷ již se jeho provincie řídila již od roku 1608, reformoval také obě provincie německé (WESSELS 1934, 81 a 83). Dne 30. 1. 1650 jej generální převor Philippini jmenoval komisařem pro Čechy, aby i zdejší konvent převedl k reformě.⁸⁸ Generální kapitula roku 1654 připojila pak pražský konvent opět k hornoněmecké provincii (WESSELS 1934, 100).

P. Gabriel se v Praze setkal s bezútěšnou situací. Konvent tvořili pouze dva či tři polští kněží a jeden český jáhen. Ostatní Patres byli uvolněni pro správu farností. Finanční situace byla tak bídná, že bylo nutné dát stříbrné lampy a monstrance do zástavy.⁸⁹ Úsilí P. Gabriela od Zvěstování přineslo záhy zlepšení poměrů. Suplikou ze 16. března 1651 se P. Gabriel obrátil na císaře Ferdinanda III. Vysvětloval, že příliš malý farní dům znemožňuje dvanácti bratřím dodržování řehole a zdůraznil nutnost stavby kláštera a obnovení jednání o koupi pozemku. Příštího roku purkmistr s radními stanovili vysokou částku 18.280 kop míšeňských. Ale v listopadu už byli ochotni slevit o 6.000 zl. K jednání byl připojen nákres: Delineatio ecclesiae S. Galli et locorum adiacentium a se zakreslením budoucí stavby: Delineatio conventus (plán 1).⁹⁰ P. Gabriel v nedatovaném dopise (zřejmě z roku 1652) nejvyššímu purkrabímu Bernardu Ignáci Janu Martinicovi líčil, že by řádu vyhovovalo, kdyby mezi budovou konventu a kožišnickými a rybnými kotci mohla být zastřešená ulička, nad níž by si řeholníci zřídili refektář, knihovnu a další místnosti. Radní se obrátili 2. listopadu 1652 na Českou komoru, že takové spojení a zastínění budov nepřichází v úvahu. Cenu ponechali stejnou, 11. listopadu ji ještě o 2.000 zl. snížili. Karmelitáni byli ochotni zaplatit jen 6.000 zl. Ferdinand III. 26. prosince schválil kompromisní částku 8.000 zl. Karmelitáni se však nemínili přemostění

79 DANIEL A VIRGINE MARIA 1680, Tomus 2., N. 3728. Die BIBLIOTHECA CARMELITANA I, 203 P. Biscaretus zemřel 4.10.1639.

80 Roma AO, II C. O. 1(27) fol.106 und II C.O.1(28) fol. 6.

81 Tüchle 1962, 489; též Roma, Archiv Propaganda Fide, ACP vol. 14 fol. 226v–227.

82 Leria byl členem římské provincie, 2. června 1626 složil věčné sliby, později byl převorem v Sulmoně (BIBLIOTHECA CARMELITANA, II, 954).

83 Tüchle 1962, 545; Roma, Archiv Propaganda Fide, ACP vol. 15 fol. 328f.

84 Tüchle 1962, 656; Roma, Archiv Propaganda Fide, ACP vol. 17 fol. 409; Roma AO; Germania Superior, Conventus 3, Praga: dopisy generálního komisaře P. Leonarda Lerii generálnímu prokurátorovi Francescu Bidovi 15.4.1645, 19.5.1646 a 24.12.1646.

85 Roma AO, Germ. Sup. Konv. Prag: dopis pražského převora Archanděla Procházky (Prochaska) generálnímu prokurátorovi z 21. března 1648.

86 EUBEL 1935, 244. Srvn. BIBLIOTHECA CARMELITANA, II, 954.

87 Tourainská reforma vyvstala po roce 1600 ve Francii (šířila se z provincie Touraine) jako obrodňý proud uvnitř řádu. Rozšířila se do celé Francie, pak do Belgie a odtud do Německa a do Polska. Také v ostatních zemích se karmelitánské kláštery reformovaly podobným úsilím o „přísnější observanci“. Důraz se kladl na každodenní pravidelnou rozjímavou modlitbu, větší odloučenost od světa, přebývání v cele, mlčení, umrtvování se a na sounáležitost komunity. Na rozdíl od reformy bosých karmelitánů tourainská reforma obnovila kláštery a celé provincie, aniž vedla k odloučení a k přeměně v samostatný řád (BOAGA/BORRIELLO 2008, 849–850). Stejně jako tereziánská reforma začala i tourainská reforma používat k řeholním jménům i přídomek, vztahující se k určitému tajemství víry nebo světců. Tento zvyk v našich zemích zanikl zrušením klášterů v josefínském období. V současnosti používají přídomek pouze karmelitáni a karmelitky bosé reformy.

88 SMET 1975–1985, 140.

89 Roma Archivum Postulatoris OCarm., Msc. IV, 5: Vita P. Gabrielis ab Annuntiatione B. M. V. conscripta a P. Tilmanno a S. Elia OCarm., prioris Strenzensis, fol. 280.

90 VOJTIŠEK 1912, 18. Zachoval se jeho duplikát v Národním archivu, Praha. VILÍMKOVÁ 1963, 7–8, 10–11; VILÍMKOVÁ 1965, 83.

Obr. 24. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Jižní věž, patro s gotickým cihlovým zdivem (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 25. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Východní fasáda jižní věže, odkryté gotické okno ve výši empor (© NPÚ ÚP, fotoarchiv, č. neg. F 4856, foto R. Brunner-Dvořák, 1936).

11. prosince 1665 byla smlouva po všech nezbytných schváleních a ratifikacích jak panovníkem, tentokrát už Leopoldem I., tak generálem řádu vložena do Desek zemských.⁹² Na plánu z roku 1664, který se nedochoval, byl podepsán architekt Carlo Lurago (pokřtěn 14. 10. 1615 Pellio Superiore ve Val d'Intelvi, Itálie – † 12. 10. 1684, Pasov).

Císař sice obnovil slíbený a neuskutečněný dar Ferdinanda III. z roku 1654 ve výši 8.000 zl., avšak opět ve formě pohledávek na Pražském solním úřadě, které bylo nutno těžce vymáhat, takže stejně nebylo možné začít stavět hned.⁹³ K slavnostnímu posvěcení a položení základního kamene došlo až v den svátku Obětování Panny Marie 21. listopadu 1671.⁹⁴ Císaře, který listem z 18. října téhož roku dovolil zasvětit nový klášter svému patronu svatému Leopoldovi, zastoupil nejvyšší purkrabí Bernard Ignác Martinic. Dále byli přítomni arcibiskup Matouš Sobek z Bílenberka, staroměstští radní, generál řádu karmelitánů Matouš Orlando a provinciál P. Avertán od sv. Eliáše. Jako poslední z významných hostů jsou jmenováni architekti „Joannes Dominico de Orsi” a „Martino Lorago”. Kázání pronesl svatovítský kanovník Jan Ignác Dlouhoveský. Čtyři karmelitáni, chyšský převor P. Alexander od sv. Michaela, rakovnický vikář a převor P. Kristián od sv. Barbory, pražský podpřevor P. Eliáš od sv. Jindřicha a lektor ze slezského Křesoboru P. Spiridion od Panny Marie, nesli s velkou slávou na nosítkách kámen, s nímž spolu s arcibiskupem a nejvyšším purkrabím sestoupili po čtyřiceti stupních do výkopu. Následnou mši sv. celebroidal opat benediktinského kláštera u sv. Mikuláše Jan Manner. Jen počasí se nevyvedlo. Pamětní deska této události s obsáhlým latinským textem se všemi těmito údaji byla později osazena v refektáři kláštera.

uličky vzdát a chtěli budoucí stavbu přizpůsobit křivolaké rozšířené cestě, aby tam mohly projíždět povozy. P. Gabriel pak dokonce ještě argumentoval nárokem na 15.000 zl., které jim obec údajně dluží, a proto by měli dostat vše zadarmo. Protože se v registrech nic takového nenašlo, koupě opět ztroskotala.

Prodej kotců a kuchyně se uskutečnil až trhovou smlouvou ze 14. července 1664, kterou vyjednali provinciál Jan od sv. Bernarda, pozdější pražský převor, P. Chrysostomus od sv. Huberta a stávající pražský převor P. Bernard od Obětování Panny Marie.⁹¹ Staveniště bylo přesně vyměřeno kolíky se šňůrami a byla stanovena podmínka, že ulička u kotců nebude zastřešena ani zaklenuta. Suma 10.000 zl. byla rozdělena na platbu v hotovosti (6.000 zl.) a v obligacích (4.000 zl.). Až

⁹¹ BECKOVSKÝ 1880, 408–409; EKERT 1883, 410.

⁹² VOJTÍŠEK 1912, 18; VILÍMKOVÁ 1963, 14–15, 10–11; VILÍMKOVÁ 1965, 84; FRANZ 1962, 44. Konfirmační diplom Leopolda I. dle SCHUBERT 1901, 116, č. 890, datován 25. 7. 1665.

⁹³ Roma AO, II C. O. 1(17) fol. 274: Generál řádu Venturini děkuje císaři Ferdinandu III. za jeho přízeň, zvláště za 8.000 fl. na stavbu konventu. Bamberg ProVA, Prov. 9 f 3 I, 140.

⁹⁴ BECKOVSKÝ 1880, 409–412; EKERT 1883, 410–411, BÍLEK 1893, 236, VILÍMKOVÁ 1963, 15–18. Ekert uvádí, že přes oficiální název byl klášter Pražany zásadně nazýván podle zasvěcení kostela – svatohavelský. Roma AO, II Germania Superior, Conventus 3, Praga: Dopis převora Jana od sv. Bernarda ze dne 17.12.1671 generálovi řádu.

Mezitím se karmelitáni snažili při svých skromných možnostech renovovat interiér kostela. Z gotického trojlodí se postupně měnil v raně barokní prostor s emporami (obr. 21), tektonické články byly zazděny, zachovány zůstaly křížové žebrové klenby obou podvěží s fragmenty renesančních maleb (obr. 22), portálek do bývalé sakristie a drobné detaily (obr. 23). Ve věžích je zachováno původní zdivo (obr. 24), jižní cihlová s křížovou vazbou uchovává hrotitá okna (obr. 25) za barokní přízdívkou. Polygonální závěr je dobře patrný v suterénu kláštera. Přeměna interiéru byla zřejmě zčásti hotova do posvěcení prvního raně barokního oltáře sv. Kříže při tehdejší sakristii v severní boční lodi světicím biskupem pražským Šimonem Brosiem z Horštejna 9. února 1638.⁹⁵ Donátorem byl chirurg Království českého Izaiáš Haan z Haansteina. Další oltář Panny Marie Bolesné dal roku 1661 v téže lodi zřídit staroměstský rad-

Obr. 26. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla, Karmelská kaple. Obraz Panny Marie Karmelské na oltáři, po 1671 (foto P. Havlík, 2010).

ní Jan Václav Kleeblat. První oltář, zasvěcený už významné karmelitánské světici sv. Marii Magdaleně de' Pazzi, vznikl v roce 1667 péčí Leonarda Kretziga, ještě dva roky před její kanonizací. A již v roce 1634⁹⁶ bylo při kostele založeno arcibratrstvo sv. škapulíře Matky Boží Karmelské,⁹⁷ které se dočkalo velkolepé kaple v závěru jižní lodi v roce 1671, kam byl o dva roky později postaven oltář s obrazem Panny Marie Karmelské (obr. 26). Tento obraz je jednou z mnoha volných kopií deskového obrazu Bohorodičky z hlavního oltáře karmelitánského kostela Santa Maria del Carmine Maggiore v Neapoli. Toto dílo toskánské školy z 13. století, ikonografického typu Eleusa, zobrazuje niterný vztah Panny Marie a Ježíška, který zároveň předvídá budoucí Kristovu oběť jako znamení Boží lásky. Obraz je nazýván L' icona della Vergine Bruna nebo jen La Bruna, protože Panna Maria má snědou pleť.⁹⁸ Škapulíř byl do pravé ruky Matky Boží vložen až na následných variantách, na nichž také někdy bývá zobrazena v květinovém věnci, jako např. zde u sv. Havla nebo v Kostelním Vydří.⁹⁹ Hlavní dárkyní pro výzdobu kaple byla baronka Anna

95 MYSLIVEC 1969, 31. Protože se ztratila Pamětní kniha, založená roku 1715 P. Chrysostomem od sv. Jindřicha, z níž jako poslední čerpal Fr. Ekert, jediným pramenem pro zařízení kostela je Prodrum gloriae Pragenae, Praha 1723, týnského faráře J. F. Hammerschmida. Novou farní knihu začal psát farář F. Soukup v roce 1883.

96 SCHUBERT 1901, 116, č. 889, konstituce papeže Klementa VIII. pražského škapulířového bratrstva. MYSLIVEC 1969, 31, uvádí datum 1638.

97 Filiální škapulířové bratrstvo vzniklo na konci 17. stol. v Ústí nad Orlicí. V r. 1761 se osamostatnilo (MIKULEC 2000, 31). Bratrstva měla i důležitý společenský význam, sdružovala všechny vrstvy obyvatelstva a řeholníkům umožňovala pravidelný styk s jeho členy a jejich duchovní vedení. Mnozí z nich byli také donátory svého kláštera. Pro členy bratrstev byly tištěny knihy, modlitby a rytiny a pořizovány různé devocionálie (KLEISNER 1997, 61).

98 CHAROUZ/CETKOVSKÝ 2009, 5. Podle karmelitánské tradice ikonu namaloval sv. Lukáš, byla adorována na Karmelu a odtud přivezena do Evropy. Karmelitáni přišli do Neapole roku 1268.

99 Polopostavy Panny Marie a různých světců často od sklonku 16. stol. na obrazech, grafice, antependiích, paramentech apod. rámuji věnce z květin, symbolizující nejčastěji čistotu a nevinnost, ale i pomíjivost.

Obr. 27. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Reliéf Panny Marie Karmelské na západním průčelí, zlacený štuk, kol. 1725. Další z vyobrazení milostného obrazu (foto P. Havlík, 2010).

z Říčan, rozená Kolovratová. V pozlaceném štuku se Panna Maria Karmelská La Bruna¹⁰⁰ objevuje ještě na průčelí kostela pod segmentem zvlněné římsy, obklopená okřídlenými andílčimi hlavičkami a dvěma andílky, kteří ji korunují a přinášejí škapulíř (obr. 27). Štukovou výzdobu klenby kaple vytvořil Giovanni Bartolomeo Cometa (* asi 1620 Devoggio u Lugana, Švýcarsko – † 1687 Praha), jehož dílem z doby po roce 1671 jsou dosud zachované štuky se zlaceným císařským znakem na klenbě (obr. 28) v bývalé císařské oratoři nad presbytářem na jižní empoře kostela (BLAŽIČEK/HUSA 1937, 6). V roce 1671 dal ještě staroměstský měšťan Erasmus Maischner postavit oltář sv. Anny.

Budova kláštera vyrůstala podle plánů architektů Martina Luraga (* asi 1623

asi Lanzo, Itálie – † 1683 Praha), spolupracovníka Carla Luraga, a Giovanniho Domenica Orsiho (* 1633/1634 Vídeň – † 12. 7. 1679 v Praze),¹⁰¹ jen zvolna, protože často vázlo vymáhání

Obr. 28. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Císařská oratoř na jižní empoře, štukatury Giovanni Bartolomeo Cometa, po 1671. Ve středovém kruhovém poli zlacený císařský orel (foto P. Havlík, 2010).

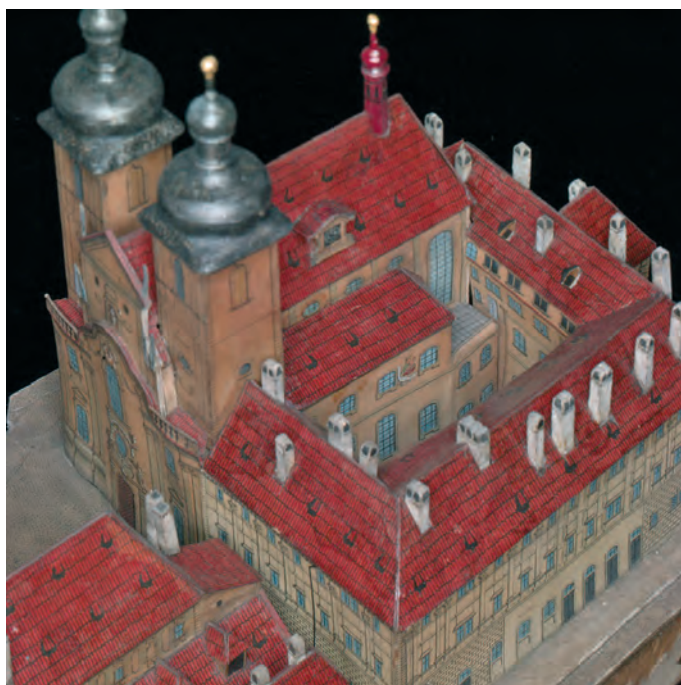
¹⁰⁰ Současný generální archivář řádu E. Boaga, OCarm., v ústním sdělení poukázal na to, že v 17. století již bylo mnohem častější zobrazovat Pannu Marii Karmelskou při předávání škapulíře sv. Šimonu Stockovi, jako např. v kostele v Chyši. Použití motivu La Bruna bylo v té době projevem úsilí navázat na prvotní horlivost řádu na hoře Karmel, jak se o to snažily různé reformní proudy uvnitř řádu. Některé z nich byly živé v Itálii, odkud skupina bratří ke sv. Havlu přišla.

¹⁰¹ DURAS 1933, 65–66; FRANZ 1962, 44; EBELOVÁ 1996, 20; VLČEK/HAVLOVÁ 1998, 195–196; VLČEK 2004, 385.

pohledávek z daru Leopolda I., převedených na jiné dlužníky. Pražský konvent neměl žádné velké příjmy. Těmi běžnými se sotva dalo pokrýt živobytí pro obyvatele kláštera, obzvláště když Praze byli přiděleni studenti. Proto se před započatím stavby v roce 1670 studium dočasně přeložilo neznámo kam. Největší podíl stavebních nákladů se hradil z obecné provinční pokladny. K vybírání peněz byli v roce 1672 posláni P. Vojtěch od Neposkvrněného Početí Panny Marie a fr. Roman od sv. Kryšpína do Olomouce, aby vyprosili u biskupa Karla II. z Lichtenštejna-Kastelkornu příspěvek na opravu věže u sv. Havla,¹⁰² a v roce 1678 šli „do celého světa“ termináři P. Kaprasius od Zvěstování Panny Marie (I), Jan od Krista,¹⁰³ Mořic od sv. Michaela Archanděla a Anselm od sv. Pelagia.¹⁰⁴ Stavba kláštera roku 1678 již natolik pokročila, že studium bylo přeloženo zpět do Prahy a P. Řehoř od sv. Vavřince byl jmenován pražským lektorem.¹⁰⁵ I když se celé léto topilo, nebyly zdi ještě suché. Pobyt v pokojích byl tedy velmi nezdravý. Na jedné cestě do Říma zpravoval P. Řehoř od sv. Vavřince Otce generála o poměrech v pražském konventu. Mimo jiné si mu stěžoval, že stavba je zbytečně zdobná, jak to bývá zvykem u jezuitů. V reakci na to generál řádu stavbu zastavil.¹⁰⁶ Dne 18. 10. 1681 přikazuje generální převor Angelus Monsignanus, aby vizitátor P. Theobaldus a S. Stephano vykonal důkladnou inspekci stavby konventu a vše, co „saeculare pompam et ornatum redolent ac statum religiosum dedecent [...] amoveri curet“.¹⁰⁷

Obr. 29. Praha 1-Staré Město, bývalý karmelitánský klášter čp. 539. Hlavní průčelí do Rytířské ul. a fasáda do ul. Železné, zákl. kámen 1671, Giovanni Battista Orsi a Martino Lurago (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 30. Praha 1-Staré Město, bývalý karmelitánský klášter čp. 539. Detail z Langweilova modelu Prahy (© Muzeum hl. m. Prahy, fotoarchiv, foto firma KIT Digital, 2007).

Obr. 31. Praha 1-Staré Město, bývalý karmelitánský klášter čp. 539. Refektář (dnes Černé divadlo), detail štukové výzdoby, po 1704 (foto P. Havlík, 2010).

¹⁰² Záznam ze dne 5.2.1672 (Opava, okresní archiv, sign. B b 74, karton 425).

¹⁰³ DECKERT/ HÖSLER 1992 neuveden.

¹⁰⁴ Roma AO, II Germania Superior, Commune 2: Informatio circa omnes conventus Prov. Germ. Superioris z 11.11.1678 P. Řehoře od sv. Vavřince.

¹⁰⁵ Roma AO, II Germania Superior, Commune 2: Informatio circa omnes conventus Prov. Germ. Superioris z 11.11.1678 P. Řehořem od sv. Vavřince.

¹⁰⁶ Roma AO, II Germania Superior, Commune 2: Informatio circa omnes conventus Prov. Germ. Superioris z 11.11.1678 P. Řehořem od sv. Vavřince. Není známo na jak dlouho a zda byla vynucena změna projektu. Sv. Terezie z Ávilu varuje řádové sestry: „Svatá Klára říkala, že chudoba je mocná hradba, a chtěla, aby její kláštery byly obehnány chudobou a pokorou. Je-li věrně dodržována chudoba, pak čest kláštera jakož i ostatní věci jsou mnohem bezpečnější než v okázalých budovách. Něčeho takového se chraňte; zapřísahám vás pro lásku Boží a pro krev jeho Syna. A kdybych to mohla říct s dobrým svědomím, pak ať se takové budovy zřítí týž den, kdy jste je dostavěly. Považuji to za velkou špatnost stavět velké domy za peníze chudých. Kéž to pán nikdy nedopustí! Váš klášter ať je malý a skromný [...] Bůh Vás chraň před prostornými budovami a domy a zvláštními ozdobami!“ (TEREZIE 1990, 24–25).

¹⁰⁷ Roma AO, II C. O. 31, fol. 671v.

Obr. 32. Praha 1-Staré Město, bývalý karmelitánský klášter čp. 539. Refektář (dnes Černé divadlo), štukový alianční erb císaře Leopolda I. a Markéty Terezie Španělské, po 1704 (uloženo NPÚ HMP, fotoarchiv, č. neg. 49999, foto R. Maleček, 1986).

Obr. 33. Praha 1-Staré Město, bývalý karmelitánský klášter čp. 539. Refektář (dnes Černé divadlo, v současnosti zakryto podhledem jeviště), Poslední večeře Páně, po 1704, asi Michael Václav Halbax (uloženo NPÚ HMP, fotoarchiv, č. neg. 49996, foto R. Maleček, 1986).

Obr. 34. Praha 1-Staré Město, bývalý karmelitánský klášter čp. 539. Refektář (dnes Černé divadlo), Prorok Daniel vykládá králi Belsazarovi tajuplná slova, po 1704, asi Michael Václav Halbax (foto P. Havlík, 2010).

Po Orsiho smrti roku 1679 zřejmě převzal dohled nad stavbou Silvestro Carlone ml. (* asi 1656 Scarie ve Val d'Intelvi, severní Itálie – † 22. 1. 1697 Praha; VLČEK/HAVLOVÁ 1998, 196). V roce 1695 se karmelitáni neshodli s radními kvůli výměře staveníště (SCHUBERT 1901, 116, č. 891; VILÍMKOVÁ 1963, 16–18). Dalšího roku byla stavba úředně zastavena, protože povolené dva lokty směrem ke Karolinu na postavení nízké chodby hodlal řád využít pro věžovitý výstupek, kam chtěl umístit „loca secreta“ čili prevety. Jednání s purkmistrem a radou, Českou komorou a Apellačním sou-

dem trvalo osm let. Smlouva o narovnání byla podepsána 21. května 1704 převorem P. Rudolfem od sv. Eliáše, dalšími čtyřmi karmelitány, purkmistrem, staroměstskou radou a komisaři Františkem Ignácem Vratislavem z Mitrovic, Ferdinandem Arnoštem Herberštejnem a apellačním radou, právníkem Petrem Theodorem Pirellim. Ke smlouvě patřil i plán, na němž je vidět už v podstatě dokončená budova kláštera, zatímco kostel má stále stejnou vnější podobu (plán 2). Pro konvent bylo důležité, že výstupek (rizalit) bude po úpravě ponechán, ale záchody budou přeloženy dovnitř kláštera. Na severní straně při Havelské ulici byla výměra stanovena tak, aby tam mohly projíždět vozy. Z fary, kde židovští obchodníci skladovali své zboží náhradou za krámky, zbořené spolu s chlebnými kotci, měl klášter dále platit Starému Městu kontribuci ve výši 21 zl. Řád se zavázal, že na židovském tandleru už nedovolí žádný nový krámek a ty stávající bude postupně rušit. I když karmelitáni od Židů vybírali nájem, neustále si na ně stěžovali.¹⁰⁸ Přesné datum dostavby kláštera sice zatím neznáme, ale můžeme předpokládat, že už k dalším průtahům nebyl důvod.

Klášter s trojkřídlovou dispozicí a s vnitřním nevelkým dvorem obklopol kostel

¹⁰⁸ V r. 1716 vydal císař Karel VI. Židům zákaz obchodovat u kostela. Ze stížností karmelitánů na magistrátě vyplývá, že zákaz z nedostatku jiných možností obživy porušovali, i když jim hrozily velké sankce. Karmelitáni se také kvůli hluku marně bránili zřízení Divadla v kotcích (EKERT 1883, 413–414). Dokládá to stížnost převora Norberta a S. Ludmilla (II) a podpřevora Daniela a S. Andrea ze dne 1.8.1738 staroměstskému Magistrátu. Divadlo v Kotcích, nejstarší pražské městské divadlo, kde se hrálo převážně německy, bylo zrušeno v r. 1783 (POMERL 1992, 13; TEUBER 1884, 162–165).

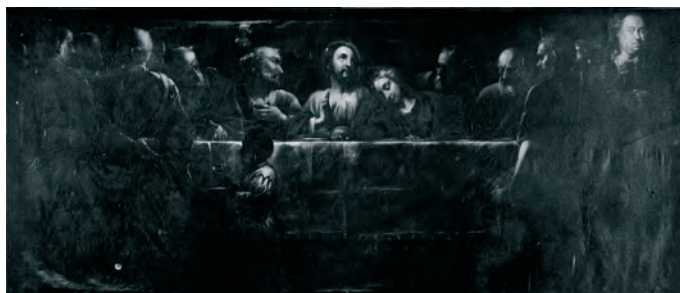
z jižní a východní strany, na severní straně pokračovaly nízké krámký. Klidné fasády na rustikovaném parteru člení pilastry vysokého řádu s ionizujícími hlaviciemi a vpadlými výplněmi (obr. 29), směrem ke Karolinu vystupuje rizalit.¹⁰⁹ Na dobových rytinách¹¹⁰ je vidět, že v klášteře bylo zařízeno i podkroví jako cely pro studenty. Langweilův model dokládá (obr. 30), že ve dvoře na vnější fasádě jižní boční lodi kostela ve výši empor dali karmelitáni namalovat sluneční hodiny s podobou Panny Marie Karmelské.¹¹¹ Ve vikýři střechy hlavní lodi byl umístěn hodinový stroj s ciferníkem. Terasa nad zimní sakristií měla stejnou podobu jako dnes.

Po roce 1704, kdy konečně došlo k dostavbě východní části konventu, byl refektář vyzdoben třemi polinástennými maleb a bohatou štukaturou s andílky (obr. 31) a aliančním znakem císaře Leopolda a jeho první manželky Markéty Terezie Španělské, nejvýznamnějších dobrodinců kláštera (obr. 32). V dosavadní literatuře bylo jen jedno pole maleb určeno správně – Poslední večeře Páně (obr. 33). Prostřední výjev nezobrazuje Krista v Emauzích ani Šalamounův soud, nýbrž ne zcela běžně užívané téma proroka Daniela, vykládajícího královně a králi Belsazarovi význam slov, která na stěnu jeho hodovní síně

napsala tajemná ruka: „Mene, mene tekel ufarsin“ (obr. 34).¹¹² Na třetím se nejedná o Jákobův sen, ale už o typicky karmelitánský námět, který je zároveň předobrazem eucharistie: anděl

Obr. 35. Praha 1-Staré Město, bývalý karmelitánský klášter čp. 539. Refektář (dnes Černé divadlo), Anděl budí proroka Eliáše na poušti, po 1704, asi Michael Václav Halbax (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 36. Boseň (okr. Mladá Boleslav), kostel sv. Václava. Obraz Poslední večeře, kol. 1705, Michael Václav Halbax, dnes nezvěstný (© Diecézní konzervátorské centrum Litoměřického biskupství, fotoarchiv, 70. léta 20. stol.).

Obr. 37. Sankt Florian, Dolní Rakousko, klášter augustiniánů kanovníků, audienční sál. Detail nástenné malby s námětem Daniela a jeho vizí čtyř světových říší, znázorněných jako čtyři hodovní scény, 1712, Michael Václav Halbax, Johann Degler (München, © Photothek des Zentralinstituts für Kunstgeschichte, Rex-Film, 1943, Bild ZI3380_0026).

¹⁰⁹ V r. 1757 za pruské války zasáhlo klášter několik kulí, jedna byla zazděna do fasády do Rytířské ulice (EKERT 1883, 415).

¹¹⁰ Kolorovaná mědirytina Josefa Carminea z doby kol. r. 1780. Průčelí kostela je zachyceno na mědirytině I. G. Ringleho podle kresby Friedricha Bernarda Wernera z doby kol. r. 1740 (ze sbírek Muzea hl. města Prahy).

¹¹¹ Model, který vytvářel Antonín Langweil od r. 1826 až do své smrti 11.5.1837, je uložen v Muzeu hl. města Prahy (BEČKOVÁ/FOK 1996, 30–48). Kupodivu precizní Langweil na průčelí kostela nezakreslil čtyři z osmi soch světců na balustrádách balkonů. Odchyly vykazuje i náčrt jižní fasády kláštera.

¹¹² Dan 5, 10–29. V refektáři je v současnosti umístěno Černé divadlo a výjev s Poslední večeří, který provází štukový alianční znak, je zašalován nad jevištěm. V r. 2010 byla výzdoba poškozena prasklým vodovodním potrubím nad klenbou.

Obr. 38. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Oltární obraz sv. Alberta z Trapani s Pannou Marií a Ježíškem, 1682, Jean Claude Monnot (foto P. Havlík, 2010).

budí na poušti proroka Eliáše, který je na útěku před Jezábel, a vybízí ho, aby pojedl. Podél prorokova těla leží jeho atribut – ohnivý meč (obr. 35).¹¹³ Kompozičně je výjev Poslední večeře z refektáře téměř shodný s rozměrným výrazně šířkovým závěsným obrazem z doby kolem roku 1705 z kostela sv. Václava v obci Boseň u Mladé Boleslavi, připisaným Michalu Václavu Halbaxovi (* asi 1661 Ebenfurth, Dolní Rakousko – † 1. 8. 1711 St. Florian, Dolní Rakousko; obr. 36).¹¹⁴ Tento obraz pocházel údajně z refektáře benediktinského kláštera ve sv. Janu pod Skalou, zrušeného v roce 1785, a do kostela v Bosni jej měl údajně přivést poslední farář Coelestin Hostlovský.¹¹⁵ Na obou vyobrazeních jsou obdobné obsluhující dětské figury v popředí. S nerozžehleným ubrusem na jídelním stole se sice setkáváme u výjevu

hostin po několik století poměrně často, přesto je zde shoda nápadná. Můžeme ovšem srovnávat pouze černobílé snímky, u nástěnné malby se navíc uplatňuje podhled. Všichni autoři se shodují v tom, že muž zcela vpravo na boseňském obraze je vlastním portrétem umělcovým. Podobně mladý prorok Daniel s postavami u stolu vykazuje nejen v kompozici, ale i v gestikulaci a koloritu zřetelné shody s výřezem téže scény z mnohem grandióznějšího celku v audienčním sále kláštera augustiniánů kanovníků St. Florian v Dolním Rakousku, který dokončil Johann Degler v roce 1712 za rok po Halbaxově smrti (obr. 37). Jinak naproti tomu Halbax uchopil týž námět

¹¹³ 1 Kr 19, 4–8. Anděl Eliáše dvakrát vybídl, aby se najedl a napil, a on pak takto posilněn šel čtyřicet dní a nocí až k hoře Oreb.

¹¹⁴ Plátno bylo vyčištěno před r. 1904 firmou bratří Bušků na Sychrově, která na něm objevila zezadu druhotně napsané jméno malíře Kupeckého (BAYER 1904). Tuto atribuci nikdo nepřijal (ŠAFÁŘIK 1928, 80–81, a po něm další autoři). Jelikož byl obraz odcizen 1.8.1994, je uveden v Katalogu odcizených a nezvěstných uměleckých děl I. (OTTOVÁ/ČERVINKOVÁ/BAŠTA/SVOJANOVSKÝ 1998, 44). Zde uvedeně autorské připsání Janu Jiřímu Hartlovi před rokem 1734 vyvrátil Martin Pavlíček (PAVLÍČEK 2000, 202).

¹¹⁵ Tento údaj uvádí Josef V. Bayer z roku 1904 podle vzpomínek svého otce (BAYER 1904). Vzpomínky však obsahují řadu nejasných a nepřesných údajů. P. Hostlovský, který napsal latinsky dějiny kláštera Sv. Jana pod Skalou – *Memoria Subrupensis* (PODLAHA 1908, 52), obraz údajně převezl ze zrušeného kláštera do kostela v Bosni, působiště jeho bratra faráře. V katalozích kléru Litoměřické diecéze je však v uvedeném období doložen jiný farář. Bayer dále mylně udává datum a místo úmrtí Coelestina Hostlovského 8.4.1804 v Bosni. Správné datum a místo uvádí naopak historik kláštera Sv. Jana pod Skalou Jan Evangelista Koreis: P. Coelestin Hostlovský zemřel 23.1.1812 ve sv. Janu pod Skalou jako poslední člen řádové komunity a tamní farář (KOREIS 1897, 32). V pasážích téže práce, popisujících dražbu mobiliáře po zrušení kláštera Sv. Jana pod Skalou 17. května 1786, se píše, že stally od berounského radního Jakuba Černého zakoupila obec Prachatice do tamního děkanského kostela sv. Jakuba Většího „prostřednictvím Karla Hostlovského, bratra často vzpomínaného exbenediktina a nyní faráře“ Coelestina Hostlovského (KOREIS 1897, 29–30). V soupise památek prachatického okresu je Karel Hostlovský uveden jako měšťan a rychtář v Prachaticích (MAREŠ/SEDLÁČEK 1913, 218). Naproti tomu vztah boseňského kostela ke klášteru Sv. Jana pod Skalou není kromě Bayera nikde výslovně doložen. Domníváme se přesto, s ohledem na kvalitu, námět a monumentalitu zpracování, že obraz s velkou pravděpodobností z refektáře kláštera Sv. Jana pod Skalou pochází. Snad můžeme důvěřovat i jádru informace, že ze stejného kláštera byly přivezeny ještě „obrazy sv. apoštolů v kulatých rámcích a krásný parament (kasulí, pluvial a dalmatiky) ze žlutého hedvábí, zdobený stříbrnými portami umělého provedení“ (BAYER 1904). Bayerův údaj převzal i soupis uměleckých památek okresu mnichovohradištského (ŠIMÁK 1930, 151).

v jídelně zámku v Zákupích v roce 1700. Na hostině, zasazené do fantaskního interiéru s mnoha hodovníky, vysvětluje stojící Daniel záhadný nápis králi, sedícímu vlevo na trůně pod baldachýnem. Mezi hosty je několik ženských postav, není zcela jasné, která je královna. Předpokladu, že autorem výjevů v refektáři karmelitánského kláštera je Michal Václav Halbax, napomáhá i srovnání s nástrojnými malbami s mytologickými náměty ve 2. patře Šternberského paláce v Praze na Malé Straně z doby před rokem 1708, které tomuto umělci připisoval J. Neumann (NEUMANN 1967, 302, pozn. 11).

V kostele sv. Havla financovali další dobrodinci mnoho nových oltářů. Oltář sv. Šebestiána, který pořídil Vilém Albrecht Krakovský z Kolovrat, není datován.¹¹⁶ Vzhledem k tomu, že donátor byl nejvyšším hofmistrem v letech 1678–1688, lze usoudit, že přímluva

Obr. 39. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Pohled z kruchty do hlavní lodi na závěsné obrazy mariánského cyklu, před 1690, Karel Škréta mladší (foto P. Havlík, 2010).

morového patrona byla aktuální za epidemie v roce 1680. Další morové ráně v roce 1713 podlehl v Praze nejméně šest bratří karmelitánů. Oltář svému křesťanskému patronovi, původně zdobící pilíř mezi hlavní a severní lodí a posléze přenesený do kaple sv. Václava na severní emporu nad sakristií, daroval Václav Bok kolem roku 1680.¹¹⁷ V roce 1682 jeho zeť Jan Kryštof Mauk financoval oltář sv. Jana Křtitele a důstojník kaisersteinského pluku Wolfgang Jindřich Schenk dva protějškové oltáře – Panny Marie s Ježíškem a karmelitánského světce sv. Alberta z Trapani u prvních mezilodních pilířů. Obraz, zachycující Ježíška, jak za přítomnosti Panny Marie a andělů věnčí růžemi sv. Alberta, je jedním z mála signovaných děl v kostele (obr. 38).¹¹⁸ Donátor Schenk padl v bitvě proti Turkům u Vídně a byl podle své vůle pohřben před oltářem sv. Alberta. Díky daru Marie Halmanové přibyl roku 1684 oltář Panny Marie Vranovské. Až v roce 1685 byla rozebrána utrakvistická kamenná kazatelna s postavou magistra Jana Husa a kameny byly použity na patníky v úzké části dnešní Havelské ulice (EKERT 1883, 411). Roku 1691 dal Jakub Jaroslavský postavit patrně jeden z vůbec prvních oltářů sv. Janu Nepomuckému, dokonce o rok dříve než v katedrále sv. Víta.

116 MYSLIVEC 1969, 31–32. Vilém Albrecht Krakovský z Kolovrat (* 18.2.1600 – † 8.2.1688 Praha), komoří a tajný rada, hejtman Nového Města pražského v l. 1635–1647, prezident komory v l. 1650–1657, nejvyšší zemský soudce 1656–1678, poté až do smrti nejvyšší hofmistr. Nový oltář téhož zasvěcení pořídila rodina Wimerů, jak dokládá donátorský nápis na čelní straně menzy: „IACOBVS THERESIA SEBASTIANVS WIMER BENEFOCTOR [sic] 1716 17. OCTOBER“.

117 Na klenbě kaple sv. Václava na severní emporě byly při obnově interiéru nalezeny fragmenty nástěnné malby, které byly opět zakryty (PŘIBILOVÁ 1984, 12). Projekt byl vypracován r. 1971, práce probíhaly neúměrně dlouho v l. 1975–1983.

118 Jako autor je udáván francouzský malíř Jean Claude Monnot (* 1655 Dorchem v Burgundsku – † 1727 Praha), který přišel do Prahy kolem roku 1678. O šest let později, 3. února 1684, se Monnot u sv. Havla oženil s vdovou Kateřinou Markétou Lindtnerovou (PODLAHA 1917, 86; HOROVÁ 2006, 513). Signatura vpravo dole sice neodpovídá jménu umělce „TGM-VCG“, je však pravděpodobné, že první trojice písmen původně představovala malířův monogram „JCM“.

Obr. 40. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Obraz Nanebevzetí Panny Marie z mariánského cyklu, před 1690, Karel Škréta mladší (foto P. Havlík, 2010).

vznikl na objednávku právě do kostela sv. Havla před rokem 1690. Šest výrazně šířkových obrazů je zavěšeno do úzkého prostoru mezi oblouky arkád a balustrádu empor a dva nápadně většího formátu byly malovány do presbytáře, kde je mnohem více místa. Cyklus začíná na jižní stěně presbytáře, pokračuje lodí směrem ke kruchtě a končí na severní straně kněžiště. Všechny scény jsou mnohahfigurové, první Zvěstování Jáchymovi a Anně čili

Početí Panny Marie a poslední Nanebevzetí Matky Boží zachycují vzrušenou atmosféru plnou gest, vyjadřujících údiv. Hlavní dějová linie prvního plátna se soustředila na diagonálu z levého horního rohu, kde Panně Marii žehná Bůh Otec spolu s Duchem svatým a Syn jí podává žezlo. V pravém dolním rohu vyhání anděl s hořícím mečem za přítomnosti děsivého mnoho-

Obr. 41. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Obraz Zasnoubení Panny Marie z mariánského cyklu, před 1690, Karel Škréta mladší. Vlevo při okraji předpokládáný autoportrét v postavě jáhna se svící (foto P. Havlík, 2010).

hlavého draka naše prarodiče z ráje. Oba se ohlížejí, aby zahlédli tu, která napraví Evin hřích. Výrazná diagonála je důležitým kompozičním prvkem i pro poslední plátno, kde je kromě apoštolů zobrazeno i několik ženských postav a zcela vpravo i dva užaslí karmelitáni (obr. 40).¹²⁰ Ostatní výjevy – Narození Panny Marie, Obětování Panny Marie v chrámě, Zasnoubení Panny Marie, Zvěstování, Navštívení a Obětování Páně – se vyznačují mimořádnou líbezností postav

¹¹⁹ Autorské určení přinesl Jaromír NEUMANN (2000, 134–135, 139–140). Janě ZAPLETALOVÉ (2010, 156) se podařilo v římských archivech zjistit, že Karel Škréta mladší pobýval v Římě v l. 1673–1675 a že byl dvakrát zmíněn ve *Stati delle anime* v kostele Sant'Andrea delle Fratte, kam tamější farář zaznamenával osobní údaje svých farníků. V r. 1674 je u Škréty uveden věk 24 let, následujícího roku 25 let. Naproti tomu karmelitánský farář u sv. Havla zapsal do matriky zemřelých, že Škréta 3. ledna 1691 dovršil 45 let. Domníváme se, že nelze jednoznačně tvrdit, že chybuje musel být nutně jen pražský farář. Těsně před uzávěrkou článku vyšel katalog výstavy Karla Škréty, kde Andrea ROUSOVÁ (2010, č. kat. X.10, X.11, 443–447) na základě obšírné analýzy odmítá u tohoto cyklu autorství Karla Škréty ml. a posouvá jeho datování až do 20.–30. let 18. století. Prozatím se přidružujeme starší Neumannovy atribuce a datování – HAMMERSCHMID (1723) se nezmiňuje ani o Brokofově díle v kapli sv. Kříže. Možnost objevení upřeshňující archiválie není vyloučena.

¹²⁰ Je důležité mít na paměti, že karmelitáni se až do 19. století považovali za vůbec nejstarší řád v církvi. Věřili, že jejich zakladatelem na Karmelu byl sám prorok Eliáš, tedy jsou jedině řeholní společenství, které trvá již od doby starozákonní. V Krista prý uvěřili při kázání sv. Petra o Letnicích (oslovuje své židovské posluchače ve Sk 3,25: „vy jste synové proroků...“). Za života Panny Marie s ní prý byli v kontaktu, tedy jejich přítomnost při novozákonních událostech lze logicky očekávat.

Obr. 42. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Hlavní oltářní obraz Sláva Karmelu, 1696, Jan Kryštof Liška (foto P. Havlík, 2010).

a doprovodnými žánrovými vedlejšími scénami. Při výjevu Zasnoubení vidíme zcela vlevo u dvou karmelitánů thuriferářů muže se svíci v ruce, oblečeného do dalmatiky, který se jako jediný z celého souboru dívá přímo na diváky. Není vyloučeno, že v této postavě malíř zvětčil sám sebe (obr. 41).

Obráz Sláva Karmelu Jana Kryštofa Lišky z roku 1696 na hlavním oltáři, v němž se původní patrocinium kostela dokonale skloubilo se zdánlivě odlišným světem karmelitánské spirituality a s holdem panovníkovi a jeho rodině, je nepochybně jedním z nejceněnějších děl v interiéru

Obr. 43. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Oltář sv. Josefa, po 1738, dílna Jana Jiřího Prachnera (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 44. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Menza oltáře sv. Josefa stejnojmenného bratrstva, 1699 (foto P. Havlík, 2010).

kostela (obr. 42). Dnes už nemusíme o datování obrazu ani o Liškově autorství pochybovat.¹²¹ Střed kompozice zaujímá sv. Havel v černém benediktinském hábitě. Na diagonále se naklání k postavě císaře pod sebou a svými gesty obrací jeho pozornost vzhůru k nebesům. Atributy sv. Havla – už zmíněný model kostela a opatskou berlu – nesou andělé. V horní části kompozice víří karmelitánské světci a andělé v červánkovém oparu kolem nejdůležitější postavy a patronky řádu Panny Marie, která vyznamenává sv. Šimona Stocka kladením ruky na jeho hlavu. Anděl nad ním drží škapulíř. Protějškem je opět sv. Albert z Trapani s Ježíškem v náručí. Sv. Josef s lilí v ruce se obrací směrem ke sv. Terezi z Ávily, na jejíž srdce míří jeden z andělů šípem. Zleva se u jejího pravého ramene vynořují dvě nezřetelné hlavy, staršího muže s bílým voussem a bezvousého středního věku, jehož profil lze jen tušit. Má to být sv. Petr z Alcántary s poustevníkem sv. Hilarionem Velikým. Pod nimi je papež sv. Telesfor, který nese kalich se třemi hostiemi, protože jako papež dovolil, že každý kněz může na Boží hod vánoční celebrovat nejen jednu, ale tři mše. Andělek s námahou drží jeho patriarchální kříž. Na pravé straně obrazu sv. Marie Magdalena de' Pazzi líbá Krucifix a bl. Anděla Česká, světice historicky

¹²¹ KUCHYNKA 1917. Dříve byl obraz několika staršími badateli připisován Karlu Škrétovi, protože HAMMERSCHMID (1723, 166) mezi nejštědřejšími donátory hlavního oltáře uvádí kromě hraběnky Františky Ludmily z Rozdražova a Alžběty Saxové, rozené Hartingové, také malíře Karla Škrétu, zde v kostele pohřbeného. Kuchynka zcela přesvědčivě brilantním rozbohem určil Jana Kryštofa Lišku a odmítl krkolomné dohady o možném autorství umělce, který zemřel o dvaadvacet let dříve, než byl oltář dobudován. Škrétův syn stejného křestního jména nebyl jako donátor brán na vědomí, ačkoli bylo dávno známo, že byl také malířem (PAZAUREK 1889, 42–49). Mladší badatelé se naopak nejčastěji shodovali u jména Václava Vavřince Reinera a ti ještě mladší preferovali Jana Jiřího Heinsche. Po zrestaurování obrazu v r. 1965 (restaurátoři E. Crhová, J. Vachuda a J. Kadera, Rest. zpráva 1966, uložena v NPÚ HMP, sign. RZ 18 A, inv. č. 5865) pro výstavu Místí vrcholného baroku M. L. Willmann a J. Kr. Liška, probíhající od července do října v Trojském zámku, bylo Kuchynkovo připsání všemi přijato (ŠPERLING 1966; NEUMANN 1967, 161–162; PREISS 1967, 15 a MYSLIVEC 1969, 32–35). Naproti tomu byl V. V. Štech o Liškově autorství přesvědčen mnohem dříve (ŠTECH 1938–1939, 120).

Obr. 46. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla, kaple sv. Kříže. Socha anděla vlevo od vstupu do kaple, po 1712, Ferdinand Maxmilián Brokof (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 45. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla, kaple sv. Kříže. Celkový pohled do interiéru kaple, po 1712, Ferdinand Maxmilián Brokof (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 47. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla, kaple sv. Kříže. Socha anděla vpravo od vstupu do kaple, po 1712, Ferdinand Maxmilián Brokof (foto P. Havlík, 2010).

neprokázaná, zdvíná monstranci se zářící hostií. Pod nimi je ozářená tvář mučedníka sv. Angela s dýkou v hrudi a celá postava sv. Cyrila Cařihradského v albě a modré mariánské kazuli s palliem na krku, jemuž andílek přidržuje velkou knihu s jeho spisy. Nejnižší klečí císař Leopold I. se svými syny Josefem I. a Karlem VI. spolu s doprovodem, poukazujícími na zemskou sféru a na císařské insignie u svých nohou. Uprostřed lze tušit průhled do krajiny. Karmelitáni tak vyjádřili svou vděčnost panovníkovi netradičním způsobem, protože zobrazení současníků na oltářních plátnech nebývají zcela běžná.

Při kostele působilo též bratrstvo sv. Josefa, které zřídilo svému patronu oltář v roce 1699 (obr. 43, 44).¹²² Další oltář – Čtrnácti sv. pomocníků – dal postavit v roce 1706 Jan František Baldhauser. Na exteriér kostela se stále nedostávaly finanční prostředky a konsistoř karmelitánům nedovolila žebrot, což byli někdy nuceni nerespektovat, aby mohli provádět nejnutnější opravy. Nevíme, co obsahovala listina z 15. září 1713, která byla nalezena v roce 1967 v makovici sanktusníku a bohužel bez zdokumentování vrácena zpět (KOUBA 1971, 234–235). Barokizace původní gotické baziliky spočívala především v novém řešení klenebního systému a v úpravě polygonálního závěru.¹²³ Po roce 1715 byla opravena jedna z věží, aniž bylo upřesněno která.¹²⁴

Jestliže převor Basil od sv. Cecílie zadal výzdobu nové kaple sv. Kříže, která vznikla na místě původní sakristie, nejmenovanému umělci, v němž byl už pražskými historiografy záhy rozpoznán Ferdinand Maxmilián Brokof (* 12. 9. 1688 Červený Hrádek u Chomutova – † 8. 3. 1731 Praha),¹²⁵ máme možnost si upřesnit její datování. Převor Basil vedl pražský klášter v letech 1712–1715, což dříve nebylo známo. O. J. Blažíček Brokofův vynikající soubor nadživotních postav, který reprezentoval naše barokní umění na několika významných výstavách v cizině, kladl do

¹²² BÍLEK 1893, 420; MYSLIVEC 1969, 22, 35; HÖSLER 1996, 136. K pozlacení soch a dalších akcentů oltáře došlo v r. 1705. Dřevořezby nového oltáře bratrstva z doby po vysvěcení kostela jsou připisány dílně Richarda Jiřího Prachnera (VANČURA 1993, 307, 310). Členové tohoto bratrstva platili vysoké vstupní poplatky a pravidelné členské příspěvky, z nichž byl hrazen velký počet mší za každého zemřelého – 32. V jiných konfraternitách byly poplatky a počet sloužených mší nižší a bylo spíše uplatňováno solidární citění (MIKULEC 2000, 121).

¹²³ LÍBAL/MUK 1996, 294–295. Autoři kladou tuto přestavbu do 70. let 17. stol. Na plánu z r. 1704 (viz plán 2) je presbytář ještě ve své středověké podobě, tedy pěti stran z dvanáctiúhelníku. Po barokní úpravě získal v půdorysu polygonální závěr pět stran z osmiúhelníku představením zdí, na němž byla založena nová klenba presbytáře (viz plán 3).

¹²⁴ EKERT 1883, 411–412. Záznam z pamětní farní knihy, založené v r. 1715 převorem P. Chrysostomem od sv. Jindřicha. Když se v září 2002 při opravě věží otevíraly tubusy z makovic, nebyly nalezeny starší zprávy než z r. 1881 (–kři–, Věže odkrývají tajemství, MF Dnes, 2. 9. 2002).

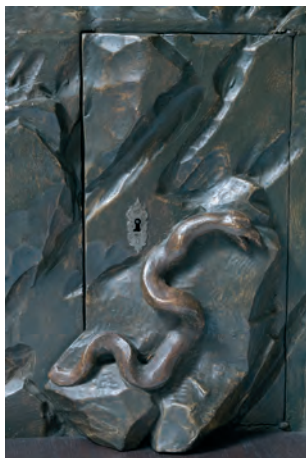
¹²⁵ PELZEL 1775, 173; SCHALLER 1796, 175; SCHOTTKY 1831, 292; POLLAK 1910, 53, 55, 57; BLAŽÍČEK 1949, 176, 178–180; BLAŽÍČEK 1986, 117–118. Soubor byl v l. 1957–1960 restaurován Karlem Stádníkem.

Obr. 48. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla, kaple sv. Kříže. Kalvárie, po 1712, Ferdinand Maxmilián Brokof (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 49. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Socha sv. Jana Evangelisty v kapli sv. Kříže, po 1712, Ferdinand Maxmilián Brokof (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 50. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla, kaple sv. Kříže. Svatostánek, po 1712, Ferdinand Maxmilián Brokof (foto P. Havlík, 2010).

let 1719–1720 jen kvůli nedostatku pramenů, ačkoliv byl v podstatě pro časnější vnočení. Hammerschmid, jehož záznamy končí kolem roku 1719, se o výzdobě kaple nezmiňuje a J. Myslivec zjistil, že úpravy kaple proběhly před rokem 1723 (obr. 45–50). Mezi objednávkou a dodáním mnoha figur – Krista na kříži a Krista v Božím hrobě, Panny Marie, sv. Jana a sv. Maří Magdaleny pod křížem, čtyř evangelistů na konzolách v rozích kaple a dvou andělů před vchodem – mohla uplynout i určitá doba, protože Brokof byl v době převorova úřadu velmi vytížen a vytvářel svá nejlepší díla, ale těžko čtyři až osm let. Ale vzhledem k tomu, že také rozsáhlý pašijový cyklus z nedalekého kostela sv. Haštala, datovaný rokem 1716, kdy jej dal pořídit Jan Pavel Petsch,¹²⁶ je převážně dílenskou prací, měl samotný Ferdinand Maxmilián v této době už více prostoru pro velkou za-

kázku v kostele sv. Havla. Není vyloučeno, že některé postavy byly vytvořeny ještě v době, kdy byl převor Basil ve funkci. Naproti tomu se kaple sv. Kříže objevuje v přehledu mešních nadací až od roku 1726. Důvod, proč Hammerschmid o souboru mlčí, může znamenat, že soubor jako celek nebyl v kapli ještě instalován, i když jednotlivé figury už mohly existovat.

Kapli doplňuje ještě malířská výzdoba na stěnách a na klenbě, v níž byl proražen oválný otvor ze zrušené kaple sv. Václava, obehnaný na empöře kovaným zábradlím. Do malby andělů, nesoucích arma Christi (obr. 51), ještě zasahuje dřevorezba Boha Otce nad ukřižovaným Kristem. V pendentivech umístil malíř proroky s citáty, vztahujícími se na Kristovo utrpení: Izaiáš – „Cum sceleratis reputatus est Is. 53“; zřejmě krále Davida – „Foderunt manus meas et pedes meos“; Zachariáš – „Aspicient ad ME Quem confixerunt Zach. 12“; Jeremiáš – „CHRISTUS Dominus captus est in peccatis nostris Thren“.¹²⁷ Sousoší kalvarské scény je na čelní stěně doplněno malbou křížů s lotry. Na stěně k presbytáři vidíme vášnivou scénu posmívání Kristu v honosném paláci, kde pod baldachýnem sedí velekněz Kaifáš a láme hůl (obr. 52). V kartuši nahoře je nápis „IESVM [vero] tradidit Volunt[at]i eorum“. Dvě malované kartuše s latinským a českým textem Pilátova ortelu proti Ježíši Nazaretskému jsou zavěšeny pod výjevem. Na protější stěně ve fragmentu šířkového výjevu biřici krutě pohánějí Krista, klesajícího pod křížem, vpravo přihlížejí plačící jeruzalémské ženy (obr. 53). Pod výjevem je nápis „IESVS Bajulans [sibi] Crucem exivit in [eum qui dicitur] Calvarie locum hebreice [sic] Golgotha“.¹²⁸

126 BLAŽÍČEK 1986, 114. Ferdinand Maxmilián sám vytvořil sochy P. Marie a sv. Jana pod křížem a skupinu Krista, utěšovaného andělem. Jeho dílem je jistě i nedávno nalezená ležící postava Krista v Božím hrobě (BAŠTA 2009).

127 Že dává se k ničemu připočítati, Is 53,12 (též Mk 15,28; Lk 22,37) – Probodli mé ruce a mé nohy (Ž 21,17) – Budou vzhlížet ke mně, kterého probodli, a budou nařikat, Zach 12, 10 – [Pán Ježíš] je lapen pro naše hříchy, Pláč [4, 20].

128 Ježíše vydal, aby se jim stalo po vůli (Lk 23, 25) – Ježíš sám si nesl kříž a šel na místo zvané Lebka, hebrejsky Golgota (J 19, 17). V latinských nápisech v kostele je několik drobných chyb, které vznikly patrně při rekonstrukci odpadlých částí malby. Zde restaurovaly M. Binevičová a D. Blažková v r. 1959, rest. zpráva, NPÚ HMP, sign. RZ 18A, inv. č. 1656.

Současně se vznikem kaple sv. Kříže byla sakristie přenesena za hlavní oltář jako letní sakristie. Zimní sakristie na jižní straně presbytáře byla zřízena ve 4. čtvrtině 17. století, mobiliář je do dnes dochován. Nad letní sakristií byl umístěn už neexistující zimní mnišský chór (obr. 54), zatímco letní byl vestavěn na kruchtu za varhanami.¹²⁹ Jinak prosté stally mají vyřezávané boky s výrazným motivem vrapované pásky (obr. 55, 56). Letní sakristie byla kolem roku 1725 jednotně vybavena dubovým nábytkem s intarziemi (obr. 57), které se nejvíce uplatnily na dvířkách koutového tabernáku s karmelitánským znakem (obr. 58). Rokoková nástropní freska znázorňuje pravděpodobně nalodění při odjezdu karmelitánů ze Svaté země z přístavu pod horou Karmel v roce 1238.¹³⁰ Na protilehlé straně stropu se tyčí hora Karmel s Eliášovým pramenem a převorovou celou, o nichž je zmínka v řeholi sv. Alberta Jeruzalémského. Na vrcholu hory stojí mariánská kaple, zbudovaná bratry podle legendy již v roce 83, nad níž se vznáší Panna Maria. Kotva v přístavu přechází z malby do volné plastiky (obr. 59).

Datování a autorství dynamického průčelí kostela záměštnávalo naše i cizí badatele mnoho let (obr. 60). Názor H. G. Franze (FRANZ 1962, 44–45), že konvexkonkávní fasáda, do níž byl zabudován mohutný opěrný pilíř, pochází z konce 17. století a je první svého druhu nejen

Obr. 51. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla, kaple sv. Kříže. Arma Christi s proroky v pendentivech, nástropní malba, po 1712 (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 52. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla, kaple sv. Kříže. Posmívání Kristu, nástěnná malba, po 1712 (foto P. Havlík, 2010).

¹²⁹ V prostoru za hlavním oltářem v patře, přístupném žebříky, jsou dva zazděné vstupy do chóru (u vstupu vpravo jsou zachované jednokřídlé dveře s nadsvětlíkem). Retabulum s Liškovým obrazem je zezadu členěno profilovanými zprohýbanými římsami a rámováno pilastry. Oltář patrně vzhledem k chóru sloužil oboustranně. Upozornění Zdeňka Masara, kostelníka z kostela sv. Havla.

¹³⁰ Tuto událost považovali karmelitáni za pomoc Boží prozřetelnosti, ačkoliv Svatou zemi opouštěli neradi. Jen díky včasnému odjezdu řád přežil v Evropě, zatímco bratři, kteří na Karmelu zůstali, byli pobiti Saracény. Sdělení E. Boagy.

Obr. 53. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla, kaple sv. Kříže. Kristus klesající pod křížem, nástěnná malba, po 1712 (foto P. Havlík, 2010).

v Praze, ale i v Čechách vůbec, vyvrátila M. Vilímková (VILÍMKOVÁ 1963, 18–20; VILÍMKOVÁ 1965, 86). Dokázala, že průčelí vzniklo v době mezi roky 1704, kdy je na plánu při narovnání sporu o záchody zakreslena ještě středověká podoba kostela, a 1729, kdy je datován plán Prahy mlynáře Veselého, na němž lze už průčelí spatřit. Jeho stavbu kladla do 20. let. Odpověď na otázku datace opět

zůžil J. Kouba nalezením záznamu z rukopisu J. F. Hammerschmida *Historia Pragensis*, vydaného A. Podlahou v roce 1891 (KOUBA 1971, 234–235). Základní kámen k průčelí byl položen 9. dubna 1722. Za dva roky, 24. dubna 1724, byla za hlaholu trub a kotlů vložena do obnovené věže (opět není zdůrazněno, které) pamětní listina, v níž je tradičně zmíněn papež Inocenc XIII., císař Karel VI. a jeho choť Alžběta Kristina, arcibiskup pražský Ferdinand Khünburg, provinciál P. Anastáz od sv. Jiří a převor P. Sebald od sv. Kryštofa. A konečně v červenci 1727 byly postupně osazovány pískovcové plastiky na průčelí. Dne 3. července sv. Angelus (obr. 61) a sv. Marie Magdalena de' Pazzi (obr. 62),¹³¹ 5. července prorok Eliáš a sv. Josef (obr. 63), 9. července prorok Elizeus a sv. Jan Nepomucký (obr. 64) a 10. července sv. Albert z Trapani a sv. Anděla Česká (obr. 65). O soše sv. Havla v nice se záznam nezmiňuje, pravděpodobně byla dodána zároveň s dokončením průčelí (obr. 66).¹³² Všechny sochy byly připsány dílně Matouše Václava Jäckela (* 11. 9. 1655 Wittichenau (Kulow), Horní Lužice – † 16. 1. 1738 Praha; VANČURA 1994, 204).

V otázce autorství došel H. G. Franz k názoru, že průčelí bylo vystavěno podle návrhu Pavla Ignáce Bayera (FRANZ 1962, 45–46), zatímco M. Vilímková se jí nezabývala. Pro architekta Bayera se vyslovuje i V. Naňková a společně M. Horyna a L. Lancinger (HORYNA/LANCINGER 1985, 547, 549, 555, pozn. 27; NAŇKOVÁ 1987). Navíc pro jeho spojení s karmelitány svědčí skutečnost, že byl k roku 1716 uveden jako jejich stavitel, vlastnil dům v Havelské ulici čp. 508, kde též bydlel, a konečně byl ve sv. Havlu i pochován – v hrobce v kapli sv. Antonína Paduánského v severozápadním nároží kostela v představeném průčelí, které sám postavil.¹³³ Bude třeba ještě jasně doložit, zda Bayer stavěl podle vlastního návrhu nebo prováděl plány jiného architekta. Kostel byl posvěcen Janem Rudolfem Šporkem, světitel biskupem pražským, až za dlouhých jedenáct let po osazení soch na průčelí, 26. října 1738 (EKERT 1883, 412; VILÍMKOVÁ 1963, 20), zřejmě kvůli výměně oltářů v interiéru.

Tato výměna oltářů postupně ve 20.–30. letech 18. století zbytečně brzy nahrazovala výše zmíněné oltáře. Patrně se uskutečnila z jmění největšího mecenáše kláštera, pražského lékaře, který nechtěl zveřejnit své jméno (MYSLIVEC 1969, 39). Soustředíme se už jen na karmelitánská zasvěcení a na řádové světce. Ačkoli je těžko uvěřitelné, že bylo nutné po čtyřiceti letech zřídit **nový hlavní oltář**, jeho architektura tomu nasvědčuje. Sochařská výzdoba je připisována neznámému řezbáři z okruhu Matouše Václava Jäckela (BLAŽIČEK 1940, 139; VANČURA 1994, 195, 204–205, 209–210). Dominující jsou po stranách dvě nadživotní postavy proroků Eliáše s hořícím mečem a knihou (obr. 67)

Obr. 54. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Prostor v patře za hlavním oltářem při bývalém zimním chóru (foto P. Havlík, 2010).

¹³¹ Bohužel její atribut – kříž – nebyl během restaurování dokončen, takže světice drží jen svislé břevno kříže, kůl.

¹³² Dnes jsou na průčelí pouze kopie soch. Už v r. 1909 bylo z balustrády na průčelí odstraněno pět postav a dvě vázy. Sochy byly tehdy rozřezány a uskladněny ve dvoře kláštera. Před demolicí kláštera v r. 1935 byly převezeny do Lapidária Národního muzea a opět sesazeny. Vázy se nezachovaly. Situaci dokládá snímek z r. 1936 (STEFAN 1936, obr. 70), kde jsou na průčelí jen čtyři sochy bez váz. Vpravo je vidět v uličce lešení, krámky na sešverní straně kostela jsou jen provizorní. Dne 8. srpna 1968 restaurátoři M. Vajchr, V. Hlavatý, A. Číhal, A. Šopr a J. Dušek na renovované průčelí osadili kopie soch, vázy zrekonstruovali V. Hlavatý, J. Vitvar a J. Smetánka. Dochovanou sochu sv. Havla nahradili restaurátoři L. Bejček a A. Číhal kopii z umělého kamene, originál nebylo možné zachránit. V r. 2006 vytvořil sochař František Häckel nový výdusek sochy sv. Havla (ŠVAGROVÁ 2006, sochu chybně označila za sv. Vojtěcha a za originál). Ostatní sochy z mšenoovského pískovce byly restaurovány Fr. Häckelem. Restaurátorská zpráva z 1.11.2002, archiv NPÚ HMP, sign. RZ 19, inv. č. 393/03.

¹³³ MAREŠ 1913, 460; STEFAN 1936, 140; NAŇKOVÁ 1974, 235, 239 pozn. 96, 240–241, 260, pozn. 100, 103. Dle sdělení PhDr. Jany Tischerové byli v kostele na neznámých místech pohřbeni ještě další umělci: řezbář Jiří Bendl (* asi 1570 – † před 1652), otec sochaře Jana Jiřího Bendla, malíř Fabian Václav Harovník (zmiňován od r. 1635 – † 4. 12. 1683 Praha), který své náboženské obrazy odkázal kostelům Matky Boží před Týnem a sv. Havla, kameník Giovanni Battista Allio z Loeventhalu (pokřtěn 25. 9. 1644 Vídeň – † 6. 7. 1716 Praha) a téměř neznámý malíř Šimon Rybka či Ribka (* asi 1664 – † 1706 Praha).

a Elizea čtoucího knihu¹³⁴ s medvědem u nohou a s holí (obr. 68), k nimž se váží kořeny karmelitánského řádu (MYSLIVEC 1969, 32). Otázku Jäckelovy autorské atribuce podporuje existence téměř identických soch těchto proroků na oltáři sv. Terezie z Ávily v kostele sv. Josefa z roku 1697 a na hlavním oltáři v kostele Panny Marie Vítězné asi z roku 1723 (VANČURA 1994, 195, 204). V nástavci lemují tradiční schéma postav Nejsvětější Trojice dva karmelitánské světci – biskupové sv. Petr Tomáš vlevo (obr. 69), vpravo sv. Ondřej Corsini s malým beránkem, doprovázení anděly, sedícími na římse nebo visícími na festonech (obr. 70).¹³⁵

Čestná místa u předních pilířů mezi loděmi, byla vymezena oltářům nejvýznamnějších světců karmelitánského řádu. Bohužel jejich loutkovitá sochařská výzdoba zastihuje o třídu kvalitnější oltářní obrazy.

O první levý pilíř se opírá oltář proroka Eliáše. V nástavci andělek poukazuje na text proroka Malachiáše v otevřené knize „ECCE EGO MITTAM VOBIS ELIAM PROPHE-TAM. MALACH. c IV. v. 3”.¹³⁶ Na obraze prorok klečí na hoře Karmel, jeho malý učedník, podle karmelitánských legend pozdější prorok Jonáš, ukazuje na malý mráček, z něhož bude vzápětí po několikaletém suchu

prýstit životodárný déšť. V obláčku, podle prastaré tradice předobrazu Panny Marie, se její postava zjevuje jako Immaculata na zeměkouli s hadem a zároveň i na půlměsíci (obr. 71). Dva andělíčky se u prorokových nohou opírají o sokl s textem z listu sv. Jakuba.¹³⁷ Jeden drží lilii jako atribut

Obr. 55. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Stally v letním chóru na kruchtě, kolem 1725 (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 56. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Stally se vstupem z kláštera do letního chóru na kruchtě, kolem 1725 (foto P. Havlík, 2010).

¹³⁴ Na knize z opačné strany viditelné z prostoru v patře za hlavním oltářem, kudy se chodovalo do zimního chóru, je napsána latinsky modlitba Otčenáš. Zjištění na základě upozornění Zdeňka Masara.

¹³⁵ Na stěně za nástavcem se zobrazením Nejsvětější Trojice byla při generální opravě interiéru mezi roky 1975–1983 pod vrstvou přemalby s jednoduchou ornamentikou z třetí čtvrtiny 19. století nalezena původní nástěnná malba s andělky a okřídlenými andělíčky hlavičkami (PŘIBILOVÁ 1984, 12).

¹³⁶ Ejhle, pošlu vám proroka Eliáše. Mal 4, 5.

¹³⁷ „ELIAS [HOMO ERAT SIMILIS NOBIS PASSIBILIS ET] ORATIONE ORAVIT UT NON PLUERET SUPER TERRAM ET NON PLUIT ANNOS TRES ET MENSES SEX. Iacob: Cap. 5. V 17 [ET] RURSUS ORAVIT ET CŒLUM DEDIT PLUVIAM ET TERRA DEDIT FRUCTUM SUUM. Cap. 5. V 18.” (Eliáš byl jen slabý člověk jako my, vroucně se pomodlil, aby nepršelo, a opravdu nepršelo v zemi tři roky a šest měsíců; znova se pomodlil, a nebe dalo déšť a země přinesla úrodu).

Obr. 57. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla, letní sakristie. Interiér, kolem 1725 (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 58. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla, letní sakristie. Dvířka tabernáku s intarzovaným řádovým znakem, kolem 1725 (foto P. Havlík, 2010).

Mariiny čistoty, druhý udidlo s otěžemi pro koně, symbol mírnosti (obr. 72). Po stranách retabula stojí sochy dvou panovníků, křesťanských patronů císařů, kteří se zasloužili o pražský karmelitánský klášter. Vlevo sv. Ferdinand z Leónu a Kastilie¹³⁸ s mečem a s říšským jablkem (obr. 73) a vpravo sv. Leopold s praporem a s modelem kostela augustiniánského kláštera v Klosterneuburgu u Vídně, který sám založil (obr. 74). Karmelitáni tak projevili vděčnost za darování kostela a financí na stavbu kláštera. V nápadně menším měřítku než ostatní postavy se objevuje prorok Eliáš ještě na varhanním prospektu uprostřed, kde nahradil alegorii Lásky ke dvěma stávajícím postavám Víry a Naděje. Nástroj je dílem Ondřeje Gutha (* 1680 – † 1758) z roku 1735 (obr. 75).¹³⁹

Na protější oltář sv. Alberta z Trapani¹⁴⁰ u pravého pilíře byl z původního retabula přenesen Monnotův obraz světce, který byl v baroku uctíván mimo jiné jako patron rodiček a šestinedělek, zvláště proti horečce omladnic. S novým retabulem přibýly sochy dvou papežů z prvních křesťanských století, které řádová tradice považovala za karmelitány: sv. Telesfora s kalichem a hostií (obr. 76) a sv. Diviše bez atributů (obr. 77). Oba jsou oblečeni do karmelitánských hábitů s tiárami.¹⁴¹

Obr. 59. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla, letní sakristie. Nalodění karmelitánů k návratu do Evropy, nástropní malba, kol. 1740 (foto P. Havlík, 2010).

V nástavci krouží andělci kolem otevřené knihy s latinským citátem z antifyony k introitu při svátých vyznavačů: „OS IUSTI MEDITABITUR SAPIENTIAM ET LINQVA [sic] EIUS LOQVETUR IUDICIUM.“¹⁴²

Významným světcům obou větví Karmelu – sv. Terezií z Ávily a sv. Marii Magdaleně de' Pazzi je zasvěcen oltář při druhém pilíři vpravo, jehož duchovní obsah je výrazně asketický, kající. Výjimečně známe donátora – Kristiana Radlera a jeho choť Terezií. Nahoře v nástavci je vyobrazen sv. Jan od Kříže (obr. 78), na obraze retabula zmrtvýchvstalý Kristus obdarovává obě karmelitky symboly svého utrpení a účasti na něm (obr. 79). Obě jsou známy svými mystickými stavy

138 Žil v 1. polovině 13. století. Socha byla vystavena na výstavě Praha španělská v Císařské konírně v r. 2009. Světec byl původně označován za sv. Jindřicha. Na tutéž výstavu byla zapůjčena rovněž socha sv. Jana od Kříže z Karmelské kaple.

139 JANATA 1983; Václav Růt, Posudek pro komplexní restaurování varhan v kostele sv. Havla, 22. 10. 1984, spisovna NPÚ HMP čj.7335/85.

140 Podle legendy si věřící při pohřbu tohoto divotvůrce přáli, aby se použil formulář ze svátku svatých vyznavačů, kdežto kněží chtěli použít běžné texty za zemřelé. Biskup přikázal modlit se za odpověď shůry. Ukázali se dva andělé a předzpívali tuto antifonu. O původním oltáři sv. Alberta z Trapani viz pozn. 118.

141 Protože karmelitáni věřili v souvislé trvání svého společenství ve Svaté zemi již od časů Eliášových, proto světce, kteří nějaký čas svého života strávili v Orientě nebo jako poustevníci, směle považovali za členy svého řádu.

142 Zbožného ústa pronášejí moudrost a jeho jazyk hovoří jen právo. (Ž 36, 30).

a smyslem pro hodnotu utrpení na cestě růstu v lásce. Tato jejich zkušenost je vyjádřena v jemné "disputaci" citátů z jejich výroků v rozervěných knihách u jejich nohou (obr. 80, 81).¹⁴³ V postavě světce vlevo na oltáři, považovaném za sv. Anastázia Peršana, byl v roce 2005 rozpoznán při návštěvě kostela sv. Havla P. Emanuel Boagou, OCarm. bl. Frank ze Sieny, kajícíník ze 13. století (obr. 82).¹⁴⁴ Dřevorezba vpravo opět zobrazuje sv. Alberta z Trapani s pochodní v levé ruce (obr. 83). U třetího pilíře vpravo na oltáři sv. Anny doplňují obraz postavy karmelitánských světic. Vlevo opět sv. Marie Magdalena de' Pazzi s křížem svírá v levici srdce (obr. 84), vpravo stojí sv. Anděla Česká s monstrancí (obr. 85). Protějšky posledních dvou oltářů už nejsou zasvěceny karmelitánským světcům.

Karmelská kaple dostala ve 30. letech 18. století novou tvář (obr. 86). Vstupní oblouk a tektonické články byly pokryty umělým mramorem, původní raně barokní štuková výzdoba v kapli od Giovannioho Bartolomea Comety byla nahrazena chudší rokokovou, klenba byla pokryta malbou (obr. 87). V minulosti byla malba značně poškozena a se svým málo srozumitelným námětem byla pro restaurátory obtížným úkolem. Výjevy se vztahují k údajnému dokumentu papeže Jana XXII. z roku 1322, tzv. Bulle sabbathině, kterou byla zemřelým, kteří nosili karmelitánský škapulíř, zachovávali čistotu a denně se modlili k Panně Marii, příslibena spása. Ústřední postavou je Kristus, před nímž klečí Panna Maria a přimlouvá se za duše zemřelých. Andělé je pomocí škapulíře zachraňují z očistce, jiní spolu s alegorickými postavami drží rozvinutý svitek buly.¹⁴⁵ Andílek zachraňuje podáním škapulíře a pádla dva ohrožené muže v potápějící se loďce, další andílek přináší škapulíř a lebku dvojici, truchlící nad blízkým zemřelým, jiný podává škapulíře muži ohroženému hadím uškntutím a dvěma zoufalým mužům, z nichž jeden drží meč.¹⁴⁶ Obraz Panny Marie Karmelské či Neapolské byl přenesen na nový oltář, kde ho provázejí postavy sv. Šimona Stocka, přidržujícího svůj škapulíř (obr. 88), a sv. Jana od Kříže s křížem v levé ruce (obr. 89). Sochy světců v životní velikosti jsou připisovány mladému Janu Antonínu Quitainerovi (* 13. 8. 1709 Praha – † 7. 3. 1765 Praha; VANČURA 1989, 139), který ještě doplnil na konzoly další řádové světce, jejichž určení není jednoznačné. Při čelní stěně po stranách oltáře vlevo šlape na přílbu a hlaveň

Obr. 60. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Zápdní průčelí na historickém snímku před demolicí Menších Kotců v r. 1891 (© NPÚ ÚP, fotoarchiv, č. neg. 17018, foto K. Bellmann, kol. 1890).

Obr. 61. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Sv. Angelus ze sochařské výzdoby západního průčelí, 1727, dílna Matouše Václava Jáckela (foto P. Havlík, 2010).

143 Sv. Jan od Kříže: „DOMINE PATI ET CONTEMNI PRO TE.“ (Pane, trpět a být v opovržení pro Tebe). Sv. Terezie z Ávily: „AVT PATI. AVT. MORI.“ (Buď trpět nebo umřít). Sv. Marie Magdalena de' Pazzi: „NON. MORI. SED. PATI.“ (Neumírat, ale trpět). Vlevo dole je na obraze drobný záznam „Memento Christiani Radler et Teresiae Radlerin“ (Na památku Kristiána Radlera a Terezie Radlerové). Zjištění Zdeňka Masara. Obraz byl vystaven na výstavě Praha španělská v Císařské konírně v r. 2009.

144 Bl. Frank ze Sieny se narodil ve šlechtické rodině v Grotti a v mládí vstoupil do armády. V boji byl zajat a oslepen. Složil slavný slib, že změní svůj způsob života a vykoná pouť do Santiaga de Compostela, jestliže mu bude navrácen zrak. Znovu pak putoval do Říma a do Bari. Celý život se tvrdě kál a žil jako karmelitánský bratr laik v poustevně u Sieny. Zemřel 11. dubna 1291. V Sieně se údajně zachovaly jeho kající železné nástroje: drátěná vesta, čelenka do tvaru kříže (má ji na hlavě na oltáři v kostele sv. Havla), obruč na krk, malý míček, který si vkládal do úst, a část řetězu, kterým se bičoval (SAGGI 1972, 216). Jeho sochy lze vidět v karmelitánských kostelech např. ve Straubingu nebo v Bad Neustadt an der Saale. Na fotografii z r. 1946 (FUNK 1946, obr. 86) světec drží v pravici kouli (upozornění Zdeňka Masara).

145 BOAGA 2001, 135–137.

146 Obdobný námět nalezneme na klenbě Škapulířové kaple, přistavěné v roce 1745 ke kostelu v bývalém klášteře augustiniánů kanovníků v Borovanech u Třeboně. Tyto malby jsou dílem začínajícího umělce Františka Prokyše (* 1713 Slaný – † 25.10.1791 České Budějovice) z roku 1748, který se později ve službách Josefa Adama knížete ze Schwarzenbergu na krumlovském panství stal jedním z nejvýznamnějších rokokových umělců jižních Čech (MATOUŠ 1939, 165–166; VELFLOVÁ 2009, 21–34). Ústřední výjev Panny Marie s Ježíškem v náručí, která vysvobozuje duše z očistce, doprovázejí scény zázračné záchrany v nebezpečnostech pomocí škapulířů, přinášejících andílky. Škapulíře zažehnávají bouřku a krupobití při sklizni, potápějící se koráb, dům před požárem. Na oltáři ve Škapulířové kapli stojí sochy sv. Šimona Stocka a sv. Terezie z Ávily. Ačkoliv je augustiniánský kostel zasvěcen Navštívení Panny Marie, slaví se v Borovanech pouť 16. července na svátek Panny Marie Karmelské. Kromě karmelitánských terciářů oblékají podobné škapulíře také terciáři trinitářů, theatineků, servitů, vincentinek a lazariů (KRAJČA 1940, 13–32).

Obr. 62. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Sv. Marie Magdalena de' Pazzi ze sochařské výzdoby západního průčelí, 1727, dílna Matouše Václava Jáckela (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 63. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Sv. Josef a prorok Eliáš ze sochařské výzdoby západního průčelí, 1727, dílna Matouše Václava Jäckela (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 64. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Prorok Eliáš a sv. Jan Nepomucký ze sochařské výzdoby západního průčelí, 1727, dílna Matouše Václava Jäckela (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 65. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Sv. Albert z Trapani a sv. Anděla Česká ze sochařské výzdoby západního průčelí, 1727, dílna Matouše Václava Jäckela (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 66. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Sv. Havel ze sochařské výzdoby západního průčelí, před 1727, dílna Matouše Václava Jäckela (foto P. Havlík, 2010).

děla světec, považovaný za údajného historického zakladatele řádu, křížácký rytíř sv. Berthold z Limoges (MYSLIVEC 1969, 35, 38, 43–44, pozn. 45b–47). Pallium a patriarší kříž mu však nepřísluší. Pravděpodobnější je sv. Petr Tomáš (obr. 90), titulární cařihradský patriarcha, mírový vyjednaváč a účastník křížové výpravy v r. 1365. Vpravo stojí nesporný sv. Ondřej Corsini (obr. 91) tentokrát s vlkem u nohou. Podle legendy se totiž jeho matce před narozením syna zdálo, že porodila vlka, který vběhl do karmelitánského kostela a změnil se v beránka. Proto sochu světce na hlavním oltáři provází pro změnu beránek. Tito dva světci často tvoří protějšky, jako např. na hlavním oltáři tohoto kostela. V protilehlých rozích při vstupu do kaple jsou další dvě sochy. Postava vlevo je považována za sv. Angela (obr. 92), který byl už v 60. letech 20. stol. evidován bez atributu.¹⁴⁷ Svůj atribut – meč, kříž nebo lilie – původně držel na natažených rukou. Protější světec (obr. 93) s palliem, křížem a otevřenou knihou zůstává neurčen. Původně byl označen jako sv. Petr Tomáš. V úvahu by mohl případně přijít sv. Cyril Cařihradský. Všichni mají oduševnělé tváře, přecházející až k vytržení, rozevláté siluety a bohatě zřasené zlatené hábity. Nad rokokový svatostánek byla nedávno opět vrácena soška Pražského Jezulátka v zasklené neobarokní skřínce.¹⁴⁸

Dne 13. března 1754 císařovna Marie Terezie potvrdila věnování zahrady u Koňské brány Terezií, hraběnkou z Pöttingu, klášteru sv. Havla (SCHUBERT 1901, 116, č. 892).

Kompletní výzdoba letní sakristie, dokončená ve třetí čtvrtině 18. století, byla provedena nedlouho před zrušením kláštera. V lunetách klenebních výsečí přibýly umělecky nepřiliš hodnotné rokokové malované výjevy, znázorňující alegorickou ženskou postavu, patrně Karmel jako matku karmelitánů ve smyslu řádového společenství, která trůní (obr. 94A), umlčuje zbraně (obr. 94B) a vyžaduje ztišení (obr. 94C). Na posledním výjevu ochraňuje archanděl Michael svatyni na hoře Karmel. Scény doprovázejí latinské citáty veršů z proroka Izaiáše: „IUSTITIA IN CARMELO SEDEBIT“, „ET ERIT OPUS IUSTITIAE PAX“, „ET CULTUS IUSTITIAE SILENTIUM“, „ET SECURITAS USQVE IN SEMPITERNUM“ • Isa[...] C 32 / V: 16x17“ a dva chronogramy, nesené andýlkami: „eX gratia Del fLoret siCVt LILIVM“ (1775), „DeCoRVs CaRMELi VERTEX“ (1771).¹⁴⁹ Medailony v záklenkách okenních špalet severní stěny znázorňují hlavní patrony Čech a Rakouska – vlevo poprsí sv. Václava se dvěma anděly (obr. 95), vpravo sv. Leopolda s maršálskou holí (obr. 96), navíc i patrona zdejšího

¹⁴⁷ Emanuel Poche, autor textu evidenčního listu movité kulturní památky Národního památkového ústavu po 1969.

¹⁴⁸ EKERT 1883, 417. Nejedná se o tutéž sošku, tato nezachovává tradiční uspořádání cipů pláštiku. Na místo uložení malíře Karla Škréty do hrobky upozorňuje pamětní deska z roku 1910 od R. O. Sandtnera (BALÁČEK/ČERNÁ/ČÍŽINSKÁ/HÁJEK 2009). Karla Škréty ml., který je zde také pochován, deska nezmiňuje.

¹⁴⁹ Na Karmelu bude sídlit spravedlnost – A dílem spravedlnosti bude mír – A pěstování spravedlnosti je mlčení – A bezpečí až na věky. (Is 32, 16–17, dle Vulgáty). Nejedná se o postavu Spravedlnosti, nemá její atributy meč a váhy nebo zavázané oči. Karmelitáni se zde snažili sdělit přesvědčení, že jejich řád je místem spravedlnosti, tj. dokonalého života a zbožnosti, pokoje a mlčení, k němuž je Albertova řehole zavazuje hned dvojí citací téhož verše Iz 32,17, a bezpečí před tím, co by mohlo ohrozit jejich spásu. Nápis s chronogramy se také vztahuje ke karmelitánskému řádu. Verše jsou pouze parafrázemi na biblické texty Is 35, 1–2 a Am 1, 2. Doslovný překlad: Z milosti Boží kvete jako lilie – Vrcholek Karmelu je půvabný. V latinských citátech jsou chyby.

Obr. 67. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Prorok Eliáš na hlavním oltáři kostela sv. Havla, 20.–30. l. 18. stol., dílna Matouše Václava Jäckela (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 68. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Prorok Eliáš na hlavním oltáři kostela sv. Havla, 20.–30. l. 18. stol., dílna Matouše Václava Jäckela (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 69. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Sv. Petr Tomáš v nástavci hlavního oltáře, 20.–30. l. 18. stol., dílna Matouše Václava Jäckela (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 70. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Sv. Ondřej Corsini v nástavci hlavního oltáře, 20.–30. l. 18. stol., dílna Matouše Václava Jäckela (foto P. Havlík, 2010).

kláštera, jak dává almužnu žebrákovi, jako aluzi na finanční dar císaře Leopolda I.¹⁵⁰ Zřejmě v té době ještě přibyla rokajová ornamentika nad římsami kredenčních skříní.

Po zásazích, výnosech a zákonech císařovny Marie Terezie, které měly podřídit církev potřebám státu, ale nebyly plně respektovány, přišel její syn Josef II. s mnohem razantnějším uspořádáním vztahu mezi církví a státem.¹⁵¹ Hned po tolerančním patentu vydal 12. ledna 1782 patent o zrušení klášterů, které nejsou potřebné pro společnost, jejichž soupis si předem zajistil, tedy kontemplativních a žebravých řádů. Ani osobní návštěva papeže Pia VI. 22. března 1782 ve Vídni císaře od jeho úmyslu neodradila. Konvent karmelitánů u kostela sv. Havla byl jedním ze šedesáti mužských klášterů v Čechách, které císařovu nařízení padly za obět. Celkem bylo v zemích Koruny české zrušeno 115 klášterů. Karmelitánům byl doručen výnos o zrušení kláštera ze dne 2. 5. 1786.¹⁵² Všichni členové komunity, 19 kněží a 5 laických bratrů, dostali doživotní penzi, odstupňovanou podle hodnoty v klášteře. Tři klerici se patrně měli uplatnit jinde. Kněží mohli odejít do duchovní správy. Do 1. září musel být klášter vyklizen (EKERT 1883, 415). Tři čeští karmelitánští kněží P. Adolf od sv. Vojtěcha Bönisch (Benisch, Pönisch; HÖSLER 1996, 14), P. Alan od sv. Václava Biller (Piller; HÖSLER 1996, 15) a P. Julián od sv. Bazilisy (II) Dvořák (HÖSLER 1996, 92; viz. též poznámka 471) zůstali při kostele až do své smrti. Po nich zde už působili diecézní kněží.¹⁵³

¹⁵⁰ Autorem těchto maleb by mohl být fr. Gervasius od sv. Lukáše (* 23.8.1740 Vídeň – † 8.9.1794 Manětín), vl. jm. Franz Rüdler, laický bratr, který je doložen jako malíř v pražském konventu k r. 1767 (LPA 192; HÖSLER 1996, 76). V l. 1770–1773 pobýval v Lienzu a asi od r. 1776 až do zrušení kláštera r. 1786 v Chyši, odkud mohl přijet do Prahy dokončit práci. Dalšími řádovými malíři byli: Jiljí od sv. Lukáše, laický bratr, vl. jm. Johann Baptista de Flor (* 28.4.1640 Hennegau, Belgie – † 2.5.1702 Groß-Strenz, Dolní Slezsko), přeložený 1662 z Bamberku do Prahy, r. 1666 činný jako malíř v Praze, kde je doložen ještě k r. 1692 (II. C. O. 93, 281; DECKERT/HÖSLER 1987, 159–160); Jan Nepomucký od sv. Lukáše (* cca 1709 – † 21.2.1752 Praha), laický bratr, vl. jm. neznámé, v Praze činný 1739 (LPA 38, LPA 97; HÖSLER 1996, 89); Ludvík od sv. Terezie (* 15.11.1722 „Flechaviensis“, Čechy – † neznámé kdy a kde), vl. jm. Leopold Pisdorfer, laický bratr, jako malíř a zedník od r. 1767 do zrušení kláštera doložen v pražském konventu (LPA 192, 206, 220, 237, 248, 263; HÖSLER 1996, 98.).

¹⁵¹ BERÁNEK/BERÁNKOVÁ 1994, 211, 215, 221; BASTL 1995, 156–158, 163, 169. Marie Terezie omezila počet klášterních noviců kvůli úniku pracovních sil, odňala klášterům sinekury a přidělila jejich výnosy vojenskému fondu, zakázala posílat finance řádovým představeným do zahraničí, představenými řádů a provincií se nesměli stát cizinci, správa majetku řádů přišla pod státní dohled, byla zavedena cenzura náboženské literatury apod.

¹⁵² Wien HHStA, Alter Kultus, karten 846, Karmeliten. BÍLEK 1893, 236–237; SCHUBERT 1901, 110. Jméno kláštera, které přešlo na náboženský fond, činilo (bez klášterní budovy) na statcích a jistínách 67.840 zl. BÍLEK 1893, 236.

¹⁵³ Ne zcela vyjasněnou otázkou je osud řádového archivu. Zatímto mobiliář byl po zrušení rozprodán v dražbě, EKERT 1883, 415 a SCHUBERT 1901, 116 uvádějí, že velká část archivu byla na základě guberniálního příkazu mezi 13. říjnem a 19. listopadem 1908 převezena z provizorního umístění v Univerzitní knihovně do guberniální registratury v Praze. Dnes se malá část archivu nalézá v Národním archivu ve fondu Listiny zrušených klášterů (VILÍMKOVÁ 1963, 48). Zajímavou zprávu udává vídeňský archivář Ludwig Bittner: ve vídeňském Haus-, Hof- und Staatsarchiv byl uložen listinář pražského karmelitánského kláštera ze 17. stol., který byl zaslán do Československé republiky v r. 1921. Autor listiny považuje za nevěstné (BITTNER 1938, 224), ale patrně se jedná o Spisy zrušeného kláštera karmelitánů u sv. Havla v NA sine sign. (VILÍMKOVÁ 1963, 48). Část plánové dokumentace bez spisů se nachází ve Sbírce map a plánů v NA, jeden plán pak ve fondu Magistrátu hlavního města Prahy I., Publicum, 1789–1797, sign. XIX/228, součást spisové složky z r. 1792 v AMP.

Obr. 71. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Obraz oltáře proroka Eliáše, 20.–30. l. 18. stol. (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 72. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Detail s nápisem na obraze oltáře proroka Eliáše, 20.–30. l. 18. stol. (foto P. Havlík, 2010).

Po zrušení kláštera v roce 1786 byla budova převedena do majetku náboženského fondu (plán 3) a byla do ní umístěna obecná škola („Normalschule“) spolu s byty. Protože kromě statku v Krči byla prodána i svatohavelská fara (plán 4),¹⁵⁴ byl v klášteře v 1. patře zřízen pětikojový byt pro faráře, v 2. patře menší byty pro kaplany (obvykle dva), zvoníka a učitele havelské školy (EKERT 1883, 415; VILÍMKOVÁ 1963, 21). Tento stav dokládá dochovaný stavební plán z roku 1792, vytvořený stavitel Matoušem Hummlem (plán 5). Od roku 1823 budova sloužila jako manufaktura na výrobu krajek (plány 6, 7) s místnostmi učňovské školy (plány 8, 9, 10), což si vyžádalo další příslušné úpravy. Plány zachycují čistě utilitární zacházení s vnitřní dispozicí. K nejdůležitějším zásahům patřilo zrušení hlavní chodby v jižním křídle bývalého kláštera, kde byly vytvořeny vložení nových příček samostatné obchody, pozdější místnosti manufaktury. Zásahy doznal i refektář, jehož jižní kratší zeď byla demolována,¹⁵⁵ později byl rozdělen příčkami na dvě samostatné místnosti (plán 11), kam byla situována obecní škola. K další utilitární přestavbě přízemí v jižním křídle kláštera došlo v souvislosti s umístěním manufaktury na výrobu batistu, patrně po polovině 19. stol. (plán 12, 13). V roce 1856 byl při stavebních pracích na dvorku bývalého kláštera objeven vstup do velké pohřební krypty, sloužící k pohřbívání prostých věřících (crypta communis). Užívána byla asi od 80. let 17. století až do doby Josefa II. Nález

¹⁵⁴ Situační plán z r. 1853 zachycuje umístění fasády býv. farní budovy ve staré zástavbě Havelské uličky proti židovským krámkům, dnes na místě fary stojí novostavba obchodního a nájemního domu čp. 496.

¹⁵⁵ Původně se na ní nacházely dvě niky a lavabo (plány 3 a 4).

Obr. 73. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Sv. Ferdinand z Leónu a Kastilie na oltáři proroka Eliáše, 20.–30. l. 18. stol., okruh Matouše Václava Jäckela (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 74. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Sv. Leopold na oltáři proroka Eliáše, 20.–30. l. 18. stol., okruh Matouše Václava Jäckela (foto P. Havlík, 2010).

vzbudil velkou zvědavost a rozruch (*sine* 1856). Podle jiné verze byly objeveny katakomby při rozšiřování jednoho pivního sklepa (HEROLD 1866, 601). Před zasypáním podzemních prostor v roce 1938 je navštívil pražský redaktor Uno Hrabě a barvitě vylíčil velký klenutý prostor, z něhož vedly chodby. Pozůstatky zemřelých byly údajně převezeny na Olšanský hřbitov (MUDROVÁ 2005, 149–150). Stavebně-historický průzkum kostela sv. Havla se zmiňuje pouze o rozsáhlých kryptách pod kostelem, které jsou dnes vesměs nepřístupné a patrně zaklenuté cihlovou valenou klenbou (KAŠIČKA 1963, 37). Až na otevření několika sklípků v letech 1970 a 1997 nebyly archeology dříve komplexněji prozkoumány (obr. 97). V presbytáři se dodnes nachází několik sepulkrálních památek. Patří k nim především na svém původním místě dochovaná krycí deska rodinné hrobky Kryštofa Jaroslava Krakovského z Kolovrat (obr. 98), kterou dala zřídit vdova Anna Kateřina, roz. Kaplířová ze Sulevic patrně z roku 1662 (viz seznam donátorů mešních nadací v příloze k roku 1662). Na jižní stěnu presbytáře byla přenesena náhrobní deska Jakuba Minettiho z roku 1698 (obr. 99). Původně se nacházela pod menším bočním oltářem Panny Marie při severní zdi presbytáře. Italský kupec Jakub Minetti je doložen od roku 1678 jako majitel staroměstského domu čp. 476 v Melantrichově ulici, který barokně přestavěl (VLČEK 1996, 329). Je zmíněn ještě k roku 1697 jako vlastník domu čp. 478 na Staroměstském náměstí (VLČEK 1996, 330).

Roku 1933 byla samostatná farnost u sv. Havla zrušena a kostel byl jako filiální přiřazen k farnosti kostela Matky Boží před Týnem (BROUSIL 1934, 20). Ve stejné době, kdy byly zbořeny domy na severní straně kostela, včetně fary – v roce 1935 – došlo i k překvapivé a bezohledné demolici kláštera. Nová budova s železobetonovými konstrukcemi podle plánů Jaroslava Rösslera, Václava Nekvasila a R. Hudce, určená pro potřeby sousední Městské spořitelny pražské, byla kolaudována v roce 1938.¹⁵⁶ Obě budovy byly spojeny krytou dvoupodlažní chodbou – mostem, o jehož obdobu kdysi usilovali i karmelitáni. Architekti ponechali pouze vnější obvodové zdi s císařským znakem nad vchodem v jihozápadním rohu budovy, kde bývala klášterní fortna. Severovýchodní nároží se přizpůsobilo raně baroknímu tvarosloví (obr. 100), na zídce byla osazena novodobá socha karmelitána s hrozny vína v obou rukou. Je signována vpředu na plintu „J. KREPČÍK“ (obr. 101).¹⁵⁷ Z interiéru byl ušetřen pouze refektář, který byl stavebně opět scelen odstraněním výše zmíněné střední dělicí zděné příčky z 19. století.

Za totality byl klášter v letech 1956–1958 adaptován pro nového majitele, kterým byl Ústav dějin KSČ, později přejmenovaný na Ústav dějin socialismu. V době tvrdé normalizace bylo

¹⁵⁶ LIBAL/MUK 1996, 522–523; VLČEK/HAVLOVÁ 1998, 196–197. Probíhající demolici kláštera ukazuje dobová fotografie ve Štencově archivu z r. 1936, inv. č. S 38.900.

¹⁵⁷ Jaroslav Krepčík (* 26.2.1880 Telč – † 6.3.1959 Praha), sochař, malíř, grafik a restaurátor.

Obr. 75. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Pohled k varhanní kruchtě (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 76. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Sv. Telesfor na oltáři sv. Alberta z Trapani, 20.–30. l. 18. stol., okruh Matouše Václava Jäckela (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 77. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Sv. Diviš na oltáři sv. Alberta z Trapani, 20.–30. l. 18. stol., okruh Matouše Václava Jäckela (foto P. Havlík, 2010).

rozhodnuto, že objekt bude přeměněn na Dům vědy a kultury SSSR. V roce 1971 došlo proto k celkové rekonstrukci exteriéru i interiéru budovy. Další úprava pro Fakultu sociálních věd Univerzity Karlovy proběhla v letech 1990–1991. Dnes budovu bývalého kláštera využívá především Ministerstvo zahraničních věcí, dále Černé divadlo a prodejna Čajka.¹⁵⁸

Vztah kláštera k provincii

Nejvyšší autoritou v samotné provincii byla **provinční kapitula**. Konala se zpravidla každé tři roky, a to střídavě v různých kláštěrech provincie. Pražský klášter byl místem jejího konání v letech 1665

¹⁵⁸ Stavební dokumentace k čp. 539, Praha 1-Staré Město, spisový archiv NPÚ HMP.

a 1730. Provinční kapituly se účastnil představení – generální převor řádu nebo, častěji, jím delegovaný bratr, dále provinciál, definitoři, dřívější provinciálové, převorové jednotlivých konventů a volení zástupci jednotlivých konventů (diskreti neboli sociové). Diskret konventu neboli socius (převora) byl bratr, volený danou komunitou týden před provinční kapitulou a mající právo spolu s převorem se provinční kapituly účastnit.¹⁵⁹ Kromě jiného provinční kapitula obsazovala důležité úřady v provincii: volila definity a provinciála, provinčního ekonoma, kustoda (kustos zastupoval provinciála v době jeho nepřítomnosti – cesty na generální kapitolu apod.). Také určovala převory jednotlivých konventů a faráře farností spravovaných řádem. A mohla udělovat čestné tituly: jubilár (bratřím, kteří se dožili 50. výročí svých řeholních slibů nebo kněžského svěcení) nebo lector jubilatus.

V období mezi dvěma kapitulami se jedenkrát ročně scházelo **definitorium**, poradní sbor provinciála. Tvořil je on a čtyři kapitulou jmenovaní definitoři. V Praze se definitorium sešlo v letech 1687, 1689, 1696, 1707, 1717 a 1726.¹⁶⁰ Hornoněmecká provincie zahrnovala kláštery v Německu, Rakousku, Čechách, Uhrách a v Polsku. Jednotliví bratři, zvláště ti, kteří zastávali nějaký úřad, byli poměrně často překládáni do různých funkcí v jiných kláštorech celé provincie.

Po roce 1731, kdy se kláštery v Čechách staly součástí samostatné rakouské provincie, se v Praze provinční kapitula konala v letech 1736, 1746 a 1752. Definitorium rakouské provincie se sešlo v letech 1734 a 1735, 1740 a 1741, 1748 a 1765.¹⁶¹ Pražští karmelitáni byli v době od založení kláštera u kostela sv. Havla roku 1627 podřízeni přímo generálovi řádu v Římě.¹⁶² Generální kapitula v roce 1654 pražský konvent začlenila do hornoněmecké provincie,¹⁶³ v letech 1731–1782 pak náležel do provincie rakouské.¹⁶⁴

Domácí studium v klášteře při kostele sv. Havla

Po roce 1600 se začal vlivem instrukcí z Říma v mendikantských řádech prosazovat zvyk mít vždy jeden **společný noviciát** pro celou provincii; předtím si novice vychovával každý klášter sám. V hornoněmecké provincii o takovémto noviciátu nacházíme první zmínku po provinční kapitule v Ravensburgu v roce 1607.¹⁶⁵ V rakouské karmelitánské provincii býval pak jeden noviciát pro bratry laiky a jeden pro budoucí kleriky (bratry směřující ke kněžství).

¹⁵⁹ Constitutiones 1645, 262.

¹⁶⁰ DECKERT/HÖSLER 1987, 142–145.

¹⁶¹ HÖSLER 1996, 9–10.

¹⁶² Milendunck, fol. 443r: „A quo tempore [1627] locus ille mansit immediate sub prioribus generalibus, qui ibidem instituerunt commissarios italos vel polonos.“

¹⁶³ WESSELS 1934, 100.

¹⁶⁴ HÖSLER 1996, 7.

¹⁶⁵ DECKERT 1968, 43.

Obr. 79. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Oltářní obraz sv. Terezie z Ávily a sv. Marie Magdaleny de' Pazzi, 20.–30. l. 18. stol. (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 78. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Sv. Jan od Kříže v nástavci bočního oltáře sv. Terezie z Ávily a sv. Marie Magdaleny de' Pazzi, 20.–30. l. 18. stol. (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 81. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Oltářní obraz sv. Terezie z Ávily a sv. Marie Magdaleny de' Pazzi, detail s knihou sv. Marie Magdaleny de' Pazzi, 20.–30. l. 18. stol. (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 80. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Oltářní obraz sv. Terezie z Ávily a sv. Marie Magdaleny de' Pazzi, detail s knihou sv. Terezie z Ávily, 20.–30. l. 18. stol. (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 85. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Sv. Anděla Česká na oltáři sv. Anny, 20.–30. l. 18. stol., okruh Matouše Václava Jäckela (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 82. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Bl. Frank ze Sieny na oltáři sv. Terezie z Ávily a sv. Marie Magdaleny de' Pazzi, 20.–30. l. 18. stol., okruh Matouše Václava Jäckela (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 83. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Sv. Albert z Trapani na oltáři sv. Terezie z Ávily a sv. Marie Magdaleny de' Pazzi, 20.–30. l. 18. stol., okruh Matouše Václava Jäckela (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 84. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Sv. Marie Magdalena de' Pazzi na oltáři sv. Anny, 20.–30. l. 18. stol., okruh Matouše Václava Jäckela (foto P. Havlík, 2010).

Kromě konventů ve Straubingu, ve Würzburgu a ve Vídni se také pražský konvent záhy stal místem, kde bylo v rámci hornoněmecké provincie bratřím poskytováno vzdělání potřebné ke kněžské službě. Tourainská reforma pojala péči o vzdělání řádového dorostu na provinční úrovni (zatímco doposud probíhalo v každém klášteře samostatně). Provinční kapituly nebo definitoria určovaly střídavě různé větší konventy pro ten který rok za místo jednotlivého studijního běhu. A také jmenovaly novicmistra, představené a vyučující studentů.¹⁶⁶

Po skončení noviciátu a po složení řeholních slibů přešli bratři, kteří měli směřovat ke kněžství, společně do konventu, který určilo provinční definitorium, do dalšího stupně vzdělávání, zvaného „professorium“. Řeholními sliby se z nich totiž stali „profesové“. Konstituce tourainské reformy požadovaly, aby první rok po slibech ještě bratři strávili v ústraní a duchovní formaci. Teprve potom aby byli zatěžováni náročnějšími povinnostmi a pověřováni i nějakými úkoly mimo klášter¹⁶⁷. Profesorium představovalo jakoby druhý rok noviciátu. Pak teprve se měli adeпти studia začít učit profánní předměty, zejména latinu, vytvořit si potřebné předpoklady pro studium. Délka tohoto období nebyla pevně stanovena. Jejich výuku měl na starosti ředitel („director professorum“). Většinou ale profesorium trvalo jen rok. Poté začali studium filosofie, které trvalo dva roky a na ně navázalo čtyřleté studium teologie. Během něj se přednášela spekulativní teologie (čili dogmatika) a morální teologie. Teprve koncem 18. století k tomu přibýly kurzy z církevního práva.

Filosofické a teologické kurzy běžely v provincii často dva nebo i tři zároveň. V pražském klášteře bylo tzv. hlavní studium, tvořené obvykle pěti až deseti studenty. Někdy vedl kurz jen jeden lektor, mnohdy byli k tomu určeni lektori dva, jeden z nich byl v tom případě ustanoven jako *director* či *regens studiorum* a druhý byl nazýván *correpetitor*. Byli určováni provinční kapitulou z řad vhodných a zkušených kněží z provincie. Vyučující se nazývali také *docentes*. Po deseti letech vyučování dostávali *docentes* od provinční kapituly jako projev uznání za tuto službu titul „jubilat“.

Kněžské svěcení mohli bratři přijmout po dosažení 24 let věku. Pokud byl svěcenec mladší, žádalo se o dispens od kanonického stáří. Po vysvěcení byli hned zapojeni jako kněží do pastorační služby nebo jako „*docentes*“.

Při slavnostních příležitostech, například při konání provinční kapituly v místním klášteře nebo prostě jako součást studia, se v řádovém kostele konaly veřejné disputace o vybraných teologických tezích. Jako tzv. „*praeses*“ jim předsedal lektor – vzdělaný a zkušený řeholník, pověřený výukou. Ten byl také autorem tezí. Obhajovat je měl „*defendent*“ („*defendens*“), jímž byl student domácího studia nebo více studentů zároveň.¹⁶⁸ Často byly teze také vydány knižně, několik těchto tisků uvádíme v příloze.

¹⁶⁶ DECKERT 1968, 258–262; DECKERT/HÖSLER 1987, 142–145.

¹⁶⁷ Constitutiones 1645, 56–59.

¹⁶⁸ DECKERT/HÖSLER 1987, 144.

Pastorační práce karmelitánů

Obecně v tehdejší době platilo, že karmelitáni spravovali jen málo farností, protože v době baroka byl kněží dostatek. Služba řeholních kněží spočívala především ve zpovídání. Někdy zpovídali skutečně od rána do večera. Kromě toho sloužili denně každý jednu soukromou mši v klášterním kostele (případně v nějaké komunitě sester nebo zámecké kapli). Kázali o nedělích a ve svátky a věnovali se bratrstvům, při jejichž shromážděních kázali. Kromě toho sloužili rekviem za zemřelé spolubratry. Pod kostelem sv. Havla byly v době barokní zbudovány sklípky – hrobky. Nebyl tu ovšem pochováván každý. Kromě samotných členů komunity jen lidé, kteří měli ke klášteru nějaký zvláštní vztah a kteří si to zaplatili. Pohřebiště v řádových kostelích bylo mnoho a byla zpravidla diferencována: pod presbytářem pro řeholníky kněze, před mřížkou pro řeholní bratry, jiné v lodi kostela pro šlechtické donátory atd. Existovaly rovněž četné výjimky, např. v kostele sv. Havla jsou v presbytáři hrobky několika šlechticů (např. rodina Kryštofa Krakovského z Kolovrat), řádová hrobka dodnes není lokalizována.

Žebrání (termináři)

Karmelitáni jako jiné žebravé řády skutečně na živobytí kláštera získávali prostředky i žebráním. Bratři pověřeni tímto úkolem byli nazýváni termináři, protože dovolení žebrat se vztahovalo jen na přesně stanovený okresek, „terminus“. Obvykle byli spolu vysíláni ve dvojici: jeden kněz a jeden laický bratr. Kněz ve farnostech zpovídal a sloužil mši. Tato činnost někdy zasahovala i velmi daleko od samotného kláštera. V Bavorsku tato praxe přetrvávala ještě krátce po 2. světové válce.

Škapulířové bratrstvo

V Praze bylo samozřejmě velmi brzy zřízeno škapulířové bratrstvo. Škapulíř je specifickým prvkem karmelitánské mariánské zbožnosti. Původně představuje součást řeholního oděvu nejen

Obr. 86. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla, Karmelská kaple. Interiér, 30. l. 18. stol. (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 87. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla, Karmelská kaple. Nástropní malba Oslava karmelitánského škapulíře, 30. l. 18. stol. (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 88. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Sv. Šimon Stock na oltáři Panny Marie Karmelské, 30. l. 18. stol., Jan Antonín Quitainer (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 89. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Sv. Jan od Kříže na oltáři Panny Marie Karmelské, 30. l. 18. stol., Jan Antonín Quitainer (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 90. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Sv. Petr Tomáš v Karmelské kapli, 30. l. 18. stol., Jan Antonín Quitainer (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 91. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Sv. Ondřej Corsini v Karmelské kapli, 30. l. 18. stol., Jan Antonín Quitainer (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 92. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Sv. Angelus v Karmelské kapli, 30. l. 18. stol., Jan Antonín Quitainer (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 93. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Sv. Cyril Cařihradský (?) v Karmelské kapli, 30. l. 18. stol., Jan Antonín Quitainer (foto P. Havlík, 2010).

karmelitánů, ale i benediktinů, cisterciáků, dominikánů a dalších. Karmelitánům jej ale podle legendy předala roku 1251 sama Panna Maria, když se zjevila generálnímu převorovi řádu sv. Šimonu Stockovi a ujistila ho o své péči o další existenci řádu. Nošení škapulíře připomíná karmelitánům tuto Mariinu péči a také je pobízí, aby napodobovali ctnosti Panny Marie. Později se škapulíř ve zjednodušené podobě rozšířil i mezi laiky a diecézní kněze a dosáhl široké obliby. „Oblékání“ věřících do škapulíře Panny Marie Karmelské bylo výsadou pouze karmelitánů. Tito věřící, kteří škapulíř přijali, tvořili škapulířové bratrstvo. Škapulířová zbožnost byla provázena odpustkovými výsadami, jimž tehdejší zbožnost věnovala velký zájem. Bratrstvo se jednou měsíčně scházelo k pobožnosti a svátek Panny Marie Karmelské (16. 7.) slavilo okázalým procesím. Kolem roku 1682 došlo ke sporům s bosými karmelitány kvůli velkému procesí o škapulířové slavnosti.¹⁶⁹ V příloze uvádíme dva drobné tisky, dílka karmelitánů od sv. Havla, související se škapulířem: kázání P. Josefa a Virgine Maria, pronesené 8. 9. 1699 při založení škapulířového Arcibratrstva ve Vrchlabí,¹⁷⁰ a mariánské hodinky, které pro členy bratrstva v češtině vydal P. Tiburtius a S. Thaddeo v roce 1726 a znovu vyšly roku 1771. V kostele v letech 1699–1786 působilo ještě bratrstvo sv. Josefa při oltáři v jižní boční lodi.¹⁷¹

Mešní nadace v klášteře sv. Havla

Důležitou součástí toho, co věřící od řeholníků očekávají, je přímlyvná modlitba. Prosba o ni a vděk za ni jsou zároveň příležitostí ke hmotné podpoře kláštera. Specifickou podobu tohoto vztahu mezi klášteřem a okolím představovaly mešní nadace. Dobrodinci věnovali klášteru určitý nemovitý majetek nebo hotovost a přitom zavázali komunitu odsloužit určený počet mší podle dispozic nadačního instrumentu (např. ve které kapli kostela, kdy v průběhu liturgického roku ap.), případně do budoucna každoročně. Zjednané mše byly slouženy na úmysl stanovený dárce. Mezi donátory u sv. Havla převažovali staroměstští měšťané, někdy nobilitovaní, a nižší šlechta, členové vyšší šlechty výjimečně (MYSLIVEC 1969, 31, pozn. 4, 39–40; LÜSSNER 1887; ŘEHÁK 1925, 102–107; obr. 100, 101).

V příloze podáváme přehled doložených nadací u kostela sv. Havla, čerpaný ze seznamů mešních nadací a z Liber Provinciae Austriae 1731–1782.¹⁷² Odtud specifické termíny: *Wochenmessen* – mše týden co týden, tzn. vždy jedenkrát v týdnu; podobně *Jahresmesse* – mše sloužená jednou v roce; *Jahrestagsmesse* – výroční mše (při výročí, nejčastěji rodinné události); *Tagesmesse*

¹⁶⁹ Dopis generála řádu pražskému převorovi z 12.9.1682.

¹⁷⁰ Český překlad úvodu tohoto kázání uveřejnil KVAPIL 2010.

¹⁷¹ Viz pozn. 122.

¹⁷² LPA; Libellus comprehendens in sede facto omnes actuales foundationum obligationes... a P. Eustachio a S. Georgio p. t. sacrista, 1751 (AMP, fond farních archivů); soupis 86 nadací v žádosti kláštera ke generálu řádu o redukci mešních povinností z r. 1759 (NA, Listiny zrušených klášterů, karmelitáni u sv. Havla 86); přiznání státní nadační komise z r. 1761 (NA, Listiny zrušených klášterů, karmelitáni u sv. Havla 51) – uvedeno zde 105 nadací.

– mše sloužená denně; *Ersten Montagsmesse* – mše vždy na 1. pondělí v měsíci; *Quatembermesse* – mše sloužená v tzv. kvatembrové dny; *entsprechende Messe* – neurčený termín, v překladu „odpovídající mše“, patrně: v souladu s dalším dojednáváním).

Poplužní statek v Dolní Krči

Už víme, že žádost P. Zikmunda Gdowského o kostel sv. Havla pro karmelitány, adresovaná císaři Ferdinandu II., nezůstala nevyslyšena. Panovník ve své listině z 27. dubna 1627 daroval a postoupil kostel se vším příslušenstvím,¹⁷³ kterým se rozuměla farní budova, pozdější čp. 497/I, a vesnice Dolní Krč. Toto území, ležící dnes v Městské části Praha 4, bylo osídleno už v předhistorické době, jak dokládají archeologické nálezy. V pramenech se zprvu Krč nedělila. Zdá se, že starší je Dolní Krč, z níž se pravděpodobně v 15. století oddělila Horní Krč, ačkoli o tom mezi historiky nepanuje shoda (LÍBAL 1957, kap. Dolní Krč, Urbanistický vývoj, 5). Nejstarší zmínka o vsi z roku 1273 potvrzuje, že Krč náleží Vyšehradské kapitule (LÍBAL 1957, kap. Dolní Krč, Urbanistický vývoj, 4–10; LÍBAL 1957, kap. Historický přehled, 11, 14, 23). Dalšími držiteli

Obr. 94. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla, letní sakristie. Personifikace Karmelu v lunetách, 70. l. 18. stol.

A) Luneta na západní stěně nad vchodem z presbytáře s nápisem „Na Karmelu bude sídlit spravedlnost“.

B) Luneta na západní stěně u okna s nápisem „A dílem spravedlnosti bude mír“.

C) Luneta na východní stěně u okna (nad zrušeným vchodem do kláštera) s nápisem „A pěstování spravedlnosti je mlčení“ (foto P. Havlík, 2010).

173 „Těch také časův rozliční duchovní řádové do Prahy přicházeli, z nichž někteří k svým pustým klášterům se hlásili a jiní o farní kostely usilovali, aby při nich sobě kláštery stavěti mohli. On Zikmund Kdovský vida, že mnohých řeholníkův aumysl se štěstí... farní kostel sv. Havla v Starý Praze s přináležející osadou, také i s vesnicí Krč řečenau s vším příslušenstvím od císaře Ferdinanda II. z obzvláštní přízně léta 1627 vyžádal“ (BECKOVSKÝ 1879, 400). K historii Dolní Krče: SCHALLER 1788, 217; SOMMER 1844, 338–339; BECKOVSKÝ 1880, 44–48; EKERT 1883, 409; BÍLEK 1893, 236; LÍBAL 1957; SEDLÁČEK 1998, 463. Autoři Stavebního vývoje obcí pouze sdělují, že se „v r. 1628 [sic] Dolní Krč dostala do držení kláštera sv. Havla“ (LÍBAL 1957, Dolní Krč. Urbanistický vývoj, 8). V kapitole Historický přehled jsou pod sebou (op. cit., 23) dva sobě si odporující údaje, protože si autoři nespojili karmelitány s klášterem u sv. Havla. K roku 1627 se uvádí: „Žádušní statek v Dolní Krči postoupen císařem karmelitánům (Desky zemské, 553-C-14)“. Hned následující údaj zcela ojedinele bez citace zní: „Syn Kašpara Lukšana Jan Lukšan z Lufnštejna emigroval a dvůr kmetců řečený Blízovský v Krči se vším příslušenstvím koupil Zikmund Kdovský pro konvent kláštera sv. Havla v Starém Městě Pražském.“ Y. JANKOVÁ 1990, 233–234 tento údaj převzala, správný údaj uvádí VALTR 1996, 44 a BEDRNIČEK 2006, 127. Chybný je naopak údaj v publikaci Praha 4, kde se píše, že dvůr, poškozený válečnými událostmi, prodal roku 1628 staroměstský měšťan Jan Lukšan z Luftenštejna karmelitánskému klášteru sv. Havla ze Starého Města pražského (HRUBEŠ 2001, 76).

Obr. 95. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla, letní sakristie. Sv. Václav mezi dvěma anděly v záklenku okenní špalety, 70. l. 18. stol. (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 96. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla, letní sakristie. Sv. Leopold jako almužník v záklenku okenní špalety, 70. l. 18. stol. (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 97. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla, krypta v hlavní lodi vpravo od oltáře proroka Eliáše (foto F. Kubánek, 1997).

byli svatovítské probošti, oltářník oltáře sv. Alžběty ze sv. Víta a vyšehradský měšťan Petr. Probošti i oltářníci si vystavěli v Krči dvě tvrze. Proboštská tvrz byla od husitů vypálena. Roku 1436 císař Zikmund předal ves staroměstským měšťanům. Teprve v roce 1459 se začíná rozlišovat Horní a Dolní Krč, vznikají zde další grunty. Vlastnictví Starého Města pražského bylo znovu potvrzeno v roce 1472, roku 1547 o ni kvůli nezdařené vzpouře Staroměstští přišli, ale brzy ji zase znovu nabyli. Po bitvě na Bílé hoře se poměry radikálně změnil, ještě téhož roku byl dvůr konfiskován Janu Lukšanovi z Luftnštejna. Karmelitáni drželi dvůr až do zrušení kláštera v roce 1786. Berní rula z roku 1654 poprvé podává přehled o počtu gruntů a chalup v Dolní Krči. Další údaje najdeme v josefínském katastru a ve stabilním katastru. Po zrušení kláštera připadl dvůr Náboženskému fondu a od roku 1795 byl samostatným statkem (SEDLÁČEK 1998, 463).

V karmelitánské komunitě byl vždy jmenován ekonom, který se o dvůr v Krči staral. Byl to např. k roku 1733 P. Ubaldus od Obřezání Páně,¹⁷⁴ br. Konrád od sv. Oldřicha, přibližně od roku 1758 až do doby krátce před svou smrtí 17. 1. 1779 v Chyši,¹⁷⁵ a k roku 1779 Benjamin od sv. Viktorina.¹⁷⁶ Pro představu o rozsahu majetku v roce zrušení kláš-

tera zaznamenává josefínský katastr č. 1 vrchnostenský dvůr s bytem pro vrchnost, pivovar, č. 2 vrchnostenský ovčín, vrchnostenský rybníček a rybníček u stodol.¹⁷⁷ Kromě Dolní Krče neměl karmelitánský klášter u sv. Havla jiné pozemkové majetky.

¹⁷⁴ Viz seznam podpřevorů 1724–1730.

¹⁷⁵ LPA 135, 154, 192, 206, 219, 237; HÖSLER 1996, 51

¹⁷⁶ Viz seznam prokurátorů 1775–1777.

¹⁷⁷ LIBAL 1957, Historický přehled, 26.

Obr. 98. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Náhrobník Kryštofa Krakovského z Kolovrat a jeho manželky v presbytři, 1659 (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 99. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Náhrobník Jakuba Minettiho v jižní stěně presbytře, 1698 (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 100. Praha 1-Staré Město, bývalý karmelitánský klášter čp. 539. Průčelí do Železné ul., úprava v r. 1938 (foto P. Havlík, 2010).

Duchovní výpomoc v Kostelci nad Černými lesy

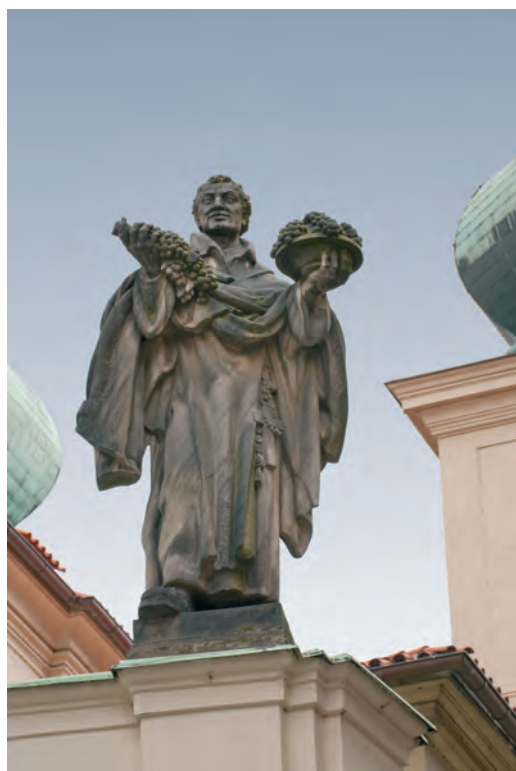
Někteří členové pražského konventu karmelitánů působili jako výpomocní duchovní na panství Marie Terezie Anny vévodkyně Savoy-Carignan-Soissons, roz. princezny z Liechtensteinu (obr. 102) v Kostelci nad Černými lesy. Panství Uhříněves se Škvorcem zdědila do vlastního majetku, vyčleněného z majorátu.¹⁷⁸ V 35 letech však ovdověla a od té doby se plně věnovala zvelebování svých panství a konání zbožných a donátorských skutků.¹⁷⁹ V roce 1736 osvobodila Kostelec od poddanství, v letech 1735–1737 zde dala postavit nový farní kostel sv. Andělů strážných a roku 1754 provedla reorganizaci a obnovu kostelecké farnosti. Mimořádnou pozornost vévodkyně věnovala důsledné obnově farní sítě na všech svých panstvích a její teritoriálně

¹⁷⁸ Součástí knížecího majorátu se tyto majetky staly až po její smrti.

¹⁷⁹ K činnosti Marie Terezie vévodkyně Savojské SEDLÁČEK 1927, 14; PODLAHA 1907.

Obr. 101. Praha 1-Staré Město, bývalý karmelitánský klášter čp. 539. Socha karmelitána na atice na nároží Železné a Havelské ulice, 1938, Jaroslav Krepčík (foto P. Havlík, 2010).

Obr. 102. Vídeň, Stephansdom, Kreuzkapelle. Portétní medailon Marie Terezie Anny vévodkyně Savoy-Carignan-Soissons, roz. princezny z Liechtensteinu, jedné z nejvýznamnějších donátorek pražského karmelitánského kláštera (© Universität Wien, inv. č. 138340, sign. XVI 464 A).

spravedlivé reorganizaci. Při té příležitosti nechala řadu zaniklých farností obnovit,¹⁸⁰ mnoho kostelů nově postavit,¹⁸¹ nebo přestavět.¹⁸² Je pozoruhodné, že některé starobylé vynikající stavitelské památky, jako kostely v Tismicích, nebo Kyjích, záměrně uchovala v původní podobě.¹⁸³ Velkou péčí věnovala i školství a vzdělání. Vesnickým učitelům zajistila příjem zřizováním zvláštních nadací, které pojistila vkladem do desek zemských, takže mnoha dětem zajistila bezplatné vzdělání. V neposlední řadě navázala na rodovou tradici charitativní činnosti a v Kostelci v roce 1726 původem již smiřický chudinský špitál¹⁸⁴ znovu postavila a rozšířila pro 24 chudých. Pro další rozvoj špitálu založila roku 1732 při pražském karmelitánském klášteře nadaci,¹⁸⁵ podle níž se karmelitáni stali zámeckými kaplany a současně duchovními administrátory špitálu, kde měli taktéž svůj byt.¹⁸⁶ Její dlouhý úctyhodný život se uzavřel 20. února 1772 ve Vídni, kde je pochována v kapli sv. Kříže v katedrále sv. Štěpána v rodinné kryptě (obr. 103, 104).¹⁸⁷

3. Třetí období činnosti řádu v Praze – od roku 1996

Potřetí v historii přišli karmelitáni do Prahy v roce 1996 na pozvání pražského arcibiskupa kardinála Miloslava Vlká. Tentokrát z Kostelního Vydrří na Moravě, kde byl klášter založen v roce

180 Poříčany, Přistoupim, Lstiboř, Stříbrná Skalice, Kounice, Vyšerovice, Sluštice, Štolmíř, Tuklaty, Vitice, Kruty, Kyje ad.

181 Konojedy, Poříčany, Stříbrná Skalice, Škvorec, Sluštice, Uhlířské Janovice, Údašín, Uhřetěves ad.

182 Bylany, Popovičky, Kolovraty, Kralovice ad.

183 Kolem kostela v Tismicích nechala pouze postavit ambity s kaplemi, později zase stržené.

184 Založený koncem 16. stol. Jaroslavem Smiřickým ze Smiřic, rozšířený Emanuelem vévodou Savojským v r. 1714 ze sedmi na dvanáct chudých osob.

185 Viz seznam nadací při kostele sv. Havla.

186 Viz seznam kaplanů v Kostelci nad Černými lesy.

187 Mnohojmenná kaple sv. Kříže (zv. též Morandus-, Tirna-, Liechtenstein-, Prinz-Eugen-Kapelle), přiléhající k věži (severní Heidenturm) a v níž se nachází gotický krucifix, sloužila v 17.–18. století jako rodinná pohřební kaple knížat z Liechtensteinu a spřízněných vévodů Savojských, zvláště linie Savoy-Carignan-Soissons. Nad kaplí převzal patronát kníže Antonín Florián z Liechtensteinu v r. 1713, Jan Adam kníže z Liechtensteinu dal kapli vymalovat, jeho dcera Marie Terezie Anna uzavřela kapli nádhernou kovanou mříží z r. 1731 s aliančním erbem, gotický krucifix přemístila na nový hlavní oltář z téhož roku. V r. 1752 dala zřídit obeliskový nástěnný sarkofág pro nejslavnějšího člena rodu, polního maršála prince Evžena Savojského, a jeho synovce (svého předčasně zesnulého manžela) císařského generálního polního maršála Emanuela Tomáše Savoy-Carignan-Soissons, dílo sochaře Josepha Wurschbauera. Po své smrti byla pochována po jeho boku, savojsko-lichtenštejnský sarkofág byl doplněn o nápis s jejím jménem a bronzová postava fámy vpravo získala její reliéfní portrét v oválném medailonu s devízou „SUUM . CUIQUE . DECUS“. K liechtensteinským a savojským sepulkrálním a devocionálním památkám ve Svatostěpánském dómu např. NEUMANN 1885; ZYKAN 1981, 176–179, 248–249; KASSAL-MIKULA 1997, 258–259.

1908. Tam se původní německá komunita postupně přeměnila v malou komunitu českých kněží, v roce 1950 byli tři. Jednalo se o jediný klášter karmelitánů v celém Československu. Během let komunistické totality byli odtud rozptýleni, dva zemřeli, ale prostřednictvím třetího z nich, P. Metoděje Minaříka, se společenství tajně rozrostlo na 15 členů v roce 1989.

Svým příchodem do Prahy usilovali karmelitáni o zapojení do pastorační služby ve městě, podpořit rozvoj Karmelitánského nakladatelství a mít bližší kontakt s děním v české církvi. Od 1. 7. 1996 jim byla svěřena duchovní správa farnosti v Praze-Liboci. V roce 1997 převzali kostel, faru, přilehlé budovy i zahradu do vlastnictví řádu. Budova fary byla rekonstruována a uzpůsobena pro život malé komunity řeholníků, dosavadní farní stodola v zahradě byla roku 2001 přebudována ve farní a společenské centrum Malejov. V něm probíhá výuka náboženství, setkávání menších společenství i celé farnosti.

I když záměr vytvořit předpoklady pro to, aby v konventu mohli žít i mladší bratři, kteří by studovali pražskou teologickou fakultu, se neuskutečnil, komunita postupně početně zesílila a její pastorační práce se rozšířila. Aby získali možnost působit i blíže centru města, zapojili se karmelitáni roku 2006 také do duchovní služby v kostele sv. Havla, který kdysi řádu patřil, a jeden z nich je od 1. července 2006 jmenován rektorem tohoto kostela. Libocký konvent je také sídlem představeného karmelitánů v České republice – generálního delegáta.

Obr. 103. Vídeň, Stephansdom, Kreuzkapelle. Epitaf vojevůdců Evžena Savojského a Emanuela Tomáše Savojského, 1752, Joseph Wurschbauer, Gabriel Steinböck. Epitaf dala pořídit na své vlastní náklady vdova po Emanuelu Tomáši Marie Terezie Anna Savoy-Carignan-Soissons, roz. princezna z Liechtensteinu (© Universität Wien, inv. č. 138337, sign. XVI 464 A).

Závěr

Zdá se, že karmelitáni v Praze nezaznamenali výrazný rozkvět. V minulosti působili jednak u Panny Marie Sněžné od založení kláštera v roce 1347 do zániku v 16. století, jednak při kostele sv. Havla od obnovení v roce 1627 do zrušení roku 1786. Odhlédneme-li od nejistého údaje Jana Františka Beckovského, nepatřil jejich klášter nikdy mezi početně silné či dokonce mezi nejvýznamnější ve městě. Pohromy, jakými byly husitské války, obrazoborecké bouře v letech 1483 a 1521, vliv reformace a josefínské reformy, rozmetaly vždy výsledky úsilí několika generací a měly pro klášter katastrofální dopad. Po naprostou většinu doby svého trvání byl však pražský karmelitánský konvent místem ustáleného komunitního života, bohoslužby a modlitby i vnějšího působení řeholního společenství. Nadto již v prvním klášteře u Panny Marie Sněžné byl kladen značný důraz na studium kleriků a na tuto tradici navazoval i klášter u sv. Havla. Ačkoliv se dochovalo minimum z umělecké tvorby kláštera u Panny Marie Sněžné, jedná se jak v případě reliéfu v tympanonu, tak krakovského antifonáře ze zdejšího klášterního skriptoria o vynikající díla, spjatá s dvorskou kulturou.

V kostele sv. Havla nenajdeme jednotící ikonografický program, který by pevně spojoval architekturu s malířskou, sochařskou a uměleckořemeslnou výzdobou do Gesamtkunstwerku, jak jej můžeme obdivovat u některých mnišských řádů nebo řeholních kanovníků, vlastních většinou rozsáhlá hospodářství. Opat, zvolený na doživotí, si mohl dovolit, jestliže to politické a ekonomické podmínky umožňovaly, plánovat velkorysé přestavby, trvající i několik desetiletí. Karmelitánský převor, volený jen na tři roky a poté přeložený zase do jiného kláštera provincie, trvale zápasící s nedostatkem finančních prostředků, mohl jen se štěstím zaměstnat dobrého umělce. Neměl ani zaručeno, že se dočká ukončení zadaného úkolu, a navíc, v duchu své řehole, musel mít na paměti, že přílišná zdobnost není žádoucí. Přesto se několikrát podařilo získat skvělé umělce, jako byli malíři Jan Kryštof Liška nebo Karel Škréta ml. a sochaři – řezbáři Ferdinand Maxmilián Brokof a Jan Antonín Quitainer. Domníváme se, že k těmto osobnostem lze přiřadit ještě jméno Michala Václava Halbaxe jako autora nástropních maleb v refektáři kláštera.

Obr. 104. Vídeň, Stephansdom, Kreuzkapelle. Krycí deska Liechtensteinské krypty v podlaze, 1729 (foto F. Záruba, 2010).

V interiéru kostela lze vysledovat určitý ideový program. Celý Karmel je soustředěn na hlavním oltáři, Panně Marii, nejdůležitější postavě řádu, je věnován cyklus velkých pláten, obepínajících hlavní loď a presbytář jako prstenec. Krásné kované mříže oddělovaly dvě mimořádně vyzdobené kaple v závěru bočních lodí – sv. Kříže a Karmelskou. Oltáře zakladatelů řádu a důležitých světců byly situovány k pilířům mezi loděmi, aby byly věřícím přístupné a zároveň dobře viditelné.

Zesnulý P. Matthäus Hösler, OCarm. se dlouhá léta zabýval dějinami karmelitánského řádu ve střední Evropě, tedy i v Českých zemích. Kromě historických faktů ho zajímal i každodenní náboženský život v komunitách po zavedení tourainské reformy, např. pěstování modlitby či cvičení v askezi, o nichž jsou v pramenech jen nepatrné zmínky. Jádrem mravenčí práce P. Matthäa v evropských archivech předkládáme v příloze ve formě tabulek se seznamy představených, funkcionářů, kazatelů a lektorů pražských karmelitánů. Jsme přesvědčeni, že budou

důležitým zdrojem informací, z nichž budou moci čerpat badatelé různých oborů. Sami jsme ze seznamu převorů vytěžili posun v datování souboru Brokofových dřevořezb v kapli sv. Kříže.

Dějiny karmelitánů v Praze jsou konkrétní ukázkou historie kláštera a řeholní komunity. Je to historie zajímavá, někdy dramatická a navíc velmi pestrá, neopakovatelná, značně se lišící od klášterů řádu v sousedních zemích. Doufáme, že zde shromážděná fakta, ať ve formě textu, fotografií, plánů či seznamů osob, přece roušku dosavadního nevědomí aspoň zčásti odhalují.

4. Přílohy

Seznam převorů

Konvent u Panny Marie Sněžné¹⁸⁸

23. 6. 1350 (doložen)	Trutwinus ¹⁸⁹
1379–1397	Heřman (Hartman) z Tachova ¹⁹⁰
1405–1411	Procopius (1411 „olim prior“) ¹⁹¹
1413	Johannes ¹⁹²
1415–1419	Paulus (1418 quondam prior) ¹⁹³
1419–1435	1. vyhnání
2. 8. 1435–1445	Wenceslaus Grandis ¹⁹⁴
1441	Petrus ¹⁹⁵
1458–1460	Nicolaus von Schweinfurt ¹⁹⁶
1462	Andreas ¹⁹⁷
1463–1478	Stanislaus Heyde ¹⁹⁸
1478–1481	Laurentius Flick
1481–1483	Gabriel Vyme, S. Theol. Lector ¹⁹⁹
1483–1498	2. vyhnání
1498–1499	Mathias Sperner
1499–1502	Nicolaus Molende S. Theol. Lector
1502–1508	Marcus Freber
1508–1512	Johannes Patera S. Theol. Lector
1512–1515	Nicolaus Plafusse
1515–1518	Jacobus Schade
1518–1521	Nicolaus Krochem
1521–1524	Nicolaus Kyn
1524	Jacobus Schade
1525–1532	Andreas
1532–1540	Blasius de Szamotuly
1540–1543	Jacobus
1543	Johannes Ranareuski
1559–1561	Adalbertus Kačkovský ²⁰⁰
dol. 1566–1568	Johannes Smigelsky ²⁰¹
(1543)–kol. 1570	zánik konventu u Panny Marie Sněžné
Konvent u sv. Havla	
1627–1636	nedoloženo ²⁰²
1636–1638	Theophilus Paolucci ²⁰³
18. 3. 1639	Bartholomaeus Giorgio, alias Zanettino ²⁰⁴
24. 9. 1639–do své smrti	Mauritius Rosinati ²⁰⁵
cca. 1648	Archangelus Prohaska (Prochaska)

188 Období 1436–1570 sestaveno z následujících pramenů: Praha, archiv metrop. kap., listina 1435 (viz též Tomek 1893b, 351–352); Wien HHStA, Rep.V, listina 1435.

189 Wien HHStA, Rep.V, listina 1435.

190 Wrocław, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Rkp. 12025/IV, Antiphonarium de tempore aestuale Carmelitarum, olim conventus Cracoviensis; Ekert 1884, 49; Tomek 1905, 275.

191 Ekert 1884, 49; Tomek 1905, 275.

192 Jan, farář v Tachově. Acta Summorum Pontificum, II, 1980 Nr.860; Ekert 1884, 49; Tomek 1905, 275.

193 Ekert 1884, 49; Beneš/Kašpar/Křečková 2004, 20.

194 Václav Veliký. Tomek 1893b, 351; Deckert 1961, 226; Ekert 1884, 55.

195 Tomek 1893b, 351.

196 Tomek 1893b, 351.

197 Tomek 1893b, 351.

198 Tomek 1893b, 351.

199 Nejedná se patrně o funkci lektora, ale o dosažený akademický gradus.

200 Libal/Muk/Muková/Novosadová 1980, 9.

201 Borový 1869, 319, č. 823; Libal/Muk/Muková/Novosadová 1980, 9. S velkou pravděpodobností polského původu.

202 Údaje chybí, v těchto letech klášter patrně neměl status kanonicky zřízeného konventu. Je ovšem možné, že konvent měl převora, nebo byl představeným generální komisař.

203 Rom AO, II C.O. 1(24) VIII, 298. Pochází z konventu v Piacenze, † 1639.

204 Rom AO, II C.O. 1(24) VII, 249,312.

205 Rom AO, II C.O. 1(24) VIII, 247, 298.

Po zavedení tourainské reformy

1650–1652	Andreas a Matre Jesu ²⁰⁶
1652–1654	Chrysostomus a S. Huberto ²⁰⁷
1654–1656	Gregorius a S. Joanne Baptista ²⁰⁸
1656	Petrus a Circumcisione Domini ²⁰⁹
1656–1660	Chrysostomus a S. Huberto ²¹⁰
1661–1667	Bernardus a Praesentatione B.M.V. ²¹¹
1667–1670	Daniel a S. Bertholdo ²¹²
1670–1673	Joannes a S. Bernardo ²¹³
1673–1676	Tilmannus a S. Elia ²¹⁴
1676–1677	Theobaldus a S. Stephano ²¹⁵
1677–1679	Angelus a Cruce ²¹⁶
1679–1682	Joannes a S. Bernardo ²¹⁷
1682–1683	Emanuel ab Infantia Christi ²¹⁸
1683–1685	Daniel a S. Bertholdo ²¹⁹
1685–1688	Mathias a S. Avertano ²²⁰
1688–1691	Joannes a S. Bernardo ²²¹
1691–1694	Leonardus a S. Spiritu ²²²
1694–1697	Archangelus a S. Marina ²²³
1697–1700	Josephus a Virgine Maria (I) ²²⁴
1700–1703	Daniel a S. Bertholdo ²²⁵
1703–1706	Rudolphus a S. Elia ²²⁶
1706–1707	Spiridion a S. Reinardo ²²⁷
1707–1709	Gratianus a S. Francisco ²²⁸
1709–1712	Christophorus a S. Victore ²²⁹

206 Series, fol. 54; II, 1. V DECKERT/HÖSLER 1987, 190 uveden pouze rok 1650.

207 LD I, 1; DECKERT/HÖSLER 1990, 170; BUBEN 2007, 171.

208 LD I, 12; DECKERT/HÖSLER 1990, 307. Měl funkci převora-vikáře. Označení „vikář“ u nositele nějakého úřadu znamená, že dotyčný byl funkcí pověřen provizorně (např. z důvodu úmrtí řádně zvoleného nositele úřadu v průběhu funkčního období).

209 Milendunck, fol. 205v; DECKERT/HÖSLER 1993, 282.

210 LD II, C. O. 93, 277; LD I, 122; DECKERT/HÖSLER 1990, 170.

211 LD I, 134, 135, Diarium Bamberg fol.6,23; Rom AO: II C.O. 2(1),81; LD I, 144, 151. V DECKERT/HÖSLER 1987, 240; uvedena data 1662–1664, 1664–1667, upřesněno v DECKERT/HÖSLER 1995, 218. V r. 1664 zvolen jako 2. definitor (LD I, 135); BUBEN 2007, 171. Viz též seznam lektorů (1662).

212 LD I, 161, 167; DECKERT/HÖSLER 1990, 203–204: v r. 1691 jako socius pro provinční kapitule (LD I, 377), † 26.3.1702 v Praze (Nekrologium Straubing; Nekrologium Neustadt). Viz též seznam podpřevorů (1682–1683, 1689–1691).

213 LD I, 171, 178; DECKERT/HÖSLER 1992, 226: v l. 1670–1673 současně 3. definitor (LD I, 168); v l. 1676–1679 opět 3. definitor v Praze (LD I, 195, 202), r. 1700 žil v Praze (LD I, 462); † 26.3.1702 v Praze (Nekrologium Straubing; Nekrologium Neustadt); BUBEN 2007, 171.

214 LD I, 184, 194; DECKERT/HÖSLER 1995, 169. V době svého převorství byl současně 4. definitor (LD I, 184, 194).

215 LD I, 202, 216; DECKERT/HÖSLER 1995, 154. V l. 1666–květen 1668 student teologie v Praze (LD II, C. O. 93, 281; LD I, 16; Diarium Bamberg fol. 26).

216 LD I, 216; DECKERT/HÖSLER 1987, 197. Měl funkci převora-vikáře.

217 LD I, 247, 272; DECKERT/HÖSLER 1992, 226.

218 LD I, 281; DECKERT/HÖSLER 1990, 232.

219 LD I, 305; DECKERT/HÖSLER 1990, 203–204.

220 LD I, 315, 340; DECKERT/HÖSLER 1992, 289. V l. 1666–1667 studoval teologii v Praze (LD II, C.O.93, 281; LD I, 161). V r. 1668 v Praze u sv. Havla napsal rukopis, uložený v Univerzitní knihovně ve Würzburgu, sign. M. ch. q 263; BUBEN 2007, 171.

221 LD I, 350, 377; DECKERT/HÖSLER 1992, 226.

222 LD I, 384, 398; DECKERT/HÖSLER 1992, 264.

223 LD I, 408, 427; DECKERT/HÖSLER 1987, 209. Viz též seznam podpřevorů (1693–1694).

224 LD I, 436, 453; DECKERT/HÖSLER 1992, 239–246. Významný řádový autor teologické literatury. Viz též seznam kazatelů (1697).

225 LD I, 462, 486; DECKERT/HÖSLER 1990, 203–204.

226 LD I, 500, 524; DECKERT/HÖSLER 1993, 320. V r. 1670 studium v Praze (LD I, 89), v Praze přijal 17.6.1669 tonsuru a nižší svěcení, 21.12.1669 podjáhenské svěcení, 25.3.1670 jáhenské svěcení (Prager Weihebuch).

227 LD I, 531, 540; DECKERT/HÖSLER 1993, 353. Viz též seznam lektorů (1718–1719).

228 LD I, 540, 553; DECKERT/HÖSLER 1990, 306. V roce 1697 byl v Praze (LD I, 436). Zemřel v Praze na mor 27.9.1713 (LD I, 626). Viz též seznamy podpřevorů (1701–1703, 1712), prokurátorů (1706–1707) a kazatelů (1700, 1712).

229 LD I, 568, 593; V DECKERT/HÖSLER 1987, 167 toto první období priorátu neuvedeno. V r. 1706 u provinční kapituly socius pražského konventu (LD I, 525), 1732–1733 definitor nově založené rakousko-české provincie (LPA 5), varhaník v Praze nedoložen rok (LPA 38), zemřel v Praze 15.2.1741 (Nekrologium Neustadt). Viz též seznam sakristánů (1700–1703), podpřevorů (1703–1706).

1712–1715	Basilius a S. Caecilia ²³⁰
1715–1718	Chrysostomus a S. Henrico ²³¹
1718–1721	Saturninus a S. Alberto ²³²
1721–1724	Sebaldus a S. Christophoro ²³³
1724–1727	Chrysostomus a S. Henrico ²³⁴
1727–1730	Sigismundus a S. Mauro ²³⁵
1730–1733	Christophorus a S. Victore ²³⁶
Rakouská provincie 1731	
1733–1736	Lucas a S. Wenceslao ²³⁷
1736–1739	Norbertus a S. Ludmilla (II) ²³⁸
1739–1743	Florentius a S. Anna ²³⁹
1743–1746	Ambrosius a S. Spiritu ²⁴⁰
1746–1749	Benjaminus a S. Gallo ²⁴¹
1749–1752	Lucas a S. Wenceslao ²⁴²
1752–1755	Benjaminus a S. Gallo ²⁴³
1755–1758	Romedius a S. Ubaldo ²⁴⁴
1758–1761	Gallus a Visitatione B.M.V. ²⁴⁵
1761–1764	Eustachius a S. Georgio ²⁴⁶
1764–1767	Emanuel a S. Maximiliano ²⁴⁷
1767–1770	Sebaldus a S. Wenceslao ²⁴⁸

230 LD I, 604, 628; DECKERT/HÖSLER 1987, 228. V r. 1709 socius pražského konventu při provinční kapitule (LD I, 554). Viz též seznamy podpřevorů (1706–1709), prokurátorů (1698–1700) a lektorů (1694–1696).

231 LD I, 640, 670; DECKERT/HÖSLER 1990, 170. V r. 1713 poslán do Prahy jako pomocník během morové nákazy (Diarium Dinkelsbühl I, fol. 19). V letech 1727–1737 a 1739 do své smrti 8.7.1748 pobýval v Praze (LD I, 826, 858; LPA 12, 25, 38, 58, 74; Nekrologium Straubing). Viz též seznam podpřevorů (1714–1715).

232 LD I, 681, 711; DECKERT/HÖSLER 1993, 323. Studoval v Praze (Stg M/II sf 15, I, 463), zde přijal 14.6.1699 tonzuru a nižší svěcení, 19.9.1699 podjáhenské, 19.12.1699 jáhenské, 19.4.1700 kněžské (Prager Weihebuch).

233 LD I, 722, 782; DECKERT/HÖSLER 1993, 323–335; BUBEN 2007, 171. V letech 1712 a 1715 socius pražského konventu u provinční kapituly (LD I, 593, 628). Je autorem četných teologických spisů, z nichž některé byly vydány v Praze. Viz též seznam lektorů (1708–1713, 1717–1718).

234 LD I, 792, 814; DECKERT/HÖSLER 1990, 170.

235 LD I, 826, 849; DECKERT/HÖSLER 1993, 345–346; BUBEN 2007, 171. R. 1712 teologická studia v Praze (I, 604), t. r. doložen jako defendent v Praze (díla P. Sebald a S. Christophoro Nr. 1; DECKERT/HÖSLER 1993, 345). V době lektorování v I. 1721–1723 byl současně ředitelem studia v Praze (LD I, 718, 735). Viz též seznam lektorů (1715–1717, 1721–1723).

236 LD I, 858; LPA 9; DECKERT/HÖSLER 1987, 167

237 LPA 12, 21; DECKERT/HÖSLER 1992, 272; V r. 1706 studoval teologii v Praze (LD I, 531), zemřel v Praze 15.7.1753 (Nekrologium Neustadt).

238 LPA 25, 34; TEUBER 1884, 162–163; DECKERT/HÖSLER 1993, 266. V r. 1715 studoval v Praze (Stg R f 10 fol. 167; LD I, 641, 681). V Praze přijal 20.12.1716 tonzuru a nižší svěcení, 18.9.1717 podjáhenské svěcení, 18.12.1717 jáhenské svěcení, 12.3.1718 kněžské svěcení. V roce 1730 vyšla tiskem jeho práce Svatý Jan Nepomucký (etc.). V r. 1733 u provinční kapituly socius pražského konventu (LPA 9). V r. 1746 byl 1. definitorem v Praze (LPA 74). Zemřel v Praze 21.8.1748 (LPA 83). Viz též seznamy podpřevorů (1730–1733) a kazatelů (1721–1730).

239 LPA 38, 51; DECKERT/HÖSLER 1990, 262–264. Viz též seznam lektorů (1723–1725).

240 LPA 58, 69; DECKERT/HÖSLER 1987, 180–181; HÖSLER 1996, 21–23. Viz též seznam lektorů (1721–1722).

241 LPA 74, 85; DECKERT/HÖSLER 1987, 233. VI. jm. Wenceslaus Schwenda, * 10.9.1702 Praha, † 19.12.1775 Praha, 1724 studium teologie v Praze (I, 792), vysvěcen 22.9.1725 v Praze; 1755 zvolen 2. definitorem v Praze (LPA 115, 119); 1764 zvolen 4. definitorem v Praze (LPA 167, 172); 1767 a 1770 lektor jubilar v Praze (LPA 192, 205). Viz též seznamy syndiků (1758–1761) a lektorů (1734–1735, 1743–1744, 1763, 1765–1766).

242 LPA 89, 100; DECKERT/HÖSLER 1992, 272.

243 LPA 104, 114; DECKERT/HÖSLER 1987, 233.

244 LPA 119, 129; DECKERT/HÖSLER 1993, 317. V r. 1733 studoval v Praze (LPA 12). V Praze přijal 9.6.1734 tonzuru a nižší svěcení, 19.9.1734 podjáhenské svěcení, 24.9.1734 jáhenské svěcení, 18.12.1734 kněžské svěcení (Prager Weihebuch). V r. 1782 jubilárem v Praze (LPA 263).

245 LPA 135, 149; HÖSLER 1996, 74. V r. 1736 studium v Praze (LPA 25, 38), tamtéž přijal tonzuru a nižší svěcení 22.3.1738, podjáhenské 1.6.1738, jáhenské 21.9.1738, kněžské 20.12.1738 (B 3/14, 283, 292, 299, 305). V I. 1752, 1767–1770 prezes bratrstva (v pramenech neupřesněno jakého) v Praze (LPA 104). V r. 1755 byl u provinční kapituly diskretem konventu pražského (LPA 114). Zemřel jako administrátor špitálu v Kostelci nad Černými lesy 3.12.1784 (LVB 52). Viz též seznamy podpřevorů (1761–1764), syndiků (1761), kazatelů (1746, 1767–1770), kaplanů v Kostelci n. Č. L. (1776–1784).

246 LPA 154, 167; HÖSLER 1996, 66–67. Pražský rodák 25.5.1721 (vl. jm. Franz Kurz). V Praze byl 13.5.1746 vysvěcen na kněze (Prager Weihebuch B 3/15). V I. 1764–1767 byl 1. definitorem v Praze (LPA 167, 172). V letech 1775 do své smrti 13.10.1789 byl činný v Praze (LPA 237, 247, 263; LVB 75). Viz též seznam prokurátorů (1748–1749, 1751–1759, 1770–1775), sakristánů (1749–1750, 1759–1761).

247 LPA 172, 184; DECKERT/HÖSLER 1990, 232–233. V Praze vysvěcen na kněze 22.9.1731 (Prager Weihebuch), 1761–1764 byl 2. definitorem v Praze (LPA 149, 154).

248 LPA 192, 202; HÖSLER 1996, 121. Vlastním jménem Johann Daubek, * v Praze 19.10.1729. V Praze přijal jáhenské svěcení 18.12.1751, mezitím studoval teologii (LPA 104), kněžské svěcení přijal v prosinci 1752 (Prager Weihebuch), 16.1.1753 měl v Praze primici (F). V r. 1764 byl regentem a ředitelem filozofického studia v Praze (I,

1770–1773	Romedius a S. Ubaldo ²⁴⁹
1773–1776	Sebaldus a S. Wenceslao ²⁵⁰
1776–1779	Amadaeus a S. Joanne a Cruce ²⁵¹
1779–1782	Constantius a S. Josepho ²⁵²
1782–1791	Adolphus a S. Alberto ²⁵³

Seznam podpřevorů

1658, 1660	Leonardus a S. Sigismundo ²⁵⁴
1664–1667	Andreas a S. Josepho ²⁵⁵
1667	Thomas a S. Francisco ²⁵⁶
1670	Serapion a S. Romualdo ²⁵⁷
1671–1673	Elias a S. Henrico ²⁵⁸
1673–1679	Norbertus a S. Ludmilla (I) ²⁵⁹
1679	Adalbertus ab Immaculata Conceptione B.M.V. ²⁶⁰
1682–1683	Daniel a S. Bertholdo ²⁶¹
1684(D)–1688	Adalbertus ab Immaculata Conceptione B.M.V. ²⁶²
1688–1689	Ambrosius a S. Helena ²⁶³
1689(D)–1690	Daniel a S. Bertholdo ²⁶⁴
1691–1693	Evagrius a S. Alberto ²⁶⁵
1693(D)–1694	Archangelus a S. Marina ²⁶⁶
1694	Sebastianus a S. Josepho ²⁶⁷
1695–2. 6. 1696	Adamus a Resurrectione Domini ²⁶⁸
1697–1701	Procopius a S. Angela ²⁶⁹

174). V r. 1767 u provinční kapituly diskretem pražského konventu (LPA 184). V r. 1779 byl 2. definitorem v Praze (LPA 247). V r. 1782 byl jubilárem v Praze, datum a místo úmrtí neznámé. Viz též seznam lektorů (1753–1755, 1764–1766).

249 LPA 205, 215; DECKERT/HÖSLER 1993, 317.

250 LPA 220, 233.

251 LPA 237; HÖSLER 1996, 18–19. V l. 1755, 1758–1761 byl prezes (škapuliřového?) bratrstva (LPA 119, 135). V l. 1758, 1770, 1773 a 1776 byl u provinční kapituly diskretem pražského konventu (LPA 129, 202, 215, 223). Viz též seznamy podpřevorů (1758–1761, 1779), sakristánů (1768–1776), kazatelů (1749, 1752, 1755, 1758–1761) a lektorů (1747).

252 LPA 247, 259; HÖSLER 1996, 52. V r. 1755 studoval teologii v Praze (LPA 119), přijal tonsuru a nižší svěcení 22.2.1755, podjáhén 20.12.1755 (Prager Weihebuch B 3/15). Viz též seznam podpřevorů (1774), lektorů (1767–1768, 1773–1774).

253 LPA 263; HÖSLER 1996, 14. Narozen 2.12.1731 v Praze (vl. jm. Franz Benisch, Bönsch). V r. 1752 student filozofie v Praze (LPA 104). V r. 1761 byl u provinční kapituly diskretem pražs. konventu (LPA 149). V l. 1784 až do své smrti 22.12.1791 farářem v Praze, byl titulován „prior et parochus actualis“ (LPA 263, LVB 75). Viz též seznam podpřevorů (1768–1770), lektorů (1756, 1758, 1759–1762, 1766–1768, 1770–1771, 1776).

254 LD I, 126; DECKERT/HÖSLER 1992, 264). V r. 1670 doložen v Praze (I LD, 89), kde zemřel 17.10.1671 (LD I, 177).

255 LD I, 144; DECKERT/HÖSLER 1987, 190. V r. 1664 u provinční kapituly sociem pražs. konventu (LD I, 132). V r. 1676 doložen v Praze (LD I, 202), kde zemřel 10.7.1678 (Nekrologium Straubing).

256 LD I, 161; DECKERT/HÖSLER 1995, 163. V l. 1673–1676 doložen v Praze (Stg R f 4 fol. 214; LD I, 184, 202). Viz též seznam prokurátorů (1664).

257 LD I, 89; V DECKERT/HÖSLER 1993, 341–342 neuveden jako podpřevor, pouze byl k témuž roku doložen v Praze. Užíval i druhé jméno Seraphion a S. Ursula.

258 DECKERT/HÖSLER 1990, 224–225.

259 LD I, 184, 202; DECKERT/HÖSLER 1993, 266. Dne 26.6.1670 poslán ze Straubingu do Prahy (Stg M/II sf 6; LD I, 89; Stg R f 2 fol. 174v). V r. 1676 byl u provinční kapituly sociem (LD I, 194).

260 LD I, 247; DECKERT/HÖSLER 1987, 153. V r. 1673 doložen v Praze (LD I, 184), v l. 1672 a 1685 u provinční kapituly sociem pražs. konventu (LD I, 273, 306) Viz též seznam prokurátorů a kazatelů (1682).

261 LD I, 281; DECKERT/HÖSLER 1990, 203–204.

262 LD I, 296, 315.

263 LD I, 350; DECKERT/HÖSLER 1987, 179–180. V r. 1688 jmenován 4. definitorem (LD I, 342).

264 LD I, 368; DECKERT/HÖSLER 1990, 203–204.

265 LD I, 384; DECKERT/HÖSLER 1990, 253. Narozen v Praze 6.6.1658 (vl. jm. Johann Czerny/Schwarz), pokřtěn 6.6.1658 na Novém Městě pražském (Křestní list podepsaný farářem „Matthias Benedictus Boklaecky de Hradist“). Viz též seznam kazatelů (1700–1709).

266 LD I, 393; DECKERT/HÖSLER 1987, 209.

267 LD I, 408; DECKERT/HÖSLER 1993, 337. Narozen cca 1657 na Starém Městě pražském (vl. jm. Johann Sebastian Dvorsky/Hofmann). V l. 1682, 1685 a 1688 doložen v Praze (LD I, 281, 315, 350). Zemřel v Praze 28.5.1694 (Nekrologium Neustadt). Viz též seznam prokurátorů (1691–1694).

268 LD I, 419; DECKERT/HÖSLER 1987, 156. V r. 1664 doložen jako podjáhén v Praze (LD I, 144), 1666 doložen v Praze (LD II, C. O. 93, 281).

269 LD I, 436, 462; DECKERT/HÖSLER 1993, 297–298. Narozen a pokřtěn u sv. Havla (vl. jm. Johann Ster von Sternstrahl) dne 20.5.1658 v Praze (Křestní osvědčení podepsané P. Tilmannem a S. Elia 1674). V Praze vysvěcen na kněze 23.5.1682 (Prager Weihebuch). V r. 1685 doložen v Praze (I, 315), v r. 1688 byl u provinční kapituly sociem (LD I, 341). Zemřel 26.12.1701 v Praze (LD I, 484). Viz seznam sakristánů (1682), kazatelů (1682, 1697).

1701–1703	Gratianus a S. Francisco ²⁷⁰
1703–1706	Christophorus a S. Victore ²⁷¹
1706–1709	Basilius a S. Caecilia ²⁷²
1709–1712	Norbertus a S. Joanne Nepomuceno ²⁷³
1712	Gratianus a S. Francisco ²⁷⁴
1714–1715	Chrysostomus a S. Henrico ²⁷⁵
1715–1716	Tiburtius a S. Thaddaeo ²⁷⁶
1718–1721	Tiburtius a S. Thaddaeo ²⁷⁷
1721–1724	Mathias a S. Adalberto ²⁷⁸
1724–1730	Ubalduš a Circumcisione Domini ²⁷⁹
1730–1733	Norbertus a S. Ludmilla (II) ²⁸⁰
1733–1735	Wilhelmus a S. Maria Magdalena de' Pazzi ²⁸¹
1736–1737	Procopius a S. Georgio ²⁸²
1737(D)–1739	Daniel a S. Andrea ²⁸³
1739–1744	Joannes a S. Paulo ²⁸⁴
1744(D)–1746	Romanus a S. Longino ²⁸⁵
1746–1748	Evagrius a S. Christiano ²⁸⁶
1748–1749	Felix a S. Ferdinando ²⁸⁷
1749–1752	Theobaldus a S. Petro ²⁸⁸
1752–1755	Ceslaus a S. Oswaldo ²⁸⁹
1755–1758	Gordianus a Corde Jesu ²⁹⁰
1758–1761	Amadaeus a S. Joanne a Cruce ²⁹¹

270 LD I, 472; DECKERT/HÖSLER 1990, 306.

271 LD I, 500; DECKERT/HÖSLER 1987, 167.

272 LD I, 531; DECKERT/HÖSLER 1987, 228.

273 LD I, 568; DECKERT/HÖSLER 1993, 265. Viz též seznamy sakristánů (1703) a kazatelů (1706).

274 LD I, 604; DECKERT/HÖSLER 1990, 306.

275 LD I, 621; DECKERT/HÖSLER 1990, 170.

276 LD I, 640; DECKERT/HÖSLER 1995, 166–168. V r. 1706 studoval teologii v Praze (LD I, 531), tam získal 19.3.1707 svěcení podjáhenské, 9.4.1707 jáhenské, s papežskou dispensí od kanonického věku 24.3.1708 kněžské (Prager Weihebuch). V r. 1715 byl sociem pražského konventu u provinční kapituly. V l. 1721–1733 doložen v Praze (LD I, 722, 782, 826, 758; LPA 12). Od r. 1736 do své smrti 10.4.1745 v Praze (LPA 38, 57; Nekrologium Straubing). Autor teologické literatury. Viz též seznam kazatelů (1709–1712, 1718).

277 LD I, 681.

278 LD I, 722; DECKERT/HÖSLER 1992, 289. V r. 1700 a 1703 doložen v Praze (LD I, 403, 500). Od r. 1739 až do své smrti 24.2.1748 v Praze (LPA 58, 74; Nekrologium Neustadt; LPA 83). Viz též seznamy sakristánů (1706–1708, 1736–1737), kazatelů (1715, 1721) a kaplanů v Kostelci nad Černými Lesy (1732, 1739).

279 LD I, 792, 826; DECKERT/HÖSLER 1995, 172. V roce 1730 byl sociem pražského konventu u provinční kapituly (LD I, 849). V roce 1733 byl ekonomem v Krči (LPA 12). Zemřel 15.2.1735 v Praze (LPA 20, Nekrologium Neustadt). Viz též seznam prokurátorů (1713–1724).

280 LD I, 658; DECKERT/HÖSLER 1993, zde uveden pouze k roku 1730. Viz též seznam kaplanů v Kostelci nad Černými lesy (1746–1747).

281 LPA 12; DECKERT/HÖSLER 1995, 198–199. V Praze přijal 20.12.1715 tonsuru a nižší svěcení, 22.12.1715 podjáhenské, 7.3.1716 jáhenské a 6.6.1716 kněžské (Prager Weihebuch). V dubnu 1718 defendent v Praze (díla P. Sebalda a S. Christophoro).

282 LPA 18, 25; DECKERT/HÖSLER 1993, 298–299. Narozen cca 1697 v Praze, v r. 1718 zde studoval teologii (LD I, 681), dne 25.9.1718 přijal tonsuru a nižší svěcení, 20.9.1721 vysvěcen na kněze (Prager Weihebuch). Viz též seznam sakristánů (1734).

283 LPA 29; TEUBER 1884, 162–163; DECKERT/HÖSLER 1990, 203.

284 LPA 38, 57; DECKERT/HÖSLER 1992, 228–229. V r. 1718 studoval v Praze (LD I, 681), zde přijal tonsuru a nižší svěcení 25.9.1718, podjáhenské 24.3.1719, jáhenské 3.6.1719, kněžské 23.9.1719 (Prager Weihebuch). Viz též seznam kazatelů (1739–1744).

285 LPA 62; DECKERT/HÖSLER 1993, 317.

286 LPA 74; DECKERT/HÖSLER 1990, 254.

287 LPA 81, 89; DECKERT/HÖSLER 1990, 257. Kněžské svěcení v Praze 29.3.1721 (Prager Weihebuch). V l. 1758 až do své smrti 26.8.1766 žil v Praze (LPA 135, 154, 172, 182). DECKERT/HÖSLER 1990, 257 udává chybné místo úmrtí Chyše. Viz seznam syndiků (1755–1758).

288 LPA 90; DECKERT/HÖSLER 1995, 152–154; HÖSLER 1996, 129–130; BUBEN 2007, 172. V r. 1733 studuje filozofii v Praze (LPA 12), zde přijímá 19.6.1734 tonsuru a nižší svěcení, 26.3.1735 svěcení na podjáhna. Viz též seznamy syndiků (1749–1752, 1767–1770) a lektorů (1740–1742, 1743–1745, 1767–1770).

289 LPA 104; DECKERT/HÖSLER 1990, 160. Do Prahy přišel 12.5.1731 z Rottenburgu (Diarium Dinkelsbühl I fol.102). V Praze přijal tonsuru a nižší svěcení 22.12.1731, podjáhenské 8.3.1732 (Prager Weihebuch). Viz též seznamy syndiků (1752–1755) a kazatelů (1752–1755).

290 LPA 119; DECKERT/HÖSLER 1990, 305. V roce 1733 terminářem v Praze (LPA 12). V r. 1752 doložen v Praze (LPA 104), zemřel v Praze 15.1.1766 (LPA 182). Viz též seznamy prokurátorů (1736–1745, 1749–1751, 1759–1761, 1762–1765) a sakristánů (1735–1736, 1758–1759, 1767–1768).

291 LPA 135.

1761–1764	Gallus a Visitatione B.M.V. ²⁹²
1764–1768	Fortunatus a S. Vito ²⁹³
1768–1770	Adolphus a S. Alberto ²⁹⁴
1770–1772	Fortunatus a S. Vito ²⁹⁵
1772	Beatus a Resurrectione Domini ²⁹⁶
1773–1774	Gallus a Visitatione B.M.V. ²⁹⁷
1774	Constantius a S. Josepho ²⁹⁸
1774(D)–1779	Wenceslaus a S. Ludmilla ²⁹⁹
1779	Amadaeus a S. Joanne a Cruce ³⁰⁰
1780(D)–1785	Guido a S. Leopoldo ³⁰¹

Seznam sakristánů

1660	Bonaventura a Monte Carmelo ³⁰²
1664	Bonaventura a Monte Carmelo ³⁰³
1667	Theobaldus a S. Stephano ³⁰⁴
1673	Onuphrius a Matre Dolorosa ³⁰⁵
1676	Coelestinus a Venerabili Sacramento ³⁰⁶
1679	Coelestinus a Venerabili Sacramento ³⁰⁷
1684(D)–1688	Eduardus a S. Michaelae Archangelo ³⁰⁸
1690(D)–1694	Wenceslaus a S. Alberto ³⁰⁹
1694–1700	Desiderius a S. Spiritu ³¹⁰
1700–1703	Christophorus a S. Victore ³¹¹
1703	Norbertus a S. Joanne Nepomuceno ³¹²
1706–1708	Mathias a S. Adalberto ³¹³
1708(D)–1709	Leopoldus a S. Josepho ³¹⁴
1709–1710	Gallus a S. Georgio ³¹⁵
1710(D)–1711	Maximinus a S. Ludmilla ³¹⁶

292 LPA 154; HÖSLER 1996, 74.

293 LPA 172, 192; HÖSLER 1996, 71. Narozen v Praze 2.3.1715 jako Karl Seiffert, zde přijal tonsuru a nižší svěcení 22.3.1738, podjáhenské 1.6.1738, jáhenské 21.9.1739 a kněžské 34.9.1740 (Prager Weihebuch B 3/14). Viz též seznamy kazatelů (1746, 1755, 1761, 1764) a kaplanů v Kostelci nad Černými Lesy (1773).

294 LPA 197; HÖSLER 1996, 14.

295 LPA 205.

296 LPA 211; HÖSLER 1996, 35. Studoval teologii v Praze 1755 (LPA 119), zde přijal tonsuru a nižší svěcení 22.2.1755, podjáhenské 15.3.1755, jáhenské 24.5.1755 a kněžské 13.3.1756 (Prager Weihebuch). Viz též seznam kazatelů (1770).

297 LPA 220; HÖSLER 1996, 74 chybně do r. 1776.

298 LPA 247; HÖSLER 1996, 52.

299 LPA 226, 237; HÖSLER 1996, 136. V l. 1758, 1770 doložen v Praze (LPA 135, 206). Viz též seznam sakristánů (1761–1762, 1764–1765, 1767–1768), prokurátorů (1766–1767, 1782).

300 LPA 247.

301 LPA 250, 263; HÖSLER 1996, 77. V r. 1746 studoval v Praze (LPA 74, 89), zde přijal tonsuru a nižší svěcení 20.10.1747, podjáhenské 24.12.1747, jáhenské 9.3.1748, kněžské 30.3.1748 (Prager Weihebuch B 3/15). V r. 1764 doložen v Praze (LPA 172). Viz též seznam kazatelů (1773).

302 LD I, 127; DECKERT/HÖSLER 1987, 246.

303 LD I, 144.

304 V DECKERT/HÖSLER 1995, 154 neuveden.

305 LD I, 184; DECKERT/HÖSLER 1993, 268. Zemřel v Praze na mor 15.9.1713 (Nekrologium Neustadt). Viz též seznam prokurátorů (1700, 1707–1709, 1712–1713).

306 LD I, 203; DECKERT/HÖSLER 1990, 176 neuveden. Dne 6.6.1676 poslán ze Straubingu do Prahy (Stg M/II sf 8).

307 LD I, 247.

308 LD I, 296, 315; DECKERT/HÖSLER 1990, 223.

309 LD I, 341, 372, 384; DECKERT/HÖSLER 1995, 191–192. V r. 1664 studium teologie v Praze (LD I, 144). V l. 1668–1685 doložen v Praze (LD I, 89, 161, 184, 202, 247, 281). V r. 1704 podepsal plán výstavby kláštera. V Praze zemřel 25.3.1705 (Nekrologium Straubing). Viz též seznamy prokurátorů (1695–1698) a kazatelů (1679).

310 LD I, 408, 436; DECKERT/HÖSLER 1990, 209. V Praze studoval 1691 (LD I, 384), přijal zde 22.9.1691 svěcení podjáhenské, 1.3.1692 jáhenské a 14.2.1693 kněžské (Prager Weihebuch).

311 LD I, 463; DECKERT/HÖSLER 1987, 167.

312 LD I, 500; DECKERT/HÖSLER 1993, 265.

313 LD I, 531; DECKERT/HÖSLER 1992, 289.

314 LD I, 545; DECKERT/HÖSLER 1992, 265–266.

315 LD I, 568; DECKERT/HÖSLER 1990, 286. Narozen 30.3.1660 na Starém Městě pražském (vl. jm. Johann Georg Karl Kaliwoda), pokřtěn v kostele sv. Havla (dle křestního osvědčení podepsaného P. Adalbertem ab Immaculata Conceptione OCarm.). V Praze je doložen 1685–1688 (LD I, 350, 408). Dle DECKERT/HÖSLER 1990, 286 byl sakristánem 1709–1713. V Praze zemřel na mor 29.10.1713 (I, 626).

316 LD I, 581; DECKERT/HÖSLER 1992, 300. V l. 1712–1715 doložen v Praze (LD I, 604, 640).

1711(D)–1712	Eustachius a S. Francisco ³¹⁷
1712–1713	Gallus a S. Georgio ³¹⁸
1714(D)–1716	Eugenius a S. Elia ³¹⁹
1716(D)–1718	Desiderius a S. Spiritu ³²⁰
1718–1721	Stephanus a S. Valentino ³²¹
1721–1724	David ab Omnibus Sanctis (II) ³²²
1723(D)–1730	Basilius a S. Norberto ³²³
1730–1731	Ivanus a S. Joanne Baptista ³²⁴
1731–1734	Adalbertus a S. Tobia ³²⁵
1735–1736	Gordianus a Corde Jesu ³²⁶
1736–1737	Mathias a S. Adalberto ³²⁷
1737	Ivo a S. Chrysostomo ³²⁸
1738(D)	Joannes a Cruce (I) ³²⁹
1739	Elisaeus a S. Elia (I) ³³⁰
1740–1743	Franciscus a S. Joanne ³³¹
1743–1748	Quintinus a S. Archangela ³³²
1748–1749	Ubalduš a S. Joanne Nepomuceno ³³³
1749–1751	Eustachius a S. Gregorio ³³⁴
1751(D)–1758	Quintinus a S. Archangela ³³⁵

317 LD I, 586; DECKERT/HÖSLER 1990, 251. Dne 28.11.1703 byl poslán ze Straubingu do Prahy (Stg W o 1 fol. 37v). Byl vysvěcen na kněze 18.1.1704 v Praze (Prager Weihebuch). Zemřel v Praze 14. 11. 1713 na následky morové nákazy (LD I, 626).

318 LD I, 604.

319 LD I, 621, 640; DECKERT/HÖSLER 1990, 245. Narozen cca 1683 v Praze. Kněžské svěcení přijal v Praze 2.6.1708 (Prager Weihebuch), v r. 1709 byl ještě studentem teologie (LD I, 568). V l. 1712, 1718 doložen v Praze (LD I, 604, 681). V r. 1730 byl terminářem v Praze (LD I, 858), zde 13.6.1731 zemřel (Nekrologium Neustadt). Viz též seznam kazatelů (1721 a 1724).

320 LD I, 657.

321 LD I, 681; DECKERT/HÖSLER 1993, 359–360 uvedeno pouze, že byl 1718 doložen v Praze. V r. 1694 studoval v Praze (LD I, 408), zde přijal tonsuru a nižší svěcení 18.9.1694, podjáhenské 18.12.1694, jáhenské 26.2.1695 a kněžské 28.5.1695 (Prager Weihebuch).

322 LD I, 722; DECKERT/HÖSLER 1990, 206. Přijal v Praze jáhenské svěcení 22. 12. 1708, kněžské 21.9.1709 (Prager Weihebuch). V r. 1709 studoval v Praze jako „David a Ss. Innocentibus“ (LD I, 568). V r. 1718 doložen v Praze. Od r. 1727 až do své smrti 1. 1. 1740 (I, 826, 858; LPA 12, 25, 38, Nekrologium Neustadt). Viz též seznam kazatelů (1721).

323 LD I, 741, 792, 826; DECKERT/HÖSLER 1987, 229; HÖSLER 1996, 35, zde Basilius a S. Norberto je současně Basilius a S. Georgio, rovněž tak Basilius a S. Ludmilla. V Praze studoval v r. 1715 filozofii (LD I, 641); zde přijal tonsuru a nižší svěcení 20.12.1716, podjáhenské 18.9.1717, jáhenské 12.3.1718 a kněžské 24.3.1719 (Prager Weihebuch). V r. 1718 studoval teologii v Praze (I, 681).

324 LD I, 858; dle DECKERT/HÖSLER 1992, 216 uveden sakristánem pouze pro rok 1730. V r. 1724 je doložen v Praze (LD I, 792). V letech 1736 a 1743 byl sociem u provinciální kapituly (LPA 21, 52). Viz též seznamy kazatelů (1733, 1736, 1739, 1743) a lektorů (1744).

325 LPA 12; DECKERT/HÖSLER 1987, 154. V r. 1718 studoval teologii v Praze (LD I, 681), kde přijal tonsuru a nižší svěcení 25.9.1718, podjáhenské 24.3.1719, jáhenské 3.6.1719 a kněžské 23.9.1719 (Prager Weihebuch). V l. 1721 a 1730 doložen v Praze (I, 722, 858). V DECKERT/HÖSLER 1987, 154 uveden jako sakristán pouze k r. 1733. Zemřel v Praze 1.11.1738 (Nekrologium Neustadt). Viz též seznam kazatelů (1727).

326 LPA 25; DECKERT/HÖSLER 1990, 305.

327 LPA 25; DECKERT/HÖSLER 1992, 289.

328 LPA 29; DECKERT/HÖSLER 1992, 216. V Praze přijal kněžské svěcení 5.3.1730 (Prager Weihebuch B3/14). V r. 1730 studoval teologii v Praze (I, 858). Zemřel v Praze 4.8.1737 (Nekrologium Neustadt). Viz též seznam kazatelů (1733, 1736).

329 LPA 31; HÖSLER 1996, 86. V r. 1733 studoval filozofii v Praze (LPA 12), zde přijal tonsuru a nižší svěcení 19.6.1734, podjáhenské 19.9.1934, jáhenské a kněžské 24.9.1734 (Prager Weihebuch). Zemřel v Praze 19.4.1745 (LPA 68). Viz též seznamy kazatelů (1739–1745) a lektorů (1736).

330 LPA 38; HÖSLER 1996, 60–61. Narozen v Praze 24.10.1714 (vl. jm. Thaddaeus Pelikan/Pelican). Zemřel 17.3.1771 v Praze (LPA 213). V r. 1752 byl diskretem u provinční kapituly (LPA 100). V r. 1758 doložen v Praze (LPA 135). V r. 1770 regens studia v Praze (LPA 205). Zemřel v Praze 14.3.1771 (LPA 213). Viz též seznam lektorů (1740–1742, 1751–1753, 1770).

331 LPA 42; DECKERT/HÖSLER 1990, 269–270. V Praze přijal tonsuru a nižší svěcení 16.3.1720, podjáhenské 25.5.1720, jáhenské 21.9.1720 a kněžské 21.12.1720 (Prager Weihebuch). V l. 1727, 1739 a 1743 doložen v Praze (I, 826, LPA 38, 57). Zemřel v Praze (LPA 213). Viz též seznam prokurátorů (1745–1748) a seznam kaplanů v Kostelci nad Černými lesy (1752–1772).

332 LPA 58, 74; DECKERT/HÖSLER 1993, 300. V l. 1736, 1749 a 1758 doložen v Praze (LPA 25, 89, 135), kde zemřel 19.6.1759 (Nekrologium Straubing).

333 LPA 81; HÖSLER 1996, 133. Narodil se 13.8.1722 v Praze (vl. jm. Johann Burckhard). V Praze doložen r. 1749 (LPA 89).

334 LPA 89; HÖSLER 1996, 66–67.

335 LPA 96, 104, 119.

1758–1759	Gordianus a Corde Jesu ³³⁶
1759(D)–1761	Eustachius a S. Georgio ³³⁷
1761–1762	Wenceslaus a S. Ludmilla ³³⁸
1762(D)–1764	Gerardus a S. Martino ³³⁹
1764–1765	Wenceslaus a S. Ludmilla ³⁴⁰
1766–1767	Gordianus a Corde Jesu ³⁴¹
1767(D)–1768	Wenceslaus a S. Ludmilla ³⁴²
1768–1776	Amadaeus a S. Joanne a Cruce ³⁴³
1776–1785	Coelestinus a Jesu–Maria ³⁴⁴

Seznam prokurátorů

1660	Franciscus a S. Petro ³⁴⁵
1664	Thomas a S. Francisco (pomocník prokurátora) ³⁴⁶
1667	Petrus a S. Michaelae ³⁴⁷
1670	?
1673–1676	Franciscus a S. Petro ³⁴⁸
1676	Ferdinandus a Jesu ³⁴⁹
1679	?
1682	Adalbertus ab Immaculata Conceptione B.M.V. ³⁵⁰
1685–1687	Athanasius a S. Dionysio ³⁵¹
1687(D)–1691	Bertholdus a S. Jacobo ³⁵²
1691–1694	Sebastianus a S. Josepho ³⁵³
1694–1697	Gallus a S. Georgio ³⁵⁴
1695(D)–1698	Wenceslaus a S. Alberto ³⁵⁵
1698(D)–1700	Basilus a S. Caecilia ³⁵⁶
1700	Onuphrius a Matre Dolorosa ³⁵⁷
1701(D)–1703	Cajetanus a Conversione S. Augustini ³⁵⁸
1703–1705(D)	Candidus a S. Angela ³⁵⁹
1705(D)–1706	Wenceslaus a S. Angela ³⁶⁰
1706–1707	Gratianus a S. Francisco ³⁶¹
1707(D)–1708	Onuphrius a Matre Dolorosa ³⁶²

336 LPA 135; DECKERT/HÖSLER 1990, 305.

337 LPA 141.

338 LPA 154.

339 LPA 161; HÖSLER 1996, 75. V r. 1758 a 1761 doložen v Praze (LPA 135, 154). Viz též seznam lektorů (1738–1740).

340 LPA 172.

341 LPA 177.

342 LPA 179, 192.

343 LPA 197, 205, 220.

344 LPA 237, 247, 263; HÖSLER 1996, 49–50. Narozen 14.12.1736 v Praze-Kbelích (zv. „Gbellensis“, vl. jm. Thomas Anton Tageczy). Zemřel v Praze 13.2.1786 (LVB 63).

345 LD I, 126; DECKERT/HÖSLER 1990, 270. V Praze přijal tonsuru a nižší svěcení 21.2.1660, podjáhenské 22.2.1660, jáhenské 25.2.1660 a kněžské 13.3.1660 (Prager Weihebuch). Zemřel v Praze 4.4.1674 (Nekrologium Straubing).

346 LD I, 144; DECKERT/HÖSLER 1995, 163.

347 LD I, 161; DECKERT/HÖSLER 1993, 284.

348 LD I, 184.

349 LD I, 247; DECKERT/HÖSLER 1990, 260–261. V r. 1676 je klerikem v Praze (LD I, 203). 19.9.1676 přijal v Praze podjáhenské svěcení a 3.4.1677 jáhenské (Prager Weihebuch). Funkce prokurátora zde nezminěna.

350 LD I, 281

351 LD I, 215; DECKERT/HÖSLER 1987, 213. V l. 1664, 1666 a 1667 doložen v Praze (LD I, 144, 161; LD II, C. O. 93, 281). Dne 29.5.1668 byl přeložen z Prahy do Bamberka jako prokurátor (Diarium Bamberg fol. 26). Zemřel v Praze 14.4.1687 (I, 339).

352 LD I, 333, 350; DECKERT/HÖSLER 1987, 242. V r. 1685 doložen v Praze (LD I, 314).

353 LD I, 384; DECKERT/HÖSLER 1993, 337.

354 LD I, 408. V DECKERT/HÖSLER 1990, 286 neuveden jako prokurátor.

355 LD I, 429, 436.

356 LD I, 459. V DECKERT/HÖSLER 1987, 228 uveden pouze rok 1698.

357 LD I, 462.

358 LD I, 472; DECKERT/HÖSLER 1990, 147.

359 LD I, 500; DECKERT/HÖSLER 1990, 148. V l. 1706–1708(D) a 1709–1711(D) je doložený v Praze (LD I, 531, 568).

360 LD I, 511; DECKERT/HÖSLER 1995, 192. V r. 1706 doložen v Praze (LD I, 531).

361 LD I, 531; DECKERT/HÖSLER 1990, 306.

362 LD I, 540.

1708–1712	Fortunatus a S. Michael ³⁶³
1712–1713	Onuphrius a Matre Dolorosa ³⁶⁴
1713–1724	Ubalduš a Circumcisione Domini ³⁶⁵
1724–1733	Joannes Nepomucenus a SS. Trinitate ³⁶⁶
1733–1736	?
1736–1745	Gordianus a Corde Jesu ³⁶⁸
1745(D)–1748	Franciscus a S. Joanne ³⁶⁹
1748(D)–1749	Eustachius a S. Georgio ³⁷⁰
1749–1751	Gordianus a Corde Jesu ³⁷¹
1751–1759	Eustachius a S. Georgio ³⁷²
1759(D)–1761	Gordianus a Corde Jesu ³⁷³
1761–1762	Ivanus a S. Leone ³⁷⁴
1762(D)–1765	Gordianus a Corde Jesu ³⁷⁵
1766	Wenceslaus a S. Ludmilla ³⁷⁶
1766(D)–1770	Bonaventura a S. Friderico ³⁷⁷
1770–1775	Eustachius a S. Georgio ³⁷⁸
1775–1777	Benjaminus a S. Victorino ³⁷⁹
1777(D)–1782	Bonaventura a S. Friderico ³⁸⁰
1782	Wenceslaus a S. Ludmilla ³⁸¹

Seznam syndiků pro Čechy³⁸²

1749–1752	Theobaldus a S. Petro ³⁸³
1752–1755	Ceslaus a S. Oswaldo ³⁸⁴
1755–1758	Felix a S. Ferdinando ³⁸⁵
1758–1761	Benjaminus a S. Gallo ³⁸⁶
1761	Gallus a Visitatione B.M.V. ³⁸⁷
1767–1770	Theobaldus a S. Petro ³⁸⁸

363 LD I, 662, 682; DECKERT/HÖSLER 1990, 267–268. V r. 1715 je doložen v Praze (LD I, 640).

364 LD I, 604.

365 LD I, 616, 640, 681, 722.

366 LD I, 826, 858; DECKERT/HÖSLER 1992, 234–235. Narozen cca r. 1694 v Praze, kde přijal jáhenské svěcení 18.9.1717, kněžské svěcení 14.9.1718 (Prager Weihebuch). Ještě před kněžským svěcením byl listopadu 1717 defendentem (Dila P. Sebalda a S. Christophoro) a v r. 1718 podsakristánem v Praze (Dekretalienbuch Dinkelsbühl). V r. 1721 doložen v Praze (LD I, 722), 1724 je varhaníkem v Praze (LD I, 792). Dle DECKERT/HÖSLER 1992, 234–235 byl prokurátorem v l. 1727 [sic]–1733.

367 V DECKERT/HÖSLER 1995 a HÖSLER 1996 Tiburtius a S. Mattheo (LPA 12) nenalezen.

368 LPA 25, 38, 58; DECKERT/HÖSLER 1990, 305.

369 LPA 65, 74.

370 LPA 74; HÖSLER 1996, 66–67.

371 DECKERT/HÖSLER 1990, 305.

372 LPA 96, 104, 119, 135.

373 LPA 141.

374 LPA 154. V r. 1755 doložen v Praze (LPA 119). V HÖSLER 1996, 84 uveden u prokurátora pouze pro rok 1761. Zemřel v Praze 14.1.1769 (LPA 201). Viz též seznam kazatelů (1758–1761, 1764, 1767–1770).

375 LPA 172; DECKERT/HÖSLER 1990, 305.

376 LPA 172, 177.

377 LPA 179, 192; HÖSLER 1996, 40. Narozen v Praze 14.6.1769 (vl. jm. Anton Bönisch/Benisch).

378 LPA 205, 220.

379 Též S. Victoriano. LPA 227, 237; HÖSLER 1996, 36. Studoval filozofii v Praze 1764 (LPA 173), zde přijal tonsuru a nižší svěcení 3.3.1765, podjáhenské 23.3.1765, jáhenské 22.12.1765 a kněžské 15.3.1776 (Prager Weihebuch B3/15, 637, 640, 656, 669). Doložen v Praze 1770 a 1773 (LPA 206, 226). V r. 1779 ekonomem v Krči u Prahy (LPA 247), v r. 1782 doložen v Praze (LPA 263).

380 LPA 241, 247, 264.

381 LPA 263.

382 Syndicus (nebo procurator communis) byl řeholník, pověřený péčí o záležitosti konventů u vládních úřadů dané země. Měl přebývat ve městě, kde úřady sídlily, a uchránit tak ostatní spolubratry od častého cestování a vyřizování různých světských záležitostí a dopřát jim nerušený život modlitby (Constitutiones 1645, 167).

383 LPA 89; DECKERT/HÖSLER 1995, 152–154.

384 LPA 104.

385 LPA 119.

386 LPA 135.

387 LPA 154. Není uveden v HÖSLER 1996, 74.

388 LPA 192, 197; DECKERT/HÖSLER 1995, 152–154.

Seznam kazatelů³⁸⁹

Rok		Česká kázání	Německá kázání
1660		Chrysostomus Vranek (?)	Spiridion a Monte Carmelo ³⁹⁰
1664			Spiridion a S. Theresia ³⁹¹
1676		Norbertus a S. Ludmilla (I) ³⁹²	
1679		Wenceslaus a S. Alberto ³⁹³	Avertanus a S. Theodoro ³⁹⁴
1682		Adalbertus ab Immaculata Conceptione B.M.V. ³⁹⁵	
	Fest.	Procopius a S. Angela ³⁹⁶	Leopoldus a S. Spiritu ³⁹⁷
	Dom.	Chrysostomus a S. Joanne Baptista ³⁹⁸	
1688		Adalbertus ab Immaculata Conceptione B.M.V. ⁴⁰⁰	Procopius a S. Angela ³⁹⁹
1697		Procopius a S. Angela ⁴⁰¹	Josephus a Virgine Maria (I) ⁴⁰²
1700		Gratianus a S. Francisco ⁴⁰³	
1700		Evagrius a S. Alberto ⁴⁰⁴	Leo a S. Joanne Baptista ⁴⁰⁵
1703		Evagrius a S. Alberto	Nicolaus a S. Martino ⁴⁰⁶
1706	Dom.	Evagrius a S. Alberto ⁴⁰⁷	Gervasius a Cruce (I) ⁴⁰⁸
	Fest.	Norbertus a S. Joanne Nepomuceno ⁴⁰⁹	
1709	Fest.	Tiburtius a S. Thaddaeo ⁴¹⁰	Tobias a S. Raphaelae ⁴¹¹
1712		Tiburtius a S. Thaddaeo ⁴¹² Procopius a S. Wenceslao ⁴¹⁴ Gratianus a S. Francisco ⁴¹⁵	Victorinus a S. Elia ⁴¹³
1715		Castulus a S. Wenceslao ⁴¹⁶	Mathias a S. Adalberto ⁴¹⁷
1718	Dom.	Tiburtius a S. Thaddaeo ⁴¹⁸	Nicolaus a S. Martino ⁴¹⁹
	Fest.	Castulus a S. Wenceslao ⁴²⁰	

389 Služba kázání byla tehdy velmi vážená. Bratr musel splňovat určité předpoklady a musel být k této službě jmenován provinciálem (Constitutiones 1645, 131–136). Biskup povoloval kde a při jaké příležitosti mohou řeholníci daného řádu kázat mimo svůj kostel. V kostele sv. Havla bylo stanoveno konat kázání česká a německá. Česká kázání měl někdy za úkol kazatel pro neděle (Dom.) a jiný kazatel pro svátky (Fest.). Němečtí kazatelé pro nedělní a sváteční kázání se nerozlišují, protože se patrně jednalo o stejnou osobu. Kázání bývala obvykle v 7 nebo v 8 hodin ráno (proto ojedinělý údaj „Früh.“ – tj. „Frühprediger“ – k roku 1770), o velkých svátcích bývala odpoledne v jednu hodinu nebo ještě o něco dříve. Taková praxe je doložena z kláštera ve Straubingu, viz DECKERT 1968, 204–205.

390 LD I, 126. Dle DECKERT/HÖSLER 1993, 350–351 byl současně i pomocníkem hudebníků.

391 LD I, 144. V DECKERT/HÖSLER 1993, 354 bez udání funkce.

392 LD I, 202.

393 V DECKERT/HÖSLER 1995, 192 neuvedena funkce kazatele.

394 LD I, 247; DECKERT/HÖSLER 1987, 223.

395 LD I, 281.

396 LD I, 281.

397 LD I, 281; DECKERT/HÖSLER 1992, 266.

398 LD I, 281; DECKERT/HÖSLER 1990, 170–171.

399 LD I, 350.

400 LD I, 350.

401 LD I, 436, 462. V DECKERT/HÖSLER 1993, 297–298 uvedeno období 1697–1701.

402 V DECKERT/HÖSLER 1992, 239–246 neuveden jako kazatel.

403 LD I, 463; DECKERT/HÖSLER 1990.

404 LD I, 462, 500, 531; DECKERT/HÖSLER 1990, 253 uveden jako český kazatel v l. 1700–1709.

405 LD I, 463; DECKERT/HÖSLER 1992, 262.

406 LD I, 500; DECKERT/HÖSLER 1992, 315–316. V Praze přijal svěcení podjáhenské 13.6.1699, jáhenské 19.9.1699 (Prager Weihebuch), v r. 1700 studoval v Praze (I, 463).

407 Do r. 1709?

408 V DECKERT/HÖSLER 1990, 301 uveden pouze jako lektor, viz tabulka lektorů (1706–1708).

409 LD I, 531; DECKERT/HÖSLER 1993, 265.

410 LD I, 568. Dle DECKERT/HÖSLER 1995, 166–168 byl lektorem 1709–1715.

411 LD I, 568; DECKERT/HÖSLER 1995, 172. V r. 1697 je v Praze zmíněn jako klerik profes (po slibech; LD I, 436).

412 LD I, 604.

413 LD I, 604; DECKERT/HÖSLER 1995, 187. V r. 1697 studoval v Praze (LD I, 436). V r. 1716 vyslán z konventu v Dinkelsbühl do Prahy (Diarium Dinkelsbühl I fol. 34v).

414 LD I, 604; DECKERT/HÖSLER 1993, 299. Zemřel asi 24.10.1713 v Praze na mor (Nekrologium Straubing).

415 LD I, 604; DECKERT/HÖSLER 1990, 306.

416 LD I, 640; DECKERT/HÖSLER 1987, 159. V Praze přijal kněžské svěcení 17.3.1714 (Prager Weihebuch). V l. 1724 a 1727 doložen v Praze (I, 792, 826).

417 LD I, 640; DECKERT/HÖSLER 1992, 289.

418 LD I, 640, 681; dle DECKERT/HÖSLER 1995, 166–168 uvedena léta lektorství 1715–1721.

419 LD I, 681.

420 LD I, 681; DECKERT/HÖSLER 1992, 289.

1721	Dom.	Mathias a S. Adalberto ⁴²¹	Ignatius a S. Theresia ⁴²²
	Fest.	Eugenius a S. Elia ⁴²³ Pomocníci: David ab Omnibus Sanctis (II) ⁴²⁴ a Norbertus a S. Ludmilla (II) ⁴²⁵	
1724	Dom.	Eugenius a S. Elia ⁴²⁶	Julianus a S. Basilissa (I) ⁴²⁷
	Fest.	Norbertus a S. Ludmilla (II) ⁴²⁸	
1727	Dom.	Norbertus a S. Ludmilla (II) ⁴²⁹	Udalricus a S. Georgio ⁴³⁰
	Fest.	Adalbertus a S. Tobia ⁴³¹	
1730	Dom.	Norbertus a S. Ludmilla (II) ⁴³²	Maternus ab Omnibus Sanctis ⁴³³
1733	Dom.	Ivanus a S. Joanne Baptista ⁴³⁴	Romaeus a S. Avertano ⁴³⁵
	Fest.	Ivo a S. Chrysostomo ⁴³⁶	
1736	Dom.	Ivanus a S. Joanne Baptista ⁴³⁷	Evaristus a S. Clara ⁴³⁸
	Fest.	Ivo a S. Chrysostomo ⁴³⁹	
1739	Dom.	Ivanus a S. Joanne Baptista ⁴⁴⁰	Joannes a S. Paulo ⁴⁴¹
	Fest.	Joannes a Cruce (I) ⁴⁴²	
1740–1745	Fest.	Joannes a Cruce (I) ⁴⁴³	
1743	Dom.	Ivanus a S. Joanne Baptista ⁴⁴⁴	Joannes a S. Paulo ⁴⁴⁵
	Fest.	Joannes a Cruce (I) ⁴⁴⁶	
1746	Dom.	Fortunatus a S. Vito ⁴⁴⁷	Concordius a S. Sophia ⁴⁴⁸
	Fest.	Gallus a Visitatione B.M.V. ⁴⁴⁹	
1749	Dom.	Gallus a Visitatione B.M.V. ⁴⁵⁰	Elias a S. Christophoro (II) ⁴⁵¹
	Fest.	Amadaeus a S. Joanne a Cruce ⁴⁵²	
1752	Dom.	Gallus a Visitatione B.M.V.	Ceslaus a S. Oswaldo ⁴⁵³
	Fest.	Amadaeus a S. Joanne a Cruce ⁴⁵⁴	

421 LD I, 722. V DECKERT/HÖSLER 1992, 289 uveden jako český kazatel v l. 1721–1724.

422 LD I, 722; DECKERT/HÖSLER 1992, 209. V r. 1700 studoval spekulativní teologii v Praze (LD I, 463).

423 LD I, 722.

424 LD I, 722.

425 LD I, 723; DECKERT/HÖSLER 1993, 266.

426 LD I, 792.

427 LD I, 792; BUBEN 2007, 171; v DECKERT/HÖSLER 1992, 248–250 neuvedeno, že byl kazatelem, uveden pouze jako korepetitor. Zemřel v Praze 16.9.1761 v době vykonávání úřadu provinčního vikáře (LPA 165). Viz též seznam lektorů (1724, 1730–1731, 1734–1736).

428 LD I, 792; DECKERT/HÖSLER 1993, 266.

429 DECKERT/HÖSLER 1993, 266.

430 LD I, 826; DECKERT/HÖSLER 1995, 176–178. V r. 1727 doložen současně i varhaníkem.

431 LD I, 826.

432 LD I, 858; DECKERT/HÖSLER 1993, 266

433 LD I, 858; DECKERT/HÖSLER 1992, 288. V r. 1703 studoval filozofii v Praze (LD I, 500).

434 LPA 12.

435 LPA 12; DECKERT/HÖSLER 1993, 315–316. V Praze doložen 1755 (LPA 119), kde zemřel 13.3.1756 (LPA 127).

436 LPA 12; dle DECKERT/HÖSLER 1992, 216 byl českým kazatelem v l. 1733–1739.

437 LPA 25.

438 LPA 25; DECKERT/HÖSLER 1990, 254.

439 LPA 25.

440 LPA 36.

441 LPA 38, 57.

442 LPA 38.

443 HÖSLER 1996, 86.

444 LPA 58. Dle DECKERT/HÖSLER 1992, 216 byl kazatelem v l. 1743–1746 a současně prezes bratrstva.

445 LPA 38, 57.

446 LPA 58. Dle HÖSLER 1996, 86 uveden kazatelem pro období 1739–1745.

447 LPA 74.

448 LPA 74. Dle DECKERT/HÖSLER 1990, 181 doložen t. r. rovněž jako varhaník.

449 LPA 74.

450 LPA 74.

451 LPA 89; HÖSLER 1996, 59.

452 LPA 89.

453 LPA 104.

454 LPA 104.

1755	Dom. Fest.	Amadaeus a S. Joanne a Cruce ⁴⁵⁵ Fortunatus a S. Vito ⁴⁵⁷	Cherubinus a SS. Trinitate ⁴⁵⁶
1758–1761	Dom. Fest.	Amadaeus a S. Joanne a Cruce ⁴⁵⁸ Ivanus a S. Leone ⁴⁶⁰	Angelicus a SS. Trinitate ⁴⁵⁹
1761	Dom. Fest.	Fortunatus a S. Vito ⁴⁶¹ Philibertus a S. Joachimo ⁴⁶³	Theophilus a S. Theresia ⁴⁶²
1764	Dom. Fest.	Fortunatus a S. Vito Ivanus a S. Leone ⁴⁶⁵	Nazarius a S. Georgio ⁴⁶⁴
1767–1770	Dom. Fest.	Gallus a Visitatione B.M.V. ⁴⁶⁶ Ivanus a S. Leone ⁴⁶⁸	Simeon a Puero Jesu (II) ⁴⁶⁷
1770	Dom. Fest. Früh.	Fortunatus a S. Vito ⁴⁶⁹ Julianus a S. Basilissa (II) ⁴⁷¹ Seraphinus a S. Carolo ⁴⁷²	Beatus a Resurrectione Domini ⁴⁷⁰
1773	Dom. Fest.	Julianus a S. Basilissa (II) Vitus a S. Stephano ⁴⁷⁴	Guido a S. Leopoldo ⁴⁷³
1776	Dom. Fest.	Vitus a S. Stephano ⁴⁷⁵ Clemens a S. Anna ⁴⁷⁷	Alexius a S. Josepho ⁴⁷⁶
1779	Dom. Fest.	Vitus a S. Stephano Clemens a S. Anna ⁴⁷⁹	Balthasar a S. Josepho ⁴⁷⁸
1782	Dom. Fest.	Vitus a S. Stephano Alanus a S. Wenceslao ⁴⁸¹	Adamus a Puero Jesu ⁴⁸⁰

455 LPA 119.

456 LPA 119; HÖSLER 1996, 46–47. V r. 1746 studoval v Praze (LPA 74, 90), zde přijal tonsuru a nižší svěcení 23.9.1747, podjáhenské 24.12.1747, jáhenské 9.3.1748 a kněžské 1.3.1749 (Prager Weihebuch B 3/15, 106, 114, 122, 139). Viz též seznam lektorů (1750).

457 LPA 119. Dle HÖSLER 1996, 71 uveden k r. 1755 jako kazatel v Chyši.

458 LPA 135.

459 HÖSLER 1996, 26. V r. 1755 studoval teologii v Praze (LPA 119), zde přijal tonsuru a nižší svěcení 22.2.1755, podjáhenské 15.3.1755, jáhenské 24.5.1755 a kněžské 13.3.1756 (Prager Weihebuch B 3/15).

460 LPA 135. V HÖSLER 1996, 84 toto datum neuvedeno.

461 LPA 154. Dle HÖSLER 1996, 71 uveden jako kazatel v Praze pro léta 1761–1767 a současně jako prezes bratrstva.

462 LPA 154; HÖSLER 1996, 130–131. V r. 1743 studoval teologii v Praze (LPA 58), zde přijal 20.8.1743 kněžské svěcení.

463 LPA 154; HÖSLER 1996, 114. V Praze přijal tonsuru a nižší svěcení 6.3.1750, podjáhenské 27.3.1750, jáhenské 18.12.1751 a kněžské 1752 (Prager Weihebuch, 252), téhož roku studoval teologii v Praze (LPA 104). Primici slavil 19.10.1752. V r. 1761 je doložen rovněž jako varhaník. V Praze doložen v l. 1773 a 1779 až do své smrti 20.8.1783 (LPA 220, 247, 263, LVB 52).

464 LPA 173; HÖSLER 1996, 107. Svěcení slavil ve Vídni, ale primici sloužil 22.7.1762 v Praze, v l. 1761–1762 korepetitor filozofického studia v Praze (LPA 152).

465 LPA 173.

466 LPA 192; HÖSLER 1996, 74.

467 LPA 192; HÖSLER 1996, 124. V řádových análech doložen též jako Simeon ab Infante Christi. V Praze přijal tonsuru a nižší svěcení 6.3.1750, podjáhenské 27.3.1750, jáhenské 5.6.1751 a kněžské 18.7.1751 (Prager Weihebuch). V r. 1752 doložen ještě jako student teologie v Praze (LPA 104). V HÖSLER 1996 uveden kazatelem pouze pro rok 1767.

468 LPA 192.

469 Dle HÖSLER 1996, 71 uveden jako kazatel v Praze pro léta 1770–1773 a současně prezes bratrstva.

470 LPA 206.

471 LPA 206; HÖSLER 1996, 92. Narozen v Praze 20.1.1741 (vl. jm. Emanuel Joseph Dworschak, též de Boor). V r. 1764 studoval v Praze (LPA 173), v l. 1765–1767 korepetitor teologicko-spekulativního studia v Praze (LPA 177, 179, 189). V r. 1776 doložen v Praze (LPA 237). Od r. 1786, již po zrušení pražského konventu je doložen jako kaplan u sv. Havla (EKERT 1883, 415; Catalogus cleri Pragensis 1789–1798), zemřel u milosrdných bratří v Praze v r. 1807 (F fol. 46v). Viz též seznam lektorů (1765–1768).

472 LPA 206; HÖSLER 1996, 122. V r. 1766 přijal v Praze kněžské svěcení (F), v r. 1767 student teologie v Praze (LPA 192).

473 LPA 220.

474 LPA 220; HÖSLER 1996, 135–136. V r. 1767 studoval teologii v Praze (LPA 192), zde měl primici 26.12.1768, v r. 1770 doložen v Praze (LPA 206). V r. 1782 diskretem pražského konventu u provinční kapituly (LPA 258). Viz též seznam kaplanů v Kostelci nad Černými Lesy (1789–1805).

475 V HÖSLER 1996, 136 uvedeno, že byl v l. 1776–1778 kazatelem o nedělích a prezes bratrstva sv. Josefa (LPA 237, 247, 263).

476 LPA 236; HÖSLER 1996, 17. V r. 1764 student filozofie v Praze (LPA 173), zde přijal tonsuru a nižší svěcení 23.12.1764, jáhenské 14.3.1767 a kněžské 29.5.1768 (Prager Weihebuch B 3/15, 633, 694). V r. 1767 doložen jako student filozofie v Praze (LPA 192).

477 LPA 237; HÖSLER 1996, 49.

478 V HÖSLER 1996, 32 jako kazatel neuveden. V l. 1761 a 1773 doložen v Praze (LPA 154, 219).

479 LPA 247; HÖSLER 1996, 49.

480 LPA 263; HÖSLER 1996, 13. V r. 1755 studentem teologie v Praze (LPA 119), kde přijal tonsuru a nižší svěcení 22.2.1755, podjáhenské 28.10.1755, jáhenské 28.10.1755 a kněžské 8.2.1756 (Prager Weihebuch). Po zrušení kláštera 1786–1787 byl katechetou u sv. Havla v Praze (Catalogus cleri Pragensis 1789–1807). Zemřel v Praze 1807 (CF, fol. 46v).

481 LPA 262; HÖSLER 1996, 15. V r. 1773 studoval morální teologii v Praze (LPA 226), zde přijal podjáhenské 18.9.1773 a jáhenské svěcení 18.12.1773 (Prager Weihebuch B 4/3). Po zrušení kláštera kaplanem u sv. Havla v Praze (EKERT 1883, 415).

Seznam lektorů

Rok	Předmět	Povolání	lektor (jméno)
1662	TM.	lektor	Bernardus a Praesentatione B.V.M. ⁴⁸²
1665(D)–1667	TSp	lektor	Timotheus a Purificatione B.M.V. ⁴⁸³
1665(D)–1667	T	lektor	Laurentius a S. Spiritu ⁴⁸⁴
1667	TSch	lektor	Timotheus a Purificatione B.M.V. ⁴⁸⁵
1668(D)–1669	T	lektor	Spiridion a Virgine Maria ⁴⁸⁶
1669(D)	T	lektor	Mauritius a S. Michaelis Archangelo ⁴⁸⁷
1670	T	lektor	Laurentius a S. Spiritu ⁴⁸⁸
1673	TM	lektor	Damascenus a S. Theresia ⁴⁸⁹
1678		lektor	Gregorius a S. Laurentio ⁴⁹⁰
1691	T	vedoucí	Lambertus a S. Henrico ⁴⁹¹
1692–1694	T	lektor	Lambertus a S. Henrico ⁴⁹²
1692(D)–1693	T	lektor	Udalricus ab Assumptione B.M.V. ⁴⁹³
1694	T	lektor	Basilus a S. Caecilia ⁴⁹⁴
1695(D)	TSp	lektor	Basilus a S. Caecilia ⁴⁹⁵
1696(D)	TSp	lektor	Basilus a S. Caecilia ⁴⁹⁶
1697	P	direktor profesů	Eadmundus a Visitatione B.M.V. ⁴⁹⁷
1698(D)	P	direktor profesů	Anastasius a S. Georgio ⁴⁹⁸
1699(D)–1700	T	lektor	Udalricus ab Assumptione B.M.V. ⁴⁹⁹
1700	TSp	lektor	Avertanus a S. Gerardo ⁵⁰⁰
1700	TSp	lektor	Albertus a Resurrectione Domini ⁵⁰¹
1701(D)	T	lektor	Avertanus a S. Gerardo ⁵⁰²
1703–1704	P	direktor profesů	Mansuetus a Jesu (I) ⁵⁰³
1704(D)–1706	F	lektor	Eucharis a S. Theresia ⁵⁰⁴
1706–1708	TSp	regens	Udalricus ab Assumptione B.M.V. ⁵⁰⁵
1706–1708	TSp	lektor	Gervasius a Cruce (I) ⁵⁰⁶
1708(D)–1710	T	lektor	Sebaldus a S. Christophoro ⁵⁰⁷
1708–1709	T	lektor	Pancratus a S. Conrado ⁵⁰⁸

482 LD I, 51. V DECKERT/HÖSLER 1987, 240 jako lektor neuveden.

483 LD I, 61, 79; LD II, C. O. 93, 281; DECKERT/HÖSLER 1995, 170. V r. 1667 byl sociem pražského konventu u provinční kapituly (I, 149). Odchází z Prahy 29.5.1668 (Diarium Bamberg fol. 26).

484 LD I, 61, 65; DECKERT/HÖSLER 1992, 261–262.

485 LD I, 161.

486 LD I, 83; DECKERT/HÖSLER 1993, 356.

487 LD I, 84; DECKERT/HÖSLER 1992, 295. V r. 1670 byl u provinční kapituly sociem pražského konventu (LD I, 167). Doložen v Praze 1685 (LD I, 315).

488 LD I, 171.

489 LD I, 184. V DECKERT/HÖSLER 1990, 200–201 neuveden předmět.

490 Roma AO, II Germania Superior: Commune 2: Informatio circa omnes conventus Prov. Germ. Superioris z 11. 11. 1678 P. Řehořem od sv. Vavřince.

491 LD I, 382, 384; DECKERT/HÖSLER 1992, 259.

492 LD I, 391, 393.

493 LD I, 391. V DECKERT/HÖSLER 1995, 173–176 uveden 1692(D)–1693. V r. 1691 doložen v Praze (LD I, 384). V r. 1700 byl sociem pražského konventu u provinční kapituly (LD I, 454), a přes u 1. disputace nad tezemi, které byly věnovány baronu Karlu Václavu Jiřímu Michnovi z Vacínova (LD I, 467). V I. 1708–1710 a 1721 doložen v Praze (LD I, 568, 722).

494 LD I, 408.

495 LD I, 420.

496 LD I, 422.

497 LD I, 432; DECKERT/HÖSLER 1989, 221.

498 LD I, 445; DECKERT/HÖSLER 1987, 182; BUBEN 2007, 171.

499 LD I, 447.

500 LD I, 459; DECKERT/HÖSLER 1987, 222. V Praze přijal tonsuru a nižší svěcení 31.5.1692, podjáhenské 19.12.1693, jáhenské 18.12.1694 (Prager Weihebuch), téhož roku doložen jako student teologie v Praze (LD I, 408).

501 LD I, 459; DECKERT/HÖSLER 1987, 167; BUBEN 2007, 171.

502 LD I, 473.

503 LD I, 500; DECKERT/HÖSLER 1992, 278.

504 LD I, 516, 520; DECKERT/HÖSLER 1990, 243–244. V r. 1696(D) studoval v Praze (Stg R f 6 fol. 218v), kde přijal tonsuru a nižší svěcení 23.9.1696, podjáhenské 21.12.1696, jáhenské 2.3.1697 (Prager Weihebuch).

505 LD I, 528, 541.

506 LD I, 531, 541.

507 LD I, 545, 559.

508 LD I, 545. V DECKERT/HÖSLER 1993, 274 údaj neuveden. Dne 10.5.1709 přichází z Prahy do Straubingu (Stg. W o. 1 fol. 63v). V Praze zemřel 27.9.1713 na mor (Nekrologium Straubing).

1710(D)–1711	F	lektor	Sebaldus a S. Christophoro ⁵⁰⁹
1711(D)–1713	T	regens a lektor	Sebaldus a S. Christophoro ⁵¹⁰
1711(D)	T	lektor	Gerardus a S. Maria Magdalena de' Pazzi ⁵¹¹
1712–1713	TSp	lektor	Philippus a S. Barbara ⁵¹²
1713(D)–1715	TSp	regens	Hilarius ab Omnibus Sanctis ⁵¹³
1713	T	lektor	Pancratius a S. Conrado ⁵¹⁴
1715–1717	F	lektor	Sigismundus a S. Mauro ⁵¹⁵
1717(D)–1718	TSp	regens a lektor	Sebaldus a S. Christophoro ⁵¹⁶
1717(D)–1719	TSp	lektor	Philibertus a S. Wenceslao ⁵¹⁷
1718–1719	TSp	regens a lektor	Spiridion a S. Reinhardo ⁵¹⁸
1719	TM	lektor	Philibertus a S. Wenceslao ⁵¹⁹
1720(D)	TM	lektor	Amadaeus a Matre Dei ⁵²⁰
1721–1722	TSp	lektor	Ambrosius a S. Spiritu ⁵²¹
1721–1723	TSp	direktor a lektor	Sigismundus a S. Mauro ⁵²²
1723–1725	T	lektor	Florentius a S. Anna ⁵²³
1724	TSp	lektor	Rudolphus a S. Carolo ⁵²⁴
1724	T	korepetitor	Julianus a S. Basilissa (I) ⁵²⁵
1725(D)–1727	TSp	lektor	Innocentius a Virgine Maria ⁵²⁶
1726	TSp	korepetitor	Felicianus a S. Theresia ⁵²⁷
1727	P	direktor profesů	Felicianus a S. Theresia ⁵²⁸
1728(D)–1730	F	lektor	Felicianus a S. Theresia ⁵²⁹
1730–1731	T	direktor a lektor	Felicianus a S. Theresia ⁵³⁰
1730–1732	TSp	lektor	Julianus a S. Basilissa (I) ⁵³¹
1730	T	korepetitor	Albinus a S. Christina ⁵³²
1730–1732	TSp	lektor	Innocentius a Virgine Maria ⁵³³
1734–1736	TSp	direktor a lektor	Julianus a S. Basilissa (I) ⁵³⁴
1732(D)–1734(D)	F	direktor a lektor	Damascenus a Nativitate S. Joannis Baptistae ⁵³⁵
1734–1735	TSp	lektor	Benjaminus a S. Gallo ⁵³⁶
1736–1738	F	lektor	Silverius a S. Bertholdo ⁵³⁷

509 LD I, 582.

510 LD I, 586, 597.

511 LD I, 586; DECKERT/HÖSLER 1990, 298. V r. 1706 studoval teologii v Praze (LD I, 531), zde přijal 9.4.1707 kněžské svěcení (Prager Weihebuch).

512 LD I, 604. V DECKERT/HÖSLER 1993, 290–291 neuveden předmět. V r. 1706 studoval teologii v Praze (LD I, 531), zde přijal jáhenské svěcení 19.3.1707.

513 LD I, 617, 622; DECKERT/HÖSLER 1992, 197–199. Významný řádový spisovatel teologické literatury.

514 LD I, 617, 622.

515 LD I, 640, 658; DECKERT/HÖSLER 1993, 345.

516 LD I, 663; DECKERT/HÖSLER 1993, 327.

517 LD I, 663, 681; DECKERT/HÖSLER 1993, 288. V Praze přijal kněžské svěcení 20.9.1710 (Prager Weihebuch). V r. 1718 byl u provinční kapituly sociem pražského konventu (LD I, 671).

518 LD I, 675; DECKERT/HÖSLER 1993, 353.

519 LD I, 694; v DECKERT/HÖSLER 1993, 288 neuvedeno.

520 LD I, 700; DECKERT/HÖSLER 1987, 176. V r. 1721 byl sociem pražského konventu u provinční kapituly (LD I, 712).

521 LD I, 718, 735.

522 LD I, 718, 735.

523 LD I, 741, 792.

524 LD I, 788, 792; DECKERT/HÖSLER 1993, 318–320.

525 LD I, 792.

526 LD I, 801, 805; DECKERT/HÖSLER 1992, 212. V l. 1715 a 1718 studoval filozofii a teologii v Praze (LD I, 641, 681), zde přijal tonsuru a nižší svěcení 20.12.1716, podjáhenské 17.12.1717, jáhenské 18.12.1718 (Prager Weihebuch). V r. 1718 defendentem v Praze (díla P. Sebalda a S. Christophoro Nr. 12). V Praze doložen 1733–1736 (LPA 12).

527 I, 805; DECKERT/HÖSLER 1989, 256. V r. 1725 studoval v Praze (Stg R f 14 fol. 22). V Praze přijal svěcení jáhenské 23.9.1725 a kněžské 14.6.1726 (Prager Weihebuch).

528 LD I, 821.

529 LD I, 838, 842.

530 LD I, 835; II, 150, 155.

531 LD I, 853, II, 150.

532 LD I, 853; DECKERT/HÖSLER 1987, 168–169. V Praze byl vysvěcen na kněze 23.9.1730.

533 LD I, 853; II, 150.

534 LPA 16, 18.

535 LPA 5, 12; DECKERT/HÖSLER 1990, 200. V r. 1739 byl u provinční kapituly sociem pražského konventu (LPA 34).

536 LPA 16, 18.

537 LPA 24, 29; DECKERT/HÖSLER 1993, 346–347.

1736	F	korepetitor a direktor	Joannes a Cruce (I) ⁵³⁸
1738(D)–1740	TSp	lektor	Silverius a S. Bertholdo ⁵³⁹
1738–1740	TSp	korepetitor	Gerardus a S. Martino ⁵⁴⁰
1738(D)–1740(D)	TSp	direktor a lektor	Damascenus a Nativitate S. Joannis Baptistae ⁵⁴¹
1740–1742	F	direktor a lektor	Theobaldus a S. Petro ⁵⁴²
1740–1742	F	korepetitor	Elisaeus a S. Elia (I) ⁵⁴³
1743–1744	TSp	regens a lektor	Benjaminus a S. Gallo ⁵⁴⁴
1743–1745	TSp	lektor	Theobaldus a S. Petro ⁵⁴⁵
1744	F	lektor	Ivanus a S. Joanne Baptista ⁵⁴⁶
1745(D)–1747	F	direktor a lektor	Rudolphus a S. Benedicto ⁵⁴⁷
1745	F	korepetitor	Gregorius a S. Hieronymo ⁵⁴⁸
1746	F	korepetitor	Oliverius a S. Luciano ⁵⁴⁹
1747–1750	TSp	lektor	Rudolphus a S. Benedicto ⁵⁵⁰
1747	TSp	korepetitor	Amadaeus a S. Joanne a Cruce ⁵⁵¹
1749	TSp	regens a direktor	Damascenus a Nativitate S. Joannis Baptistae ⁵⁵²
1750(D)	F	lektor	Oliverius a S. Luciano ⁵⁵³
1750	T	korepetitor	Cherubinus a SS Trinitate ⁵⁵⁴
1751(D)–1753	TSp	lektor	Oliverius a S. Luciano ⁵⁵⁵
1751–1753	TSp	regent a lektor	Elisaeus a S. Elia ⁵⁵⁶
1753(D)	P	direktor profesů	Innocentius a S. Eleonora ⁵⁵⁷
1753–1755	F	korepetitor	Sebaldus a S. Wenceslao ⁵⁵⁸
1754	F	direktor a lektor	Innocentius a S. Eleonora ⁵⁵⁹
1755(D)–1757	TSp	direktor a lektor	Marcus a S. Laurentio ⁵⁶⁰
1755–1757(D)	TSp	lektor	Albertus a Jesu ⁵⁶¹
1755	TSp	korepetitor	Sebaldus a S. Wenceslao ⁵⁶²
1756	TSp	korepetitor	Adolphus a S. Alberto ⁵⁶³
1758	TSp	lektor	Adolphus a S. Alberto ⁵⁶⁴
1758–1759	TSp	direktor a lektor	Albertus a Jesu ⁵⁶⁵

538 LPA 24.

539 LPA 31, 37.

540 LPA 31, 38.

541 LPA 31, 38; DECKERT/HÖSLER 1990, 220.

542 LPA 42, 44.

543 LPA 42, 44.

544 LPA 56, 63.

545 LPA 65, 73.

546 LPA 63. Dle DECKERT/HÖSLER 1992, 216 se stal lektorem na konci září.

547 LPA 65, 73; HÖSLER 1996, 119. V l. 1736 a 1739 studoval v Praze (LPA 25, 38). V Praze přijal tonsuru a nižší svěcení 22.3.1738, podjáhenské 1.6.1738, jáhenské 12.6.1740 (Prager Weihebuch). O svátku Všem svatých v r. 1745 zahájil kurz filozofie. V r. 1746 a 1749 byl diskrétem pražského konventu u provinciální kapituly (LPA 70, 85).

548 LPA 65; dle HÖSLER 1996, 77 uveden toho roku a v téže funkci ve Vídni.

549 LPA 73; HÖSLER 1996, 110. V Praze studoval teologii v r. 1743 (LPA 58), přijal zde kněžské svěcení 30.5.1744 (Prager Weihebuch).

550 LPA 79, 81, 88.

551 LPA 79. V HÖSLER 1996, 18–19 neuvedeno.

552 LPA 89. V DECKERT/HÖSLER 1993, 346–347 uveden pouze jako regens.

553 LPA 94.

554 LPA 94.

555 LPA 96, 103.

556 LPA 96, 104, 113.

557 LPA 118; BUBEN 2007, 172. V HÖSLER 1996, 83–84 připravoval se na filozofický kurz, od následujícího roku se stal lektorem studia filozofie.

558 LPA 108, 110.

559 LPA 110.

560 LPA 118, 122; HÖSLER 1996, 99.

561 LPA 118, 122; HÖSLER 1996, 16. V r. 1746 studoval filozofii v Praze (LPA 74), zde přijal tonsuru a nižší svěcení 23.9.1747, podjáhenské 24.12.1747, jáhenské 9.3.1748 a kněžské 30.3.1748 (Prager Weihebuch). V r. 1749 ještě studoval teologii v Praze (LPA 90).

562 LPA 118.

563 LPA 122. V HÖSLER 1996, 14 neuvedeno.

564 LPA 133. Dle HÖSLER 1996, 14 směl vyučovat jednodušší traktáty, morálku a hebrejštinu.

565 LPA 133.

1759	P	direktor profesů	Adolphus a S. Alberto ⁵⁶⁶
1760(D)–1762	F	direktor a lektor	Adolphus a S. Alberto ⁵⁶⁷
1760	F	korepetitor	Basilius a S. Cyrillo ⁵⁶⁸
1761	F	korepetitor	Ambrosius a S. Georgio ⁵⁶⁹
1762	TM	direktor a lektor	Basilius a S. Cyrillo ⁵⁷⁰
1763–1765	F	direktor a lektor	Lucas a S. Barbara ⁵⁷¹
1763	F	regens	Benjaminus a S. Gallo ⁵⁷²
1765–1766	TSp	regens	Benjaminus a S. Gallo ⁵⁷³
1764	TSp	regens a direktor	Sebaldus a S. Wenceslao ⁵⁷⁴
1765–1767	TSp	korepetitor	Julianus a S. Basilissa (II) ⁵⁷⁵
1765–1766	TSp	direktor a lektor	Albertus a Jesu ⁵⁷⁶
1765(D)–1767	TSp	lektor	Sebaldus a S. Wenceslao ⁵⁷⁷
1766(D)–1768	TSp	lektor	Adolphus a S. Alberto ⁵⁷⁸
1767–1769	TM	lektor	Constantius a S. Josepho ⁵⁷⁹
1767–1770	TSp	regens	Theobaldus a S. Petro ⁵⁸⁰
1768	TSp	korepetitor	Julianus a S. Basilissa (II) ⁵⁸¹
1768–1769	TSp	direktor a lektor	Franciscus Xaverius a S. Bartholomeo ⁵⁸²
1768(D)	TSp	korepetitor	Mathias a S. Rosalia ⁵⁸³
1769	F	direktor a lektor	Augustinus a S. Francisco Xaverio ⁵⁸⁴
1769(D)	F	korepetitor	Mathias a S. Rosalia ⁵⁸⁵
1770	F	korepetitor	Cajetanus a S. Barbara ⁵⁸⁶
1770		regens	Elisaeus a S. Elia (I) ⁵⁸⁷
1770–1771	F	direktor a lektor	Adolphus a S. Alberto ⁵⁸⁸
1771(D)	TSp	lektor	Adolphus a S. Alberto ⁵⁸⁹
1771	TSp	korepetitor	Cajetanus a S. Barbara ⁵⁹⁰
1771	TSp	direktor a regens	Marcus a S. Laurentio ⁵⁹¹
1772	P	direktor profesů	Cajetanus a S. Barbara ⁵⁹²
1773–1774	TM	direktor a lektor	Constantius a S. Josepho ⁵⁹³
1774(D)–1776	TM	direktor a lektor	Mathias a S. Rosalia ⁵⁹⁴
1774(D)–1777	TM	korepetitor	Cajetanus a S. Barbara ⁵⁹⁵
1776	TM	direktor	Cajetanus a S. Barbara ⁵⁹⁶

566 LPA 141.

567 LPA 143, 152.

568 LPA 143; HÖSLER 1996, 34–35. V Praze studoval teologii 1758 (LPA 135), přijal zde svěcení jáhenské 17.12.1757 a kněžské 19.3.1758 (Prager Weigebuch), primice 21.5.1758 (F).

569 LPA 152. V HÖSLER 1996, 21 uveden jako korepetitor v Budě (LPA 155). Doloženo rovněž jméno Ambrosius a S. Gregorio.

570 LPA 162.

571 LPA 163, 171; HÖSLER 1996, 97. Studoval teologii v Praze 1755 (LPA 119), zde přijal tonsuru a nižší svěcení 22.2.1755, podjáhenské 13.3.1756 (Prager Weihebuch).

572 LPA 163.

573 LPA 177, 179.

574 LD I, 174.

575 LPA 177, 179, 189.

576 LPA 177.

577 LPA 177, 179.

578 LPA 179, 189.

579 LPA 189, 197.

580 LPA 192, 197.

581 LPA 192. V HÖSLER 1996, 92 neuvedeno.

582 LPA 197; HÖSLER 1996, 72; BUBEN 2007, 172.

583 LPA 189; HÖSLER 1996, 102–103.

584 LPA 199; HÖSLER 1996, 30. Narozen 1.7.1737 v Praze-Vršovicích.

585 LPA 199.

586 LPA 204; HÖSLER 1996, 42–43.

587 LPA 205.

588 LPA 204.

589 LPA 210.

590 LPA 210.

591 LPA 210.

592 LPA 211.

593 LPA 218.

594 LPA 226, 227.

595 LPA 226, 227, 235.

596 LPA 235. Údaj v HÖSLER 1996, 42–43 neuveden.

1776	TSp	lektor	Adolphus a S. Alberto ⁵⁹⁷
1777–1785			nedoloženo ⁵⁹⁸

Seznam zámeckých kaplanů a administrátorů špitálu v Kostelci nad Černými lesy

od 1732	Mathias a S. Adalberto ⁵⁹⁹
1739	Mathias a S. Adalberto ⁶⁰⁰
1746–1747	Norbertus a S. Ludmilla (II) ⁶⁰¹
1748–1749	Antonius a Jesu ⁶⁰²
1752–1772	Franciscus a S. Joanne ⁶⁰³
1772	Fortunatus a S. Vito ⁶⁰⁴
1773–1784	Gallus a Visitatione B.M.V. ⁶⁰⁵
1784–1785	Vitus a S. Stephano ⁶⁰⁶

Mešní nadace v klášteře sv. Havla⁶⁰⁷

Schválení ⁶⁰⁸	Donátor dle pramene	Předmět nadace	Kapitál
1662(D)	Anna Catharina Krakowskiana de Kolowrat ⁶⁰⁹	156 Wochenmessen	1.600 zl.
1664(K)	Theodorus Wrochnie ⁶¹⁰	Beerdigung, 52 Wochenmesse	500 zl.
1664(K)	Sigismundus de Michna ⁶¹¹	3 Wochenmessen	?
1676	Margaretha Hoffmeisterin		100 zl. ⁶¹²
1677(D)	nejmenovaný donátor ⁶¹³	1 Wochenmesse	500 zl.
1681(D)	Eva Maria Vernirin ⁶¹⁴	104 Messen	1.000 zl.
1684(D)	von Lilienstein ⁶¹⁵	2 ersten Montagsmessen	500 zl.
1685(K)	Isabella Eleonora Baronissa de Sallhausen ⁶¹⁶	29 Monatsmessen	500 zl.
1695(D)	Anna Maria Baronessa de Montani ⁶¹⁷	52 Wochenmesse	1.000 zl.

597 LPA 235.

598 Je možné, že tehdy pražský klášter místem domácího studia skutečně nebyl. Celkový přehled by však neměl vyvolat mylný dojem, že studium v Praze probíhalo kontinuálně (srvn. též přehled studií u DECKERT 1968, 264–265). Lze rozpoznat, že v pražském konventě vždy nějakou dobu probíhal filosofický kurz, nějaký čas profesorium, nejčastěji pak kurz teologický. Je však třeba mít na paměti, že mezitím ostatní kurzy probíhaly v jiných kláštích provincie. Pravděpodobně v tom hrál roli i zřetel ekonomický – studenty bylo třeba živit.

599 DECKERT/HÖSLER 1992, 289 k tomuto datu neuveden. PODLAHA 1907, 96 uvádí od r. 1736, je možné, že zde působil kontinuálně až do r. 1746.

600 LPA 38. V DECKERT/HÖSLER 1992, 289 uvedeno k r. 1739 „In Prag zuständig in Kosteletz“.

601 DECKERT/HÖSLER 1993, 266 k uvedeným letům neuvedeno; PODLAHA 1907, 96.

602 V DECKERT/HÖSLER 1987, 204–205 k uvedeným letům neuvedeno; PODLAHA 1907, 96.

603 LPA 104, 119, 135, 154, 172, 192, 205; PODLAHA 1907, 96.

604 LPA 220; HÖSLER 1996, 71; PODLAHA 1907, 96.

605 LPA 237, 247, 263; HÖSLER 1996, 74; PODLAHA 1907, 96.

606 Dle PODLAHA 1907, 96 po zrušení pražského kláštera zůstal v Kostelci nad Černými lesy ve špitále a v r. 1805 se stal farářem v Krutech.

607 V seznamu jsou uvedena ženská jména donátorek dle pramene v němčině, rovněž tak byly zachovány názvy jednotlivých mešních nadací. U nově doplněných jmen byly mešní nadace uvedeny česky. Varianty jmen jsou zvýrazněné kurzivou.

608 Nejedná se o datum vzniku nadace.

609 LD I, 53: *Kollowrath*; SF 1751, fol. 31; SF 1759, Classis secunda: založeno 1663 [sic], 1000 zlatých; SF 1759, Tabella foundationum: *Anna Kolowrathin*, 1000 zl.; SF 1761. Donátorka Anna Kateřina, roz. Kaplířová ze Sulevic († 1.6.1693) byla manželka Kryštofa Jaroslava Krakovského z Kolovrat († 30.3.1659), rady císařského dvorního soudu a hejtmána prácheňského kraje. Dala v presbytáři postavit rodinnou kryptu, jejíž vstup kryje dodnes dochovaný mramorový náhrobník manželského páru v podlaze presbytáře na severní straně před hl. oltářem (VLČEK 1996, 75–76; evidenční list movité kulturní památky, NPÚ HMP).

610 LD I, 140: *Theodor Wrockini*; SF 1751, fol. 76; SF 1759, Classis secunda: 1668; SF 1759, Classis tertia; SF 1759, Tabella foundationum: *Theodoricus Wrochnie*; SF 1761.

611 Zikmund Norbert Michna z Vacínova († 1667), syn Jiřího Viléma a Doroty Maternové z Květnice, manžel Marie Elišky Lažanské z Bukové.

612 SF 1759, Classis tertia.

613 LD I, 216.

614 LD I, 257: *Werner*; SF 1751, fol. 73; SF 1759, Tabella foundationum: *Eva Vernierin*; SF 1761: *Eva Vernerin*.

615 LD I, 297.

616 LD I, 310: *Isabella Eleon.von Sallhaus*; SF 1751, fol. 54; SF 1759, Tabella foundationum: *Isabella Sallhausin*, 24 mší za 300 zl.; SF 1761: *Isabella Sallhaurin*. Isabela Eleonora ze Salhausen je doložená v l. 1669–1676 jako majitelka domu čp. 563 v Celetné 22 (VLČEK 1996, 379).

617 LD I, 420: *Baronin de Montani*; SF 1751, fol. 40; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761.

1695(D)	Joannes Christophorus Schambogen, doktor práv ⁶¹⁸	12 Jahresmessen	300 zl.
1695(D)	Elis. von Hahn ⁶¹⁹	1 Wochenmesse	600 zl.
(1695)	Alžběta Rozina Kleová ⁶²⁰	neuskutečně	
1698(D)	Petrus Jehling ⁶²¹	20 Jahresmessen	360 zl.
1699(D)	Wenceslaus Schegbalik, Eva Schegbalikin ⁶²²	6 Jahresmessen	100 zl.
1702(K)	Ignatius Sadlo ⁶²³	6 Jahresmessen	100 zl.
1704(D)	Kath. Balthauser ⁶²⁴	Ewiglicht	18 zl.
1707(D)	Catharina Ludmilla Tregerin ⁶²⁵	24 Jahrtagsmessen	400 zl.
1707(D)	Catharina Ludmilla Tregerin ⁶²⁶	Ewiglicht vor Anna-Altar	400 zl.
1707(D)	Mathias Deymenny ⁶²⁷	12 Jahresmessen	200 zl.
1707(D)	Daniel Pospischil ⁶²⁸	8 Jahresmessen	140 zl.
1707(D)	Margaretha Cunegundis Kleinin ⁶²⁹	6 Jahresmessen	100 zl.
1709(K)	Eva Polixena Benekin ⁶³⁰	4 Jahresmessen	100 zl.
1711(D)	Barbara Gelastin ⁶³¹	30 Samstagmessen	500 zl.
1712(K)	Dědici Schusterovi ⁶³²	52 Wochenmesse	
1713(D)	Margaretha Weissin ⁶³³	60 Messen	1.000 zl.
1714(D)	Anna Zatocžilín ⁶³⁴	6 Messen	100 zl.
1715(K)	Smlouva s dědici Schusterovými ⁶³⁵	1. za jednu mši 1 zl. 2. hotovost 1.000 zl. 3. úroky z vkladu hotovosti 6 % 4. vklad do desek zemských	
1715(K)	Paul Joseph Boczek, děkan ve Starém Mýtě ⁶³⁶	6 Jahresmessen	100 zl.
1716(D)	Wenceslaus Ludwig ⁶³⁷	18 Jahresmessen	300 zl.
1718(K)	Eleonora Comitissa de Lassaga Paradis ⁶³⁸	27 Jahresmessen	445 zl.

618 LD I, 420: *Prof. Joh. Schambogen*; SF 1751, fol. 56; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761.

619 LD I, 420. Je možné, že se jedná o příbuznou Izaiáše Haana de Haanstein, uvedeném dále v tomto seznamu.

620 Vdova po Škrétovi mladším, Alžběta Rozina, rozená Rosová, se znovu provdala za Františka Teofila Klea z Roudného. Zůstala však věrná rodinné tradici a určila ve své závěti z 31. prosince 1695 sloužit mše každý týden u rodinného hrobu v kostele sv. Havla, celkem 400 mší (PAZAUER 1889, 48–49; NEUMANN 2000, 133). Vzhledem k tomu, že v tomto seznamu údaj nefiguruje a protože její manžel dal po její smrti postavit oltář Nejsvětější Trojice v kostele sv. Haštala a zřídil tam mešní nadaci u oltáře sv. Kříže, je pravděpodobné, že odkaz své ženy nenaplnil.

621 LD I, 445.

622 LD I, 448: *Shegbalik*; SF 1751, fol. 57; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761: každá nadace je zde rozepsána zvlášť.

623 LD I, 458, 478: *Ignatius Sadlo*; SF 1751, fol. 53: *Ignatius Paolo*; SF 1761: *Ignatius Sedls*.

624 LD I, 517.

625 LD I, 541: *Kath. Träger*; SF 1751, fol. 71; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761.

626 LD I, 541: *Kath. Träger*; SF 1759, Tabella foundationum.

627 LD I, 541. Pravděpodobně se jedná o fundátora jménem Mathias Antonius Degmek 1719(D).

628 LD I, 541: *Daniel Pospischills*; SF 1751, fol. 46: s manželkou *Catharinou*; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761.

629 LD I, 541: *Marg. Kunegunde Klein*; SF 1751, fol. 29; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761.

630 LD I, 559: *Eva Polixene Benech*; SF 1751, fol. 2a: pro léta 1750–1785; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761.

631 LD I, 587; SF 1751, fol. 17; SF 1759, Tabella foundationum: *Anna Gelastin*; SF 1761.

632 Staroměstský sochař Jiří Schuster?

633 LD I, 617: *Margaretha Weiß*; SF 1751, fol. 74; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761.

634 LD I, 622: *Anna Zatazol, Witwe von Lavenburg, geb. Lavinovin*; SF 1751, fol. 78; SF 1759, Tabella foundationum: *Anna Zatocžilín*; SF 1761: *Anna Zatocžilín*.

635 LD I, 633; SF 1751, fol. 61; SF 1759, Tabella foundationum: *Joanna Schusterin*, 52 mší za 1000 zl.; SF 1761: *Joanna Schusterin*.

636 LD I, 632; SF 1751, fol. 5a: *Regiae Dotalis Civitatis Alto-Mauta Decani*; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761.

637 LD I, 659: *Wenzeslaus Ludwig aus Neu-Prag*; SF 1751, fol. 37; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761.

638 LD I, 664: *Bar. Eleonora von Lassaga Paradis, geb. Michna von Weitzenhofen*; SF 1751, fol. 43; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761. Sabina Eleonora Paradis de Lasaga, roz. Michnová z Vacínova, dcera Zikmunda Norberta Michny z Vacínova a Marie Elišky Lažanské z Bukové, svrn. nadaci z r. 1664.

1719(D)	Mathias Antonius Degmek, kapitán v Rychnově u Jablonce nad Nisou ⁶³⁹	24 Jahresmesen	200 zl.
1720(D)	Anna Reschin ⁶⁴⁰	4 Jahresmessen	80 zl.
1722(D)	Margaretha Riszlerin ⁶⁴¹	6 Jahresmessen	100 zl.
1723(D)	Margaretha Fischerin ⁶⁴²	52 Wochenmesse	800 zl.
1724(K)	Rosina Povolin ⁶⁴³	52 Wochenmesse	1.000 zl.
1724(K)	Joannes Wenceslaus Kubiczek ⁶⁴⁴	24 Jahresmessen	400 zl.
1724(K)	Dorothea Schifferin ⁶⁴⁵	3 Jahresmessen	80 zl.
1726(D)	Wenceslaus Pospischil ⁶⁴⁶	6 Jahresmesen in der Kreuzkapelle	100 zl.
1726(D)	Dorothea Cechtitzkyn ⁶⁴⁷	3 Jahresmessen	50 zl.
1726(D)	Georgius Franciscus Studniczka ⁶⁴⁸	6 Jahresmessen	100 zl.
1727(D)	Johannes Hermann Braudek, měšťan a radní Starého Města pražského ⁶⁴⁹	52 Wochenmesse in der Kreuzkapelle	1.000 zl.
1732(D)	von Stranzky ⁶⁵⁰	60 Jahresmessen	1.000 zl.
1732(D)	Joannes Ferdinandus Novotni ⁶⁵¹	7 Jahresmessen	116 zl.
1732(D)	von Savoyen, geb. von Lichtenstein ⁶⁵²	Kapelle in Schwarz-Kosteletz	
1733(K)	Anna Elisabeth Mazenowska ⁶⁵³	6 Jahresmessen	100 zl.
1733(K)	Anna Kernerin ⁶⁵⁴	6 Jahresmessen in Kreuzkapelle	100 zl.
1734(D)	von Stranzky ⁶⁵⁵	4 Jahresmessen	66 zl. 40 Kr.
1735(D)	Maria Antonia vidua Baronessa á Ritt, nata Comitissa Hyzlerin ⁶⁵⁶	362 Tagesmesse um 8 Uhr in der Kreuzkapelle	5.000 zl.
1735(D)	Ludmilla Plassin nata Jonas ⁶⁵⁷	12 Monatsmesse in der Muttergotteskapelle	200 zl.

639 LD I, 694: *Mathias Deymeck, Kapitän in Reichenau*; SF 1751, fol. 11; SF 1759, Tabella foundationum: *Mathias Degmek*, 400 zl.; SF 1761: *Mathia Daymek*.

640 LD I, 700; SF 1751, fol. 51; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761.

641 LD I, 736: *Margaretha Ryspler*; SF 1751, fol. 52; SF 1759, Tabella foundationum: *Margaretha Risplerin*; SF 1761: *Margaretha Rilplein*.

642 LD I, 742; SF 1751, fol. 13; SF 1759, Classis prima; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761.

643 LD I, 787: *Rosina Pobbilin*; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761.

644 LD I, 787: *John Wenz. Kubicek*; † 13.4.1724; SF 1751, fol. 35; SF 1759, Classis prima; SF 1759, Tabella foundationum.

645 LD I, 787: *Dorothea Schiffer*; SF 1751, fol. 59; SF 1759, Classis prima: zal. 1723, 50 zl.; SF 1759, Tabella foundationum: 80 zl.

646 LD I, 806: *Joh. Pospischil*; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761.

647 LD I, 806: *Dorothea Czechtiz aus Altprag*; SF 1751, fol. 10: založení nadace v r. 1726; SF 1759, Tabella foundationum: *Dorothea Czechticzkin*; SF 1761: *Dorothea Zechticzkin*.

648 LD I, 806: *Gg. Franz Leopold Studnitzka*; SF 1751, fol. 69: švec; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761.

649 LD I, 820: *Joh. Herrmann Prandeck, aus Alt-Prag*; SF 1751, fol. 6: *Civis et Senioris Antiquae Urbis Pragenae* [...] *Johannes Carl Braudek* [...] *Polyxena vidua Budiniana nata Platneriana*; SF 1759, Tabella foundationum: *Joannes Praudek*; SF 1761: *Joannes Praudek*.

650 LPA 5; SF 1759, Tabella foundationum: spojeno s fundací potvrzenou 1734(D); SF 1761.

651 LPA 6: *Johann Nowothni*; SF 1751, fol. 42; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761.

652 Marie Terezie Anna Felicitas vévodkyně Savoy-Carignan-Soissons, roz. princezna z Liechtensteinu, (* 11.5.1694 – † 20.2.1772 Vídeň) byla od r. 1713 manželkou císařského polního maršála Emanuela Tomáše Savoy-Carignan-Soissons, guvernéra z Anversy († 1729). Byla dcerou Jana Adama Oldřicha z Liechtensteinu, zakladatele dodnes žijící knížecí principality, který do rodového majetku zakoupil panství Vaduz a Schellenberg. Více o ní v kapitole, týkající se působení karmelitánů v Kostelci nad Černými lesy.

653 LPA 11: *Elisabeth Matzenowsky*; SF 1751, fol. 39; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761: *Anna Mazenovskin*.

654 LPA 11; SF 1751, fol. 23; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761.

655 LPA 17; SF 1759, Tabella foundationum: spojeno s fundací, potvrzenou 1732(D); SF 1761.

656 LPA 18: *L. B. Maria Antonia von Riedt, geb. Heuster von Heutersheim*; SF 1751, fol. 81; SF 1759, Tabella foundationum: *Antonia Rittin*, 4500 zl.; SF 1761: *Antonia Rittin*.

657 LPA 18: *Ludmilla Veronika Plas, geb. Jonas*; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761: *Ludmilla Plassin*.

1735(D)	Victorianus Kralowitsky ⁶⁵⁸	6 Jahresmessen	100 zl.
1735(D)	Erben Beyer ⁶⁵⁹	24 Jahresmessen in B.M.V. Kapelle	300 zl.
1735(D)	Sigismundus Norbertus Klapka ⁶⁶⁰	3 Jahresmessen	50 zl.
1737(D)	Mathias Nerady ⁶⁶¹	36 Jahresmessen	500 zl.
1738(D)	Georgius Antonius de Hollering ⁶⁶²	12 Jahresmessen	100 zl.
1740	Carolus Petronus, obchodník ⁶⁶³	30 zádušních mší	500 zl.
1740(D)	Eva Blahin ⁶⁶⁴	52 Wochenmesse in Kreuzkapelle + 18 Messen	2.000 zl.
1740(D)	Anna Fruwein ⁶⁶⁵	52 Wochenmesse	898 zl.
1740(D)	Martin Stransky de Stranka ⁶⁶⁶	52 Wochenmesse in B.M.V. Kap. und 12 Monatsmesse in der Kreuzkapelle	1.066 zl. 40 kr.
1740(D)	Ignatius Cordian, děkan z Hořelovic a vikář z Berouna ⁶⁶⁷	30 Jahresmessen	400 zl.
1743(K)	Josepha Baroncha de Konezin ⁶⁶⁸	3 Messen in Oktav des Hl. Antonius ⁶⁶⁹	50 zl.
1743(K)	Michael Kopp ⁶⁷⁰	126 Jahresmessen	2.000 zl.
1744(D)	Joannes Kassinowa ⁶⁷¹	18 Jahresmessen	300 zl.
1744(D)	Anna Schwendin ⁶⁷²	12 Jahresmessen	200 zl.
1745(D)	Joannes Budin, ThDr., farář kostela u Kolébky Panny Marie na Louži a kanovník vyšehradské kapituly ⁶⁷³	15 Wochenmesse am Freitag in der Kreuzkapelle	1.000 zl.
1745(D)	Anna Würtzin ⁶⁷⁴	3 Jahresmessen	50 zl.
1746(D)	Barbara Coterowskyn ⁶⁷⁵	8 Jahresmessen in B.M.V. Kap.	150 zl.
1747(D)	Sabina Gräblin ⁶⁷⁶	12 Jahresmessen	200 zl.

658 LPA 19: Viktor Kralowitzky; SF 1751, fol. 34; SF 1759, Tabella foundationum: Viktorinus Kralowiczky; SF 1761.
659 LPA 17.

660 LPA 18: Susanna und Sigmund Klapka; SF 1751, fol. 27: za zesnulou dceru Susannu Klapkyn; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761: Sigismundus Klepcza.

661 LPA 20; SF 1751, fol. 41; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761.

662 LPA 31: Georgius Anton von Hollring; SF 1751, fol. 21: zaplatil čtyři mše u hrobu sv. Jana Nepomuckého v katedrále sv. Víta; SF 1759, Tabella foundationum: 4 mše; SF 1761: Georgius Hollring.

663 SF 1751, fol. 3: Carolus Petronis Mercatoris ab Anno 1740 ... triginta Sacra pro defuncti; SF 1759, Tabella foundationum: Carolus Perdoni; SF 1761: Carolus Perdoni.

664 LPA 44: von Blaha; SF 1751, fol. 4: ab Anno 1737 ... quinquaginta duo Sacra ab Anno 1737; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761.

665 LPA 41: von Frühwein; SF 1759, Tabella foundationum: 866 zl. 40 kr.; SF 1761: Frühweirin. Dům Frühweinovský se nazývá čp. 452/II, Na Slupi 2, Horská 2 na území Prahy 2-Nového Města.

666 LPA 41: Martin Joseph Stransky; SF 1751, fol. 68; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761.

667 LPA 41 Ignatius Cardian, Dekan von Horsowitz und Vikar von Beraun; SF 1751, fol. 91: Ignatius Cordian, Decanus Horzelowiensis, et Vicarius Foraneus Beraunensis, věnoval r. 1739 do kaple Panny Marie Karmelské stříbrnou lampu na věčné světlo za 400 zl.

668 LPA 55: von Conanzin; SF 1751, fol. 32: zal. 1742; SF 1759, Tabella foundationum: Josepha Cönenzin; SF 1761: Josepha Coenenrin.

669 V oktávu sv. Antonína, tj. během osmi dní po jeho svátku.

670 LPA 55; SF 1751, fol. 33: Michaelis Kopp Capitanei quondam aeconomici, zal. 1742; SF 1759, Tabella foundationum: 120 mší; SF 1761.

671 LPA 63: Johann Cassanova; SF 1751, fol. 24; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761: Joannes Cassanova. Patrně potomek staroměstského kupce Jana Antonína Casanovy, který je v l. 1657–1701 doložen jako majitel domu čp. 558/I v Celetné 12 (VLČEK 1996, 375).

672 LPA 63: Anna Schwend; SF 1751, fol. 63: matka převora pražského konventu Benjamin a S. Gallo, nadace založená 1743; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761.

673 LPA 66: Pfarrer ad Cunas Marianas; SF 1751, fol. 7: 1744 Joannis Budin, Canonici Wischehradensis SS. Thee. Doctoris, et Vetero-Pragae ad Cunas Marianas Curati; SF 1759, Classis prima: nadace zřízena dle závěti; SF 1759, Classis tertia; SF 1759, Tabella foundationum: 52 mší. Je uveden v seznamech vyšehradských kanovníků (WERNER 1996, 22).

674 LPA 66: Anna Würz; SF 1751, fol. 75: Anna Wyrzcin, zal. 1744; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761.

675 LPA 72: Barbara Kottorowski; SF 1751, fol. 9: založeno 1745; SF 1759, Tabella foundationum: Barbara Koterowskin; SF 1761: Barbora Kolerowskin.

676 LPA 79 Sabina Gröbl; SF 1751, fol. 18; SF 1759, Tabella foundationum: Sabina Greblin.

1747	Joannes Jacobus Stransky de Stranka ⁶⁷⁷	12 mší
1749(K)	Franciscus Funk ⁶⁷⁸	12 Jahresmessen 200 zl.
1751(D)	Anna Maria Klottin ⁶⁷⁹	30 Quatembermessen 500 zl.
1752(D)	Rosalie Kernin, roz. Skopzin ⁶⁸⁰	6 Jahresmessen 100 zl.
1753(D)	Maria Magdalena Bayerin, roz. Khenin ⁶⁸¹	18 Jahresmessen 300 zl.
1753(D)	Barbara Beyerin, nata Reinin ⁶⁸²	24 Jahresmessen 400 zl.
1753(D)	Anna Barbara Dworskyn, provd. Fischerin ⁶⁸³	21 Messen 500 zl.
1754(D)	Francisca Magdalena von Rensperg ⁶⁸⁴	18 Jahresmessen 300 zl.
1755(K)	Antonius Henpfling, Anna Henpflingin ⁶⁸⁵	30 Jahresmessen in B.M.V. Kap. 500 zl.
1755(K)	Theresia Girsin ⁶⁸⁶	12 Jahresmessen 200 zl.
1756(D)	Catharina Hambachin ⁶⁸⁷	16 Jahresmessen 300 zl.
1757(D)	Wenceslaus Networski, Maria Anna Networski nata von Lazarii ⁶⁸⁸	52 (později 26) Jahresmessen in Kreuzkapelle 500 zl.
1757(D)	Juliana Kniehandlin ⁶⁸⁹	104 Jahresmessen 1.000 zl.
1758(K)	Ludmilla Kaszayerin nata Lachatschin ⁶⁹⁰	18 Jahresmessen i. d. Wenzelkapelle 300 zl.
1759(D)	Veronica Strzechin ⁶⁹¹	52 Wochenmessen, Samstagsamt mit „figurali musica“ in B.M.V. Kap. 1.500 zl.
1759(D)	Elisabetha Kaukalin ⁶⁹²	10 Jahresmessen in B.M.V. Kap. 200 zl.
1759(D)	Joannes Milde, Catharina Mildin ⁶⁹³	12 Jahresmessen 200 zl.
1760(D)	Christianus Josephus Hambach ⁶⁹⁴	104 Wochenmessen, vorher in der Abtei Sedlec gestiftet 2.000 zl.
1760(D)	Veronica Czilin ⁶⁹⁵	52 Wochenmesse am Mittwoch um 7 Uhr 1.000 zl.

677 SF 1751, fol. 67.

678 LPA 88: *Franz Funck von Funkenau*; SF 1751, fol. 15; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761: *Funck*.679 LPA 96: *Maria Klott von Grün und Sturmthal*; SF 1751, fol. 30; SF 1759, Tabella foundationum: *Klottthin*; SF 1761.680 LPA 96: *Anna Kern, geb. Skopsz*; SF 1751, fol. 26: *Krernin*, zal. 1751; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761. Patrné člen této rodiny Jan Kern byl přibližně ve 20. letech 18. století donátorem bočního oltáře Křtu Kristova, protějškového k bočnímu oltáři sv. Terezii z Ávily a sv. Marii Magdaleně de' Pazzi. Dole uprostřed na oltářním obraze je drobný záznam "MEMENTO D. IOANNI KERN BENEFACTOR". Zjištění Zdeňka Masara.681 LPA 108: *Maria Magd. Bayer, geb. Chenin*. SF 1751, fol. 1: *ratificata 6.5.1746, exsoluta 1751*; nadáno 26.4.1746, ale teprve 1753 zaplacen; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761.682 LPA 108: *Barbara Bayer, geb. Reinin*; SF 1751, fol. 79: zal. 1753; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761.683 LPA 109: *Anna Barbara Fischer, geb. Dworsky*; SF 1751, fol. 12; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761.684 LPA 110; SF 1759, Tabella foundationum: *Magdalena Rentpergerin*; SF 1761: *Magdalena Renspergerin*.685 LPA 117: *Anna Henpfling*; SF 1751, fol. 82: *Antonius Henpfling C.A.U. et ad Regias Tabulas fuiti Camerlingi*, nadace zal. v r. 1754, v rejstříku tamtéž (SF 1751, fol. 92) uvedeno, že Anna Henpfling zaplatila ještě 3 mše u oltáře sv. Anny; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761: *Antonius Henpfling*.

686 LPA 117; SF 1751, fol. 80: vdova po zemřelém Bartoloměji Gisrovi C.A.U., nadace založená 1754; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761.

687 LPA 123: *Katharina Hambach*; SF 1751, fol. 83: zal. 1755; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761.688 LPA 124: *Maria Anna Networsky von Przeg, geb. Baronin von Lazarii*; SF 1751, fol. 84: založeno 14.4.1756; SF 1759, Tabella foundationum.689 LPA 124: *Juliana Kniepandl*; SF 1751, fol. 85: založena 22.9.1744 „in sua domo á Regione Carolini“ pro manžela Karla; SF 1759, Tabella foundationum: *Juliana Kniebandlin*.690 LPA 132: *Ludmilla Kasteyer, geb. Lachatsch*; SF 1751, fol. 86: v kapli sv. Václava za její rodiče Martina Lachatscha a Dorotheu roz. Ponthorali; SF 1759, Tabella foundationum: *Ludmilla Gasteirin*; SF 1761: *Ludmilla Gasteirin*.691 LPA 141: *Veronika Strzech*; SF 1751, fol. 90: založeno 12.4.1760; SF 1759, Tabella foundationum: *Veronica Strzechin*.692 LPA 141: *Elisabeth Haukal*; SF 1751, fol. 87: založeno 21.9.1759; SF 1759, Tabella foundationum: *Elisabetha Kaukolin*, 12 mší; SF 1761 *Elisabetha Kaukolin*.693 LPA 141: *Katharina Mild*; SF 1751, fol. 88: založeno 3.2.1759; SF 1759, Tabella foundationum: *Catharina Mildin*; SF 1761: *Catharina Mildin*.

694 LPA 145; SF 1751, fol. 89: založeno 16.10.1759; SF 1759, Tabella foundationum.

695 LPA 145: *Veronika Zil*; SF 1751, fol. 99: založeno 1763 [sic]; SF 1759, Tabella foundationum: 42 mší.

1760(D)	Elisabetha Funkyn de Funkenau ⁶⁹⁶	12 Jahresmessen	300 zl.
1760(D)	Josephus Groß ⁶⁹⁷	24 Monatsmessen	500 zl.
1761(K)	Joannes Christophus Richter ⁶⁹⁸	2 Jahresmessen	40 zl.
1762(D)	Joannes Christophus Richter ⁶⁹⁹	5 Messen am 6.12.	100 zl.
1763(D)	Anna Gittnerin ⁷⁰⁰	52 mši dle stipendia	1.000 zl.
1763(D)	Anna Kolinsky ⁷⁰¹	20 Messen	500 zl.
1763	Franciscus Artinger ⁷⁰²	6 mši	200 zl.
1764(K)	Francisca Beyer ⁷⁰³	3 Jahresmessen: Christi Himmelfahrt, Dreifaltigkeitsfest und an Michaelifest	65zl.
1764	Catharina Francisca Peikertin ⁷⁰⁴	3 mše	
1766(D)	Elisabetha Schneiderin ⁷⁰⁵	6 Jahresmessen	100 zl.
1766	Kherndlmayer ⁷⁰⁶	52 mši	
1767(K)	Anna Mizeronin ⁷⁰⁷	1 mše dle stipendia	100 zl.
1769(D)	Dorothea Woracžkin ⁷⁰⁸	10 Jahresmessen	200 zl.
1770(K)	Anna Braunin ⁷⁰⁹	2 Jahresmessen	50 zl.
1772(D)	Dorothea Beneckin de Petersdorff ⁷¹⁰	1 Wochenmesse am Mittwoch mit Aussetzung des Allerheiligsten mit Segen am Anfang und Ende der Hl. Messe	1.500 zl.
1776(K)	Ursula Kržižin ⁷¹¹	16 mši dle stipendia	300 zl.
1778(D)	Sebastian Gaus, JUDr. ⁷¹²	80 Jahresmessen	1.500 zl.
1779(K)	Elisabeth Hacklin ⁷¹³	13 Jahresmessen	250 zl.
1781(D)	Catharina Christin ⁷¹⁴	3 Jahresmessen	50 zl.
nedoloženo	Joannes Wenceslaus Brunner, administrátor farnosti v Kojetíně ⁷¹⁵	12 Monatsmessen	200 zl.
nedoloženo	Anna Maria Fruweinlin ⁷¹⁶	52 Wochenmessen	
nedoloženo	Agnes Catharina Gallin ⁷¹⁷	12 Monatsmessen	100 zl.
nedoloženo	Isaias Haan de Haanstein, chirurg Království českého ⁷¹⁸	2 mše figurální	
nedoloženo	Ludmilla Hausdwcizkin ⁷¹⁹	2 mše zpívané	300 zl.

696 LPA 145: *Elisabeth Junk* [sic]; SF 1751, fol. 91; SF 1759, Tabella foundationum.

697 LPA 145; SF 1751, fol. 93, založeno 1760; SF 1759, Tabella foundationum.

698 LPA 151; SF 1751, fol. 94: založeno 19.8.1761; SF 1759, Tabella foundationum.

699 LPA 162; SF 1751, fol. 95: založeno 6.12.1762; SF 1759, Tabella foundationum.

700 LPA 163: *Anna Güttner*; SF 1751, fol. 97: založeno 1762; SF 1759, Tabella foundationum: *Anna Gittlein*.

701 LPA 163: *in ihrem Haus, genannt „Teplina“*; SF 1751, fol. 96: zal. 20.12.1762; SF 1759, Tabella foundationum: *Anna Kolins*.

702 SF 1751, fol. 92; SF 1759, Tabella foundationum: *Franciscus Kittinger*.

703 LPA 169.

704 SF 1751, fol. 98.

705 LPA 179: *Elisabeth Schneider*; SF 1751, fol. 100: zal. 1765.

706 SF 1751, fol. 101.

707 LPA 188; SF 1751, fol. 102: zal. 1.1.1767.

708 LPA 199: *Dorothea Woraczky*; SF 1751, fol. 74v, 103: zal. 1769.

709 LPA 204: *Antonia Braun*; SF 1751, fol. 5v, 104: *Anna Braunin*; zal. 1770.

710 LPA 211: *Benetz von Petersdorf*; SF 1751, fol. 2v (strana chybně nadepsána „3“).

711 LPA 234: *Ursula Krisch*; SF 1751, fol. 34v: nadace založená 1774.

712 LPA 242; SF 1751, fol. 16v: založeno 16.10.1777 pro donátora s rodinou.

713 LPA 246; SF 1751, fol. 19v.

714 LPA 255: *Katharina Christ*; SF 1751, fol. 105: zal. 1781.

715 SF 1751, fol. 5v: *Joannis Wenceslai Brunner, Curati in Kojetin*; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761.

716 SF 1751, fol. 14.

717 SF 1751, fol. 16; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761.

718 SF 1751, fol. 19: *Cantata cum figuralia*; SF 1759, Tabella foundationum: *Cantata*, 116 zl. 40 kr.; SF 1761. Je donátorem raně barokního oltáře sv. Kříže v sakristii v r. 1638.

719 SF 1751, fol. 20: *Ludmilla Hauzdibizkiana*; SF 1759, Tabella foundationum: *Ludmilla Hausdwcizkin*; SF 1761: *Ludmilla Hausdwcizkin*.

nedoloženo	Daniel Hubka z Lilienthalu, ThDr., administrátor u sv. Štěpána Většího na Novém Městě pražském ⁷²⁰	52 Wochenmessen	500 zl.
nedoloženo	Helfriedus sv. p. z Kaisersteinu ⁷²¹	30 Tagesmessen	400 zl.
nedoloženo	Joannes Wenceslaus Kleblat, radní Starého Města pražského ⁷²²	12 mší	140 zl.
nedoloženo	Sybilla Comitissa de Lamborgin ⁷²³	1 zpívaná a 15 soukromých mší	2.000 zl.
nedoloženo	Maria Rosalia Mayderlingin ⁷²⁴	6 mší	100 zl.
nedoloženo	Elisabetha Bendlin ⁷²⁵	6 mší	300 zl.
nedoloženo	Ludmilla Veronica Hassin ⁷²⁶	12 Monatsmessen	
nedoloženo	Elisabetha Proskyn ⁷²⁷	12 Monatsmessen	200 zl.
nedoloženo	Herula Francisca Magdalena von Ronsberg et Deyskowitz ⁷²⁸	18 mší	
nedoloženo	Elisabetha Saxin ⁷²⁹	52 Wochenmessen	600 zl.
nedoloženo	Eva Schegbalikin ⁷³⁰	6 mší	
nedoloženo	Anna Schützin ⁷³¹	24 Monatsmessen	233 zl. 20 kr.
nedoloženo	Princeps Joannes Adolphus de Schwartzenberg ⁷³²	4 mše	200 zl.
nedoloženo	Christophorus Georgius Siebert ⁷³³	12 Monatsmessen	500 zl.
nedoloženo	Dorothea Slawkovskyn ⁷³⁴	6 mší	300 zl.
nedoloženo	Martinus Stöhr ⁷³⁵	12 Monatsmessen	116 zl. 40 kr.
nedoloženo	Fundatio Tachoviensis ⁷³⁶	6 zpívaných mší	
nedoloženo	Joannes Guillelmus Trnka ⁷³⁷	12 Monatsmessen	150 zl.
nedoloženo	Susanna Maria Zazalin ⁷³⁸	1 zpívaná se sborem, 12 mší	583 zl.
nedoloženo	Margaretha Hofmeisterin ⁷³⁹		100 zl.

720 SF 1751, fol. 22: *Danielis Hubka, Curati apud S. Stephanum Majorem*; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761: *Daniel Hubka*. Bývalý karmelitán, v r. 1684 vydal spis *Jiskry milosti Boží*, † 1690 (EKERT 1884, 112).

721 SF 1751, fol. 25: nedoložené křestní jméno; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761: *Nefridus Kasserstein*.

722 SF 1751, fol. 28: 42 mší, v r. 1667 dal zřídit oltář Bolestné Panny Marie; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761.

723 SF 1751, fol. 36; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761: *Sybilla Lambogin*.

724 SF 1751, fol. 38; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761: *Rosalie Maiderlgin*.

725 SF 1751, fol. 44; SF 1759, Tabella foundationum: *Elisabetha Pendlin*; SF 1761: *Elisabetha Pendlin*.

726 SF 1751, fol. 45.

727 SF 1751, fol. 49; SF 1759, Tabella foundationum: *Elisabetha Proskin*; SF 1761: *Elisabetha Proskin*.

728 SF 1751, fol. 50.

729 SF 1751, fol. 55; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761.

730 SF 1751, fol. 58.

731 SF 1751, fol. 60; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761.

732 SF 1751, fol. 62; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761: *Princeps Schwarzenberg*.

733 SF 1751, fol. 64; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761.

734 SF 1751, fol. 65; SF 1759, Tabella foundationum: 8 mší; SF 1761: *Dorothea Slavkovskyn*.

735 SF 1751, fol. 66; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761: *Martinus Stöhr*.

736 SF 1751, fol. 70 za členy tachovského konventu.

737 SF 1751, fol. 72; SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761: *Wilhelm Trnka*.

738 SF 1751, fol. 77; SF 1759, Tabella foundationum: *Susana Začzalín*; SF 1761: *Susanna Zaczalin*.

739 SF 1759, Tabella foundationum; SF 1761: *Hoffmeisterin*.

Sebaldus a S. Christophoro

[1712] QUÆSTIONES THEOLOGICÆ Scholastico-Controversæ, Angelico-Thomisticè resolutæ, QUAS IN HONOREM AC GLORIAM SANCTI BASILII, Ob doctrinæ ac morum excellentiam cognomentô MAGNI, ob miraculorum frequentiam THAUMATURGI, HÆRESUM DOMITORIS fortissimi, SACRARUM LITTERARUM INTERPRETIS uberrimi, DOCTORIS Eximij, CÆSARENSIS EPISCOPI Zelosissimi, &c. SUB PRÆSIDIO P. SEBALDI à S. CHRISTOPHORO Sac. Ord. Fratrum B. MARIÆ Virginis de monte Carmelo, SS. Theol. Lectoris & Studij Pragensis ad S. Gallum Regentis, *Defendebant* Relig. FF. F. SIGISMUNDUS à S. Mauro et ROMUALDUS à S. Theodorico, Ejusdem Studij ac Ordinis Professi Diaconi. In *Carmelo nostro Vetero-Pragensi Anno 1712* Die Junij horis prandia Consuetis. NEO-PRAGÆ, typis Hampelianis impressit J. G. Hoffæcker⁷⁴⁵

[1712] Resolutiones Canonico-Morales. Praha 1712⁷⁴⁶

[1712] Resolutiones Morales. Praha 1712⁷⁴⁷

[1712] Resolutiones Theologico-Canonico-Morales de Legibus. Praha 1712⁷⁴⁸

[1717] Assertiones Selectae / ex Universa Theologia subnexa Libri Primi Decretalium titulo I: De Summa Trinitate et Fide Catholica, quas Praeside P. F. Sebaldo a S. Christophoro Sac. Ord. FF. Bmae Mariæ V. de monte Carmelo, SS. Theologiae Lectore, Studiorum Regente et Provinciae Definitor, publice defendendas suscepit P. F. Ambrosius a S. Spiritu ejusdem Ordinis et Studii Anno ab Incarnatlone DoMInI nostrI aC partV VirgIneo, In ConVentV nostro. Die soLeMnI nostro gratioso patrono noMInaLlzantI. Pragae: Typis Caroli Franc. Rosenmüller⁷⁴⁹

[1717] ASSERTIONES THEOLOGICÆ EX THEOLOGIA UNIVERSA⁷⁵⁰ Subnexa Canonicis Quaestionibus AD TITULUM I. Libri Primi Decretalium Greg. IX. De Summa Trinitate & Fide Catholica. *Defendenda* PRÆSIDE P. F. SEBALDO à S. Christophoro, Sac. Ord. Fratrum Bmæ Smper Virginis MARIÆ de Monte Carmelo, SS. Theologiae Lectore, Studiorum Regente, & Provinciae Superioris Germaniæ Definitor. A Religioso Fratre F. JOANNE NEPOMUCENO à SS. TRINITATE ejusdem Studij & Ordinis Professo Diacono, In *Ecclesia Sancti Galli Vetero-Pragæ, Die [...]* Mensis Novembris. 1717. Pragae, Typis Caroli Franc. Rosenmüller⁷⁵¹

[1718] ASSERTIONES JURIDICO-THEOLOGICÆ In Libri V. Decretalium TITULUM XXXVII. DE POENIS, & TITULUM XXXIX. DE CENSURIS,⁷⁵² PRÆSIDE P. SEBALDO à S. Christophoro, Sacri Ordinis Fratrum Beatissimæ semper Virginis MARIÆ de monte Carmelo, SS. Theologiae Lectore, Studiorum Regente, & Provinciae Superioris Alemanniæ p. t. Definitor, In *Ecclesia ad S. Gallum defensa* A P. AQUILINO à Virgine Maria, & P. WILHELMO à S. Maria Magdalena, ejusdem voti ac studij, Annô ab Incarnatlone DoMInI nostrI aC partV VirgInIS. MensIs aprILIs, horIs [...] prandIa soLItIs atqVe ConsVetIs⁷⁵³

[1718] ASSERTIONES SCHOLASTICO-JURIDICAE DE JUSTITIA & JURE, Quas subnexas TITULIS ex Libro I, II. & V. Decretalium DE RESCRIPTIS, JUDICIBUS, ac JUDICIIS, PRÆSIDE P. F. SEBALDO à S. Christophoro, Sacri Ordinis Fratrum Beatissimæ Virginis MARIÆ de Monte Carmelo, SS. Theologiae Lectore, studiorum Regente, ac Provinciae Definitor, *Defendendas suscepit* F. INNOCENTIUS à Virgine MARIA, ejusdem voti ac Studij. In *Ecclesia Sancti Galli Vetero-Pragæ, Annô ab Incarnatlone DoMInI nostrI aC partV VirgInIS, Die [...] mensis [...] horis post prandia consuetis*. PRAGÆ, Typis Caroli Francisci Rosenmüller⁷⁵⁴

Národní knihovna, oddělení Rukopisů a starých tisků, sign. 46 E 3, 31 K 124; Řezno, městská knihovna, Theol. syst. 1365; Vorau, klášterní knihovna 7689. U tisku z Prahy: Na titulní straně nahoře kulaté razítko ex-libris REGIA BIBLIOTHECA PRAGA; dále rozpitá nečitelná poznámka o původu z knihovny, z níž je čitelný pouze konec „S. J. 1760“, vlevo dole drobné razítko v podobě erbovní kartuše, nahoře monogram Z. K., uprostřed s nezřetelnou figurou.

745 DECKERT/HÖSLER 1993, 327 s dodatkem „Gewidmet dem Prager Prior und Pfarrer P. Basilius a S. Caecilia“. Uloženo Praha, Národní knihovna, oddělení Rukopisů a starých tisků, sign. Sd 740 adl. 33.

746 DECKERT/HÖSLER 1993, 334.

747 DECKERT/HÖSLER 1993, 334.

748 DECKERT/HÖSLER 1993, 334.

749 DECKERT/HÖSLER 1993, 329; uloženo Klosterneuburg, klášterní knihovna, sign. Th. dogm. I 1097.

750 Inkoustem vepsáno „Ad usum Fris. Norberti Neisser S: O. P. Phlia Magri“.

751 DECKERT/HÖSLER 1993, 329; uloženo klášterní knihovna v Melku: Nr. 25107; Bibliotheca dominicana Praga: A VII 90, inv. č. 397.

752 Inkoustem vepsáno „Ad usum fri. Flocho [?] concessu fri“. O. Praem.

753 DECKERT/HÖSLER 1993, 329; uloženo Amberg StB: Jus Can.203; Olmütz StB: 6171; Bibliotheca dominicana Praga: C IX 44; Rom, Bibl. S. Alberto: Carmel I 147.

754 DECKERT/HÖSLER 1993, 329–330; uloženo Wrocław, univerzitní knihovna sign. 304 209; Praha-Břevnov, klášterní knihovna sign. C VIII 51; Praha, knihovna křižovníků s červenou hvězdou, sign. XXXIII H 23; Bibliotheca dominicana Praga: C VIII 51; Řím, karmelitánská knihovna S. Alberto, sign. I 223.

Další tisky s náboženskou tematikou

Ambrosius a S. Spirito

[1723] GaVDIVM VnIVersae CzeChlae, ET DVLGe trl-Vrbense IVbILVM, Geminatis ex fontibus ortum. Postquam enim nuper AUGUSTISSIMUS ET INVICTISSIMUS ROMANORUM IMPERATOR CAROLUS VI. Germaniae, Hispaniarum, Hungariae, Bohemiae &c. &c. REX, ... Regiam suam metropolim Pragensem, gratiosissime illustravit: Hodie tandem, id est 5. Septembr. Sacratissimo ejusdem Inclyti Regni Diademate coronatus, ... exiguoque versu devotissime adorat Ambrosius a S. Spiritu Carm. ad S. Gallum. Cum Licentia Superiorum. Vetro-Pragae in Magna Aula Carolina, Typis Georgii Labaun⁷⁵⁵

Avertanus a S. Elia

[1662] Bedencken R. P. AVERTANI à S. ELIA, Ordinis Carmelitarum Prioris, und Pfarrers zu Strigaw in Schlesien. Über IODOCI Schlauffs Luth: Prædicantens elende Antwort auff Timothei Laubenbergers⁷⁵⁶ Instrumentum Pacis Ecclesiasticae. Surge, qui dormis, Herr Schlaf⁷⁵⁷, & exsurge à mortuis, & illuminabit te Christus. Eph: 5.14. PERMISSV SVPERIORVM, Gedruckt in der Alt=Stadt Prag / bey Vrbán Balthasar Goliasch / Jm Jahr 1662⁷⁵⁸

Josephus a Virgine Maria

[1699] Der In dem Gebürge Hell=erschallend=erhallende ECHO / So Das Marianische Lob mit annehmlich= und anmüthigen Wiederschall und Hall / allen andächtigen Brüdern und Schwestern der Uralten Ertz=Bruderschaft deß Heil. und Wunder=würckenden Gnadenreichen Scapuliers/ der gantzen Welt vorstelllet. Oder Lieb=und Lob=Predig/ so bey Einsetzung ernannten Ertz=Bruderschaft in der Stadt Hohen=Elben / Hoch=Gräfflich= Mortzinischer Herrschaft / in Anwesenheit einer Volckreich=auch Hoch=adelicher Versammlung an dem hohen Fest Mariæ Geburt gehalten worden Von R. P. JOSEPH à Virgine Maria Carmeliter=Ordens/ dermahlen Prior bey St. Gall in der königlichen Alten=Stadt Prag. Mit Guttheissung der Obrigkeit. Gedruckt: zu Prag/ bey Peter Antoni Benneck / im Jahr / 1699⁷⁵⁹

Norbertus a S. Ludmilla

[1730] Swatý Jan Nepomucký / Zlatý Agnusko K horliwému Srdcy přiwěšené Wssem PP. Bratrům a Sestrám téhož S. Bratrstwa podle Reguly ssestý / kde geden každý při sobě nosyti má Obraz Swatého Jana Nepomuckého Též Wssem horliwým Ctitelům Swato-Janským Obětowaný Při Jeho Slawným Swato-Ržečenjm W Kaply téhož Swatého w Králowském Nowém Městě Pražském proti Emauzům Od P. Norberta à S. Ludmilla, Ržádu Karmelitanského na ten čas Kazatele Nedělnjho a Suppřewora u S. Hawla w Starém Městě Pražském

Wytisštěné w Praze / W Welké Karlowé Kollegi, w Impressý Labaunských Děděčůw, za Faktora Wogtěcha Wyljma Wesselého, Léta Páně 1730⁷⁶⁰

[1730] SWATY JAN NEPOMUCKY / Zlatý Agnusko K horliwo=Křestianskému Srdcy přiwěšené Wssem Pánům Pánům BRATRUM A SESTRAM Téhož Swatého Bratrstwa Podle Reguly ssestý,

⁷⁵⁵ DECKERT/HÖSLER 1987, 180–181 kniha neuvedena. Uloženo Mnichov, klášterní knihovna benediktinů, sign. 2 P.o. germ. 29 Beibd. 6.

⁷⁵⁶ Laubenberger Timotheus: Instrumentum pacis ecclesiae. Aschaffenburg 1661 (München BStB: 4 Polem. 1746 Beibd.1)

⁷⁵⁷ Schlauff Jodocus: Andermalige Antwort auff das Instrumentum pacis ecclesiasticae, welches zu Mayntz jetzo hochgeachtet werden soll, und M. Timotheus Laubenberger für 2 Jahre herfürgegeben. Wittenberg 1663 (München BStB: 4 Polem. 3354,17 und 4 Polem. 1744, Beibd. 6)

⁷⁵⁸ DECKERT/HÖSLER 1987, 219. Avertanus a S. Elia byl významným členem řádu a spisovatelem, zastával funkci provinciála a byl sedmkrát převorem v pěti různých konventech. V Praze nepůsobil. Uloženo Boxmeer, karmelitánská knihovna, II 111 int.; Praha, Národní knihovna, oddělení Rukopisů a starých tisků, sign. 52 F 106. Na titulní straně tisku uloženého v Národní knihovně je vpravo dole razítko „A. V.“ v oválu; vpravo uprostřed kulaté razítko „BIBL. C. R. PUBL. & UNIVERS. PRAG.“

⁷⁵⁹ DECKERT/HÖSLER 1992, 242; uloženo Praha, Národní knihovna, sign. 65 E 2687; Praha, Strahovská knihovna, sign. BU II 134/3, BP III 62/9.

⁷⁶⁰ DECKERT/HÖSLER 1993, 266; uloženo Praha, Strahovská knihovna, sign. AB XII 18/38, AM XVI 13/16, BS I 59/37. Dedikace: Urozenému a Statečnému Rytjři Pánu Janu Felixovi Chanowskému Krasylowskému z Dlahué Wsy Pánu Majoratu Němčic, a Krasylowa Též Dědičnému Pánu na Smolotelech Mému Milostiwému Pánu a Patronu.

kdežto geden každý při sobě nosyti má Obraz Swatého Jana Nepomuckého / Též Wssem horliwym Ctitelům Swato-Janským Obětowaný Při Jeho Slawným Swato-Ržečenjm W Kaply téhož Swatého w Králowském Nowém Městě Pražském proti Emauzům Wúbec Na Skalce nazwané / Od P. Norberta à S. Ludmilla, Ržádu Karmelitánského na ten čas Kazatele Nedělnjho a Supřewora u Swatého Hawla w Starém Městě Pražském. CUM LICENTIA SUPERIORUM.

Wytisštěné w Praze / W Welké Karlowé Kollegi, w Impressy Labaunských Děděčůw, za Faktora Wogtěcha Wyljma Wesselyho, Léta Páně 1730⁷⁶¹

Tiburtius a S. Thaddaeo

[1726] OFFICIUM Aneb Hodinky Blahoslawené Panny MARYE z Hory Karmélu, Který Každý Aud Bratrstwa Swatého Karmelytánskyho Sskapuljiře, Gest powinnen podle swý možnosti každodenně řjkati k dosahnutj Sobotnjho Privilegium. S powolenjm duchow wrchnosti na gangla wickhar-ta arcybiskupskeho a jich milosti P.P. stawuw kralowstw czeskeho impresora 1726⁷⁶²

[1726] Officium Oder Tag=Zeiten, Der Seeligsten Jungfrauen Mariae Vom Berg Carmeli, Welches ein jedweder der heiligen Scapulier Ertz=Bruderschaft Einverleibter ... zu bethen schuldig ist. Wolffg. Wickhart 1726, Prag⁷⁶³

[1771] OFFICIUM, Aneb Hodinky Blahoslawené Panny MARYE z Hory Karmelu, Který každý Aud Bratrstwa Swatého Karmelytánskyho Sskapuljiře, Gest powinnen podle swý možnosti, každodenně řjkati, k dosahnutj Sobotnjho Privilegium. S Powolenjm Duchow. Wrchnosti. Na Swětlo wydal P. TIBURTIUS a S. THADDÆO. W Praze, wytisštěny v Fitzkých a Hladkowských Dědiců, 1771⁷⁶⁴

Constantin Bartoscheck, OM

[1711] aLMa, pla, & gratlosa SOROR proDlglosl sCapVLarlS. Das ist: Lob-und Ehren-schuldige Lob-erfassung Von dem Heiligen Scapulier Jn welcher MARIA Die Überseeligste Jungfräuliche Mutter Gottes Als: Eine gütige fromme und gnädige Schwester deß Heiligen Scapuliers. An dessen Jährlichen Fest-Tag den neunzehenden Julij Jn der Pfarr- und Closter-Kirchen S. Galli, deren Wohl-Ehr= würdigen PP. Carmelitern Congreg. S. Eliae auff der Königlichen Alten Stadt Prag. Einem ansehnlichen und Volckreichen Auditorio ist vorgetragen worden Von dem R.P.F. Constantino Bartoscheck, S. Ordinis S. Francisci de Paula in der Königl. Alt=Stadt Prag bey S. Salvator der Zeit Sonntag Prediger. Mit Genehmhaltung der Obern. Neu-Stadt Prag, gedruckt in der Hampelischen Druckerey durch J. G. Hoffäcker⁷⁶⁵

Seznam použitých zkratek

(D) — provinční definitorium. Zkratka užita v následujícím kontextu: původce určitého rozhodnutí, ustanovení do funkce ap. Písmeno (D) v přehledech představených znamená, že dotyčný byl do funkce ustanoven nikoliv provinční kapitulou, ale definitoriem, konaným příslušného roku.

(K) — provinční kapitula

adl. — adligat, přívazek

AMP — Archiv hlavního města Prahy

B. M. V. (var. B. V. M.) — Beatae Mariae Virginis (var. Beatae Virginis Mariae)

Dom. — nedělní (kazatel), dle dominica, neděle

F — filozofie

Fest. — (kazatel) pro svátky, Festtagsprediger

Früh. — Frühprediger

KTF UK — Katolická fakulta Univerzity Karlovy

NA — Národní archiv Praha

⁷⁶¹ Praha, Strahovská knihovna, sign. AB XII 18/39, BS I 59/37.

⁷⁶² DECKERT/HÖSLER 1995, 168; uloženo Brno, Moravská zemská knihovna, sign. R.R.I d.5

⁷⁶³ Uloženo Brno, Moravská zemská knihovna, sign. ST1-0677.371.

⁷⁶⁴ DECKERT/HÖSLER 1995, 168. Uloženo Praha, Strahovská knihovna, sign. EP XII 6.

⁷⁶⁵ Uloženo Praha, Národní knihovna, sign. 46.F.72.adl.15; Mnichov, klášterní knihovna benediktinů, sign. ReS. / 4 Hom. 1901-21, přívazek 11.

NPÚ HMP — Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v hl. m. Praze

NPÚ ÚP — Národní památkový ústav, ústřední pracoviště

P — ředitel profesů

T — teologie

TM — teologie morální

TSp — teologie spekulativní

TSch — teologie scholastická

PRAMENY

Bamberg ProvA — Bamberg, provinciální archiv.

CF — Catalogus Fratrum B.V.M. de Monte Carmeli strictioris Observantiae, Provinciae Bohemiae, Hungariae et Austriae – rejstřík osob. Psáno mezi 1773–1813 P. Bertholdem Förderer, OCarm., Budapest, Széchenyi knihovna, sbírka rukopisů.

Dekretalienbuch Dinkelsbühl — Dinkelsbühl, farní archiv, Liber Decretalis Dinkelsbühl 1703–1763.

Diarium Bamberg — Bamberg, klášterní knihovna, Diarium Conventus Bambergensis, sign.R. B. Msc. 61).

Diarium Dinkelsbühl — Dinkelsbühl, farní archiv, Diarium Carmelitarum Dinkelsbühl 1772–1798.

LD I, II, III — Liber Decretalis Conventus Straubingani, I–III. Bamberg, provinciální archiv, Prov. G f. 3 u. 4.

LPA — Liber Provinciae Austriae 1731–1782. Wien, farní archiv St. Josef auf der Laimgrube.

LVB — Liber Vicariae Bavaricae. Bamberg, provinciální archiv, Prov. G f. 5.

Milendunck — Jakob Milendunck (1612–1682), Historia provinciae Carmelitorum, Institut für Stadtgeschichte Frankfurt am Main (ISF), sign. Karmeliter-Bücher 46.

Nekrologium Neustadt — Nekrologium kláštera Neustadt. Würzburg, Stadtarchiv, HV M. S. q. 151.

Nekrologium Straubing — Nekrologium kláštera ve Straubingu, Bamberg, provinciální archiv, Prov. P/II q. 5.

Oxford, MS. Bodley 73 — Oxford University, Bodleian Library, MS. Bodley 73, Bishop Bale's collections on the Carmelite Order.

Praha, AP — Praha, Národní archiv, Arcibiskupství pražské; C 131: Acta Monasteriorum Carmelitarum calcetorum Pragae ad S. Gallum et in Chys concernentia 1784–1790; C 118: 1 Fasc.: LXXXVI Acta Ordinis Carmelitarum.

Praha, františkáni — Praha, Národní archiv, fond františkáni Praha.

Prager Weihebuch — Weihebuch Prag, Národní archiv Praha, inv. č. 1218 B 3/9 (1654–1673), 1219 B 3/10 (1674–1676), 1220 B 3/11 (1676–1700), 1222 B 3/13 (1701–1726), 1223 B 3/14 (1727–1742).

Roma AO — Archivium ordinis (Generální) archiv řádu karmelitánů v Římě.

Roma, Archiv Propaganda Fide — Řím, Archiv Sacra Congregatio de Propaganda Fide.

Roma Archivum Postulatoris OCarm. — Řím, Archiv generálního postulátora řádu.

Series — Series Capitulum Provincialium et Decretorum ab ipsis emanatorum ab anno 1652 usque ad annum 1775. Bamberg, provinciální archiv, Prov. G f. 10.

SF 1751 — Soupis fundací z roku 1751. Libellus comprehendens insedefacto omnes Actuales Funationum obligationem ysqstatu quo pares. In Conventu nostro Vetero-Pragensi ad S. Gallum Sac. Ord: SS. Be: Virginis MARIA de monte Carmelo. Quae ex Archivio, obis β monumentis Fundationum sunt excerpta, atq. ad Ordinem redactae à P. F. Eustachio à S: Georgio p.t: Sacrista A: 1751. Praha, Archiv hlavního města Prahy, fond farních archivů, fara sv. Havla, inv. č. 30.

SF 1759 — Soupis fundací z roku 1759. Praha, Národní archiv, fond Archivy zrušených klášterů, Spisy kláštera obutých karmelitánů u sv. Havla na Starém Městě pražském, inv. č. 2730, fasc. 1, č. 50.

SF 1761 — Soupis fundací datovaný 13.12.1761. Praha, Národní archiv, fond Archivy zrušených klášterů, Spisy kláštera obutých karmelitánů u sv. Havla na Starém Městě pražském, inv. č. 2730, fasc. 1, č. 53.

SMP — Praha, Národní archiv, fond Sběrka map a plánů.

Stg M — Bamberg, provinciální archiv, mešní seznamy (knihy sakristánů, Messen-Verzeichnisse).

Stg R — Bamberg, provinciální archiv, účetní knihy (Rechnungsbücher).

Stg. W o. 1 — Bamberg, provinciální archiv, hospodářské knihy kláštera (Libellus Westiariorum Straubing, 1682–1745).

Wien HHStA — Wien, Haus-, Hof- und Staatsarchiv.

ZČ — Praha, Národní archiv, fond Archivy českých klášterů zrušených za Josefa II.

EDICE PRAMENŮ

BECKOVSKÝ 1879a — Jan František BECKOVSKÝ (Antonín Rezek ed.): Poselkyně starých příběhů českých. 2. díl, sv. 1 (léta 1526–1607), Praha 1879.

BECKOVSKÝ 1879b — Jan František BECKOVSKÝ (Antonín Rezek ed.): Poselkyně starých příběhů českých. 2. díl, sv. 2 (léta 1608–1624), Praha 1879.

BECKOVSKÝ 1880 — Jan František BECKOVSKÝ (Antonín Rezek ed.): Poselkyně starých příběhů českých. 2. díl, sv. 3 (léta 1625–1715), Praha 1880.

BIBLIOTHECA CARMELITANA — DE VILLIERS (ed.): Bibliotheca Carmelitana. Aurelianus 1752, fotostatické vydání s poznámkami vydal Gabriel WESSELS, Roma 1927.

CONSTITUTIONES 1645 — Regula fratrum beatissimae Dei Genitricis et Virginis Mariae de Monte Carmelo. Reeditice tisku CONSTITUTIONES strictioris observantiae pro reformatis in ordine Carmelitarum, Romae 1645. Gestel St. Michielis [Sint-Michielsgestel], 1880.

- ERŠIL 1980 — Jaroslav ERŠIL: *Acta summorum pontificum res gestas Bohemicas aevi praehussitici et hussitici illustrantia. Pars 2*, Pragae 1980.
- EUBEL 1935 — Konrad EUBEL (ed.): *Hierarchia catholica medii aevi sive Summorum pontificum, S.R.E, cardinalum, ecclesiarum antistitum series ad anno 1198 usque ad annum (1605) perducta e documentis tabularii praesertim Vaticani collecta, digesta, edita per Patritium Gauchart, OFMConv. Vol. 4*, Regensburg 1935.
- FRB 1884 — Josef EMLER (ed.): *Fontes rerum Bohemicarum. Tom IV*, Pragae 1884.
- FRB 1893 — Josef EMLER (ed.): *Fontes rerum Bohemicarum. Tom V*, Pragae 1893.
- FRB 1932 — Václav NOVOTNÝ (ed.): *Fontes rerum Bohemicarum. Tom VIII*, Pragae 1932.
- KRISTEN 1944 — Zdeněk KRISTEN (ed.): *Epistulae et acta nuntiorum apostolicorum apud imperatorem 1592–1628. Curis instituti historici Pragae (Landesgeschichtliches Institut für Böhmen und Mähren). Tomus 3., Epistulae et acta Johannis Stephani Ferreri, 1604–1607, pars 1., Sectio 1.* Praha 1944.
- KROFTA 1944 — Kamil KROFTA (ed.): *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicae illustrantia. Vol. III*, Praha 1944.
- MEYER 1913 — Arnold Oskar MEYER: *Die Prager Nuntiatur des Giovanni Stefano Ferreri und die Wiener Nuntiatur des Giacomo Serra (1603–1606). Nuntiaturberichte aus Deutschland, 4. Abteilung*, Berlin 1913.
- MVB 1903 — Ladislav KLÍČMAN: *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicae illustrantia. Vol. I, Acta Klementis VI.* Praha 1903.
- RBM 1958 — Jiří SPĚVÁČEK: *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae. Pars V., 1346–1355, fasciculus 1*, Praha 1958.
- RBMV 2006 — Karel BERÁNEK / Věra BERÁNKOVÁ: *Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV. (1378 dec–1419 aug. 16). Tomus V, Fontes archivi nationali pars 1, fasciculus 1*, Praha 2006.
- RBMV 2007 — Karel BERÁNEK / Věra BERÁNKOVÁ: *Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV. (1378 dec–1419 aug. 16). Tomus V, Fontes archivi nationali pars 1, fasciculus 2*, Praha 2007.
- RG 3 — REPERTORIUM GERMANICUM. Verzeichnis der in den päpstlichen Registern und Kameralakten vorkommenden Personen, Kirchen und Orte des Deutschen Reiches, seiner Diözesen und Territorien vom Beginn des Schismas bis zur Reformation. 3. Bd.: Alexander V., Johann XXIII., Konstanzer Konzil (1409–1417). Bearbeitet von Ulrich Kühne (VIII, 48 S. u. 704 Sp.) Berlin 1935. Nachdruck Hildesheim 1991.
- RG 4 — REPERTORIUM GERMANICUM. Verzeichnis der in den päpstlichen Registern und Kameralakten vorkommenden Personen, Kirchen und Orte des Deutschen Reiches, seiner Diözesen und Territorien vom Beginn des Schismas bis zur Reformation. 4. Band: Martin V. (1417–1431). Teil 3 (L–Z). Bearb. von Karl August Fink (IV S. u. Sp. 2569–3824), Berlin 1958. Nachdruck Hildesheim 2000.
- UIBLEIN 1978 — Paul UIBLEIN: *Die Akten der Theologischen Fakultät der Universität Wien. Band I (1396–1508)*, Wien 1978.
- TADRA 1880 — František TADRA: *Cancellaria Aernesti. Formelbuch des ersten Prager Erzbischofs Arnest von Pardubic. Archiv für österreichische Geschichte 61, 2. Hälfte*, Wien 1880.
- TOMEK 1868 — Václav Vladivoj TOMEK: *Základy starého místopisu pražského. Oddíl II, Nové Město, sešit II*, Praha 1868.
- TOMEK 1870 — Václav Vladivoj TOMEK: *Základy starého místopisu pražského. Oddíl II, Nové Město, sešit I*, Praha 1870.
- TÜCHLE 1962 — Hermann TÜCHLE (ed.): *Acta sc [sacra] de propaganda fide Germaniam spectantia. Die Protokolle der Propagandakongregation zu deutschen Angelegenheiten 1622–1649*. Paderborn 1962.
- WESSELS 1912 — Gabriel WESSELS (ed.): *Acta capitulorum generalium Ordinis Fratrum B.V. Mariae de Monte Carmelo, vol.1 ab anno 1318 usque ad annum 1593 cum notis praecipue a Benedicto Zimmerman mutatis; Auctoritate Pii M. Mayer prioris generalis edidit ex Libro ordinis officiali Gabriel Wessels, Romae 1912.*
- WESSELS 1934 — Gabriel WESSELS (ed.): *Acta capitulorum generalium ordinis Fratrum B.V.Mariae de monte Carmelo, vol. II ab anno 1598 usque ad annum 1902, Curiam Generalitiam, Romae 1934.*

LITERATURA

- sine* 1856 — *sine*: Před klášterem sv. Havla [...], Lumír 1856, č. 35, 840–841.
- ALMER 1930 — Karel ALMER: *Kostel a klášter P. M. Sněžné. Za starou Prahu 1930*, 15–20.
- BALÁČEK/ČERNÁ/ČÍŽINSKÁ/HÁJEK 2009 — Jan BALÁČEK / Hana ČERNÁ / Helena ČÍŽINSKÁ / Josef HÁJEK: *Pamětní desky v Praze, Staré Město a Josefov. eBook*, Praha 2009.
- BARTOŠ 1927 — František Michálek BARTOŠ: *Soupis rukopisů Národního muzea v Praze. Catalogus codicis manu scriptorum Musaei Nationalis Pragensis, díl II*, Praha 1927.
- BASTL 1995 — Ondřej BASTL: *Rušení klášterů v Čechách a na Moravě za Josefa II. Historická geografie 28, 1995, 155–182.*
- BAŠTA 2009 — Petr BAŠTA: *Socha mrtvého Krista v hrobě v kostele sv. Haštala na Starém Městě pražském. Zprávy památkové péče 69, 2009, 32–35.*
- BÁTKOVÁ 1998 — Růžena BÁTKOVÁ et al.: *Umělecké památky Prahy. Nové Město, Vyšehrad, Vinohrady (Praha 1). Praha 1998.*
- BAUMSTARK/HERZOGENBERG/VOLK 1993a — Reinhold BAUMSTARK / Johanna von HERZOGENBERG / Peter VOLK (ed.): *Johannes von Nepomuk 1393–1993. Katalog výstavy, München 1993.*
- BAUMSTARK/HERZOGENBERG/VOLK 1993b — Reinhold BAUMSTARK / Johanna von HERZOGENBERG / Peter VOLK (ed.): *Svatý Jan Nepomucký 1393–1993. Katalog výstavy, Praha 1993.*
- BAYER 1904 — Josef V. BAYER: *Obráz Jana Kupeckého. Method 30, 1904, 19.*
- BEČKOVÁ/FOKT 1996 — Kateřina BEČKOVÁ / Miroslav FOKT: *Svědectví Langweilova modelu Prahy. Praha 1996.*
- BEDRNIČEK 2006 — Pavel BEDRNIČEK: *Obce vůkolní před branami měst Pražských. Praha 2006.*

- BENEŠ/KAŠPAR/KŘEČKOVÁ 2004 — Petr Regalát BENEŠ, OFM / Jan KAŠPAR / Jitka KŘEČKOVÁ: Karmelitáni u Panny Marie Sněžné. In: Petr Regalát BENEŠ, OFM / Jan KAŠPAR / Jitka KŘEČKOVÁ (eds.): *Historia Franciscana* [I.]. Katalog výstavy pořádané k 400. výročí příchodu bratří františkánů do kláštera Panny Marie Sněžné v Praze, Praha 2004, kap. III, 19–21, č. kat. 11–14.
- BERÁNEK/BERÁNKOVÁ 1994 — Karel BERÁNEK / Věra BERÁNKOVÁ: Rušení klášterů v Čechách za Josefa II. In: Zdeňka HLEDÍKOVÁ / Jaroslav V. POLC (eds.): *Pražské arcibiskupství 1344–1994. Sborník prací o jeho působení a významu v české zemi*. Praha 1994, 209–224.
- BÍLEK 1893 — Tomáš BÍLEK: *Statky a jmění kolejí jezuitských, klášterů, kostelů bratrstev a jiných ústavů v království českém od císaře Josefa II. zrušených*. Praha 1893.
- BITTNER 1938 — Ludwig BITTNER: *Inventare des Wiener Haus-, Hof- und Staatsarchivs*. Bd. 1, 3, Wien 1938.
- BLAŽÍČEK 1940 — Oldřich Jakub BLAŽÍČEK: Matěj Václav Jäckel. Památky archaeologické, skupina historická 6–8, díl 41, za rok 1936–1938, 1940, 81–149.
- BLAŽÍČEK 1949 — Oldřich Jakub BLAŽÍČEK: F. M. Brokof, řezbář. In: Oldřich Jakub BLAŽÍČEK / Jan KVĚT (eds.): *Cestami umění, Sborník prací k počtě šedesátých narozenin Antonína Matějčka*, Praha 1949.
- BLAŽÍČEK 1986 — Oldřich Jakub BLAŽÍČEK: *Ferdinand Brokof*. 2. vydání, Praha 1986.
- BLAŽÍČEK/HUSA 1937 — Oldřich Jakub BLAŽÍČEK / Václav HUSA: *Materiál k dějinám barokního výtvarnictví v Čechách*. II. díl, Ročenka Kruhu pro pěstování dějin umění za rok 1936, Praha 1937, 3–26.
- BLAŽÍČKOVÁ 1973 — Naděžda BLAŽÍČKOVÁ: *Tympanon od Panny Marie Sněžné*. Staletá Praha 6, 1973, 106–115.
- BOAGA 1992 — Emanuele BOAGA, OCarm.: *Come le pietre vive*. Roma 1992.
- BOAGA 2001 — Emanuele BOAGA, OCarm.: *Maria a Karmel. Paní místa. Kostelní Vydří*, 2001.
- BOAGA/BORRIELLO 2008 — Emanuele BOAGA, OCarm. / Luigi BORRIELLO, O.C.D. (eds.): *Dizionario Carmelitano* diretto da [...], Città Nuova Editrice, Roma 2008.
- BOYCE 2008 — James BOYCE, OCarm.: *Carmelite liturgy and spiritual identity. The Choir Book of Kraków. Medieval church studies*, vol. 16, Turnhout 2008.
- BOROVÝ 1869 — Klement BOROVÝ (ed.): *Jednání a dopisy konsistoře katolické a utrakvistické*. 2. díl, Akta konsistoře katolické. Praha 1969.
- BOYCE 2008 — James BOYCE: *Carmelite liturgy and spiritual identity. The Choir Books of Kraków. Medieval church studies*, volume 16. Turnhout 2008.
- BROUSIL 1934 — Antonín BROUSIL: *700 let od založení kostela sv. Havla na Starém městě pražském*. Praha 1934.
- BRUDERHOFER 2007 — Raimund BRUDERHOFER OCD: *Quellen zur Geschichte der Karmeliten OCD in Deutschland, Österreich, Tschechien, Ungarn und anderen damaligen Erbländer des Hauses Habsburg*. *Acta provinciae Germaniae a Sanctissimo Sacramento (1626–1721), Provinzkapitel und Provinzdefinitorien*. *Monumenta Historica Carmeli Theresiani* 28, Aachen 2007.
- BUBEN 2007 — Milan M. BUBEN: *Encyklopedie řádů a kongregací v Českých zemích*. III. díl, 2. svazek, Žebravé řády, Praha 2007.
- COCHLÄUS 1549 — Joannes COCHLÄUS: *Historiae hussitarum libri duodecim [...]. Moguntiam [Mohuč] 1549*.
- DANIEL A VIRGINE MARIA 1680 — DANIEL A VIRGINE MARIA: *Speculum Carmelitanum sive historia Eliani Ordinis Fratrum Beatissimae Virginis Mariae de Monte Carmelo [...]. Antverpiæ 1680*.
- DECKERT 1961 — Adalbert DECKERT, OCarm.: *Die Oberdeutsche Provinz der Karmeliten nach den Akten ihrer Kapitel von 1421 bis 1529*. *Archivum Historicum Carmelitanum* I, Rom 1961, 55–59.
- DECKERT 1968 — Adalbert DECKERT, OCarm.: *Karmel in Straubing: 600 Jahre, 1368–1968, Jubiläumschronik. Textus et studia historica carmelitana*, vol. III, Rom 1968.
- DECKERT/HÖSLER 1987 — Adalbert DECKERT, OCarm. / Matthäus HÖSLER, OCarm.: *Schematismus des Oberdeutschen Karmelitenprovinz von 1650 bis zur Säkularisation im Jahre 1802. Unter besonderer Berücksichtigung der beiden Klöster Straubing und Abensberg*. In: *Jahresbericht des Historischen Vereins für Straubing und Umgebung* (Nr. 1–346, A–B), Jg. 89, 1987, 141–253.
- DECKERT/HÖSLER 1990 — Adalbert DECKERT, OCarm. / Matthäus HÖSLER, OCarm.: *Schematismus des Oberdeutschen Karmelitenprovinz von 1650 bis zur Säkularisation im Jahre 1802. Unter besonderer Berücksichtigung der beiden Klöster Straubing und Abensberg*. In: *Jahresbericht des Historischen Vereins für Straubing und Umgebung* (Nr. 347–857, C–G), Jg. 92, 1990, 145–312.
- DECKERT/HÖSLER 1992 — Adalbert DECKERT, OCarm. / Matthäus HÖSLER, OCarm.: *Schematismus des Oberdeutschen Karmelitenprovinz von 1650 bis zur Säkularisation im Jahre 1802. Unter besonderer Berücksichtigung der beiden Klöster Straubing und Abensberg*. In: *Jahresbericht des Historischen Vereins für Straubing und Umgebung* (Nr. 828–1198, H–N), Jg. 94, 1992, 187–316.
- DECKERT/HÖSLER 1993 — Adalbert DECKERT, OCarm. / Matthäus HÖSLER, OCarm.: *Schematismus des Oberdeutschen Karmelitenprovinz von 1650 bis zur Säkularisation im Jahre 1802. Unter besonderer Berücksichtigung der beiden Klöster Straubing und Abensberg*. In: *Jahresbericht des Historischen Vereins für Straubing und Umgebung* (Nr. 1199–1443, N–S), Jg. 95, 1993, 265–361.
- DECKERT/HÖSLER 1995 — Adalbert DECKERT, OCarm. / Matthäus HÖSLER, OCarm.: *Schematismus des Oberdeutschen Karmelitenprovinz von 1650 bis zur Säkularisation im Jahre 1802. Unter besonderer Berücksichtigung der beiden Klöster Straubing und Abensberg*. In: *Jahresbericht des Historischen Vereins für Straubing und Umgebung* (Nr. 1444–1589, T–Z + Register), Jg. 97, 1995, 149–297.
- DENKSTEIN 1932 — Vladimír DENKSTEIN: *Stavební historie klášterního kostela Panny Marie Sněžné v Praze. Ročenka Kruhu pro pěstování dějin umění za rok 1931*. Praha 1932, 29–47.
- DUFT 1993 — Johannes DUFT: *Die Gallus-Krypta und die Gallus-Reliquien in der Kathedrale St. Gallen*. St. Gallen 1993.
- DUFT/GÖSSI/VOGLER 1986 — Johannes DUFT / Anton GÖSSI / Werner VOGLER: *Die Abtei St. Gallen*. St. Gallen 1986.
- DURAS 1933 — Amelie DURAS: *Die Architektenfamilie Lurago. Inaugural-Dissertation*, Prag-Weinberge 1933.
- EBELOVÁ 1996 — Ivana EBELOVÁ: *Zápisná kniha pražských stavitelů 1639–1903*. Praha 1996.
- EKERT 1883 — František EKERT: *Posvátná místa král. hl. města Prahy. Dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů a jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v hlavním městě království Českého*. Svazek I, Praha 1883.

- EKERT 1884 — František EKERT: Posvátná místa král. hl. města Prahy. Dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů a jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v hlavním městě království Českého. Svazek II, Praha 1884.
- FAJT/HLAVÁČKOVÁ/ROYT 1993 — Jiří FAJT / Hana HLAVÁČKOVÁ / Jan ROYT: Das Relief von der Maria-Schnee-Kirche in der Prager Neustadt. Bulletin of the National Gallery 3–4, 1993–1994, 16–27.
- FRANZ 1962 — Heinrich Gerhard FRANZ: Bauten und Baumeister der Barockzeit in Böhmen. Entstehung und Ausstrahlungen der böhmischen Baukunst. Leipzig 1962.
- FRIND 1866 — Anton Ludwig FRIND: Die Kirchengeschichte Böhmens im Allgemeinen und ihre besonderer Beziehung auf die jetzige Leitmeritzer Diözese. 2. Band, Die Zeit der erblichen Königthums bis zum Tode Carl's I. (IV.), Die goldene zeit der Kirche Böhmens, Prag 1866.
- FRIND 1872 — Anton Ludwig FRIND: Die Kirchengeschichte Böhmens im Allgemeinen und ihre besonderer Beziehung auf die jetzige Leitmeritzer Diözese. 4. Band, Der Verfall der Kirche Böhmens, 2. Abtheilung, Die Administratorenzeit, Prag 1872.
- FRIND 1878 — Anton Ludwig FRIND: Die Kirchengeschichte Böhmens im Allgemeinen und ihre besonderer Beziehung auf die jetzige Leitmeritzer Diözese. 3. Band, Der Verfall der Kirche Böhmens, 1. Abtheilung, Die Hussitenzeit, Prag 1872.
- FUNKE 1946 — Jaromír FUNKE: Pražské kostely. Praha 1946.
- HAMMERSCHMID 1723 — Jan Florián HAMMERSCHMID: Prodromus gloriae Pragenae. Vetro-Pragae 1723.
- HEIMBUCHER 1907 — Max Josef HEIMBUCHER: Orden und Kongregationen der katholischen Kirche. Band II, Paderborn 1907.
- HEROLD 1866 — Eduard HEROLD: Mahlerische Wanderungen durch Prag. Prag 1866.
- HLEDÍKOVÁ 1982 — Zdeňka HLEDÍKOVÁ: Fundace českých králů ve 14. století. Sborník historický 28, 1982, 27–45.
- HLEDÍKOVÁ 1984 — Zdeňka HLEDÍKOVÁ: Karel IV. a církev. In: Václav VANĚČEK (ed.): Karolus Quartus. Piae memoriae fundatoris sui Universitas Carolina. Praha 1984, 137–155.
- HOROVÁ 2006 — Anděla HOROVÁ (ed.): Nová encyklopedie českého výtvarného umění. Dodatky. Praha 2006.
- HORYNA/LANCINGER 1985 — Mojmír HORYNA / Luboš LANCINGER: K otázce radikálně barokních motivů v tvorbě Pavla Ignáce Bayera. Umění 33, 1985, 547–556.
- HÖSLER 1996 — Matthäus HÖSLER, OCarm.: Schematismus der Österreichischen Karmelitenprovinz. Von 1731 bis zu ihrer Auflösung 1797. Straubing 1996.
- HÖSLER/VALABEK 1997 — Matthäus HÖSLER, OCarm. / Redemptus Maria VALABEK, OCarm.: Karmel v české církvi 650 let. Praha 1997.
- HRUBEŠ 2001 — Josef HRUBEŠ: Krč. In: Kolektiv autorů, Praha 4, Praha 2001, 74–77.
- CHAROUZ/CETKOVSKÝ 2009 — P. Jindřich Zdik CHAROUZ, OPraem. / P. Gorazd CETKOVSKÝ, OCarm.: K počátkům Kostelního Vydří jako poutního místa. Karmel [19], 2009, č. 1, 2–8.
- JANATA 1983 — Jaroslav JANATA: Neznámé varhany. Svoboda, 29. 1. 1983, č. 24, sobotní příloha č. 4.
- JANKOVÁ 1990 — Yvone JANKOVÁ: Krč na přelomu 19. a 20. století. Staletá Praha 20, 1990, 232–260.
- KADLEC 1966 — Jaroslav KADLEC: Řeholní studia při Karlově universitě v době předhusitské. Acta Universitatis Carolinae 7, 1966, 64–108.
- KADLEC 1991 — Jaroslav KADLEC: Přehled českých církevních dějin. 2 díly, Řím 1987, přetisk Praha 1991.
- KASSAL-MIKULA 1997 — Renata KASSAL-MIKULA (ed.): 850 Jahre St. Stephan. Symbol und Mitte in Wien 1147–1997, 226. Sonderausstellung Historisches Museum der Stadt Wien, Dom- und Metropolitankapitel Wien, 24. April bis 31. August 1997. Katalog výstavy, Wien 1997.
- KAŠIČKA 1963 — František KAŠIČKA: Architektonický rozbor budovy. In: František KAŠIČKA / Dobroslav LIBAL / Milada VILÍMKOVÁ, Praha stavebně historický průzkum, Staré Město, kostel sv. Havla, strojopis SÚRPMO, Praha 1963, 27–38.
- KLEISNER 1997 — Tomáš KLEISNER: Umělci zaměstnaní v pražských klášterech bosých karmelitánů a karmelitánek. Strojopis diplomové práce obhájené na Ústavu pro dějiny umění FF UK, Praha 1997.
- KOLLMANN 1939 — Ignatius KOLLMANN: Acta sacrae congregationis de propaganda fide res gestas Bohemicas illustrantia. Pragae 1939.
- KOREIS 1897 — Jan Evangelista KOREIS: Sv. Jan pod Skalou. Dějiny místa a bývalého kláštera mnichů benediktinů zde. Beroun 1897.
- KOUBA 1971 — Jaromír KOUBA: K otázce datování průčelí a sochařské výzdoby kostela sv. Havla v Praze. Časopis Národního muzea, Historické muzeum 140, 1971, 233–238.
- KRAJČA 1940 — Antonín KRAJČA: Pateronásobný škapulíř. Frýdek 1940.
- KRÁSA 1966 — Josef KRÁSA: Výstava rukopisů knihovny Národního muzea v Praze. Umění 14, 1966, 600–609.
- kri-, Věže odkrývají tajemství. MF Dnes, 2. 9. 2002.
- KRISTEN 1932 — Zdeněk KRISTEN: Snahy o znovuuvedení Karmelitánů do Prahy v letech 1603–1605 a spor o klášter sv. Ducha na Starém Městě. Příspěvek k českým dějinám náboženským. In: Jindřich JENŠOVSKÝ / Bedřich MENDL (eds.): K dějinám československým v období humanismu. Sborník prací věnovaných Janu Bedřichu Novákovi šedesátým narozeninám 1872–1932. Praha 1932, 390–406.
- KROPÁČEK 1979 — Jiří KROPÁČEK: K fundacím Karla IV. na Novém Městě pražském. In. Staletá Praha 9, 1979, 231–250.
- KUBÍNOVÁ 2006 — Kateřina KUBÍNOVÁ: Imitatio Romae. Karel IV. a Řím. Praha 2006.
- KUCHYNKA 1917 — Rudolf KUCHYNKA: Kdo maloval obraz na hlavním oltáři chrámu sv. Havla v Praze? Památky archaeologické 29, 1917, 40–43.
- KUTAL 1973 — Albert KUTAL: O reliéfu od Panny Marie Sněžné a některých otázkách českého sochařství první poloviny 14. století. Umění 1973, 480–496.
- KVAPIL 2010 — Jan KVAPIL: Ozvěna v horách jasně se rozléhající a znějící. Josephus a Virgine Maria. Plav, měsíčník pro světovou literaturu 2010, ročník 6, č. 5, 17–20.

- LÍBAL 1957 — Dobroslav LÍBAL et al.: Horní Krč, Dolní Krč, Stavební vývoj obcí na území hlavního města Prahy a jejího okolí. Strojopis SÚRPMO, Praha 1957.
- LÍBAL 1978 — Dobroslav LÍBAL et al.: Praha, Staré Město, pražská památková rezervace. Stavebně historický průzkum, 2. díl, strojopis SÚRPMO, Praha červen 1978.
- LÍBAL/MUK 1996 — Dobroslav LÍBAL / Jan MUK: Staré Město pražské, architektonický a urbanistický vývoj. Praha 1996.
- LÍBAL/MUK/PAVLÍK 1966 — Dobroslav LÍBAL / Jan MUK / Milan PAVLÍK: Rané gotické Havelské město. Pražský sborník historický 3, 1966, 44–55.
- LÍBAL/VOLAVKA 1946 — Dobroslav LÍBAL / Vojtěch VOLAVKA: Pražské gotické kostely. Praha 1946.
- LORENC 1973 — Vilém LORENC: Nové Město pražské. Praha 1973.
- LÜSSNER 1887 — Mořic LÜSSNER: O některých starších památkách farního kostela sv. Havla na Starém Městě pražském. Method 13, 1887, 62–64.
- MACHILEK 1974 — Franz MACHILEK: Reformorden und Ordensreformen in der böhmischen Ländern vom 10. bis 18. Jahrhundert. In: Ferdinand SEIBT (ed.): Bohemia Sacra, Düsseldorf 1974, 63–80.
- MACHILEK 1985 — Franz MACHILEK: Konrad von Waldhausen. In: Wolfgang STAMMLER (ed.): Die deutsche Literatur des Mittelalters. 5. sv. Verfasserlexikon, Berlin 1985, 2. vyd., 259–268.
- MAREŠ 1913 — František MAREŠ: Stavitel Pavel Ignác Bayer (dokončení). Památky archaeologické a místopisné 24, 1910–1912, Praha 1913, 450–460.
- MAREŠ/SEDLÁČEK 1913 — František MAREŠ / Jan SEDLÁČEK: Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese prachatickém. Praha 1913.
- MATOUŠ 1939 — František MATOUŠ: František Jakub Prokyš, barokní malíř jihočeský. In: Ročenka Kruhu pro pěstování dějin umění za rok 1937 a 1938, Praha 1939, 164–172.
- MENČÍK 1881 — Ferdinand MENČÍK: Konrad Waldhauser, mnich řádu svatého Augustina. Pojednání Královské České společnosti nauk, 6. řada, 11 díl, Praha 1881.
- MIKULEC 2000 — Jiří MIKULEC: Barokní náboženská bratrstva v Čechách. Praha 2000.
- MINAŘÍK 1938 — Klemens MINAŘÍK: Kostel a klášter Panny Marie Sněžné v Praze II. Pražské kostely a církevní památky – o chrámu Panny Marie Sněžné zejména. Praha 1938.
- MYSLIVEC 1969 — Josef MYSLIVEC: Staroměstský Karmel. Staletá Praha 4, 1969, 30–45.
- MUDROVÁ 2005 — Ivana MUDROVÁ: Prahou otevřenýma očima II. Praha 2005, 147–151.
- MUK/NOVOSADOVÁ 1979 — Jan MUK / Olga NOVOSADOVÁ: Stavebně historický průzkum Prahy, Nové Město, fara čp. 753/II, západní část bývalého kláštera františkánů u Panny Marie Sněžné, kostel Panny Marie Sněžné. Strojopis SÚRPMO, Praha 1979.
- MUK/NOVOSADOVÁ 1984 — Jan MUK / Olga NOVOSADOVÁ: Bývalý klášter karmelitánů u Panny Marie Sněžné ve středověku. Staletá Praha 14, 1984, 103–110.
- MUK/MUKOVÁ/NOVOSADOVÁ 1980 — Jan MUK / Jiřina MUKOVÁ / Olga NOVOSADOVÁ: Stavebně historický průzkum Prahy, Nové Město, čp. 753/II. Strojopis SÚRPMO, Praha 1980.
- MÜNTZ/FABRE 1877 — Eugène MÜNTZ / Paul FABRE: Bibliothèque des Écoles Françaises d'Athènes et de Rome. Tome 48, La Bibliothèque du Vatican au XVe siècle d'après des documents inédits. Contributions pour servir à l'histoire de l'humanisme, Toulouse 1877.
- NAŇKOVÁ 1974 — Věra NAŇKOVÁ: Pavel Ignác Bayer – představy v literatuře a skutečnost. Umění 22, 1974, 224–261.
- NAŇKOVÁ 1987 — Věra NAŇKOVÁ: Ještě k otázce radikálně barokních motivů v tvorbě P. I. Bayera. Umění 35, 1987, 349–350.
- NEUWIRTH 1894 — Josef NEUWIRTH: Geschichte der bildenden Kunst in Böhmen vom Tode Wenzels III. bis zu den Hussitenkriegen I. Prag 1893.
- NEUMANN 1885 — Wilhelm Anton NEUMANN: Die vielnamige Kreuzkapelle und ihre Wohlthäter. Wiener Dombauvereins-Blatt 5, 1885, 129–130.
- NEUMANN 1967 — Jaromír NEUMANN: Jan Kryštof Liška. I. část, Umění 15, 1967, 135–176.
- NEUMANN 2000 — Jaromír NEUMANN: Škrétové. Karel Škréta a jeho syn. Praha 2000.
- OS 1968 — Hendrik Willem van Os: Schnee in Siena. Nederlands Kunsthistorisch Jaarboek 19, 1968, 1–50.
- OTTOVÁ/ČERVINKOVÁ/BAŠTA/SVOJANOVSKÝ 1998 — Michaela OTTOVÁ / Petra ČERVINKOVÁ / Petr BAŠTA / Petr SVOJANOVSKÝ: Katalog odcizených a nezvěstných uměleckých děl. 1. díl, Praha 1998.
- OUTRATA 2005 — Jakub Jan OUTRATA: Stavba kostela a kláštera P. Marie Sněžné. In: Petr HLAVÁČEK / Petr Regalát BENEŠ, OFM (eds.): Historia franciscana II., sborník textů, Praha 2005, 164–179.
- PANZER 1992 — Stephan PANZER: Gabriel ab Annuntiatione BVM OCarm. (1611–1679) und die Einführung der Tourainer Reform bei den Karmeliten in Bamberg und Straubing. Diplomarbeit, Otto-Friedrich-Universität 1991–1992, Bamberg 1992.
- PAVLÍČEK 2000 — Martin PAVLÍČEK: K dílu Michala Václava Halbaxe. Acta universitatis Palackianae Olomucensis facultas philosophica, Philosophica-aesthetica 21, Historia artium III, 2000, 197–212.
- PAZAUREK 1889 — Gustav Edmund PAZAUREK: Carl Screti. Prag 1889.
- PELZEL 1775 — Franz Martin PELZEL: Abbildungen böhmischer und mährischer Gelehrten und Künstler II. Prag 1775.
- PŁONKA-BALUS 1991 — Katarzyna PŁONKA-BALUS: Antyfonarz z roku 1397 w bibliotece OO. Karmelitów Na Piasku w Krakowie. Ze studiów nad iluminatorstwem czeskim przełomu XIV i XV wieku. Folia Historiae Artium 27, 1991, 35–62.
- PODLAHA 1907 — Antonín PODLAHA: Posvátná místa království Českého. Dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů i jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v království Českém. 1. řada, 1. díl, Vikariáty: Českobrodský, Černokostecký, Mnichovický a Prosecký. Praha 1907.
- PODLAHA 1908 — Antonín PODLAHA: Posvátná místa království Českého. Dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů i jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v království Českém. 1. řada, 2. díl, Vikariáty: Berounský, Bystřický a Plzeňský. Praha 1908.
- PODLAHA 1917 — Antonín PODLAHA: Materialie k slovníku umělců a uměleckých řemeslníků v Čechách. Památky archeologické 29, 1917, 47–102.

- PODLAHA 1922 — Antonín PODLAHA: Liber ordinationum Cleri 1395–1416. Editiones Archivii et Bibliothecae S. F. Metropolitani Capituli Pragensis, Sumptibus S. F. Capituli Metropolitani Pragensis, Pragae 1922.
- PODLAHA/ŠTTLER 1903 — Antonín PODLAHA / Eduard ŠTTLER: Chrámový poklad u sv. Víta v Praze. Praha 1903.
- POCHE 1983 — Emanuel POCHE et al.: Praha středověká. Praha 1983.
- POLLAK 1910 — Oskar POLLAK: Johann und Ferdinand Maximilian Brokoff. Ein Beitrag zur Geschichte der österreichischen Barockplastik. Prag 1910.
- POLC 1967 — Jaroslav Václav POLC: De origine festi Visitationis B.M.V. Corona Lateranensis 9a, Roma 1967.
- PÖMERL 1992 — Jan PÖMERL: Otevření divadla v Kotcích. In: František ČERNÝ (ed.): Divadlo v Kotcích 1739–1783. Nejstarší pražské městské divadlo. Panorama, Praha 1992, 7–15.
- PREISS 1967 — Pavel PREISS: Restaurování a výstava děl M. Willmanna a J. K. Lišky. Památková péče 27, 1967, 12–23.
- PŘIBILOVÁ 1984 — Jiřina PŘIBILOVÁ: Závěrečná restaurátorská zpráva o generální opravě interiéru kostela sv. Havla v Havelské ulici v Praze 1. Praha leden 1984, archiv NPÚ HMP, strojopis.
- RICHTEROVÁ 1981 — Julie RICHTEROVÁ: Nad čím seděl Jungmann. Svobodné Slovo, 24.7.1981.
- RICHTEROVÁ 1984a — Julie RICHTEROVÁ: Praha 1-Nové Město, Jungmannovo nám. Pražský sborník historický 17, 1984, 144–145.
- RICHTEROVÁ 1984b — Julie RICHTEROVÁ: Praha 1-Nové Město, Jungmannovo nám. Výzkumy v Čechách 1980–81, 99.
- RICHTEROVÁ 1985 — Julie RICHTEROVÁ: Výzkum na Jungmannově nám. v Praze 1 (Předběžná zpráva) – Die Ausgrabung auf dem Jungmann-Platz, Prag 1-Neustadt. Archaeologica Pragensia 6, 1985, 173–189.
- RICHTEROVÁ 1986a — Julie RICHTEROVÁ: Nálezový soubor z vyzdění jímky na Jungmannově náměstí v Praze 1 – Ein Fundkomplex aus der Ausmauerung einer Abfallgrube am Jungmann-Platz, Praha 1. Archaeologica Pragensia 7, 1986, 205–235.
- RICHTEROVÁ 1986b — Julie RICHTEROVÁ: Zpráva o výzkumu architektury kostela Panny Marie Sněžné v Praze – Ein Bericht über die architektonische Erforschung der Kirche der hl. Jungfrau Maria im Schnee aus Praha 1. Archaeologica Pragensia 7, 1986, 195–204.
- RICHTEROVÁ 1988 — Julie RICHTEROVÁ: Nálezová zpráva. Praha 1-Nové Město. Areál před presbyteriem kostela P. M. Sněžné. Výzkum 1982. Archiv MMP.
- RICHTEROVÁ 1991 — Julie RICHTEROVÁ: Praha 1-Nové Město, Františkánská zahrada. Pražský sborník historický 24, 1991, 204.
- RICHTEROVÁ 1995 — Julie RICHTEROVÁ: Praha 1-Nové Město, Jungmannovo náměstí čp. 753/II. Pražský sborník historický 28, 1995, 245.
- RICHTEROVÁ 1996 — Julie RICHTEROVÁ: Kruhové přezky z výzkumu na Jungmannově náměstí v Praze – Ringförmige Schnallen aus der Forschung auf dem Jungmannsplatz in Prag. Archaeologia historica 21, 1996, 493–498.
- ROUSOVÁ 2010 — Andrea ROUSOVÁ: Mariina cesta do chrámu, Zasnoubení Panny Marie. In: Lenka STOLÁROVÁ / Vít VLINAS (eds.): Karel Škréta (1610–1674), doba a dílo. Katalog výstavy Národní galerie, konané 26.11.2010 - 10.04.2011, Praha 2010.
- RUTH 1903 — František RUTH: Kronika královské Prahy a obcí sousedních. I. díl, Praha 1903.
- ŘEHÁK 1925 — Karel Lev ŘEHÁK: Svatý Havel, opat, a farní jeho chrám na Starém Městě Prahy. Praha 1925.
- SAGGI 1972 — Ludovico SAGGI (ed.): Santi del Carmelo. Roma 1972.
- SEDLÁČEK 1998 — August SEDLÁČEK: Místopisný slovník historický Království českého. Praha 1998.
- SCHALLER 1788 — Jaroslav SCHALLER: Topographie des Königreichs Böhmen. 10 Theil, Kaurzimer Kreis, Prag–Wien 1788.
- SCHALLER 1796 — Jaroslav SCHALLER: Beschreibung der königl. Haupt- und Residenzstadt Prag sammt allen darinn befindlichen sehenswürdigen Merkwürdigkeiten. 3. Band, Prag 1796.
- SCHALLER 1797 — Jaroslav SCHALLER: Beschreibung der königl. Haupt- und Residenzstadt Prag sammt allen darinn befindlichen sehenswürdigen Merkwürdigkeiten. 4. Band, Prag 1797.
- SCHOTTKY 1831 — Julius Max SCHOTTKY: Prag wie es war und wie es ist, nach Aktenstücken und den besten Quellschriften geschildert, 1. Band, Prag 1831.
- SCHUBERT 1901 — Anton SCHUBERT: Urkunden-Regesten aus der ehemaligen Archiven der von Kaiser Josef II. aufgehobenen Klöster Böhmens. Innsbruck 1901.
- SMET 1975–1985 — Joachim SMET: The Carmeliter. A History of the Brothers of Our Lady of Mount Carmel. 4 volumes, Darien-Illinois 1975–1985.
- SMET/DOBHAN 1981 — Joachim SMET / Ulrich DOBHAN: Die Karmeliten. Eine Geschichte der Brüder U. L. Frau vom Berge Karmel. Von den Anfängen bis zum Konzil von Trident. Freiburg 1981.
- SMETÁČKOVÁ 1971 — Helena SMETÁČKOVÁ: Nálezová zpráva stavebně historického hloubkového průzkumu vnitřního pláště kostela sv. Havla na Starém Městě v Praze 1 v letech 1969–1971. Praha 1971, archiv NPÚ HMP, strojopis.
- SMETÁČKOVÁ 1972 — Helena SMETÁČKOVÁ: K středověké stavební etapě kostela sv. Havla na Starém Městě pražském. Památková péče 32, 1972, 119–120.
- SOMMER 1844 — Johann Gottfried SOMMER: Das Königreich Böhmen; statistisch-topographisch dargestellt. 12. Band, Kaurzimer Kreis, Prag 1844.
- SPÉVÁČEK 1986 — Jiří SPÉVÁČEK: Václav IV. 1361–1419. Praha 1986.
- STEFAN 1936 — Oldřich STEFAN: Pražské kostely. Praha 1936.
- STEHLÍKOVÁ 1984 — Dana STEHLÍKOVÁ: Zjištění a průzkum podzemních prostor kostela Panny Marie Sněžné před výstavbou metra. Staletá Praha 14, 1984, 111–120.
- SVOBODOVÁ-LADOVÁ 1973 — Miluše SVOBODOVÁ-LADOVÁ: Zvláštní místní práva v Praze. Pražský sborník historický 8, 1973, 95–185.
- ŠAFAŘÍK 1928 — Eduard ŠAFAŘÍK: Joannes Kupezky, 1667–1740. Prag 1928.
- ŠIMÁK 1930 — Josef Vítězslav ŠIMÁK: Soupis památek historických a uměleckých v okrese Mnichovohradištském. 1. díl, Praha 1930.
- ŠMAHEL 1993a — František ŠMAHEL: Husitská revoluce. 1. díl, Doba vymknutá z kloubů. Praha 1993.

- ŠMAHEL 1993b — František ŠMAHEL: Husitská revoluce. 2. díl, Kořeny české reformace. Praha 1993.
- ŠMAHEL 1993c — František ŠMAHEL: Husitská revoluce. 3. díl, Kronika válečných let. Praha 1993.
- ŠMAHEL 1993d — František ŠMAHEL: Husitská revoluce. 4. díl, Epilog bouřlivého věku. Praha 1993.
- ŠPERLING 1966 — Ivan ŠPERLING: Nové poznatky o Michaelu Willmannovi a Janu Kryštofu Liškovi. *Staletá Praha* 2, Praha 1966, 177–178.
- ŠTECH 1938–1939 — Václav Vilém ŠTECH: Československé malířství a sochařství nové doby. Praha 1938–1939.
- ŠTECH/WIRTH/VOJTIŠEK 1945 — Václav Vilém ŠTECH / Zdeněk WIRTH / Václav VOJTIŠEK: Zmizelá Praha. 1. díl, Praha 1945.
- ŠVAGROVÁ 2006 — Marta ŠVAGROVÁ: Replika nahradila poničený originál. *MF Dnes*, 19. 7. 2006.
- TEREZIE 1990 — Sv. TEREZIE od Ježíše: Cesta k dokonalosti. *Kostelní Vydří* 2002.
- TEUBER 1883 — Oscar TEUBER: Die Geschichte des Prager Theaters. 1. Theil, Prag 1883.
- TOMEK 1879 — Václav Vladivoj Tomek: Dějepis města Prahy. Díl IV, 1. vydání, Praha 1879.
- TOMEK 1891 — Václav Vladivoj Tomek: Dějepis města Prahy. Díl VIII, 2. rozšířené vydání, Praha 1891.
- TOMEK 1892 — Václav Vladivoj Tomek: Dějepis města Prahy. Díl II, 2. rozšířené vydání, Praha 1892.
- TOMEK 1893a — Václav Vladivoj Tomek: Dějepis města Prahy. Díl III, 2. rozšířené vydání, Praha 1893.
- TOMEK 1893b — Václav Vladivoj Tomek: Dějepis města Prahy. Díl IX, 1. vydání, Praha 1893.
- TOMEK 1894 — Václav Vladivoj Tomek: Dějepis města Prahy. Díl X, 1. vydání, Praha 1894.
- TOMEK 1905 — Václav Vladivoj Tomek: Dějepis města Prahy. Díl V, 2. rozšířené vydání, Praha 1905.
- VALTR 1996 — Ladislav VALTR: Krč. In: Kolektiv autorů, *Kniha o Praze* 4. Praha 1996, 43–58.
- VANČURA 1989 — Václav VANČURA: Příspěvek k dílu Quitainerů. *Umění* 37, 1989, 128–151.
- VANČURA 1993 — Václav VANČURA: Richard Jiří Prachner. *Umění* 41, 1993, 299–320.
- VANČURA 1994 — Václav VANČURA: Dílna Matouše Václava Jäckela. *Umění* 42, 1994, 194–210.
- VELFLOVÁ 2009 — Lenka VELFLOVÁ: Malíř František Prokyš. Strojopis diplomové práce obhájené na KTF UK, Praha 2009.
- VILÍMKOVÁ 1963 — Milada VILÍMKOVÁ: Stručné dějiny kostela a kláštera. In: František KAŠIČKA / Dobroslav LÍBAL / Milada VILÍMKOVÁ, *Praha stavebně historický průzkum, Staré Město, kostel sv. Havla, strojopis SÚRPMO*, Praha 1963, 1–26.
- VILÍMKOVÁ 1965 — Milada VILÍMKOVÁ: Kostel a klášter sv. Havla. *Staletá Praha* 1, 1965, 83–86.
- VLČEK 1996 — Pavel VLČEK et al.: Umělecké památky Prahy. Staré Město a Josefov. Praha 1996.
- VLČEK 2004 — Pavel VLČEK et al.: Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách. Praha 2004.
- VLČEK/HAVLOVÁ 1998 — Pavel VLČEK / Ester HAVLOVÁ: Praha 1610–1700. Praha 1998.
- VLČEK/SOMMER/FOLTÝN 1998 — Pavel VLČEK / Petr SOMMER / Dušan FOLTÝN: Encyklopedie českých klášterů. Praha 1998.
- VOJTIŠEK 1912 — Václav VOJTIŠEK: Staré plány pražské. Praha 1912.
- VYSKOČIL 1947 — Jan Kapistrán VYSKOČIL OFM: Šest století kostela a kláštera u Panny Marie Sněžné. Praha 1947.
- WAAGE 1992 — Vladimír WAAGE: Z dějin postranního práva kláštera Panny Marie Sněžné na Novém Městě pražském. *Paginae historiae* 0, 1992, 45–68.
- WAAGE 1993 — Vladimír WAAGE: Život na postranním právu kláštera Panny Marie Sněžné v Praze a jeho prameny poznání. *Paginae historiae* 1, 1993, 12–35.
- WERNER 1996 — František WERNER, OCR.: Soupisy proboštů, děkanů a sídelních i nesídelních kanovníků královské kolegiální kapituly v Praze na Vyšehradě. Praha 1996, archiv NPÚ HMP, strojopis.
- WRBCZANSKY 1746 — Severinus WRBCZANSKY: Nucleus minoriticus. *Vetero-Pragae* 1746.
- ZAPLETALOVÁ 2010 — Jana ZAPLETALOVÁ: Karel Škréta: Notes from the Archives in Italy. *Umění* 58, 2010, 153–158.
- ZYKAN 1981 — Marlenne ZYKAN: Der Stephansdom. Wien–Hamburg 1981.

Poděkování

Cenné rady a pomoc při přípravě této studie poskytli: P. Emanuel Boaga, OCarm., Generální archiv řádu karmelitánů v Římě; P. Stephan Panzer, OCarm., archiv hornoněmecké provincie karmelitánů v Bamberku; P. Jindřich Zdík Charouz, OPraem., Královská kanonie premonstrátů na Strahově; P. Ing. Mgr. Jeroným František Jurka OFM, provinciál bratří františkánů; P. Antonín Klaret Dąbrowski OFM, farář u kostela Panny Marie Sněžné; Mgr. Vladimír Kelnar, probošt staroboleslavské kapituly a farář u kostela Matky Boží před Týnem; P. Stanislav Příbyl CSSR, generální vikář Biskupství litoměřického; Mgr. Lada Hlaváčková, konzervátorka Litoměřické diecéze; fr. Šimon Hlavatý OP, Bibliotheca dominicana; P. Jan Fatka, OCarm., Karmelitánské nakladatelství; Zdeněk Masar, kostelník u sv. Havla; Dr. Martin Engel, Institut für Kunstgeschichte der Universität Wien; Dr. Ralf Peters, Zentralinstitut für Kunstgeschichte München; doc. PhDr. Václav Ledvinka CSc., Archiv hlavního města Prahy; PhDr. Eva Drašarová CSc., PhDr. Alena Pazderová, Mgr. Filip Paulus, Mgr. Jitka Křečková, Národní archiv v Praze; RNDr. Jana Řepová, Národní galerie v Praze; PhDr. Kateřina Bečková, Muzeum hlavního města Prahy; PhDr. Marie Kletečková, Strahovská knihovna; Ing. Alena Seberová, Infocentrum Borovany; PhDr. Marie Válková, Knihovna KTF UK; Mgr. Šárka Kolářová, Národní památkový ústav, ú.o.p. středních Čech; Lenka Matiašková, Mgr. Kateřina Hubrtová, Mgr. Hana Černá, Mgr. Miroslav Kovář, NPÚ HMP; PhDr. Jana Tischerová; Ing. Ivo Janoušek; Mgr. Filip Srovnal; Mgr. Jan Čížinský; Kryštof Čížinský; Filip Kubánek. Autoři všem srdečně děkují.

ZUSAMMENFASSUNG

Geschichte der Karmeliter in Prag

Die Gründung des ersten Karmeliterklosters zur Maria Schnee ist symbolisch mit der Krönung des Königs von Böhmen Karls und seiner Frau Blanche von Valois verbunden, die am nachfolgenden Tage den 3. September 1347 die Ordensmänner in die Vorstadt Prags zum Gallus-Tor zugeführt haben. Der geplante Kirchenbau sollte gemäß der Vision Prior Hermans von Tachau eine nie dagewesene Größe erreichen. Die hoffnungsvolle Entwicklung des Klosters wurde gewaltsam bei den Hussitenunruhen und durch die Auflösung des Konvents in Jahren 1419 und 1483 unterbrochen. Die schrittweise zerfallenden Klostergebäude haben die Karmeliter definitiv in den 1570er Jahren verlassen. Zur Zeit Rudolfs II. begann das Restitutionsprozess für den Klosterbesitz und die Wiederherstellung der Gebäude in Prag, es ist jedoch nicht gelungen die Kommunität in dieser Lokalisierung zu erneuern. Obwohl sich die Klostergebäude bis in die jüngste Zeit nur im Zustand eines umgestalteten Torsos erhielten, man findet mehrere erstklassige Denkmäler der Zeit Karls IV., unter ihnen vor allem der Mittelchor der vorgenommenen Kirche (die heutige Kirche), das Krakauer Antiphonar und das Tympanon am äußeren Nordtor hervorragen.

Als Kaiser Rudolf II. im Oktober 1603 das Kloster zur Maria Schnee den Franziskanern überreicht hatte, fühlten sich die Karmeliter nach einem langen Kampf um die Rücknahme dieser Entscheidung dazu gezwungen, eine neue Niederlage in Prag zu suchen. Die Wahl fiel auf die Kirche des hl. Gallus, die ihnen Kaiser Ferdinand II. zusammen mit dem Gut Dolní Krč (Unter-Krč) am 27. April 1627 widmete. Nachfolgende Jahrzehnte hatten die Mönche in dauernden Streitigkeiten mit den Altstädter Ratsherren um den Verkauf eines Grundstücks für den Klosterbau verbracht, die Grundsteinweihe erfolgte erst am 21. November 1671. Der Bau nach Plänen von Giovanni Domenico Orsi und Martin Lurago schritt infolge beschränkter Finanzmittel nur sehr langsam fort, er wurde nach 1704 vollendet. Der Grundstein zur neuen dynamischen Westfassade der Kirche, um deren Datierung unter den Fachleuten Unstimmigkeiten herrschten, wurde am 9. April 1722 gelegt. Der Baumeister war zweifellos Paul Ignaz Bayer, es ist jedoch nicht klar, ob seinem eigenen oder einem fremden Entwurf gemäß. Neun Sandsteinskulpturen aus der Werkstatt M. W. Jäckels wurden 1727 an die Fassade gesetzt. Die Karmeliter mit Hilfe der Stifter richteten die Kirche in ungefähr zwei Etappen, der früh- und der hochbarocken, mit Mobiliar ein. An der Ausschmückung nahmen mehrere bedeutende Künstler teil, wie z. B. Giovanni Bartolommeo Cometa, Jean Claude Monnot, Karl Skreta d. J., Johann Christoph Liška, Ferdinand Maximilian Brokof u. a. Schon 1634 hatte man die Erzbruderschaft des Skapuliers der Muttergottes von Karmel gegründet, der 1671 die Abschlusskapelle im Südschiff überlassen wurde. Aus deren Ausstattung erhielt sich das Bild der Maria von Karmel – Napolitaner (La Bruna), das in den 1730er Jahren an einen neuen Altar übertragen wurde, nachdem die Kapelle die einheitliche Ausschmückung erhalten hatte. Die Kirche wurde nach Vollendung des Interieurs von Johann Rudolf Sporck, dem Weihbischof von Prag, am 26. Oktober 1738 geweiht.

Durch den Erlass Kaiser Josefs II. vom 2. Mai 1786 war das Karmeliterkloster aufgehoben worden. Während die Kirche des hl. Gallus als Pfarrkirche weiterdiente, wurde die Mehrheit von Klostergebäuden rein utilitär als Schule oder Manufaktur genutzt, mit Ausnahme der Räume für den Pfarrer und seine Kapläne. Nicht lange nach der Aufhebung des selbständigen Pfarrsprengels zum hl. Gallus im J. 1933 erhielt die Gebäude die benachbarte Prager Stadtparkasse. Das Kloster wurde 1935 demoliert, nur die Umfassungsmauern blieben erhalten, sowie das Refektorium im Erdgeschoss des Ostflügels; seine Fresken hat bald nach 1704 wahrscheinlich Michael Wenzel Halbax geschaffen.

Zum dritten Mal kamen die Karmeliter nach Prag 1996 aus Kostelní Vydří (Kirchwiedern) in Mähren zur Kirche der hl. Fabian und Sebastian in Prag-Liboc. Zehn Jahre danach kehrten sie zum hl. Gallus als Hilfsgeistige wieder.

Titelbild: Detail vom Hochaltarblatt aus der Kirche d. hl. Gallus in Prag-Altstadt, von Johann Christoph Liška, 1696, mit der getreuen Gestalt der Kirche vor der Barockisierung (zum Artikel „Geschichte der Karmeliter in Prag“, Foto P. Havlík, 2010).

Abb. 1. Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Sommersakristei, Wandgemälde des Berges Karmel in der zeitgemäßen Darstellung, 1770er Jahre (Foto P. Havlík, 2010, NPÚ HMP).

Abb. 2. Prag 1-Neustadt, Kirche Maria Schnee. Ruine der nördlichen Chorkapelle **A)** Zustand aus der Zeit der „Ersten“ Tschechoslowakischen Republik (© NPÚ ÚP [Nationales Denkmalinstitut, Zentralstelle], Fotoarchiv Sign. 20.256, Foto Jan Tuháček, 1939). **B)** Heutiger Zustand (Foto P. Havlík, 2010).

Abb. 3. Prag 1-Neustadt, Kirche Maria Schnee. Ruine der nördlichen Chorkapelle, Nordfenster, Detail (Foto P. Havlík, 2010).

Abb. 4. Prag 1-Neustadt, Kirche Maria Schnee. Gesamtansicht (NPÚ HMP, Sign. 42141, Foto Z. Helfert, 1980).

Abb. 5. Prag 1-Neustadt, Kirche Maria Schnee. Westfassade und Hof vor der Kirche – Raum des ursprünglichen Langhauses der Karmeliterklosterkirche (Foto P. Havlík, 2010).

Abb. 6. Prag 1-Neustadt, Kirche Maria Schnee. Sitznischen im Chor, 2. H. 14. Jh. (Foto P. Havlík, 2010).

Abb. 7. Prag 1-Neustadt, Kirche Maria Schnee. Sitznischen im Chor, Detail, 2. H. 14. Jh. (Foto J. Janatková, 1977).

Abb. 8. Krakauer Antiphonar, Eintrag von der Gründung des Prager Klosters zur Maria Schnee. Wrocław, Zakład Narodowy im. Ossolińskich (Breslau, © Nationales Ossolinski-Institut, Sign. BO IV. 12025).

Abb. 9. Tympanon von der Maria Schnee, 1347–1349, Nationalgalerie Prag, Leihgabe des Franziskanerordens, Foto aus der Zeit seiner Ausstellung in der Exposition der alten Kunst Böhmens im St.-Georgskloster in der Prager Burg (© Nationalgalerie Prag, Foto Č. Šíla, 1993).

Abb. 10. Prag 1-Neustadt, Kirche Maria Schnee. Baureste des gotischen Turms bei der südlichen Chorkapelle (© NPÚ ÚP, Fotoarchiv, Foto Končinský, 1943).

Abb. 11. Prag 1-Neustadt, Franziskanerkloster. Bibliothek. **A)** Deckengemälde mit Motiv der Gelehrten, nach der Mitte des 18. Jahrhunderts. **B)** Thomas Waldensis, OCarm., der Mitglied der Prager Karmelitenkonvent, zwischen zwei Gelehrten (Foto P. Havlík, 2010).

Abb. 12. Prag 1-Neustadt, Kirche Maria Schnee. Tympanon oberhalb des einstigen Tors zum Kirchhof (© NPÚ ÚP, Sign. F 41.876, Foto K. k. Central-Commission für Denkmalpflege, vor 1918).

Abb. 13. Prag 1-Neustadt, Kirche Maria Schnee. Dach und obere Mauerpartien der Kirche (© NPÚ ÚP, Sign. 29.169, Foto Končinský, 1943).

Abb. 14. Prag 1-Neustadt, Kirche Maria Schnee. Innenraum des ursprünglichen hohen Chors der Karmeliter-, heute Pfarr- und zugleich Franziskanerkirche. Das Gewölbe ist aus der Spätrenaissance, der Hochaltar in einer Kartusche 1657 datiert (Foto P. Havlík, 2010).

Abb. 15. Prag 1-Alt- und Neustadt, Ausschnitt aus dem Prospekt von Filipp van der Bossche, 1606. Die Ruine des Hochchors der alten Karmeliterkirche im Jahr, als sie den Franziskanern übergeben worden war, links die gotische St. Galluskirche, die die Karmeliter führ ihr neues Konvent im 17. Jahrhundert erreichten (Foto P. Havlík, 2010, Reproduktion NPÚ HMP 1970er Jahre, Original aus den Sammlungen des Museums der Hauptstadt Prag, Inv.-Nr. 17442).

Abb. 16. Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. **A)** Abschluss des einstigen Wendeltreppe zur nördlichen Empore, von wo eine kleine Brücke ins Pfarrgebäude, ehemals Konskr.-Nr. 497/I führte (Foto P. Havlík, 2010). **B)** Die Pflasterung des heute vermauerten gotischen Wendeltreppe. Links unten Rest vom Treppenspindel (Fotoarchiv NPÚ HMP, Neg. Nr. 17556, Foto Z. Helfert, 1971.).

Abb. 17. Messekelch, Silber gegossen, getrieben und vergoldet, gezeichnet TD (Thomas Drexel, Goldschmied in der Kleinseite), 1727–1730. Geschaffen für die St. Galluskirche zur Heiligsprechung Johannes von Nepomuk, des einstigen Pfarrers der Kirche. **A)** Ikonographisch rare Arbeit mit Medaillons mit Szenen des Lebens des Heiligen. **B)** Im Nodus die liegende Figur des Heiligen. Autor des Katalog-Stichworts Jan Diviš gibt die Datierung 1710–1720 an und bestimmt nicht den Autor (BAUMSTARK/HERZOGENBERG/VOLK 1993a, S. 224, č. kat. 148; BAUMSTARK/HERZOGENBERG/VOLK 1993b, S. 94, č. kat. 148). Die Grundangaben sind vom Stichwort von Dana Stehlíková in: VLČEK 1996, S. 77 übernommen (Foto P. Havlík, 2010).

Abb. 18. Barockdruck vom späteren Karmeliterprior P. Norbert von Hl. Ludmilla (II) für die Mitglieder der Skapulierbruderschaft mit Gebeten zum hl. Johannes von Nepomuk, Prag 1730, Titelblatt, Strahover Bibliothek Sign. AB XII 18/38 (Foto P. Havlík, 2010).

Abb. 19. Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. **A)** Taufstein, 1523, Jan Klatovský, restauriert und ergänzt von K. Král 1911. Ein Denkmal der utraquistischen Periode der Kirche. **B)** Taufbecken, Deckel 1641, restauriert und ergänzt von K. Král 1911. Detail der Stifterinschrift auf dem Taufbeckendeckel, 1641 (Foto P. Havlík, 2010).

Abb. 20. Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Seraphin-Kerzenfuß, am Sockel Inschrift mit dem Karmeliterwappen, dass die Kerzenfüße 1688 aus den ursprünglichen aus dem J. 1530 übergossen wurden (Foto P. Havlík, 2010).

Abb. 21. Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Kircheninneres (Foto P. Havlík, 2010).

Abb. 22. Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Gewölbe im südlichen Turmuntergeschoss, 2. Viertel des 14. Jahrhunderts (Foto P. Havlík, 2010).

Abb. 23. Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Kleine Nische am Scheidepfeiler beim nördlichen Turmuntergeschoss, 2. Viertel des 14. Jahrhunderts. Malereien aus der utraquistischen Ära (Foto P. Havlík, 2010).

Abb. 24. Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Südturm, das Geschoss mit dem gotischen Backsteinmauerwerk (Foto P. Havlík, 2010).

Abb. 25. Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Südturm, Ostfassade, freigelegtes gotisches Fenster in der Emporenhöhe (© NPÚ ÚP, Sign. F 4856, Foto R. Brunner-Dvořák, 1936).

Abb. 26. Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Karmel-Kapelle, Altarbild der Maria von Berge Karmel, nach 1671 (Foto P. Havlík, 2010).

Abb. 27. Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Westfassade, Relief der Maria von Berge Karmel, vergoldeter Stuck, gegen 1725 – eine weitere Abbildung des Gnadenbildes (Foto P. Havlík, 2010).

Abb. 28. Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Südempore, Kaiserliches Oratorium, Stuckaturen Giovanni Bartolomeo Cometa, nach 1671. Im Mittelring der vergoldete Kaiseradler (Foto P. Havlík, 2010).

Abb. 29. Prag 1-Altstadt, ehemaliges Karmeliterkloster Nr. 539. Hauptfassade in die Rittergasse und Fassade in die Eisengasse, Grundstein 1671, Giovanni Battista Orsi und Martino Lurago (Foto P. Havlík, 2010).

Abb. 30. Prag 1-Altstadt, ehemaliges Karmeliterkloster Nr. 539. Detail vom Modell Prags von Ant. Langweil, 1826–1837 (© Museum der Hauptstadt Prag, Foto Fa. KIT Digital, 2007).

Abb. 31. Prag 1-Altstadt, ehemaliges Karmeliterkloster Nr. 539. Refektorium (heute Schwarzes Theater), Stuckdekor-Detail, nach 1704 (Foto P. Havlík, 2010).

Abb. 32. Prag 1-Altstadt, ehemaliges Karmeliterkloster Nr. 539. Refektorium (heute Schwarzes Theater), Allianzwappen des Kaisers Leopold II. und Margaretha Theresia von Spanien, Stuck, nach 1704 (NPÚ HMP, Sign. 49999, Foto R. Maleček, 1986).

Abb. 33. Prag 1-Altstadt, ehemaliges Karmeliterkloster Nr. 539. Refektorium (heute Schwarzes Theater, unterzogen mit der Bühnenuntersicht), Letztes Abendmahl, wohl Michael Wenzel Halbax, nach 1704 (NPÚ HMP, Sign. 49996, Foto R. Maleček, 1986).

Abb. 34. Prag 1-Altstadt, ehemaliges Karmeliterkloster Nr. 539. Refektorium (heute Schwarzes Theater), Prophet Daniel erklärt dem König Belsazar rätselhafte Wörter, nach 1704, wohl Michael Wenzel Halbax (Foto P. Havlík, 2010).

Abb. 35. Prag 1-Altstadt, ehemaliges Karmeliterkloster Nr. 539. Refektorium (heute Schwarzes Theater), Der Engel weckt den Propheten Elias in der Wüste, nach 1704, wohl Michael Wenzel Halbax (Foto P. Havlík, 2010).

Abb. 36. Boseň (Bossin, Mittelböhmen, Bez. Mladá Boleslav [Jungbunzlau]), St. Wenzelskirche. Letztes Abendmahl, gegen 1705, Ölbild von Michael Wenzel Halbax, heute verschollen (© Foto Diözesan-Konservatorienzentrum des Bistums Litoměřice [Leitmeritz], Fotoarchiv, 1970er Jahre).

Abb. 37. Augustiner Chorherrenstift Sankt Florian, Niederösterreich. Audienzsaal, Wandgemälde Daniels und seiner Vision von vier Weltreichen in Gestalt von vier Tafelszenen, 1712, Michael Wenzel Halbax, Johann Degler (München, © Photothek des Zentralinstituts für Kunstgeschichte, Rex-Film, 1943, Bild ZI3380_0026).

- Abb. 38.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Altarbild von hl. Albert von Trapani mit Maria und Kind, 1682, Jean Claude Monnot (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 39.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Blick von der Empore ins Mittelschiff an die Bilder des Marienzyklus, vor 1690, Karl Skreta d. J. (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 40.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Himmelfahrt Mariä aus dem Marienzyklus, vor 1690, Karl Skreta d. J. (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 41.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Vermählung Mariä, Bild aus dem Marienzyklus, vor 1690, Karl Skreta d. J. Links beim Bildrand vermutetes Selbstbildnis als Diakon mit einer Kerze (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 42.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Hochaltarblatt Gloria Carmelis, 1696, Johann Christoph Liška (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 43.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Altar des hl. Joseph, nach 1738, Werkstatt von Johann Georg Prachner (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 44.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Altar des hl. Joseph von der gleichnamigen Bruderschaft, Altartisch, 1699 (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 45.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche, hl. Kreuzkapelle. Gesamtansicht des Kapelleninnenraums, nach 1712, Ferdinand Maximilian Brokof (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 46.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche, hl. Kreuzkapelle. Skulptur des Engels links vom Kapelleneingang, nach 1712, Ferdinand Maximilian Brokof (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 47.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche, hl. Kreuzkapelle. Skulptur des Engels rechts vom Kapelleneingang, nach 1712, Ferdinand Maximilian Brokof (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 48.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche, hl. Kreuzkapelle. Kreuzigungsgruppe, nach 1712, Ferdinand Maximilian Brokof (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 49.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche, hl. Kreuzkapelle. Skulptur des hl. Johannes Ev., nach 1712, Ferdinand Maximilian Brokof (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 50.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche, hl. Kreuzkapelle. Heiligenschrein, nach 1712, Ferdinand Maximilian Brokof (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 51.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche, hl. Kreuzkapelle. Arma Christi mit Propheten in Pendentifs, Deckengemälde, nach 1712 (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 52.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche, hl. Kreuzkapelle. Verspottung Christi, Wandgemälde, zwischen 1716–1719 (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 53.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche, hl. Kreuzkapelle. Christus unter dem Kreuz fallend, Wandgemälde, zwischen 1716–1719 (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 54.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Raum hinter dem Hochaltar beim ehemaligen Winterchor (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 55.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Chorgestühl im Sommerchor auf der Empore, um 1725 (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 56.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Chorgestühl mit dem Eingang vom Kloster in den Sommerchor auf der Empore, um 1725 (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 57.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche, Sommersakristei. Innenraum, um 1725 (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 58.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche, Sommersakristei. Tabernakeltür mit intarsiertem Ordenswappen, um 1725 (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 59.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche, Sommersakristei. Einschiffung der Karmeliter zur Rückkehr nach Europa, Deckengemälde, um 1740 (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 60.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Westfassade auf dem historischen Foto vor der Demolierung der Kleineren Kotzen 1891 (© NPÚ ÚP, sign. 17018, Foto K. Bellmann, um 1890).
- Abb. 61.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Hl. Angelus aus der Westfassade, 1727, Werkstatt von Matthäus Wenzel Jäckel (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 62.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Hl. Maria Magdalena de' Pazzi aus der Westfassade, 1727, Werkstatt von Matthäus Wenzel Jäckel (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 63.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Hl. Joseph und der Prophet Elias aus der Westfassade, 1727, Werkstatt von Matthäus Wenzel Jäckel (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 64.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Der Prophet Eliseus und der hl. Johannes Nep. aus der Westfassade, 1727, Werkstatt von Matthäus Wenzel Jäckel (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 65.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Der hl. Albert von Trapani und die hl. Angela von Böhmen aus der Westfassade, 1727, Werkstatt von Matthäus Wenzel Jäckel (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 66.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Hl. Gallus aus der Westfassade, vor 1727, Werkstatt von Matthäus Wenzel Jäckel (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 67.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Hochaltar, der Prophet Elias, 1720–1730er Jahre, Werkstatt von Matthäus Wenzel Jäckel (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 68.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Hochaltar, der Prophet Eliseus, 1720–1730er Jahre, Werkstatt von Matthäus Wenzel Jäckel (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 69.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Hochaltaraufsatz, der hl. Peter Thomas, 1720–1730er Jahre, Werkstatt von Matthäus Wenzel Jäckel (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 70.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Hochaltaraufsatz, der hl. Andreas Corsini, 1720–1730er Jahre, Werkstatt von Matthäus Wenzel Jäckel (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 71.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Altarbild des Propheten Elias, 1720–1730er Jahre (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 72.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Altarbild des Propheten Elias, Detail mit der Inschrift, 1720–1730er Jahre (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 73.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Altar des Propheten Elias, der hl. Ferdinand von León und Kastilien, 1720–1730er Jahre, Umkreis von Matthäus Wenzel Jäckel (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 74.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Altar des Propheten Elias, der hl. Leopold, 1720–1730er Jahre, Umkreis von Matthäus Wenzel Jäckel (Foto P. Havlík, 2010).

- Abb. 75.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Blick zur Orgelempore (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 76.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Altar des hl. Albert v. Trapani, der hl. Telesphor, 1720–1730er Jahre, Umkreis von Matthäus Wenzel Jäckel (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 77.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Altar des hl. Albert v. Trapani, der hl. Dionysius, 1720–1730er Jahre, Umkreis von Matthäus Wenzel Jäckel (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 78.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Aufsatz des Seitenaltars der hl. Theresia von Ávila und Maria Magdalena de' Pazzi, Altarbild des hl. Johannes vom Kreuz, 1720–1730er Jahre (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 79.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Altarbild der hl. Theresia von Ávila und Maria Magdalena de' Pazzi, 1720–1730er Jahre (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 80.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Altarbild der hl. Theresia von Ávila und Maria Magdalena de' Pazzi, Detail mit dem Buch der hl. Theresia v. Ávila, 1720–1730er Jahre (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 81.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Altarbild der hl. Theresia von Ávila und Maria Magdalena de' Pazzi, Detail mit dem Buch der hl. Maria Magdalena de' Pazzi, 1720–1730er Jahre (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 82.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Altar der hl. Theresia von Ávila und Maria Magdalena de' Pazzi, der hl. Frank von Siena, 1720–1730er Jahre, Umkreis von Matthäus Wenzel Jäckel (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 83.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Altar der hl. Theresia von Ávila und Maria Magdalena de' Pazzi, der hl. Albert v. Trapani, 1720–1730er Jahre, Umkreis von Matthäus Wenzel Jäckel (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 84.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Altar der hl. Anna, die hl. Maria Magdalena de' Pazzi, 1720–1730er Jahre, Umkreis von Matthäus Wenzel Jäckel (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 85.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Altar der hl. Anna, die hl. Angela von Böhmen, 1720–1730er Jahre, Umkreis von Matthäus Wenzel Jäckel (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 86.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche, Karmel-Kapelle. Innenraum, 1730er Jahre (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 87.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche, Karmel-Kapelle. Deckengemälde Die Verherrlichung des Karmeliter-Skapuliers, 1730er Jahre (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 88.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Altar der Maria von Berge Karmel, der hl. Simon Stock, 1730er Jahre, Johann Anton Quitainer (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 89.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Altar der Maria von Berge Karmel, der hl. Johann von Kreuz, 1730er Jahre, Johann Anton Quitainer (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 90.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche, Karmel-Kapelle. Hl. Peter Thomae, 1730er Jahre, Johann Anton Quitainer (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 91.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche, Karmel-Kapelle. Hl. Andreas Corsini, 1730er Jahre, Johann Anton Quitainer (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 92.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche, Karmel-Kapelle. Hl. Angelus, 1730er Jahre, Johann Anton Quitainer (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 93.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche, Karmel-Kapelle. Hl. Zyrill v. Konstantinopel(?), 1730er Jahre, Johann Anton Quitainer (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 94 A,B,C.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche, Sommersakristei. Personifikation von Karmel in den Stichkappen des Gewölbes, 1770er Jahre (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 95.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche, Sommersakristei. Hl. Wenzel zwischen zwei Engeln im gewölbten Fensterlaibungssturz, 1770er Jahre (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 96.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche, Sommersakristei. Hl. Leopold als Almosenpfleger im gewölbten Fensterlaibungssturz, 1770er Jahre (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 97.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Gruft im Mittelschiff rechts vom Altar des Propheten Elias (Foto Filip Kubánek, 1997).
- Abb. 98.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Grabmal von Christoph Krakowsky von Kolowrat und seiner Frau im Presbyterium, 1659 (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 99.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Grabmal von Jakob Minetti in der Südwand des Presbyteriums, 1698 (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 100.** Prag 1-Altstadt, ehemaliges Karmeliterkloster Nr. 539. Fassade in die Eisengasse, Umgestaltung 1938 (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 101.** Prag 1-Altstadt, ehemaliges Karmeliterkloster Nr. 539. Statue eines Karmeliter auf der Attika an der Ecke der Eisen- und Gallusgasse, 1938, Jaroslav Krepčák (Foto P. Havlík, 2010).
- Abb. 102.** Wien, Stephansdom, Kreuzkapelle. Portrait-Medaillon von Maria Theresia Anna Herzogin von Savoy-Carignan-Soissons, geb. Prinzessin von Liechtenstein, einer der bedeutendsten Stifterinnen des Prager Karmeliterklosters (Foto © Universität Wien, Inv.-Nr. 138340, Sign. XVI 464A).
- Abb. 103.** Wien, Stephansdom, Kreuzkapelle. Epitaph der Heeresführer Eugen v. Savoyen und Emmanuel Thomas v. Savoyen, 1752, Joseph Wurschbauer, Gabriel Steinböck. Das Epitaph ließ die Witwe nach Emmanuel Thomas Maria Theresia Anna von Savoy-Carignan-Soissons, geborene Prinzessin von Liechtenstein auf eigene Kosten errichten (Foto © Universität Wien, Inv.-Nr. 138337, Sign. XVI 464 A).
- Abb. 104.** Wien, Stephansdom, Kreuzkapelle. Deckplatte der Liechtensteingruft im Fußboden, 1729 (Foto © F. Záruba, 2010).

Legende zu den Plänen

Plan 1. „Delineatio des künftigeren Closters bey S. Galli“, Amateurzeichnung wohl von einem Ordensbruder, Teil der Akte vom 8. 11. 1652 (Prag, NA [Nationalarchiv], ZČ, Sign. SM-C 69/2). Skizze der damaligen Bebauungslage (oben) und des zu erbauenden Klosters (unten). **Legende zum oberen Teil:** A) Kirche S. Galli; B) Friedhof; C) Jüdischer Tandelmarkt; D) Pfarrhaus; E) Kircheneingänge; F) Kirchenhäuschen („angusta plateola“); G) Brotmarkt (Brotkotzen); H) Teil der jetzigen Rittergasse („pars plateae maioris“); I) Gemeindegasse; K) Kleiner Hof; L) wahrscheinlich die Richtung zum Roßmarkt („platea latissima“); M) Durchfahrtsgässchen; N) Schule. **Legende zum unteren Teil:** A) Kirche, B) Winterchor; C) Ordensfriedhof; D) Klausur; E) Kircheneingänge; F) Regulierter jüdischer Tandelmarkt (Judenladen); G) Pfarrhaus; H) Konventshof; I) Konventsgebäude; K) Durchfahrtsgässchen; L) Große (Kürschner- und Fisch-) Kotzen (Foto P. Havlík, 2010).

Plan 2. Kirche und Kloster zum hl. Gallus, 1704 (Prag, NA, Sign. SMP 2388/2). Der mit „lit: A“ bezeichnete Grundriss wurde zur Gelegenheit der Ausgleichung des Streites mit der Altstädter Stadtgemeinde angefertigt. Der mit „lit: B“ bezeichnete Plan mit der neuen Situation der umstrittenen Aborte erhielt sich nicht (Foto P. Havlík, 2010).

Plan 3. Kirche und Kloster zum hl. Gallus (Prag, NA, Konvolut der Pläne, Sign. SMP 1632/1-22), Überschrift: „Grund Riß. Des Prager Convents Bey St: Gally“. Grundriss der Anlage vor der Aufhebung, nicht datiert, vor 1785, Teil der Legende unten abgeschnitten. Legende: I) Pforte; II) Brunnen; III) Kircheneingang vom Kloster; IV) Karmel-Kapelle; V) Hochaltar; VI) Kreuzkapelle; VII) Seiteneingang in die Kirche; VIII) Große (Sommer-) Sakristei; IX) Kleine (Winter-) Sakristei; X) Refektorium; XI) Küche; XII) Gästezimmer (Foto P. Havlík, 2010).

Plan 4. Lageplan der alten Straßenflucht der Gallusgasse bei den fünf abgerissenen Häusern Konstr.-Nr. 495-466, unter denen Nr. 497 die Pfarre war, Überschrift: „Situationsplan. zur Errichtung resp. Verlängerung des Ladenverschusses“; 1853 (Prag, AMP [Stadtarchiv], Sammlung der Karten und Pläne, Inv.-Nr. 1710, Sign. MAP P I 3/1710), Josef Procházka (Foto P. Havlík, 2010).

Plan 5. Kloster und Kirche zum hl. Gallus (Prag, AMP, Fond Magistrat der Hauptstadt Prag I., Publicum, 1789-1797, Sign. 19/228, Teil der Schriftenmappe aus dem J. 1792), Überschrift: „Plan des aufgehobenen S. Gali Kloster auf der Altstadt“. Grundrisse vom Erdgeschoss, dem 1. und 2. Obergeschoss und dem Dachgeschoss, 1792, Baumeister Mattheus Humml (Foto P. Havlík, 2010).

Plan 6. Kloster und Kirche zum hl. Gallus (Prag, NA, Konvolut der Pläne, Sign. SMP 1632/1-22). Erdgeschossgrundriss, nicht datiert, 1823 (Foto P. Havlík, 2010).

Plan Nr. 7. Kloster und Kirche zum hl. Gallus (Prag, NA, Konvolut der Pläne, Sign. SMP 1632/1-22), Überschrift: „Grundsiz des zweyten Stoks vom Sct. Gallikloster Gebäude“. Grundriss vom 1. Obergeschoss, 1823 (Foto P. Havlík, 2010).

Plan 8. Umbau von einem Klosterteil zu Beamtenwohnungen (Prag, NA, Konvolut der Pläne, Sign. SMP 1632/1-22), Überschrift: „Plan Litt: A. Uiber die Adaptierung des von der Spitzenlehranstalt im Sct. Gallikloster-Gebäude benützten Locals zu Beamtenwohnungen“. Grundriss vom Unter- und Erdgeschoss, 1823 (Foto P. Havlík, 2010).

Plan 9. Umbau von einem Klosterteil zu Beamtenwohnungen (Prag, NA, Konvolut der Pläne, Sign. SMP 1632/1-22), Überschrift: „Plan Litt: B. Uiber die Adaptierung des von der Spitzenlehranstalt im Sct. Galliklostergebäude benützten Locals zu Beamtenwohnungen“. Grundriss vom 1. und 2. Obergeschoss, 1823 (Foto P. Havlík, 2010).

Plan 10. Umbau von einem Klosterteil zu einer Spitzenmanufaktur (Prag, NA, Konvolut der Pläne, Sign. SMP 1632/1-22), Überschrift: „Plan. Uiber die in dem Sct. Galliklostergebäude zu Prag vorgerichtete Spitzenfabrik“. Grundriss vom Erd- und Obergeschoss, Schnitt, nicht datiert, 1823 (Foto P. Havlík, 2010).

Plan 11. Kloster und Kirche zum hl. Gallus (Prag, NA, Konvolut der Pläne, Sign. SMP 1632/1-22), Überschrift: „Plan des Erdgeschoses von Sct. Gallikloster-Gebäude. Litt A.“. Erdgeschossgrundriss, 17. 11. 1843, gezeichnet wohl nach dem älteren Plan (Foto P. Havlík, 2010).

Plan Nr. 12. Umbau von einem Klosterteil zu einer Batistmanufaktur (Prag, NA, Konvolut der Pläne, Sign. SMP 1632/1-22), Überschrift: „Plan litt A. Uiber die Vorrichtung der Batistweberey in Sct. Gallikloster-Gebäude“. Grund- und Aufriss vom Erdgeschoss, nicht datiert, wohl 1870er Jahre (Foto P. Havlík, 2010).

Plan Nr. 13. Das ehemalige St. Galluskloster (Prag, NA, Konvolut der Pläne, Sign. SMP 1632/1-22), Überschrift: „Sct. Gally Kloster auf der Alt Stadt“. Grundrisse vom Unter- und Erdgeschoss, dem 1. Obergeschoss und dem Dachraum, wohl 1870er Jahre (Foto P. Havlík, 2010).

Überseztung J. Noll

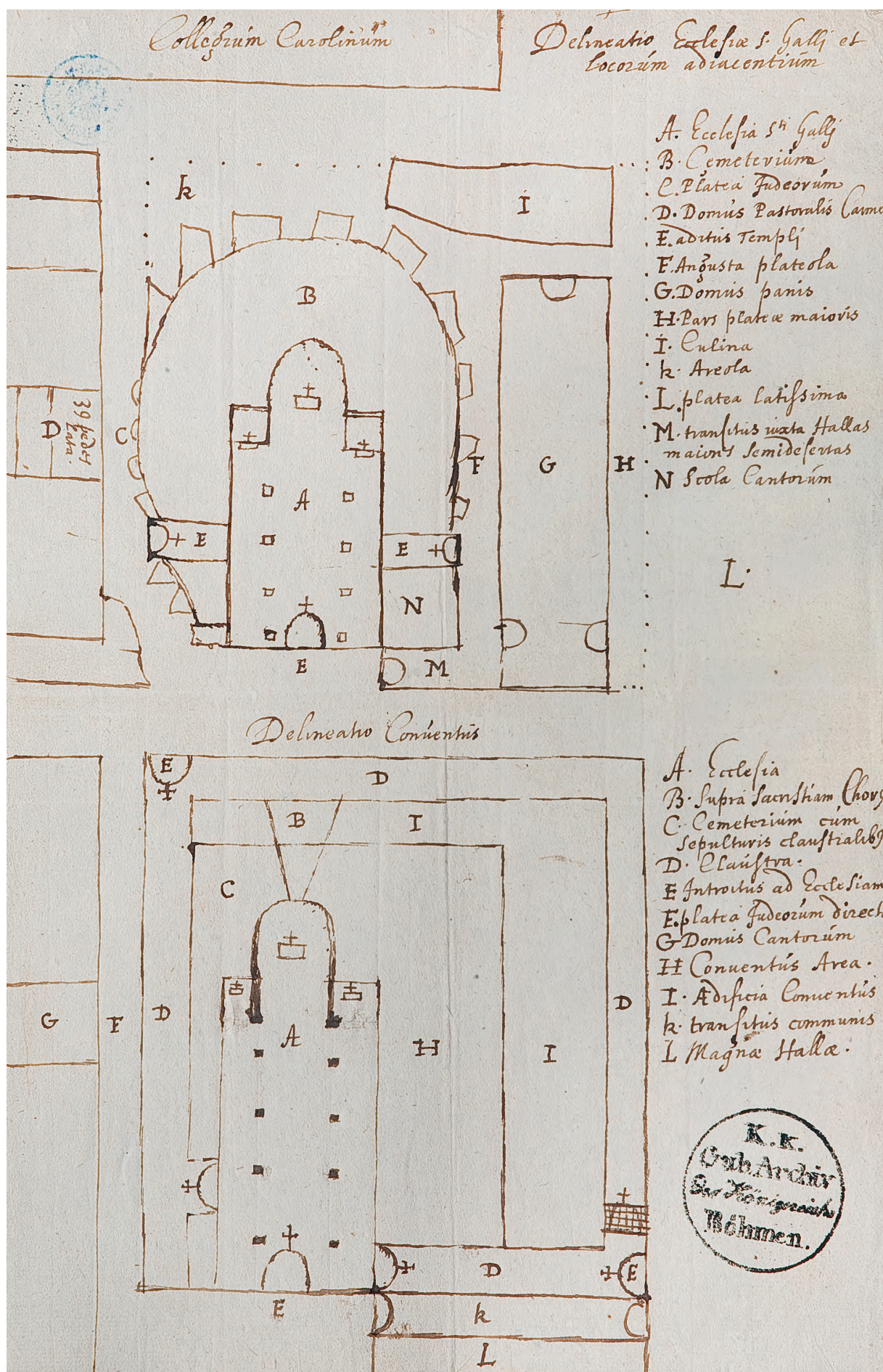
Príspevek je výstupem institucionálně financovaného výzkumného záměru Ministerstva kultury MK07503233302 *Systematická odborná identifikace movitého památkového fondu (s výjimkou mobiliárních fondů kulturních památek)*.

† P. lic. hist. Matthäus Hösler, OCarm.
Karmelitenkloster Bamberg

P. Mgr. Gorazd Pavel Cetkovský, OCarm.
Konvent karmelitánů Liboc
gorazd@karmel.cz

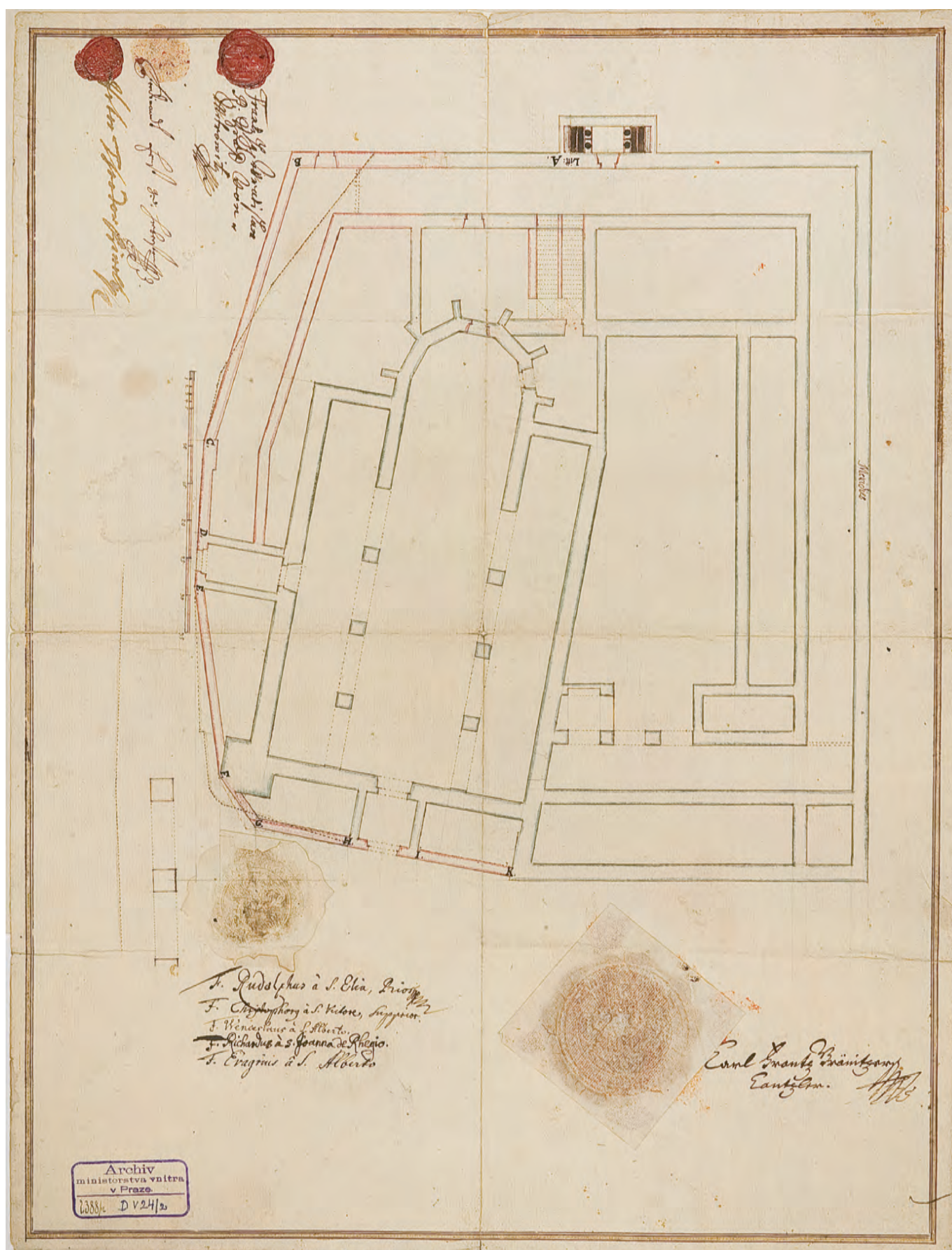
PhDr. Helena Čížinská
Mgr. Josef Hájek
Národní památkový ústav v hl. m. Praze
cizinska@praha.npu.cz
hajek@praha.npu.cz

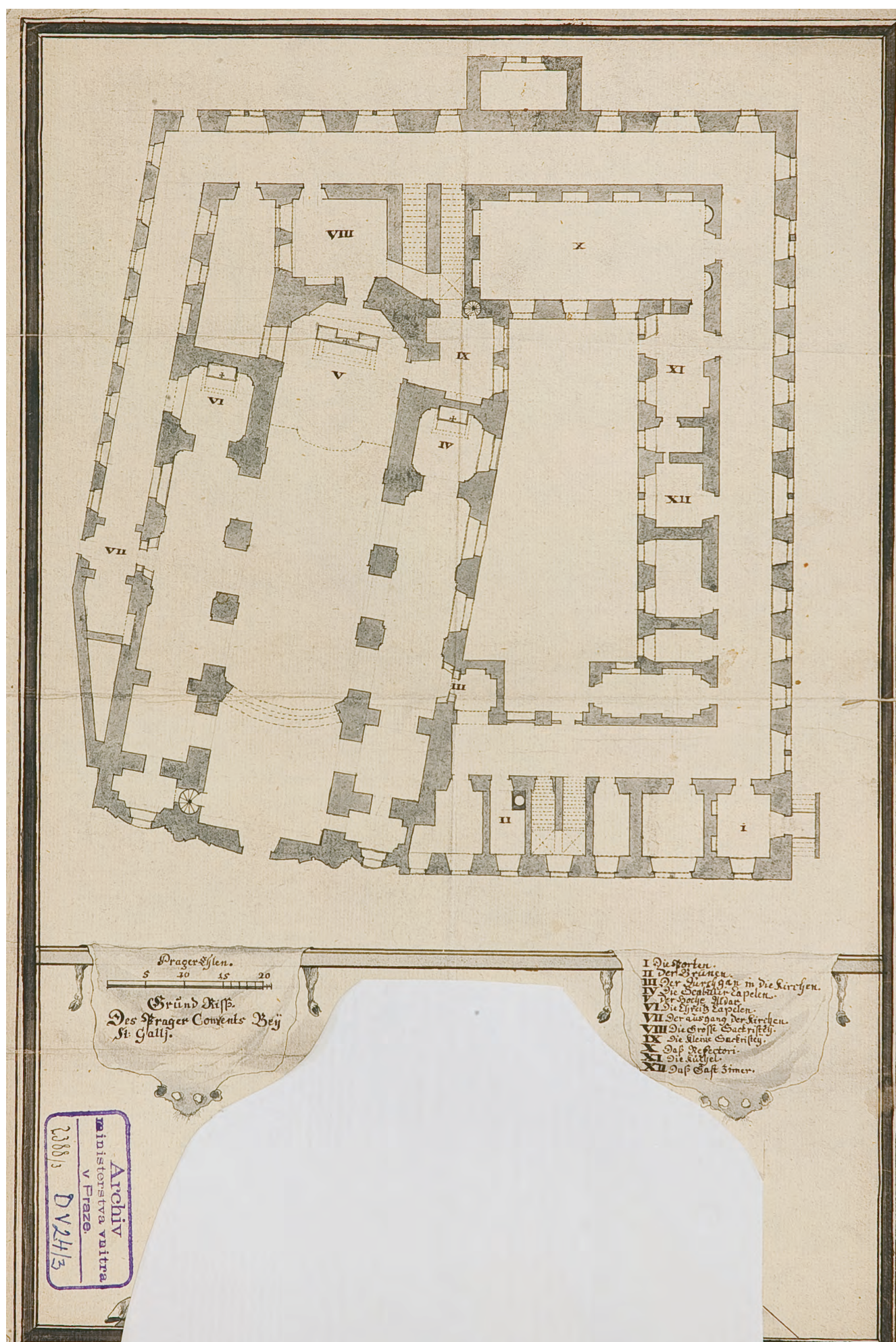
Plán 1. Kostel sv. Havla a okolní zástavba v r. 1652 (Praha, NA, ZČ, sign. SM-C 69/2). Amatéřský záznam patrně řádovým členem konventu, součást spisu z 8. 11. 1652, nadešláno „Delineatio des künftigen Closters bey S. Galli“. Náčrt tehdejšího stavu zástavby (horní polovina) a budoucího kláštera (dolní polovina). **Legenda k horní polovině:** A) kostel sv. Havla; B) hřbitov; C) židovský tandlermark (židovské krámký); D) fara; E) vchody do kostela; F) zádušní domečky („angusta plateola“); G) chlebné kotce („domus panis“); H) část dnešní Rytířské ulice („pars plateae maioris“); I) obecní kuchyně; K) dvoreček; L) pravděpodobně směr ke Koňskému trhu („platea latissima“); M) průjezdni ulička; N) škola. **Legenda k dolní polovině:** A) kostel; B) zimní chór; C) řádový hřbitov; D) klauzura; E) vstupy do kostela; F) uspořádaný židovský tandlermark (židovské krámký); G) fara; H) konventní dvůr; I) budova konventu; K) průjezdni ulička; L) Velké Kotce (kožešnické a rybny) (foto P. Havlík, 2010).

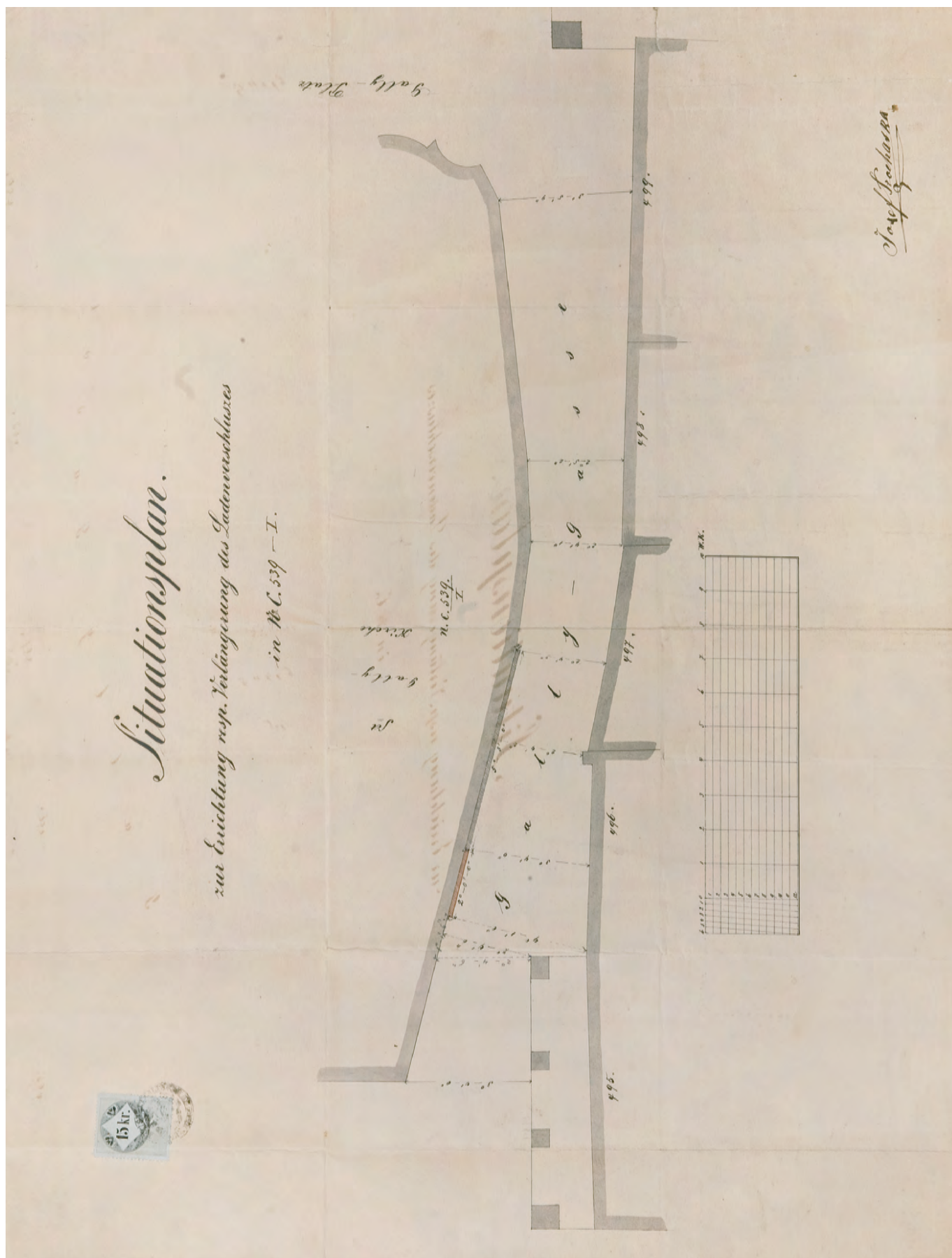
Plán 2. Klášter a kostel sv. Havla r. 1704 (Praha, NA, sign. SMP 2388/2). Půdorys, označený „lit: A“ byl pořízen u příležitosti narovnání sporu se staroměstskou obcí. Plán „lit: B“, zachycující přemístění sporných záchodů, se nedochoval (foto P. Havlík, 2010).

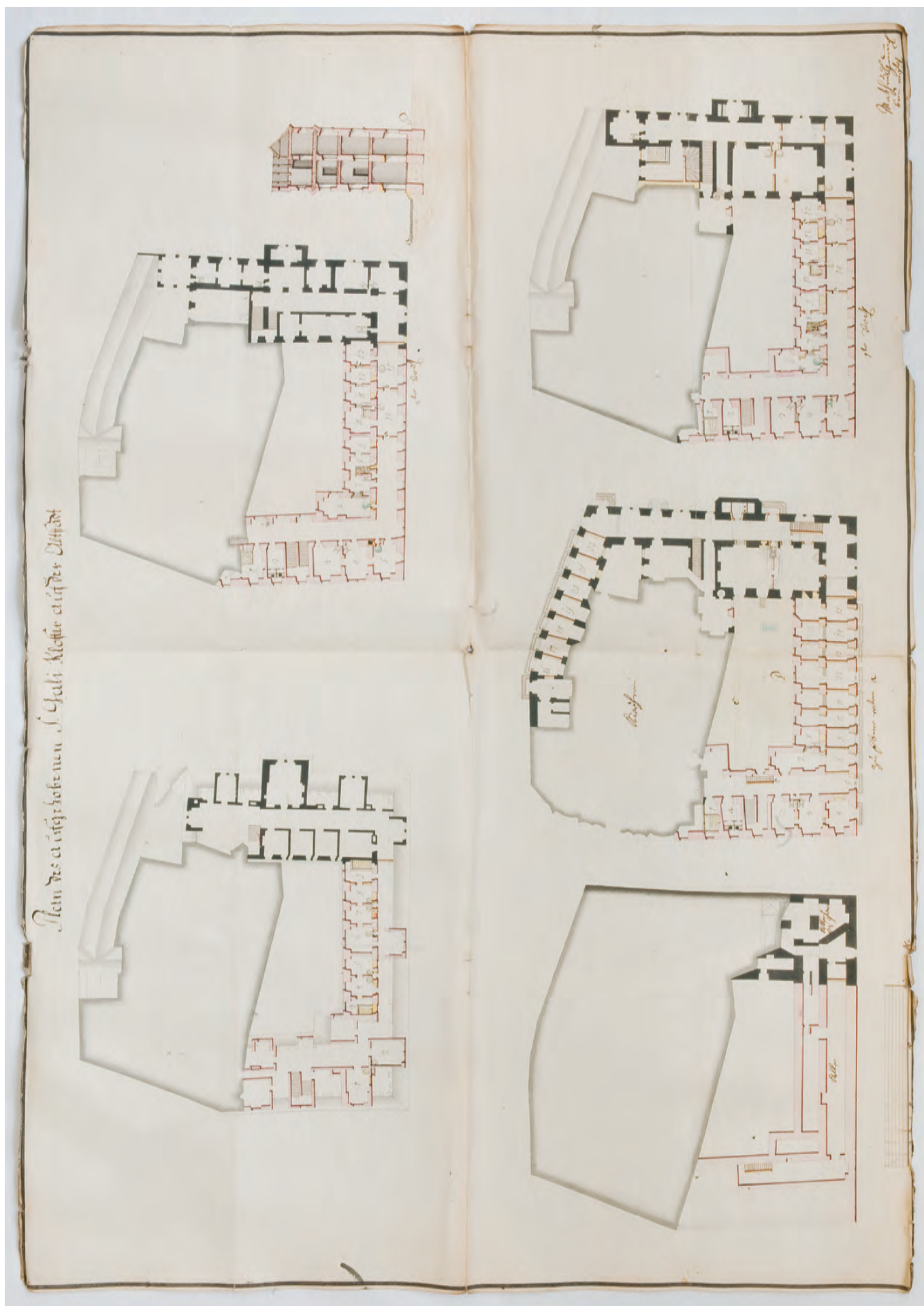
Plán 3. Klášter a kostel sv. Havla (Praha, NA, konvolut plánů sign. SMP 1632/1–22), nadepsáno: „Grund Riß. Des Prager Convents Bey St. Gallj.“. Půdorys areálu před zrušením, nedatováno, před 1785, část spodní legendy odštířena. **Legenda:** I) fortna; II) studna; III) vchod z kláštera do kostela; IV) Karmelská kaple; V) hlavní oltář; VI) kaple sv. Kříže; VII) boční vchod do kostela; VIII) velká (letní) sakristie; IX) malá (zimní) sakristie; X) refektář; XI) kuchyně; XII) hostinský pokoj (foto P. Havlík, 2010).

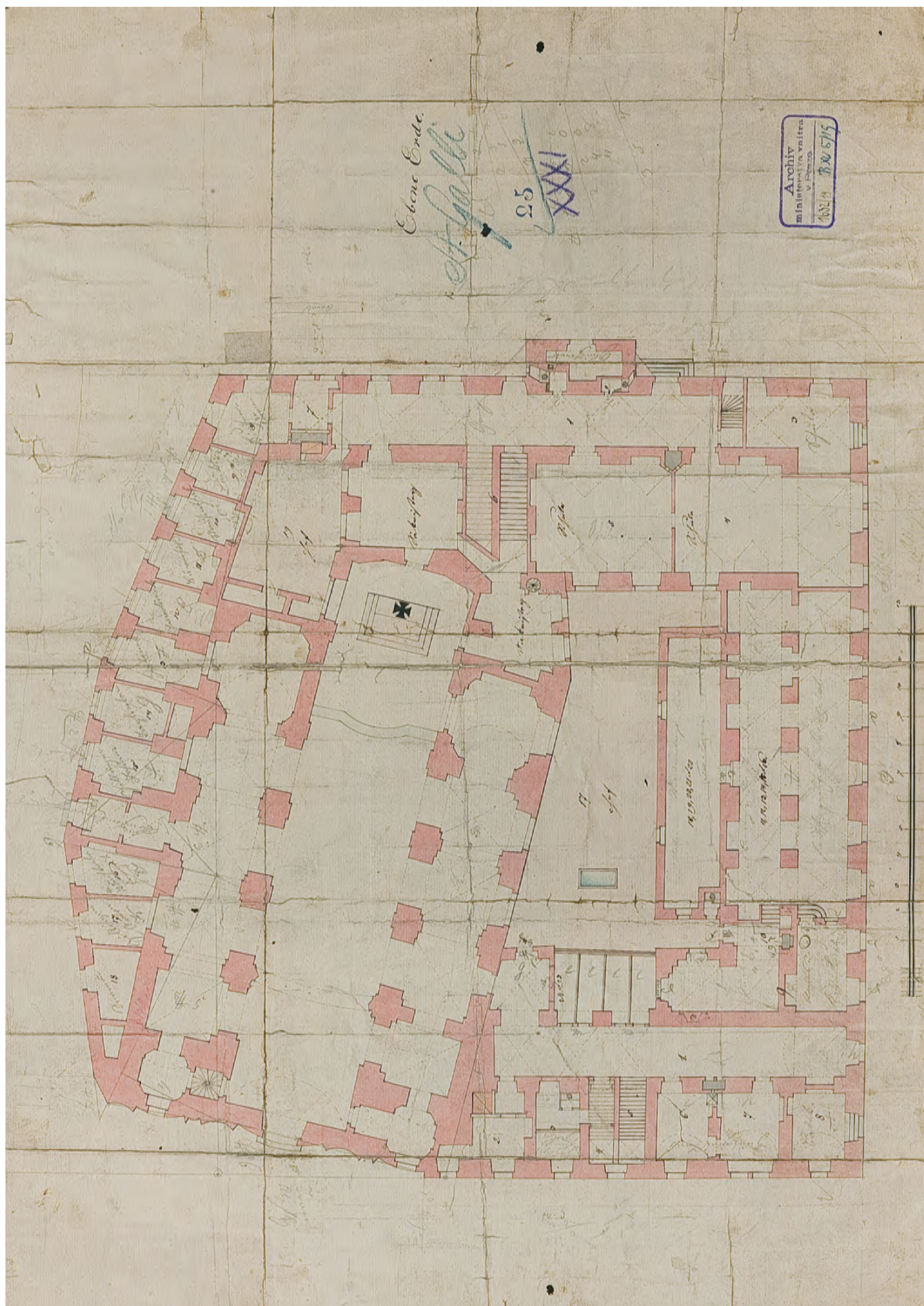
Plán 4. Situační plán staré uliční čáry Havelské ulice pěti zbořených domů čp. 495–499, z nichž dům čp. 497 byla fara (Praha, AMP, Sběrka map a plánů, inv. č. 1710, sign. MAP P I 3/1710), nadepsáno: „Situationsplan. zur Errichtung resp. Verlängerung des Ladenverschusses in Nr. C. 539-I“; 1853, Josef Procházka (foto P. Havlík, 2010).

Plán 5. Klášter a kostel sv. Havla (Praha, AMP, fond Magistrát hlavního města Prahy I., Publicum, 1789–1797, sign. 19/228, součást spisové složky z r. 1792), nadepsáno: „Plan des aufgehobenen S. Gali Kloster auf der Altstadt“. Půdorysy suterénu, přízemí, 1., 2. patra a podkroví, 1792, stavitel Mattheus Humml (foto P. Havlík, 2010).

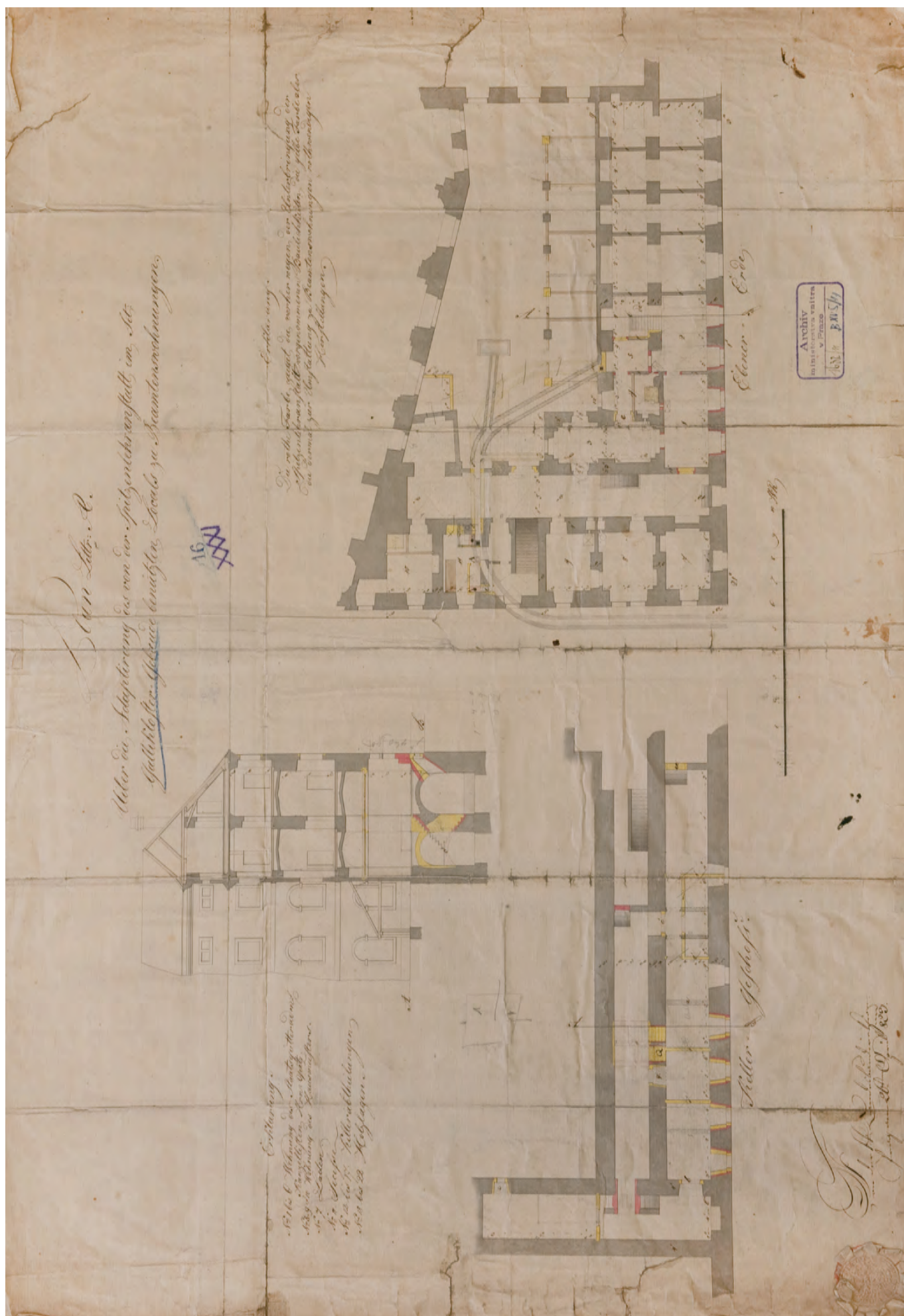
Plán 6. Klášter a kostel sv. Havla (Praha, NA, konvolut plánů sign. SMP 1632/1–22), půdorys přízemí, nedatováno, 1823 (foto P. Havlík, 2010).

Plán 7. Klášter a kostel sv. Havla (Praha, NA, konvolut plánů sign. SMP 1632/1–22), nadepsáno: „Grundsizs des zweyten Stoks vom Sct. Gallikloster Gebäude“. Půdorys 2. patra, 1823 (foto P. Havlík, 2010).

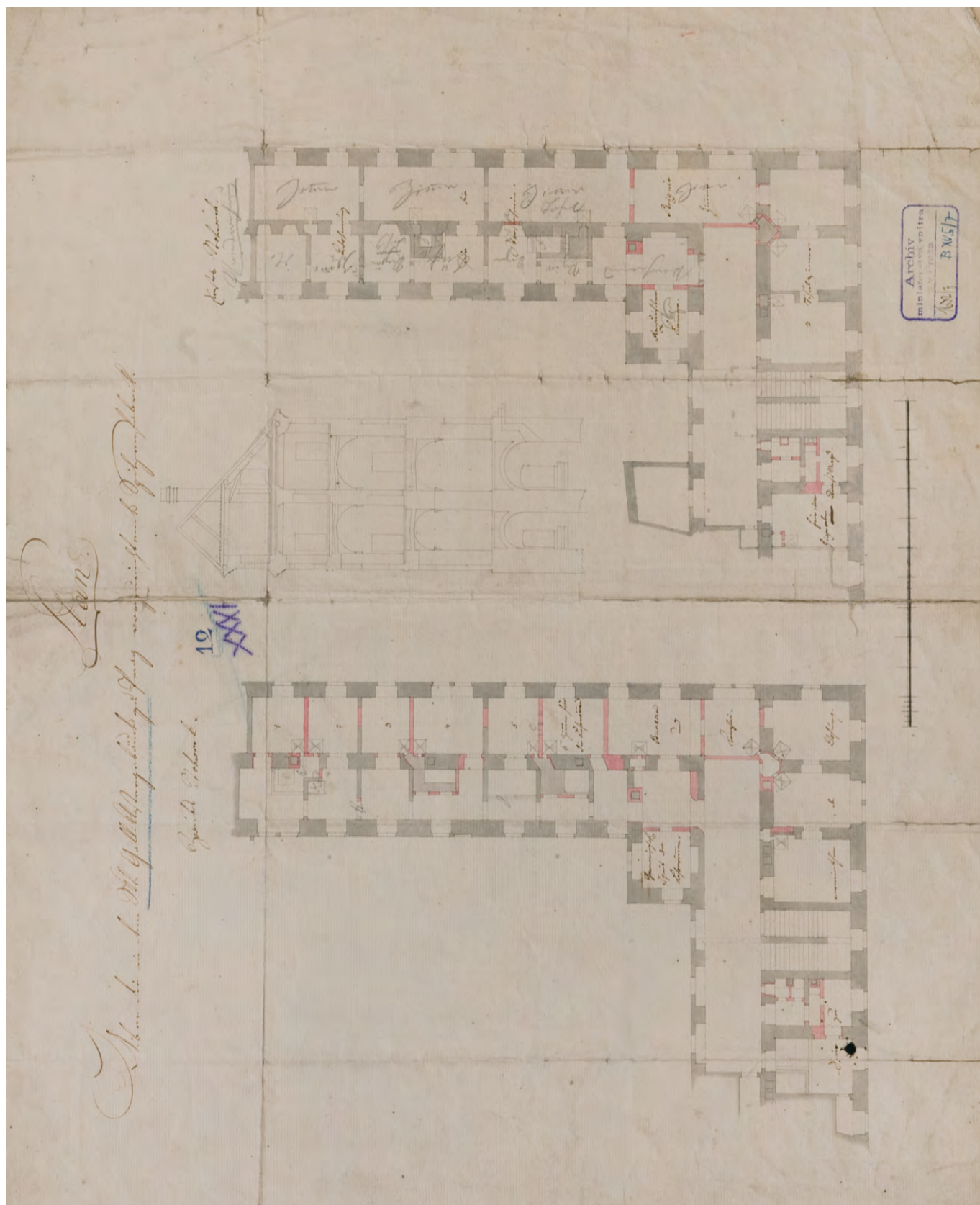

Plán 8. Přestavba části kláštera na úřednické byty (Praha, NA, konvolut plánů sign. SMP 1632/1–22), nadepsáno: „Plan Litt: A. Uiber die Adaptierung des von der Spitzenlehranstalt im Sct. Gallikloster-Gebäude benützten Locals zu Beamtenwohnungen“. Půdorys suterénu a přízemí, 1823 (foto P. Havlík, 2010).

Plán 9. Přestavba části kláštera na úřednické byty (Praha, NA, konvolut plánů sign. SMP 1632/1–22), nadepsáno: „Plan Littr. B. Ueber die Adaptierung des von der Spitzenlehranstalt im Sct Galli Klostergebäude benützten Locals zu Beamtenwohnungen“. Půdorys 1. a 2. patra, 1823 (foto P. Havlík, 2010).

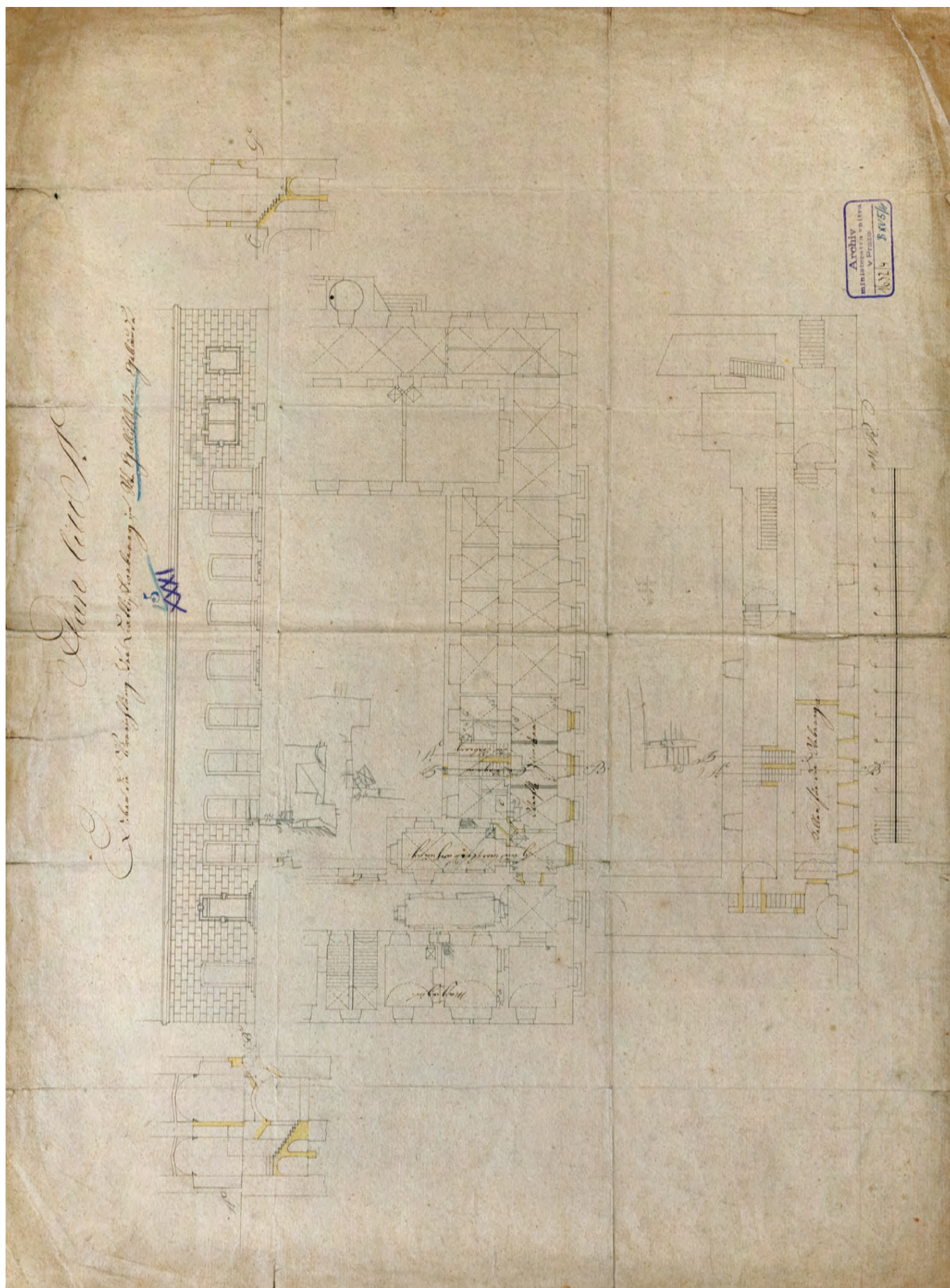
Plán 10. Přestavba části kláštera na manufakturu na výrobu krajek (Praha, NA, konvolut plánů sign. SMP 1632/1–22), nadepsáno: „Plan. Ueber die in dem Sct. Galliklostergebäude zu Prag vorgerichtete Spitzenfabrik“. Půdorys přízemí a patra, řez, nedatováno, 1823 (foto P. Havlík, 2010).

Plán 11. Klášter a kostel sv. Havla (Praha, NA, konvolut plánů sign. SMP 1632/1–22), nadepsáno: „Plan des Erdgeschoses von Sct. Gallkloster-Gebäude. Litt A.“. Půdorys přízemí, 17.11.1843, rýsováno patrně dle staršího plánu (foto P. Havlík, 2010).

Plán 12. Plán přestavby části kláštera na manufakturu k výrobě batistu (Praha, NA, konvolut plánů sign. SMP 1632/1–22), nadepsáno: „Plan litt A. Uiber die Vorrichtung der Batistweberey in Skt. Gallikloster-Gebäude“. Půdorys a nárys přízemí, nedatováno, asi 70. l. 19. stol. (foto P. Havlík, 2010).

